

प्रकरण सुखसिन्धु.

(प्रथम विभाग.)

संश्लेषक अने प्रबोद्धा-

पंथालजी अजितसागरजी सणि.

શ્રી વીતરાણાય નમઃ

પ્રકરણ સુખસિન્ધુ.

[પ્રથમ વિભાગ]

સંપ્રાદાયિક પ્રશ્નોત્તર:-

સંપ્રદાયિક વક્તા

પંન્યાસજી અણ્ણતસ્થાણજી ગણિ.

(જી. જી. જી.)

મહાશયીવિષ્ણુ

પારેખ ઉત્તમભાઈ હરીચંદના નાકુલી-વિષ્ણુ

તરફની મોટી આર્થિક સહાય તથા અન્ય

સહ શુભચેતની સહાયથી

પ્રકાશક:-

વિકુલભાઈ જીવાભાઈ પટેલ.

ઝવેરીવાડ, નાગોરીસરાહ-અમદાવાદ

પ્રથમ સંવત્ ૨૪૪૭. પ્રત ૨૫૦૦. સને ૧૯૨૦.

મૂલ્ય રૂ. ૦—૮—૦.

આ પુસ્તક તથા અન્ય છપાતાં પુસ્તકો નીચેના ઠેકાણેથી મળી શકશે.

- ૧ ગીત રત્નાવળિ. પૃષ્ઠ ૧૦૦ (શિલીકમાં નથી) રૂ. ૦-૪-૦
 ૨ પ્રકરણ સુખસિન્ધુ-પ્રથમ વિભાગ પૃષ્ઠ ૩૫૨. રૂ. ૦-૮-૦
 ૩   "   દ્વિતીય વિભાગ-છપાય છે.
 ૪ સંવેધ છત્રીશી.
 ૫ સુપાર્શ્વનાથ ચરિત્ર-ગુ. ભાષાંતર. } તૈયાર થાય છે.

મળવાનું ઠેકાણું:—

૧. પ્રકાશક પાસેથી.

૨. સેક્રેટરી,

મુનિરાજશ્રી સુખસાગરજી લાયખંરી

મહેસાણા.

૩. પં. અજીતસાગરજી ગણિ શાસ્ત્રસંગ્રહ તરફથી

શા. સામળદાસ તુલજીરામ કાપડીઆ.

મેટા માઠ-પ્રાંતીજ. (એ. પી. રેલ્વે.)

૪. ઝવેરી ભોળાભાઈ વિમળભાઈ.

ઝવેરીવાડ, ચેરા સામે—અમદાવાદ.

‘વસંત’ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં ચીમનલાલ ઈશ્વરલાલે છાપી.

પાનકાર નાકા અમદાવાદ.

મહેસાણા નિવાસી
શેઠ ઉત્તમભાઈ પારેખનાં

માતૃશ્રી શ્રાવિકા ઉજ્જમબાઈ.

લક્ષ્મી આર્ટ, સુબાઈ, નં. ૮

આભાર

આ પુસ્તક પ્રગટ કરવી માટે નીચે જણાવેલા સહૃદય સ્થો તરફથી જે સંહાય મળી છે તે માટે તેઓનો પોતાના સુકૃત કર્માર્થને દ્રવ્યનો આ રીતે કરેલા સદુપયોગ માટે અંતઃકરણથી આભાર માનવામાં આવે છે અને બીજા સહૃદય સ્થો પણ તેઓનું અનુકરણ કરશે એમ ઈચ્છી અત્રે વિરમીએ છોએ.

૩. ૧૦૦૦. મહેસાણાનિવાસી પારેખ ઉત્તમભાઈ હરીચંદના માતૃશ્રી ઉજમબાઈ તરફથી.
૩. ૩૦૦. પારેખ ઉત્તમભાઈના લત્રિજા મહુમ પ્રેમચંદભાઈ લલ્લુભાઈના સ્મરણાથે.
૩. ૫૦૧. એક સહૃદય તરફથી—મહેસાણા.
૩. ૧૫૦. પુનાનિવાસી શેઠ બલાબીદાસ પ્રતાપચંદ હા. મોહનલાલ.

ઝવેરીવાડ-નાગોરીસરાહ,
અમદાવાદ.

તા.
“પ્રકાશક.”

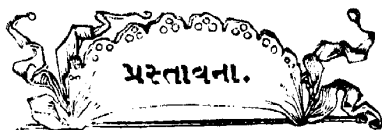
તા. ૬. આ પુસ્તક ઉપરોક્ત ગૃહસ્થો તરફથી સમગ્ર સમાજને ધણીજ નજીવી એટલે પડતર કીંમતના અર્થ કરતાં પણ આછી કીંમતથી આપી તેના વેચાણની ઉપજ આવા બીજા કાર્યમાં વાપરવા ડરાયું છે.

अनुक्रमणिका.

भं.सं.	विषय.	पृष्ठ.
१	वैराग्यशतक.	१
२	इंद्रियपराजयशतक.	५७
३	संबोध सत्तरी.	११३
४	चउशरण पयन्नो.	१७५
५	आउर पच्चक्खाण पयन्नो.	२०५
६	श्री कर्पूर प्रकरण.	२४१

જૈન ધર્મમાં એટલાં બધાં પુસ્તકો છે કે તેનો પાર આવતો નથી. તેમાં પણ કેટલાંક પુસ્તકો અને પ્રકરણો નાનાં હોવા છતાં ઘણાં ઉપયોગી છે. તે જીવનને ઉપયોગી હોવાથી સાધુઓ, સાધ્વીઓ, શ્રાવકો તથા શ્રાવિકાઓ તેનું અદર્શિત પદન પાકન કરે છે અને તદનુસાર વર્તવાને યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરે છે. આ પુસ્તકો પ્રકરણો અથવા શતકો નામે પ્રસિદ્ધ છે. તેવાં છ પુસ્તકો આ ગ્રંથના પ્રથમ ભાગમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા છે તેમનાં નામ (૧) વૈરાગ્યશતક (૨) ઇન્દ્રિયપરાજયશતક (૩) સંમોધ સત્તરી (૪) ચક્રેશ્વર પચત્તો (૫) આઉર પચ્ચમ્બાણ પચત્તો અને (૬) કર્પૂર પ્રકરણ છે.

વૈરાગ્યશતક અને ઇન્દ્રિયપરાજયશતક નામના પ્રથમ બે પુસ્તકોમાં મુખ્ય આચાર્યે પ્રતિપાદન કરવામાં આવી છે કે આ જગતના પદાર્થો નાશવંત છે, દુઃખમય છે, અને અનેક પ્રકારે પીડા કરનારા છે, માટે તે વસ્તુઓમાં નહિ રાચતાં મનુષ્યે શાશ્વત મુખ આપી શકે તેવી વસ્તુઓમાં રમણુતા કરવી. આયુષ્યનો વિશ્વાસ નથી, યૌવન સદા ટકતું નથી, લક્ષ્મી વીજળીની માફક ચપળ છે; કોઈ ખરી રીતે આપણું સ્વજન નથી, આપણું મરણુને આધીન છીએ, સ્ત્રી એ પાપની પૂતળી છે. એવો બોધ આપવામાં આવ્યો છે. જગતના પદાર્થોમાંજ જે મનુષ્યો રાચ્યા માચ્યા રહે છે, અને અનેક રીતે દુઃખી થાય છે, તથા પોતાનું ખર્ચ સ્વરૂપ ભરી

૬

જાય છે, તેમને આ જગતના પદાર્થોની અસારતાનો ખ્યાલ આપી સફવસ્તુ તરફ દોરવા એ ઇષ્ટ અને આદરણીય છે.

આ જગતમાં સુખ નથી, એમ તો કોઈ કહી શકે નહિ. સુખ એવો પદાર્થ તો છે; માટે જ જગતના જીવો તે સુખ મેળવવા અનેક વસ્તુઓની પાછળ ગાંડાની માફક ભમ્યા કરે છે, પણ તે સુખમાં ત્રણ અવગુણો રહેલા છે. તે સુખ ક્ષણિક છે—ધણું જ અસ્થિર છે. તે સુખ દુઃખગર્ભિત છે. કારણ કે સુખ આપનાર પદાર્થનો વિશેષ ઉપભોગ કરવામાં આવે છે ત્યારે તેજ પદાર્થ દુઃખના કારણભૂત થાય છે. જો તે પદાર્થમાં સુખ હોય તો પછી તે દુઃખકારક શી રીતે થઈ શકે? વળી જગતના પદાર્થોમાં સૌથી મોટો અવગુણ એ છે કે તે મળ્યા પછી ખીજ સુખની આકાંક્ષા રહે છે. જ્યાં સુધી કોઈ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થઈ નથી, ત્યાં સુધી તે વસ્તુ અતિ મોહક લાગે છે. તેની પ્રાપ્તિને વાસ્તે જીવ રાત દિન તત્તપે છે. પણ તે વસ્તુ મળતાં તેમાંથી મોહકતા ચાલી જાય છે, અને જીવ કોઈ સુખ આપી શકે તેવી વસ્તુ મેળવવા માટે પ્રયત્નશીલ થાય છે. આ ત્રણ કારણો માટે જગતના તમામ પદાર્થો પ્રત્યે વૈરાગ્ય ભાવ ખીલવવાનો છે. તેની સાથે ધન્દ્રિયોના વિષયો પ્રત્યે વૈરાગ્ય ભાવ ધારણ કરી ધન્દ્રિયોપર જીવ મેળવવાનો છે. વિષયના પદાર્થોની વચમાં રહી મેળવેલો જીવ વધારે ઉત્તમ પ્રકારે ગણી શકાય, પણ તે સ્થિતિ એકદમ પ્રાપ્ત થઈ શકે નહિ, પ્રારંભમાં તો મનષ્યે ધન્દ્રિયોના તે તે વિષયોથી બસાતકારે પણ દૂર ભાગવું જોઈએ. આને કોઈ દેહ યોગ કહે તો બલે કહે, પણ પ્રારંભમાં તે જરૂરનું છે આથી ઉપશમ થશે.

વિષયાન્તુ નિવર્તન્તે નિગાહાગમ્ય દેહિનઃ એ આત્મા

૭

ઇન્દ્રિયોને આહાર આપતો નથી, તેની પાસેથી: વિષયો સ્વયમેવ નાસવા લાગે છે, આ રીતે વિષયોની ઉપશાંતિ થાય છે અને જો અમિ ઉપર લાંબા વખત સુધી છારી વળેલી રહે તો તે: અમિ યુગ્મક જાય છે, તેમ લાંબા વખત સુધી વિષયોથી દૂર રહેવાથી તે વિષયો પ્રત્યેની રૂચિ ધીમે ધીમે સર્વથા નાશ પામતી જાય છે. કારણ કે ઉપશમ એ ક્ષયનું પ્રયજ્ઞ કારણ છે. ઇન્દ્રિયો પર જય મેળવવાને અનેક માર્ગ બતાવવામાં આવે છે. તેમાંનો એક માર્ગ જે જ્ઞાનીઓએ અનુભવી સિદ્ધ કરેલો છે તે નીચે પ્રમાણે છે.

“ ઇન્દ્રિયોની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ ક્રોધ પણ એક કામ કરવાને મન સાથે દૃઢ નિશ્ચય કરો; અને જ્યારે અમુક ઇન્દ્રિય પ્રયજ્ઞ આવેગમાં હોય, પોતાના વિષયની તૃપ્તિને સારૂ તત્પર થઈ રહી હોય, તે મેળવવાને અત્યંત ઉત્સુક હોય, ઇન્દ્રિયનો વિષય સન્મુખ હોય, અને તમે તે પ્રહણ કરવાને તમારો હાથ લાંબાવવાની છેલ્લી પળમાં હો, તેવો સમય પસંદ કરો. તે સમયે તે ઇન્દ્રિયને જણાવો કે ‘હું’ તારા કરતાં વધારે સમર્થ અને સત્તાવાળો છું; તને તારી વાસના પૂર્ણ કરવા દર્શિ નહિ. આ પ્રમાણે જુદે જુદે પ્રસંગે જુદી જુદી ઇન્દ્રિયોના વિષયોના સંબંધમાં મલાવરો પાડતા જાઓ. એટલે પછી શરીર તેમજ ઇન્દ્રિયો તમારી ઉત્પત્તિમાં વિદ્વરૂપ થશે નહિ. જ્યાં સુધી તમને એમ ન લાગે કે શરીર અને ઇન્દ્રિયો તમારાં ગુલામ છે, નોકર છે, તમારી ઇચ્છા પ્રમાણે ચાલનારા કિંકર છે, ત્યાં સુધી ઉપર દર્શાવેલી રીતને અનુભવમાં મૂકો, અને જે કાર્યને મન ધિક્કારે છે તે કાર્ય તમારી પાસે શરીર કરાવે ત્યારે તમે શરમાઓ. મનની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ ઇન્દ્રિયોથી વસગ્રાહ જવું તે પોતાની માણસાઈ (મનુષ્યત્વ) બોવા બરાબર છે. એમ હૃદયથી ધારો. ”

૮

ને આપણે આપણી પાશવ વૃત્તિઓ (animal instincts) ને આપણા સ્વાધીન ન કરી શકીએ, તો પશુઓમાં અને આપણામાં રતીભાર ભેદ નથી. આપણે મનુષ્ય રૂપમાં પશુ સમાનજ ગણાવાને લાયક છીએ, માટે પોતાનું મનુષ્યત્વ સિદ્ધ કરવાને ઇન્દ્રિયો અને શરીરને પ્રથમ વશ કરવાં.

ત્યારે મનુષ્યને મંસારના પદાર્થો પ્રત્યે દુઃખથી વૈરાગ્ય આવે છે, ત્યારે તે પદાર્થો પ્રત્યે અશ્ચિ થાય છે; પણ આ વૈરાગ્ય ક્ષણિક હોય છે. તેવા વૈરાગ્યને સ્મશાન વૈરાગ્ય કહીએ તો ખોટું નહિ; પણ તે વૈરાગ્યને વધારે સ્થાયી બનાવવાને જ્ઞાનની જરૂર છે. જે મનુષ્યને આત્મા અને તેના શાશ્વત ગુણો પ્રત્યે ઇચ્છિ થાય, તો અનિત્ય પદાર્થોનો ત્યાગ કરતાં તેને દુઃખ થશે નહિ જે મનુષ્યે હીસે જોયો છે, તે કાચના કટકામાં કેમ આસક્ત થઈ શકે ? જેણે સૂર્યનો પ્રકાશ નિહાળ્યો છે, તે આગીયાના પ્રકાશમાં કેમ લુપ્ત થાય ? માટે ઉચ્ચ વસ્તુઓ અને ગુણો પ્રત્યે પ્રેમ થવાથી હસકી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવાનું કામ થાળું સરસ બની જાય છે.

ત્રીજું પુસ્તક સંખ્યોધ સત્તરી છે તેનો અર્થ એ થાય છે કે એમાં ઓધ આપનારા સો શ્લોક છે. તે શ્લોકો બહુ વિચારણીય છે. તેનો પ્રથમજ શ્લોક તેના લેખકના હૃદયની વિશાળતા પુરવાર કરી આપે છે.

સેયવંરો ય આસંવરો ય, લુહો અ અહવ અન્નો વા ।

સમભાવભાવિઅપ્પા, લહેઈ મુક્ષં ન સંદેહો ॥

આય શ્વેતાંચર હોય, અથવા દિગંચર હોય, વા બૌદ્ધ હોય અથવા અન્ય કોઈ ધર્મી હોય, પણ જેનો આત્મા સમભાવથી ભાવિત હોય, તે મોક્ષ પામશે, એમાં સંદેહ નથી. મનુષ્યે અધ્યાત્મ

૧૮

માર્ગમાં આગળ વધવું હોય તો આ સમભાવનો ગુણ ખીલવો જોઈએ. શરીર તરફ દૃષ્ટિ કરવાથી આપણે સમાન તત્ત્વ જોઈ શકતા નથી કારણ કે કોઈ શરીર રચૂળ તો કોઈ સૂક્ષ્મ, કોઈ પુરૂષ તો કોઈ સ્ત્રી, કોઈ કાળો તો કોઈ શ્વેત. તેમ મનુષ્યની લાગણી તરફ દૃષ્ટિ કરીએ તો ત્યાં પણ સમાનતા જણાતી નથી. કારણ કે એક મનુષ્યને અમુક આખત રહે, ત્યારે ખીળને તેનાથી વિરુદ્ધ આખત રચિકર થાય, મનુષ્યોની લાગણીઓમાં વિવિધતા જ નજરે પડે છે. તેમ મનમાં પણ સમાન તત્ત્વ દૃષ્ટિગોચર થતું નથી. “કપાળે કપાળે જૂદી મત” કોઈ પણ એ વ્યક્તિઓના વિચારો સરખા દેખાતા નથી. ત્યારે સામ્ય અથવા સમાનતા ક્યાં જોવી? સમાનતા આ સર્વની પાછળ રહેલા આત્મતત્ત્વમાં જોવી. આત્મા જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્રની અપેક્ષાએ મૂળસ્વરૂપે સમાન છે. બાહ્ય આકારો, વિવિધ લાગણીઓ અને વિચારના ભેદો પર દૃષ્ટિ નહિ કરતાં જે પ્રમાણમાં મનુષ્ય અંદર રહેલા આત્મતત્ત્વ તરફ દૃષ્ટિ કરે છે, તે પ્રમાણમાં સમાનભાવ ખીલવી રાગદ્રેષ રહિત દશા અનુભવી શકે છે વળી તેજ પુસ્તકના ૧૨ મા શ્લોકમાં લખેલું છે કે:-

દંસળમટ્ટો મટ્ટો દંસળમટ્ટસ્સ નત્થિ નિવ્વાણં ।

સિજ્ઞંતિ ચરણરહિઆ, દંસળરહિઆ ન સિજ્ઞંતિ ॥

જે જીવ દર્શનથી-સમ્યક્તવથી બ્રહ્મ થાય છે, ને સર્વથા બ્રહ્મ થાય છે, અને દર્શનથી બ્રહ્મ થનારને માટે નિર્વાણ નથી. (દ્રવ્ય) ચારિત્રથી રહિત મનુષ્યો પણ સિદ્ધિને પામે છે, પણ દર્શનથી રહિત મનુષ્યો કદાપિ સિદ્ધિ પામતા નથી. આ શ્લોક આપણને બેઘડક જણાવે છે કે મનુષ્યની માન્યતા એ બહુ મહત્ત્વની આખત છે; કારણ કે માન્યતા પ્રમાણે તેનું વર્તન થવાનું એ નિર્વિવાદ છે.

૧૦

કોઈ મનુષ્ય કદાચ પોતાના જ્ઞાન પ્રમાણે ન વર્તી શકે, પણ જો તે પોતાના વર્તનને ભૂલરૂપ માનતો હોય તો તેના ઉદ્ધારને વાસ્તે માર્ગ છે. જેવી ભાવના તે પ્રમાણે મનુષ્યનું વર્તન થાય છે. તેજ વર્તન લાંબો સમય કરવાથી ટેવ પડે છે, તે ટેવ સમય જતાં સ્વભાવરૂપ થઈ જાય છે, અને તે સ્વભાવ સાથે મનુષ્ય ખીજા લવમાં જન્મે છે. આ ઉપરથી એ ફલિત થાય છે કે મનુષ્યની માન્યતા અને તે ઉપરથી તેના મનમાં સ્ફુરતી ભાવનાઓ એજ મનુષ્યના જીવનને દોરનારી છે.

એજ પુસ્તકના ૨૫-મા શ્લોકમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ‘નિંદા અને પ્રશંસામાં, માન અને અપમાનમાં તથા સ્વજન અને પરજનમાં જે જીવનું મન સમાન છે, તેને સામાયિકમાં સ્થિત થયેલો પુરૂષ ગણવો.’ આ શ્લોક જણાવે છે કે ઉચ્ચ જીવન ગાળવાના અભ્યાસીએ સમવિષમ સ્થિતિમાં તેમજ તેને અંગે થતી પ્રશંસા કે નિંદાના સમયમાં, મળેલા માન કે અપમાનના પ્રસંગમાં સમતોલ-વૃત્તિ રાખતાં શીખવું જોઈએ. આ સમતોલવૃત્તિ રાખવાને ઉત્તમ માર્ગ એ છે કે તેણે પોતાના મન સાથે નીચેનું સૂત્ર યુક્તી દેવું. તે સૂત્ર કહે છે કે **इयमपि गमिष्यति**—આ પણ જરૂં રહેશે. માન પણ જશે, તેમ અપમાન પણ ચાલ્યું જશે. પ્રશંસા જશે તેમ નિંદા પણ જશે. સુખ પણ જશે તેમ દુઃખ પણ જશે. આ દ્વન્દ્વ-માંથી કોઈ પણ બાબત સ્થાયી નથી. તો તેને વાસ્તે હર્ષ શોક નહિ કરતાં મનને સ્થિર રાખવાનો પ્રયત્ન કરવો. જે મનુષ્ય તે તે અંગેઓમાં મનને સમભાવે રાખી શકે છે તેજ શાંતિ અનુભવી શકે છે. આવા ધણા શ્લોકો આ લેખકની નજર આગળ તરી આવે છે, જેનાપર લંબાણથી વિવેચન કરી શકાય. પણ અત્રે વિવેચન કરવાનો

૧૧

સમય નથી. આ બે ત્રણ શ્લોકનું વિવેચન કરી જણાવવાનો હેતુ એ છે કે આ શ્લોકોને જેમ તેમ વાંચી નહિ જતાં તે વાંચીને વિચારવા અને તેનો ભાવાર્થ સમજી તદનુસાર જીવન ગાળવાને કડીબદ્ધ થવું.

અહિંશરણ પયન્નો તથા આહિર પચ્ચખખાણ પયન્નો અંત-કાળે વાંચવામાં આવે છે. અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવળિ પ્રણીત ધર્મ—આ ચાર વસ્તુઓ જ મનુષ્યને અંતકાળે શરણરૂપ છે. આ વાત સત્ય છે; પણ જેને આખી જીંદગી સુધી તે ચાર બાબતોમાં શ્રદ્ધા રાખી નથી, અથવા તેનું બહુ માન કર્યું નથી, અથવા તેમના ઉપદેશ પ્રમાણે જે ચાલ્યો નથી. તેને મરણ સમયે આ બાબતોની શી રીતે અસર કરી શકે? માટે જ્યારે શરીર સુદૃઢ હોય. ઇન્દ્રિયો શક્તિવાળી હોય, આયુષ્ય દૂર હોય, અને મન અરાયર કામ કરતું હોય તે પછે આ ચાર શરણનો વિચાર કરવો કે જેથી અંતકાળે તે વસ્તુઓનું સ્મરણ શાંતિ આપનારૂં અને બોધજનક નીવડે.

આહિર પચ્ચખખાણ પયન્નામાં આતુર (રોગી) મનુષ્યે કરવા યોગ્ય પ્રત્યાખ્યાનનું વર્ણન છે એમજ બાળ મરણ, બાળ પંડિત મરણ, અને પંડિત મરણ એમ ત્રણ વિભાગ પાડી મરણ વખતે જૂદા જૂદા જીવોની કેવી સ્થિતિ થાય છે, તેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. આ પયન્નો મરણ સમયે રોગી આગળ વાંચવા માટે છે, પણ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે પ્રથમથી તૈયારી કરવામાં આવી નથી હોતી તો મરણ સમયે રોગી મનુષ્ય કાંઈ વિશેષ કરી શકતો નથી.

છેવટે કુર્પૂર પ્રકરણ મુકવામાં આવ્યું છે. તેમાં પોષધ, સાધુ, શીલ, તપ, બોધ, આવક, આવિકા, જ્ઞાન વગેરે અનેક ઉપયોગી

૧૨

ખાગતોપર ઉત્તમ પ્રકારની મંસ્કૃત ભાષામાં શ્લોકો આપવામાં આવ્યા છે.

કેટલાક સાધુઓ, સાધ્વીઓ તથા શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ આવા શ્લોકો મોંઢે કરે છે, તે બહુ સારી વાત છે. પણ તે સાથે જો તેના અર્થ બરાબર રીતે તેના મનમાં ઠસાવવામાં આવે તો ઘણો લાભ થઈ શકે. કારણ કે અર્થ વગરનો શ્લોક લુણ વિનાના ભોજન જેવો છે.

આમાં અમૂલ્ય છ પુસ્તકોનો સાધુઓ, સાધ્વીઓ તથા શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ લાભ લઈ શકે તેવા ઉમદા આશયથી પંન્યાસ શ્રી અશુતસાગરજીએ દરેક શ્લોકનું મૂળ આપવા ઉપરાંત તેની મંસ્કૃત જાયા તથા તેનું ગુજરાતી ભાષાંતર કર્યું છે. દરેક શ્લોકપરઆંક આપેલા છે તે ઉપરથી ભાષાંતર સમજવાનું કામ ઘણું સરલ થાય છે. આવા ઉમદા અને બોધજનક પુસ્તકોનું ભાષાંતર બહુજ ઉત્તમ રીતે કરી જૈન સમાજને અશુતસાગરજીએ પોતાની વિદ્વત્તાનો સારો લાભ આપ્યો છે, અને પોતાના સમયનો અત્યુત્તમ ઉપયોગ કર્યો છે.

આ પુસ્તકનો બીજો ભાગ છપાવવાનો છે, તેમાં પણ આવી જ શૈલિએ બીજાં કેટલાંક પ્રકરણો પ્રસિદ્ધ થશે જે ઉચ્ચ આશયથી આ પુસ્તક પ્રકટ કરવાનું કામ લાથ ધરવામાં આવ્યું છે, તેવાજ ઉચ્ચ આશય ધ્યાનમાં રાખી વાંચકવર્ગ આ પુસ્તકનો મહુપયોગ કરશે એવી આશા સાથે વિરમું છું.

રતનપોળ-અમદાવાદ.

તા. ૩૦-૧૦-૨૦

મણિલાલ ન. દોશી.

પ્રકાશકની પ્રસ્તાવના.

પ્રસિદ્ધ વક્તા પંન્યાસજી અજીતસાગરજી ગણિતું સં. ૧૯૭૫ ની સાલનું ચાતુર્માસ પાલણપુરમાં થયેલ તે વખતે તત્ર ચાતુર્માસ રહેલાં સાગરસંપ્રદાયનાં મહુર્મ સાધ્વીજી શ્રી હરખશ્રીજીનાં મુખ્ય શિષ્યા સાધ્વીજી લાલશ્રીજીની પ્રથમથી એવી ઈચ્છા હતી કે જે વૈરાગ્યશતકાદિ પ્રકરણો અન્વયના આંકડા, મંદકૃત છાયા અને સરળભાષામાં લખાયેલા અર્થ સાથે એકત્ર કરી પ્રગટ કરવામાં આવે તો તે હાલના જમાનામાં જન-સમાજને વધુ ઉપયોગી થઈ પડે. તેઓશ્રીની આવી પ્રેરણાને લઈને પંન્યાસજી મહારાજશ્રીએ તે કાર્ય પૂર્ણ કરી આપવા અંપૂર્ણ સહાનુ-ભૂતિ દર્શાવી. જે માટે તેઓશ્રીનો આ સ્થળે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે. પરંતુ તેઓશ્રીનું ત્યાંનું ચાતુર્માસ પૂર્ણ થવાથી આ કામ થોડો વખત ગંધ રહ્યું. અત્રે એક પ્રાસંગિક બીના (મહારાજશ્રીના વિહાર)ની નોંધ લઈએ છીએ.

મહારાજશ્રી પાલણપુરથી વિહાર કરી વગદા. મેમદપુર વિગેરે સ્થળોએ ધર્મ તારંગજીની યાત્રા કરી, ઈડર અને વડાલી વિગેરે ગામોમાં બોધ આપતા પ્રાંતીજ પધાર્યા. જે સમયે ત્યાંના શ્રાવકોએ “પંન્યાસજી અજીતસાગરજી ગણિતું સંસ્કરણ” એ નામથી પુસ્તકઅંગ્રહની સ્થાપના કરી. તદનંતર ત્યાંથી વિહાર કરી વિગ્નપુર શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય યોગનિષ્ઠ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર

૧૪

સૂરિજીનાં દર્શનનો લાભ મેળવી વિસનગર થઈ ચાણસમા પધારવું થયું. ત્યાં આગળ માણેકમાઠ નામની એક શ્રાવિકાને ઘણા મહોત્સવ સાથે દિક્ષા આપવામાં આવી અને બાબુના ઉપાશ્રયમાં એક બહેર ભાષાણુ આપ્યું જેની અંદર ઘણો જનસમુહ એકત્ર થયો હતો. ત્યાંથી પાટણમાં શાંતિસ્નાત્રાદિ ઘણાં ધાર્મિક કાર્યો હોવાને લઈને ત્યાંના સંઘના આગ્રહથી સાગરગચ્છના ઉપાશ્રયે આવવું થયું. અત્રે કેટલાક દિવસ વ્યતીત કર્યા બાદ મહેસાણાવાળા શેઠ પાનાચંદ કસ્તુરભાઈ મણીયારને ત્યાં ઓચ્છવ હોવાથી તેમનો ત્યા શેઠ જીજ્ઞાસુ ગાંધી વિગેરેના અભ્યાસને લઈને સં. ૧૮૭૬ ના વૈશાખ વદી ૧૧ ને રોજ મહેસાણા પધારવું થયું. તે વખતે અત્રે શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય વિજયસિદ્ધિ સૂરિજીના શિષ્ય-સમુદાય પેઢી મુનિરાજ કલ્યાણવિજયજી, સૌભાગ્યવિજયજી તથા શ્રીમાન શિવવિજયજી આદિ સાધુમંડળ ત્યાં અન્ય સાધ્વી-મંડળ પણ ગિરાજતાં હતાં. શેઠ પાનાચંદભાઈને ત્યાં ઓચ્છવ, વરધોડો તથા જમણો ઘણાજ આતંદ સાથે સમાપ્ત થયાં. ત્યારબાદ ચાતુર્માસનો સમય પાસે આવવાથી પાટણ, પાલણપુર, ઉઝા, વિસનગર, વડનગર, ચાણસમા, પ્રાંતીજ વડાલી અને અમદાવાદ વિગેરે વિગેરે ગામો મળી લગભગ અઢાર ગામોની વિનતીઓ ઉપરા ઉપરી અત્રે આવવાથી અત્રેનો સકળ સંઘ તે વખતે માણસા ગિરાજતા શાસ્ત્ર વિશારદ જૈનાચાર્ય યોગનિષ્ઠ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગર સૂરિજી પાસેથી પંન્યાસજીના ચાતુર્માસ માટે રજા મેળવી આન્યો. જેથી કરીને મહારાજશ્રીનું ચાતુર્માસ મહેસાણામાં નહીં થયું. બાદ જેજી વદી ૨૧ અને આષાઠ વદી ત્રીજને રોજ અનુક્રમે મહુમ જગત વિખ્યાત પરમપૂજ્ય રવિસાગરજી તથા ગચ્છાધિપતિ શ્રીમદ્

૧૫

સુખસાગરજી મહારાજશ્રીની જયંતિએ તેમના ગુણ ગાન સાથે ઘણાજ ઠાઠમાઠ સાથે ઉજવવામાં આવી હતી. જેનો હેવાલ અન્ય સાપ્તાહિક પત્રોમાં પ્રસિદ્ધ થયો છે. ત્યારબાદ અત્રેની શ્રીમદ્ રવિસાગરજી પાઠશાળા કે જે થોડો વખત થયાં મંદ પડી ગઈ હતી અને જેને શેઠ લીખાલાઈએ પ્રયાસ કરી સતેજ કરી હતી, તેના માટે મહારાજશ્રીએ ગામના મંડાવિત ગૃહસ્થોને બોધ આપી છોકરાઓને ઇનામ આપવા માટે ત્યાં ખર્ચ માટે બંદોબસ્ત કરાવી આપ્યો. જેની અંદર શેઠ રામચંદલાઈએ રૂ. ૩૦, શેઠ ડાહ્યાલાઈએ રૂ. ૩૦, શેઠ માણેકલાલલાઈએ રૂ. ૧૫, તથા શેઠ ઉત્તમલાઈએ રૂ. ૧૫, એ પ્રમાણે આ ગૃહસ્થોએ દરમાસે બે વરસ સુધી તે રકમ આપવા કબુલ કર્યું છે. આ પ્રમાણે પાઠશાળાને નાણાં સંબંધી મદદ કરાવી, તેના ધારાધોરણ બનાવી, તેને પગભર કરી. ત્યારબાદ અત્રેની જગજાહેર શ્રીમદ્ યશોવિજયજી પાઠશાળા તથા રવિસાગરજી પાઠશાળાના વિદ્યાર્થીઓને ઇનામ આપવાના સમારંભ વખતે મહારાજશ્રીએ પ્રમુખસ્થાનેથી વિદ્યાર્થીઓને તથા અન્ય ગૃહસ્થોને અમૂલ્ય બોધ આપ્યો હતો. ચાતુર્માસ દરમિયાન મહારાજશ્રીએ અત્રેના સંઘને ઉપદેશ આપી ભાયબલાની જમીન બાબત નામદાર ગવર્નર સાહેબ ઉપર તથા શીરોહી દરબાર સાહેબ ઉપર તેમના રાજ્યમાં જેનો ઉપર થયેલા હુમલા માટે દિલગીરી પ્રદર્શિત કરવા બાબત તથા જોધપુર દરબાર સાહેબ ઉપર નગરશેઠ જોડતારામલાઈ મારફત તાર કરાવ્યા હતા. અત્રેની ગુજરાતી તથા ઇંગ્રેજી સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓને પાણી પીવાની પરબ માટે તથા બકરીછંદના દિવસે નિદોષ જનાવરો છોડાવવા માટે તથા અત્રેની બહેરાં-મૂંગાની નિશાળ સાડ

૧૬

વિગેરે કાર્યો માટે અત્રેના ગૃહસ્થોને ઉપદેશ આપી તેમાં યોગ્ય મદદ કરાવી. અત્રેના તળાવમાં માછલાં નહિ મારવાના હુકમ માટે સંધેને ઉપદેશ આપી નગરશેઠ જોષ્ઠતારામભાઈ મારફત મે. સુખા સાહેબ પાસેથી તેવો હુકમ મેળવાયો. અને તળાવની આરેઆજી ઉપર શેઠ રામચંદભાઈ, ડાહ્યાભાઈ, ઉત્તમભાઈ તથા સરપચંદના ખર્ચે આ હુકમના પીલરો ચોડાવ્યા. ઉપરોક્ત કાર્યમાં લીધેલા શ્રમ માટે મે. સુખાસાહેબ તથા નગરશેઠ જોષ્ઠતારામભાઈનો આભાર માનવામાં આવે છે.

ત્યારબાદ પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ આવતાં, તે પર્વધણાજ આનંદથી, તપ, પૂજાદિ ધાર્મિક કાર્યોમાં વ્યતીત થયાં હતાં. ચાલુ-સાલના પર્યુષણની અંદર સુપન તથા પારણાના ઘીની ઉત્પન્ન એકંદરે મળી પાંત્રીસ હજારની થઈ હતી. જેની અંદર પંદર હજારના ચઢાવાથી પારણું શેઠ રામચંદ ગાંધી લઈ ગયા હતા. અને પારસાસૂત્ર રૂ. ૩૬૦૧ ના ચઢાવાથી શેઠ રવચંદ વજેચંદ પારેખ તરફથી શેઠ ઉત્તમભાઈ પોતાને ઘેર લઈ ગયા હતા. પારણું આંધવાનો ચઢવો રૂ. ૧૦૦૦ શેઠ ઘેલાભાઈ કરમચંદ તરફથી શેઠ ડાહ્યાભાઈ ખોલ્યા હતા. ત્યારબાદ પારણું મણીયાતીપાડાના દેરાસર માટે રૂ. ૬૮૦ તથા વરસોડા, સંઘપુર અને મડાણા વિગેરેના ગામોના દેરાસરો માટે ટીપ કરવામાં આવી હતી. તે દરેકને રૂ. ૨૦૬-૨૦૬ આપવામાં આવ્યા. આ ઉપરાંત જીવદયા માટે એક ખાસ ટીપ કરવામાં આવી હતી. જેની અંદર રૂ. અઠારસો આગણીસો સુધી એકઠા થયા હતા. જેમાંથી નીચે જણાવેલા ખાતાઓમાં તેમના નામ આગળ જણાવેલી રકમ મોકલવા ફરાવવામાં આવ્યું છે.

૧૭

૩. ૫૦૦ જીવદયા જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ-મુંબાઈ.
૩. ૨૦૦ અતુકંપા ફંડ-મુંબાઈ.
૩. ૨૦૦ જીવદયા જ્ઞાન પ્રસારક ફંડ-હૈદરાબાદ
૩. ૨૦૦ પશુરક્ષા ફંડ-કુળીયા.
૩. ૫૦ સત્સંગ ઓફીસ-સુરત.
૩. ૨૦૦ કાશી પશુશાળા.
૩. ૩૫ તારંગાહીલ કબુતર ફંડ.
૩. ૫૦ પ્રાણીરક્ષક સંસ્થા-રાજકોટ.
૩. ૨૫ જીવદયા પ્રચારણિ સભા-અમદાવાદ.
૩. ૫૧ જીનાગઢ પાંજરાપોળ.
૩. ૨૦૦ મહેસાણા પાંજરાપોળ.

બાકી બચેલા પૈસા જીવદયા મારેજ રાખ્યા છે. વીછીયા પાંજરાપોળની ટીપ કરાવી આપી હતી તેમાં પણ રૂપીયા, ૨૦૦ ઉપરાંત થયા હતા. તેમજ કચ્છના વાગડ તાલુકાના કટારીયા ગામના જીના-લયના જીર્ણોદ્ધાર માટે ઉપદેશ આપી રૂપીયા પાંચસો કરાવી આપ્યા હતા.

આ સિવાય ગરીબ કુટુંબોને ખાનગી રીતે રીતે મદદ મોકલવાની સગવડ કરવામાં આવી હતી. આ પર્વમાં તપસ્યાઓ તથા પ્રભાવનાઓ સારા પ્રમાણથી થઈ હતી. ચાલુ સાલમાં દસ સ્વામિ લતસલો (નોકારસીઓ) ઘણાજ ભાવ સાથે કરવામાં આવ્યા હતાં. શેઠ. ડાહ્યાભાઈ તરફથી શ્રીમદ્ રવિસાગરજી મહારાજ

૧૮

શ્રીની દરીએ પૂજા લણાવી પ્રજાવના કરવામાં આવી હતી. અને ત્યાર પછી તેમના તરફથી ત્યાંજ એક પ્રીતિ ભોજન આપવામાં આવ્યું હતું. દરે રવિવારે ત્યાં ગુરૂપાઠુકાના દર્શન કરવા જવા માટે ઘણા માણસોએ નિયમ સ્થિર કર્યો છે.

મહારાજશ્રીએ આણુ સ્થાનમાં સમગ્ર મહેસાણાના હિન્દુ મુસલમાનની એક ગંજવર સભામાં આ નહિ પીવા માટે અસરકારક બોધ આપ્યો હતો, જેના પરિણામે સમગ્ર ગામતી હાટેલો બંધ થઇ છે અને ઘણાખરા જતોએનો સદનતર ચાતો ત્યાગ કર્યો છે. અને નગરવાસીજનોએ ચાનું સરવસ ચઢાવી ચાને જળ-સમાધી કરાવી છે.

તેમજ મહેસાણાના ઢેડ, ભંગી, ચમાર અને ગરોડા લોકોને ત્યા સ્ટેશન ઉપરના નોકરોને એકત્ર કરાવી તેમને સારી રીતે બોધ આપી તેમની કામોમાં સદાને માટે દાડ નહિ વાપરવા માટેનો અદ્યક્ષ કરાવ્યો છે.

ઉપરનાં બન્ને કાર્યો ઘણાંજ લાભદાયક તેમજ સ્તુત્ય થયાં છે.

મહારાજશ્રીના ત્રાણર્થસથી અત્રે પર્યુપણમાં થયેલી આદેશાલો ઉત્પન્નમાંથી તેઓશ્રીના ઉપદેશથી તેનો મોટો ભાગ સંઘે નીચેના કામોમાં વાપરવા નહીં કર્યું છે અને કાર્ય પણ થોડા વખતમાં શરૂ થવા સંભવ છે.

૧. અત્રેના રૂપલદેવ ભગવાનના દેરાસરના છૂર્ણ થઈ ગયેલા ભોંયરાના સમારકામ માટે.

૨. મુપન વિગેરે ખીજે કેટલોક છૂર્ણ થઈ ગયેલો સામાન મુધરાત્રી નવો બનાવવા માટે.

૧૬

વળી રાધનપુરવાળા શેઠ ચંદુલાલ વહરાજ મહારાજ-
શ્રીને વંદનાર્યે અત્રે આવેલા તે વખતે તેમણે શ્રીમદ્ રવિ-
સાગરજી પાઠશાળાની મુદ્રાકત લખ્ત વિદ્યાર્થીઓને એક એક
પાવલી તથા શ્રીફળ ઇનામ તરીકે આપ્યાં હતાં. મહારાજશ્રીના ચા-
તુર્માસ દરમિયાન અત્રેની યશોવિજયજી પાઠશાળાના માસ્તર
દુર્લભદાસ તથા આણંદજીભાઈ વિગેરે વિદ્યાર્થીઓએ તથા
સુખસાગરજી લાયએરીના મેમ્બરોએ જે શ્રમ લખ્ત મહારાજ-
શ્રીની સેવા ઉઠાવી છે તે બદલ તેઓને અનંકરણપૂર્વક ધન્યવાદ
આપવામાં આવે છે. તેમજ મહેસાણાના સમગ્ર ગ્રંથે આ સાક્ષમાં
તત્ત મત અતે ધનથી પંચાસજી મહારાજશ્રીની સેવાનો જે અપૂર્વ
લાભ મેળવ્યો છે તેના માટે તેઓને ઘણું જ ગૌરવ ઘટે છે. અતે
અત્રેના મુદારાખાતાના ભંડારીજી શેઠ હરગોવિન્દદાસ ગાંધીએ
તેા મુનિભક્તિનો અપૂર્વ લાભ મેળવી ઘણું પુન્ય ઉપાર્જન કર્યું છે.

ચાતુ ચાતુર્માસ દરમિયાન મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી આ
પુસ્તક છપાવવા માટે જે સદ્ગૃહસ્થોએ આર્થિક સહાય આપી છે
તેમનાં નામ આભારની તોંધમાં જણાવવામાં આવ્યાં છે. તેઓની
સહાયથી જ અમે આ સંગ્રહ પુસ્તકારા જનસમાજ સમક્ષ મૂકવા
લાગ્યશાળી થયા છીએ. પ્રથમ પાંચ માગધી પ્રકરણો તથા પાંચ
અંસ્કૃત પ્રકરણો છપાવી ભેગા બંધાવી એક વૉલ્યુમમાં બહાર પા-
ડવાનો વિચાર હતો પણ તેનું કદ એકદમ વધી જશે એમ લાગવાથી
પાંચ માગધી પ્રકરણો તથા એક અંસ્કૃત પ્રકરણ ભેગા બંધાવી
પ્રકરણ સુખસિન્ધુના પ્રથમ વિભાગ તરીકે બહાર પાડવામાં આવે
છે અતે બીજો વિભાગ પણ થોડા વખતમાં વાંચક તર્ગ સમક્ષ રજુ
કરવા લાગ્યશાળી થઈશું એમ ઇચ્છીએ છીએ.

૨૦

પ્રથમ વિભાગની પ્રસ્તાવના લખી આપવા પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન શ્રીયુત્તમભણિલાલ નથુભાઈ દાસી. બી. એ. એ સ્વીકાર્યું છે, જે માટે તેઓનો આ સ્થળે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે. આ પ્રગટ પુસ્તકની મહારાજશ્રીએ તૈયાર કરેલી પ્રેસ કોપી તથા છેવટનાં દરેક પ્રુફ તપાસી જવા માટે વ્યાકરણાર્થ શાસ્ત્રીજી શ્રીમાન ભાઈશંકરભાઈએ પોતાના વખતનો જે ભાગ આપ્યો છે તે માટે તેઓનો પણ અત્રે આભાર માનવામાં આવે છે.

પ્રથમ વિભાગમાં રહેલી ભૂલો માટે શુદ્ધિપત્ર આપવામાં આવ્યું છે તેમ છતાં દૃષ્ટિરોપથી વાંચાપાકામને લઈને જે અશુદ્ધિ રહી ગઈ હોય તે વાંચકવર્ગ સુધારી લેશે એમ ઇચ્છી અત્રે વિરમીએ છીએ.

ૐ શાન્તિ.

ઝંઘરીવાડ-નાગોરીસરાલ,

અમદાવાદ.

વિક્રમાર્ક-૧૯૭૬,

આશ્વિન, શુકલપક્ષ-પૂર્ણિમા.

લી. સેવાભિલાષી.

વિક્રમભાઈ જીવાભાઈ પટેલ.

श्री वैराग्यशतकादि प्रकरणोनी अशुद्धि-शुद्धि.

— ७७ —

पृष्ठ.	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
१	६	धम	धर्मम्
२	१२	त्वरमाणा	त्वरमाणाः
३	३	भाव	भावा
४	४	वट्ट	वट्ट
५	१२	कुरुष्व	कुरुष्वम्
१२	१६	पुत्र	पुत्र
१९	१०	कृप	कृपं
२१	१२	स्वपि	स्वपी
२६	१४	मातृ	मातृ
२७	१०	दुःख,अ	दुःख-म
३१	१६	इतिअ	इत्य
४१	८	तेमि	तेमि
"	"	दासां	दोहा
४२	१३	येदी	येदीये
४३	२	दुःखाः	दुःखाः
४४	१६	शितम	शीतम
४५	१३	अंम	अंमं
४९	६	मुज्झमि	मुज्झसु

२२

श्रु.०	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
५१	९	अयोग	अयोग
५२	२	अथात्	अथात्
५३	१०	पयट्टा	पयट्टा
५४	१०	दुःख	दुःख
५६	१३	जनैः	जनैः
"	१७	सद्	सद्
५८	८	महा	महो
६०	१६	भुञ्जन्तां	भुज्यमाना
६४	४	एस्सु	एस्सु
७०	२	अंसितं	अंशितं
"	१६	सुखा	सौख्या
"	१७	"	"
७१	१०	प्राकट	प्रकट
७२	१	सुखम्	सौख्यम्
७७	२	बुडन्ति	ब्रुडन्ति
"	८	खाणी	खणी
"	१६	दिटि	दिट्टि
७८	२	प्रसरो	प्रसरौ
७९	१०	मणय	मयण
"	१७	मुनिनुं	मुनिओनुं
८८	१४	इणमा	इणमो

२३

पृष्ठ.	पङ्क्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
९९	१६	त्रोटित्वा	त्रोटित्वा
१००	१०	वेद्	येद्
१०१	८	माहेद्	मोहेद्
१०४	१७	याद्	याद्
१०५	३	वह	वहो
१०८	५	लाण	लोण
१२१	८	लति	लन्ति
१२२	१२	दुख	दुःख
"	१८	अग्गिमि	अग्गिम्मि
१२३	१८	सम्मत्त	सम्मत्तं
१२५	१६	जावि	जोवि
१२६	८	भावणाआ	भावणाओ
१२८	१८	लाग	लोग
"	"	असढा	असढो
१३९	७	माज्ञां	माज्ञा
१४२	२	मग्गंसि	मग्गस्मि
"	"	तेणगे	तेणगो
१४६	१०	ज	जं
१४८	११	वुच्चई	वुच्चइ
१५३	११	वाही	वाहो
१६२	१५	रक्ख	रक्खं

૨૧

પૃષ્ઠ.	પાંક્તિ.	અશુદ્ધિ.	શુદ્ધિ.
૧૬૨	૧૭	બ્રવ્ય	બ્રવ્યં
૧૬૯	૮	લાહં	લોહં
૧૭૨	૯	સદેહ	સદેહ
૧૭૫	૧૧	સાવધોગ	સાવધયોગ
"	"	સત્કોર્ત્તનં	સત્કોર્ત્તનં
૧૮૨	૮	મહિદ	મહિદં
૧૮૭	૭	જાઈ	જોઈ
૧૯૧	૧	વિગહા	વિરોહા
૧૯૩	૧૧	સુઠિઆ	સુદિઆ
"	૧૭	કયા	કયા
૨૦૪	૬	પમડ	પમાડ
૨૦૬	૫	દેસે	દેસ
"	૧૪	મળાં	મળે
૨૦૮	૮	તદુક્ત	તદુક્તં
"	૧૧	કયા	કયા
૨૧૦	૧	ઉત્તમટં	ઉત્તમટું
૨૧૨	૧૫	ધ્યાન	ધ્યાને
૨૧૬	૬	ભૂતેપુ	ભૂતેષુ
૨૧૮	૧૭	ઉપાધિ	ઉપધિ
૨૨૦	૬	ઉષદિ	ઉષદિ
૨૨૧	૯	મંજાગ	મંજોગ

૨૫

પૃષ્ઠ.	પંક્તિ.	અશુદ્ધિ.	શુદ્ધિ.
૨૨૨	૧૩	અઠ	અદૂ
૨૨૬	૨	પ્રમાદે	પ્રમાદે
"	૧૧	અઠ	અદૂ
૨૩૦	૧૨	દઠ	દદૂ
"	૧૬	ઉત્પન્ન	ઉત્પન્ન
૨૩૧	૭	કઠે	કદૂ
૨૩૨	૧૧	જાગ	જોગ
૨૩૪	૧	અઠ	અદૂ
"	૪	હટું	ધટું
"	"	મર્ચદિર્મો	મર્ચાદિર્મો
"	૧૦	શ્રવ	શ્રહ
"	૧૬	સુઅક્ષંધો	સુઅક્ષંધો
૨૩૭	૧૭	મર્ત્તમ્	મર્ત્તમ્
૨૩૮	૧૨	પપ્પા	પપ્પો
૨૩૯	૧૬	લાગ	લોગ
૨૪૧	૬	રુપ	રૂપ
૨૪૧	૯	પુણ્યાભિધ	પુણ્યાભિધ
૨૪૩	૧	શાર્દૂલ	શાર્દૂલ *
૨૪૯	"	ઓપ	ઔપ
૨૬૧	"	સમકત	સમ્યકત

* આ શબ્દની અશુદ્ધિ કોઈ રીતે આવે તો આ પ્રમાણે સમજવી.

२६

पृष्ठ	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
२५७	१६	तूजन्	जंतून्
२६३	१०	क्षया	क्षयौ
२७१	११	भाजः	भाज
२७४	३	स्पर्शित	स्पर्शित
"	७	अतिथी	अतिथि
"	१०	फलद्वयै	फलद्वयै
२७५	१२	वंश	वंशा
२७६	२	कक्लि	कल्कि
"	७	थय	थाय
"	१९	अथा	अर्थात्
"	"	छेत्	छे.
२७७	७	निर्माण्	निर्माण्
"	९	आद्र	आद्र
२८०	४	लाक	लोके
"	१४	पपन्या	पपन्यां
२८४	१	वृ	वृत्तम्
२८६	१७	श्री जा	श्रीपूजा
"	१९	नैव	नैवे
२९२	४	क्षयो	क्षयौ
३०२	८	पक्का	पक्का
३०७	१६	धुत	धुत

२७

पृष्ठ.	पंक्ति.	अशुद्धि.	शुद्धि.
३०८	१४	पापद्वि	पापद्वि
"	१७	निर्धन	निर्धन
३०९	११	नृप	नृप
३१६	५	युग	युग
३१९	"	कनकद्वो	कनकद्वो
३२९	२	द्वया	द्वया
३३६	१५	द्वाराण्य	द्वाराण्य
३३८	१२	धूरि	धूरि
३३९	१०	गुवा	गुवा
"	१७	स्ताय	स्ताप
३४२	४	नून	नून
"	७	कोटि	कोटी
३४३	१३	ग्रह	गृह
३४४	३	स्तत	स्तत
"	९	वस्त्र	वस्त्र
३४५	११	स्पधा	स्पधा
३५०	१९	भ्रंदावर्त	भ्रंदावर्त
३५१	१०	तीत	तीत
३५२	२१	मला	मूला

ૐ

॥ સચ્ચારિત્રચૂડામણિ શુદ્ધક્રિયાયોગિ ગચ્છાઽધિપતિ
શ્રીમત્સુખસાગરગુરુચરણકમલેભ્યો નમઃ ॥

॥ શ્રી વૈરાગ્યશતકમ્ ॥

(ભૂળ અને ભાષાન્તર સહિત.)

સંસારં^૪મિ અસારે^૧, નત્થિ^૬ સુહં^૫ વાહિવે^૨અણાપરે ।

જાણંતો^૭ ઇહ^૩ જીવો^૮, ન કુણ્ઙ^{૧૧} જિણદેસિયં^{૧૨} ધમ્મં^{૧૦} ॥૧॥

સંસારેઽસારે નાસ્તિ સુખં, વ્યાધિવેદનાપ્રચુરે ।

જાનાન્નિહ જીવો, ન કરોતિ જિનદેશિતં ધર્મં ॥ ૧ ॥

અર્થ:-સાર રહિત તથા વ્યાધિ (શરીર સંબંધિ દુઃખ) અને વેદના (મન સંબંધિ દુઃખ) વડે ભરેલા આ સંસારમાં સુખ નથી એમ જાણુતાં છતાં પણ જીવ જીનેશ્વરના પ્રરૂપેલા ધર્મને કરતો નથી.

અજ્ઞં^૨ કલ્હં^૩ પરં^૪ પરારિં^૫, પુરિસા^૧ ચિંતંતિ^૭ અત્થસંપત્તિં^૬ ।

અંજલિગયં^૮ વ તોયં^{૧૦}, ગલંત માઁ^૯ ન પિચ્છંતિ^{૧૧ ૧૨ ૧૩} ॥૨॥

(૨)

અત્ર કલ્પે પરસ્મિન્ પરતરસ્મિન્, પુરુષાશ્ચિન્તયન્ત્યર્થ સંપત્તિમ્
અંજલિગતમિવ તોયં, ગલદાયુર્ન પશ્યન્તિ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-મૂઠ પુરૂષો આજ કાલ પહોર (આવતે બીજે વર્ષે) અને પરાર (આવતે ત્રીજે વર્ષે) ધનની પ્રાપ્તિ (ધન મળશે એમ) ચિંતવે છે, અર્થાત્ આજ નહિતો કાલે, કાલે નહિતો બીજે વર્ષે, ને બીજે વર્ષે નહિતો ત્રીજે વર્ષે ધનની પ્રાપ્તિ થશે એમ આશામાં ને આશામાં દિવસો ગુમાવે છે, પરન્તુ તે મૂઠ પુરૂષો હથેલીમાં રહેલા પાણીની પેઠે ક્ષય થતા પોતાના આયુષ્યને જોતા નથી.

જં^૧ કલ્પે^૨ કાયઠ્ઠં^૩, તં^૪ અજ્ઞં^૫ ચિય કરેહ^૬ તુરમાણા^૭ ।
વહુવિઘ્નો^{૧૧} હિ મુહુત્તો^{૧૦}, મા અવરણહં^૯ પઢિરકેહ^{૧૩} ॥૩॥^{૧૨} પઢિરકેહ^{૧૪}

યત્કલ્પે કર્તવ્યં, તદગ્રૈવ કુરુધ્વં ત્વરમાણા ।

વહુવિઘ્ન એવ મુહૂર્તો, માઽપરાહં પ્રતીક્ષધ્વમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણીઓ ! જે ધર્મકાર્ય કાલે કરવા યોગ્ય હોય તેને નિશ્ચય આજેજ ઉતાવળથી કરો, કારણકે મુહૂર્ત (જે ઘડીનો કાળ) પણ ઘણાજ વિધનવાળો છે (અર્થાત્ એક મુહૂર્તમાં પણ અનેક વિધનો આવી પડે છે). માટે જે ધર્મકાર્ય પહેલા પહોરમાં કરવાનું હોય તેને પાછલે પહોર કરીશું એમ ધારી વિલંબ ન કરો.

(૩)

^૨હી ? સંસારસહાવા-^૧ચરિયં નેહા^૪નુરાયરત્તાવિ ।
^૩જે પુવ્વ^૫ળહે દિટ્ઠા, તે અવર^૬ળહે ન દીસંતિ ॥૪॥

હી ! સંસારસ્વભાવચરિતં સ્નેહાનુરાગરક્તા અપિ ।

યે પૂર્વાદ્દે દૃઢાસ્તેઽપરાદ્દે ન દૃશ્યન્તે ॥ ૪ ॥

અર્થ:-સંસારના સ્વભાવનું આચરણ દેખીને મને ઘણોજ ખેદ થાય છે, કારણકે પ્રેમબંધને કરી બંધાયેલા એવા જે સ્વજનાદિકને પ્રાતઃકાળમાં દીડા હોય તે (સ્વજનાદિક) પાછા સાંજે દેખાતા નથી.

^૨માસુઅહજગિઅવ્વે, ^૩પલા^૧ઈઅવ્વંમિકીસવિસમેહ^૪ ? ।
^{૧૨}તિનિજ^{૧૩}ળા અણુલગ્ગા, ^૭રોગો ^૮અ ^૯જરા ^{૧૦}અ ^{૧૧}મચ્ચૂ અ ॥૫॥

મા સ્વપિત જાગરિતવ્યે, પલાયિતવ્યે કસ્માદ્ વિશ્રામ્પથ ? ।
 ત્રયો જના અનુલગ્ગા, રોગશ્ચ જરા ચ મૃત્યુશ્ચ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણીયો ! જાગવાને સ્થાને સૂઈ ન રહો (અર્થાત્ ધર્મકાર્યમાં પ્રમાદ ન કરો). અને નાસવાની જગ્યાએ વિસામો કેમ કરો છો ? (અર્થાત્ આ સંસાર નાસવાની જગ્યા છે તો તેમાં નિરાંતે કેમ બેસી રહ્યા છો ?) કારણકે રોગ, વૃદ્ધાવસ્થા, અને મૃત્યુ એ ત્રણ જણા તમારી પાછળ લાગ્યા છે.

(૪)

દિવસનિસાઘડિમાલં, આઠસલિલં જિઆણ ધિત્તૂળં ।

ચંદાઈચ્ચવઈલા, કાલરહટ્ટં ભમાડંતિ ॥૬॥

દિવસનિશા ઘટીમાલયા, આયુઃસલિલં જીવાનાં ગૃહીત્વા ।

ચંદ્રાદિત્યચલિવદૌ, કાલાડરહટ્ટં ભ્રમયતઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-ચંદ્ર અને સૂર્ય રૂપી બળદો દિવસ રાત્રિ રૂપી ઘડાની પંક્તિયોવડે જીવોનાં આયુષ્યરૂપ પાણીને ગ્રહણ કરી કાળરૂપી રેંટ (અરહટ) ને ઉંચે નીચે ભમાવે છે (અર્થાત્ ઉંચે દેવાદિગતિમાં અને નીચે નરકાદિ ગતિમાં ફેરવે છે).

સા નત્થિ કલા તં નત્થિ, ઉસહં તં નત્થિ કિંપિ વિજ્ઞાણં ।

જેણ ધરિજ્ઞઈ કાયા, સ્વજંતિ કાલસપ્પેણં ॥૭॥

સાનાસ્તિકલા તન્નાસ્ત્યૌષધં, તન્નાસ્તિ કિમપિ વિજ્ઞાનમ્ ।

યેન ધાર્યતે કાયઃ, સ્વાદ્યમાનઃ કાલસર્પેણ ॥ ૭ ॥

અર્થ:-હું ભવ્ય જીવો ! કાળરૂપી સર્પે ખાવા માંડેલી કાયા જેના વડે ધારણ કરીએ (રાખી શકીએ) તેવી જરૂર કળામાંની કોઈ પણ કળા નથી, તેવું કોઈ ઔષધ નથી, અને તેવું કોઈ વિજ્ઞાન (શિદ્ધ અતુરી) પણ નથી. અર્થાત્ કાળવડે નાશ પામતી કાયાને બચાવી શકો તેવી કોઈ વસ્તુ વા ઉપાય નથી.

(૫)

દી^૩હર^૪ફ^૩ણિ^૩દનાલે, મહિ^૪અર^૪કેસર^૪દિસામહદલિલે ।

ઓ ! પી^૧અ^૭ઈ^૨ કાલ^૬ભમરો, જનમ^૬યરંદં^૫ પુહ^૫વિપ^૫ઉમે ॥૮॥

દીર્ઘ^૩ફ^૩ણી^૩ન્દ્રનાલે, મહી^૪ધર^૪કેસરે દિશામહાદલે ।

ઓ ! પિ^૧વિ^૭તિ કાલ^૨ભ્રમરો, જનમ^૬કરંદં^૫ પૃથ્વી^૫પત્રે ॥ ૮ ॥

અર્થ:-ઘણી ખેદની વાત છે કે કાળરૂપી ભ્રમર
મ્હોટા *શેષનાગરૂપી નાળવાળા, પર્વતરૂપ કેસરાવાળા, અને
દિશારૂપ મ્હોટા પત્રવાળા પૃથ્વિરૂપ કમળમાં રહેલા જનરૂપી
મકરંદને (જીવ-લોકરૂપી રસને) પીએ છે.

છા^૪યામિ^૩સેણ કાલો, સયલ^૫જિઆણં છલં^૧ ગવેસંતો^૨ ।

પાસં^૬ કહ^૭વિ ન મુંચ^૮ઈ, તા^૯ ધમ્મે^{૧૦} ઉજ્જમં^{૧૧} કુણહ^{૧૨} ॥૯॥

છાયામિષેણ કાલઃ, સકલજીવાનાં છલં ગવેષયન્ ।

પાર્શ્વકથમપિ ન મુંચતિ, તસ્માદ્ ધર્મે ઉગ્રમં કુરુશ્વં ॥ ૯ ॥

અર્થ:-હે બળ્યપ્રાણિયો ! છિદ્રને ખોળનારો કાળ
શરીરની છાયાને મિશે (ખેડાને) સર્વ જીવોનાં પડખાંને કેહ

*“ શેષનાગરૂપી નાળવાળા ” એ વચન લોકપ્રસિદ્ધિની અપેક્ષાએ
જાણવું. અન્યથા શેષનાગે પૃથ્વીને ધારણ કરી રાખી છે એવી
માન્યતા જાનદર્શનની નથી.

(૬)

પણ પ્રકારે મૂકતો નથી (અર્થાત્ જીવોના શરીરની છાયા જેમ શરીરની સાથે ને સાથેજ રહે છે તેમ કાળ પણ નિરંતર સર્વજીવોની પાછળ લાગેલોજ છે.) મારે ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરે.

^૨કાલમિ ^૧અણાઈએ, ^૪જીવાણં ^૩વિવિહકમ્મવસગાણં ।
^૫તં ^૭નલ્થિ ^૬સંવિહાણં, ^૮સંસારે ^૯જં ^{૧૦}નં ^{૧૧}સંભવઈ ॥૧૦॥

કાલેડનાદિકે જીવાનાં, વિવિધકર્મવશગાનાં ।

તન્નાસ્તિ સંવિધાનં, સંસારે યન્ન સંભવતિ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:-આદિ રહિત (કાળ, કર્મ, જીવ, અને સંસાર એ સર્વનું અનાદિપણું છે.) કાળચક્રમાં પરિભ્રમણ કરતા અને અનેક પ્રકારના કર્મને વશ થયેલા જીવોને તેવો કોઈ સંવિધાન (એકેન્દ્રિયાદિક ભેદ) નથી કે જે સંસારમાં જીવોને પ્રાપ્ત ન થયો હોય. અર્થાત્ સંસારમાં જીવો એકેન્દ્રિયાદિક સર્વ ભેદોને પામી ચૂક્યા છે.

^૧બંધવા ^૨સુહિણો ^૭સઠ્ઠે, ^૩પિઅ ^૪માયા ^૫પુત્ત ^૬મારિયા ।
^{૧૦}પેઅવણાઓ ^{૧૧}નિઅત્તંતિ, ^૮દાઉણં ^૯સલિલંજલિં ॥૧૧॥

બાંધવા: સુહૃદ: સર્વે, માતાપિતરૌ પુત્રભાર્યા: ।

(૭)

પ્રેતવનાન્નિવર્તેતે, દસ્વા સાલિલાઽઙ્ગલિમ્ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! અંધુઓ, મિત્રો, માતા, પિતા, પુત્ર, અને સ્ત્રી એ સર્વે મૃત્યુ પામેલા મનુષ્યને પાણીની અંજલિ આપીને સ્મશાનથી પાછા ઘેર આવે છે, (પરંતુ તેમાંનું કોઈ મરણ પામેલા મનુષ્યની સાથે જતું નથી).

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૪ વિહંતિ ^૩ સુઆ ^૬ વિહંતિ, ^૫ બંધવા ^૮ વલ્લહા ^૭ ય ^૯ વિહંતિ ।

^{૧૦} ૧૩ ^{૧૪} ૧૫ ^{૧૨} * ^{૧૧} ૨ ^{૧૧}
 ઇક્રોકહવિનવિહડઈ, ધમ્મોરેજીવજિણભણિઓ ॥ ૧૨ ॥

વિઘટન્તે સુતા વિઘટન્તે, વાન્ધવા વલ્લમાશ્વ વિઘટન્તે ।

एकः कथमपि न विघटते, धर्मो रे जीव ! जिनभणितः ॥ १२ ॥

અર્થ:-રે અજ્ઞાની જીવ ! પુત્ર પુત્રિયોનો વિયોગ થાય છે, સ્વજનનો વિયોગ થાય છે, અને વ્હાલી સ્ત્રીયોનો પણ વિયોગ થાય છે, પરંતુ હે જીવ ! જીનેશ્વરે કહેલા ધર્મનો ક્યારે પણ વિયોગ થતો નથી. અર્થાત્ આ જીવને સાચું સગપણતો ધર્મનુંજ છે.

---

*આ ગાથામાં “ ૨ ” એવું અઘમ અંશોધન મુક્યું છે તેનું કારણ એ છે કે આ જીવને ધર્મવિના કોઈપણ સલાયકારી નથી તોપણ તેને મુકીને યીગ્નને (સ્વજનાદિયને) સલાયકારી માની બેસે છે માટે.

(૮)

અડકમ્મપાસવદ્ધો, જીવો સંસારચારણે ઠાંઈ ।

અડકમ્મપાસમુક્કો, આયા સિવમંદિરે ઠાંઈ ॥૧૩॥

અઠ્ઠકર્મપાશવદ્ધો, જીવઃ સંસારચારકે તિષ્ઠતિ ।

અઠ્ઠકર્મપાશમુક્ત, આત્મા શિવમંદિરે તિષ્ઠતિ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-હે આત્મન્ ! આઠ કર્મરૂપી પાશવડે બાંધાયેલો
જીવ સંસારરૂપી કેદખાનામાં (બંદિખાનામાં) રહે છે, અને
આઠ કર્મરૂપી પાશથી મુકાયેલો આત્મા મોક્ષમંદિરમાં
રહે છે.

વિહવો સજ્જનસંગો, વિસયસુહાઈં વિલાસલલિઆઈં ।

નલિનીદલગ્ગ ઘોલિર, જલલવ પરિચંચલં સઠ્ઠવં ॥૧૪॥

વિભવઃ સજ્જનસંગો, વિષયસુખાનિ વિલાસલલિતાનિ ।

નલિની દલાગ્રપૂર્ણયિત્-જલલવપરિચંચલં સર્વં ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-વિભવ એટલે લક્ષ્મી, તથા માતા, પિતા.
ભાઈ, ભાઈ વગેરેનો સંબંધ, અને વિલાસે કરીને સુંદર

---

*અર્થ:-એકજ ગાથામાં જીવ અને આત્મા એવા બે શબ્દ
મુક્યા છે તેનું કારણ એ છે કે આઠ કર્મસંહિત હોય તે જીવ,
અને આઠ કર્મરહિત હોય તે આત્મા કહેવાય છે.

(૧)

એવાં વિષયસુખ એ સર્વ કમલિનીના પાનના અગ્રભાગપર
ધુમરાતાં એટલે રહેલાં પાણીના બિંદુ જેવાં અતિશય
ચંચળ છે.

^૧તં ^૩કત્થ ^૨બલં ^૪તં ^૬કત્થ, ^૫જુવ્વણં ^૭અંગચંગિમા ^૮કત્થં ? ।

^{૧૨}સવ્વ ^{૧૩}મણિચ્ચં ^{૧૪}પિચ્છહ, ^{૧૦}દિઠ્ઠં ^{૧૧}નદ્ઠં ^૯કયંતેણ ॥૧૫॥

તત્ કુત્ર બલં ? તત્કુત્ર, યૌવનં ? અંગચંગિમા કુત્ર ? ।

સર્વમનિત્યં પश्यत, દૃષ્ટં નદૃષ્ટં કૃતાન્તેન ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણિયો ! તે શરીરનું બળ ક્યાં ગયું ? તે
જુવાનીપણું ક્યાં ગયું ? અને તે શરીરનું સુંદરપણું પણ ક્યાં
ગયું ? માટે જે પ્રથમ દીકું હતું તે યમરાજાએ નાશ કર્યું
એ પ્રમાણે સર્વ વસ્તુઓનું અનિત્યપણું જુઓ. અર્થાત્ અનિત્ય
વસ્તુનો વિચાર કરો.

^૧ઘણકમ્મપાસવદ્ધો, ^૩ભવનયરચઉપ્પહેસુ ^૪વિવિહાઓ ।

^૬પાવઙ્ગ ^૫વિહંબણાઓ, ^૨જીવો ^૯કો ^૭ઇત્થ ^{૧૦}સરણં ^૮સે ॥૧૬॥

ઘનકર્મપાશવદ્ધો, ભવનગરચતુષ્પથેષુ વિવિધાઃ ।

પ્રાપ્નોતિ વિહંબના, જીવઃ કોઽત્ર શરણં તસ્ય ? ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણી ! નિખિડ કર્મરૂપી પાશથી બંધાયેલો

(૧૦)

જીવ સંસારરૂપી નગરના ચાર ગતિરૂપ ચૌટામાં અનેક પ્રકારની દુઃખદાયક વિટંબનાઓ પામે છે તે કારણ માટે સંસારમાં તે પ્રાણીનું રક્ષણ કરનાર કોણ છે ! અર્થાત્ રક્ષણ કરનાર કોઈ નથી.

^૨ઘોર^૪મિ ગર્ભ^૩વાસે, કલમલજંબાલ^૩અસુ^૩ઈવી^૩મચ્છે ।

^૭વસિ^૬ઓ અણંત^૬ચુત્તો, ^૧જીવો^૫કમ્માણુ^૫ભાવેણ ॥૧૭॥

ઘોરે ગર્ભવાસે, કલમલજંબાલાડ્યુચિવીમત્સે ।

ઉષિતોડનંતકૃત્વો, જીવઃ કર્માણુભાવેન ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-જીવ લયાનક પેટમાં રહેલા દ્રવ્યના (પદાર્થના) સમૂહરૂપ કાદવવડે અશુચી અને ધીલસ એટલે કમકમાટ ભરેલા ગર્ભવાસમાં શુભાશુભ કર્મના પ્રભાવે અનંતીવાર રહેલો છે.

^૪ચુલસી^૨ઈ^૧ કીર^૩ લો^૩ણ, ^૫જો^૫ળી^૫ણં ^૫પમુ^૫હસય^૫સહસસા^૫ઈં ।

^૬ઈ^૬ક્કિ^૭કંમિ^૬ અ^૬ જીવો, ^{૧૦}અણંત^૬ચુત્તો^{૧૦} સમુપ્પન્નો ॥૧૮॥

ચતુરશીતિઃ કિલ લોકે, યોનીનાં પ્રમુખશતસહસ્રાણિ ।

एकैकस्यां च जीवोऽनंतकृत्वः समुत्पन्नः ॥ १८ ॥

અર્થ:-લોકમાં નિશ્ચે જીવોની ઉત્પત્તિનાં સ્થાનક

(૬૧)

(ચોરાશી પ્રમુખ લાખ એટલે) ચોર્યાશી લાખ જ છે. અને તે ચોરાશી લાખ યોનિમાંની પ્રત્યેક (એકએક) યોનિમાં જીવ અનંતવાર ઉત્પન્ન થયો છે.

માયાપિયંબૂહિં, સંસારત્થેહિં પૂરિઓ લોઓ ।
 बहुजोणिनिवासीहिं, नय ते ताणं च सरणं च ॥૧૯॥

માતા-પિતૃ-બંધુભિઃ, સંસારસ્થૈઃ પૂરિતો લોકઃ ।

बहुयोनिनिवासिभिः, नच ते त्राणं च शरणं च ॥૧૯॥

અર્થઃ-સંસારમાં રહેલા અને ઘણી એટલે ચોર્યાશી લાખ જીવયોનિમાં નિવાસ કરીને રહેલા માતા-પિતા અને બંધુઓ વડે જ આ લોક પૂરેલો છે, અને તે સર્વે ત્હાં રક્ષણ કરનાર નથી તેમજ ત્હને તેઓ શરણ કરવા યોગ્ય પણ નથી. (કારણ કે જેઓ પોતેજ બંધનમાં પડ્યા હોય તેઓ બીજાને શી રીતે છોડાવે ?)

जीवो वाहिविलुप्तो, सफरो इव निज्जले तडप्फडइ ।
 सयलोविजणोपिच्छइ, कोसक्कोवेअणाविगमे ॥૨૦॥

જીવો વ્યાધિવિલુપ્તઃ, સફર ઇવ નિર્જલે તડ્ફડયતિ ।
 सकलोऽपि जनः पश्यति, कः शक्तो वेदनाविगमे ? ॥ ૨૦ ॥

(૧૨)

અર્થ:-વ્યાધિવડે ઉપદ્રવ પામેલો જીવ જગરહિત પ્રદેશમાં (સ્થાનમાં) માછલાની પેઠે તરફડે છે, અને તે તરફડતા પ્રાણીને સર્વે લોક દેખે છે. પરન્તુ તેની વેદનાનો નાશ કરવાને કોણુ સમર્થ થાય ? અર્થાત્ વેદનાનો નાશ કરવાને જગતમાં કોઈપણુ સમર્થ નથી.

મા જાણસિ જીવ તુમં, પુત્તકલત્તાઈ મજ્ઝ સુહહેઝ
નિઉણં બંધનમેયં, સંસારે સંસરંતાણં ॥ ૨૧ ॥

મા જાનીહિ જીવ !, ત્વં પુત્રકલત્રાદિ મમ સુખહેતુમ્ ।
નિપુણં બંધનમેતત્, સંસારે સંસરતામ્ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! પુત્ર તથા સ્ત્રી વગેરે મહારે સુખનું કારણુ થશે એમ તું ન જાણીશ. કારણુ કે સંસારમાં બ્રમાણુ કરતા જીવોને એ પુત્ર અને સ્ત્રી વિગેરે ઉલટાં અધિક બંધન-રૂપ થાય છે.

જણની જાયઈ જાયા, જાયા માયા પિયા ય પુત્તો ય ।
અણવત્થા સંસારે, કમ્મવસા સઘ્વજીવાણં ॥ ૨૨ ॥

જનની જાયતે જાયા, જાયા માતા પિતા ચ પુત્રશ્ચ ।
અનવસ્થા સંસારે, કર્મવશાત્ સર્વજીવાનામ્ ॥ ૨૨ ॥

(૧૩)

અર્થ:-સંસારમાં કર્મના વશથી સર્વજીવોની અનવસ્થા થાય છે, એટલે એક જાતની સ્થિતિ રહેતી નથી. જેમકે માતા અન્યભવમાં સ્ત્રીરૂપે, સ્ત્રી માતારૂપે, પિતા પુત્રરૂપે, અને પુત્ર પિતારૂપે થાય છે.

૧૧ ૯ ૧૦ ૧૪ ૧૨ ૧૩ ૧૭ ૧૫ ૧૬ ૨૦ ૧૮ ૧૯
ન સા જાઈ ન સા જોણી, ન તં ઠાણં ન તં કુલં ।

૫ ૬ ૭ ૮ ૧ ૨ ૩ ૪
ન જાયા ન મુઆ જત્થ, સઘ્વે જીવા અણંતસો ॥૨૩॥

ન સા જાતિર્ન સા યોનિ, ન તત્સ્થાનં ન તત્કુલમ્ ।

ન જાતા ન મૃતા યત્ર, સર્વે જીવા અનંતશઃ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-જ્યાં સર્વ જીવો અનંતીવાર ઉત્પન્ન નથી થયા અને મરણ નથી પામ્યા એવી કોઈપણ જાતિ નથી, યોનિ નથી, સ્થાન નથી, અને કુળ પણ નથી. (અર્થાત્ પૂર્વે કહેલાં જાતિ વગેરે સર્વ સ્થાનકોમાં દરેક જીવ અનંતીવાર ઉત્પન્ન થયો છે અને મરણ પણ પામ્યો છે.)

૩ ૪ ૬ ૫ ૧
તં કિંપિ નત્થિ ઠાણં, લોણ વાલગ્ગકોઢિમિત્તંપિ ।

૭ ૧૧ ૮ ૯ ૧૦ ૧૨
જત્થ ન જીવા बहुसो, सुहदुःखपरंपरं पत्ता ॥ ૨૪ ॥

તત્ કિમપિ નાસ્તિ સ્થાનં, લોકે વાલાગ્રકોટિમાત્રમપિ ।

યત્ર ન જીવા बहुशः, सुखदुःखपरंपरां प्राप्ताः ॥ ૨૪ ॥

(૨૪)

અર્થ:-આ લોકમાં વાળના અગ્રલાગના છેડા જેટલું તેવું કોઈપણ સ્થાન નથી કે જ્યાં જીવો ઘણીવાર સુખદુઃખની પરંપરાને ન પામ્યા હોય. (અર્થાત્ આ જીવ સર્વસ્થાને સુખદુઃખ લોગવી આવ્યો છે.)

^૨સઠ્ઠાઓ ^૩રિદ્ધીઓ, ^૬પત્તા ^૪સઠ્ઠેવિ ^૫સયણસંબંધા ।

^૧સંસારે ^૭તો ^{૧૨}વિરમસુ, ^{૧૧}તત્તો ^૮જડ્ઝ ^{૧૦}મુણસિ ^૯અપ્પાણં ॥૨૫॥

સર્વા ઋદ્ધયઃ પ્રાપ્તાઃ, સર્વેઽપિ સ્વજનસંબંધાઃ ।

સંસારે તસ્માદ્ વિરમ, તતો યદિ જાનાસ્યાત્માનમ્ ॥૨૫॥

અર્થ:-હે જીવ ! તું સંસારમાં સર્વ ઋદ્ધિયો અને સર્વ સ્વજન સંબંધ પામી ચુક્યો છે માટે હવે જો આત્માને જાણે છે તો તે ઋદ્ધિ વિગેરેથી વિરામ પામ. (અર્થાત્ ઋદ્ધિ વિગેરેનો ત્યાગ કર.)

^૧એગો ^૩બંધડ્ઝ ^૨કમ્મં, ^૪એગો ^૫વહબંધમરણવસણાઈં ।

^૬વિસહડ્ઝ ^૯ભવંમિ ^{૧૦}ભમડ્ઝ, ^૮એગુચ્ચિય ^૭કમ્મવેલવિઓ ॥૨૬॥

एको बध्नाति कर्म, एको बध-बन्ध-मरण-व्यसनानि ।

विषहते भवे भ्राम्यति, एक एव कर्मवंचितः ॥ २६ ॥

અર્થ:-જીવ એકલોજ જ્ઞાનાવરણીયાદિ કર્મ બાંધે છે. તથા જીવ એકલોજ વધ બાંધન અને મરણાદિ કષ્ટોને

(૧૫)

(દુઃખોને) સહન કરે છે, અને નિશ્ચય કર્મવડે ઠગાયલો
 જીવ એકલોજ સંસારમાં ભ્રમણ કરે છે.

^૧અન્નો ^૩ન ^૪કુણ્ડ ^૨અહિયં, ^૫હિયંપિ ^૬અપ્પા ^૭કરેદ્ ^{૧૦૮}ન ^૬હુ ^૬અન્નો ।

^{૧૧}અપ્પકયં ^{૧૨}સુહદુઃખં, ^{૧૩}મુંજસિ ^{૧૪}તા ^{૧૫}કીસ ^{૧૬}દીણમુહો ॥૨૭॥

અન્યો ન કરોત્યહિતં, હિતમપ્યાત્મા કરોતિ નૈવાઽન્યઃ ।

આત્મકૃતં સુખદુઃખં, મુંક્ષે તતઃ કસ્માદ્દીનમુખઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-હે જીવ ? બીજો કોઈપણ અહિત (અનિષ્ઠ)
 કરતો નથી, તેમજ હિત પણ આત્માજ કરે છે પરંતુ
 નિશ્ચે બીજો કોઈ હિત કરતો નથી અને આત્માએ કરેલા
 મુખદુઃખને આત્મા પોતેજ ભોગવે છે તો તું દીન મુખવાળો
 કેમ થાય છે ?

^૨વહુઆરંભવિઢત્તં, ^૩વિત્તં ^૫ત્રિલસંતિ ^૧જીવ ^૪સયણગણા ।

^૭તજ્જણિયપાવકમ્મં, ^{૧૦}અણુહવસિ ^૬પુણો ^૮તુમં ^૯ચેવ ॥૨૮॥

વહારંભાઽર્જિતં, વિત્તમનુભવન્તિ જીવ ! સ્વજનગણાઃ ।

તજ્જનિતપાપકર્મ, અનુભવસિ પુનસ્ત્વમેવ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! ઘણા આરંભથી ઉપાર્જન કરેલા
 ધનવડે માતા પિતા ભાઈ સ્ત્રી અને પુત્ર વગેરે સ્વજનનો

(૨૬)

સમૂહ વિલાસ કરે છે, અને તે આરંભ વડે ઉત્પન્ન થયેલા
પાપ કર્મને તું એકલોજ અનુભવ કરીશ. અર્થાત્ નરકાદિકમાં
તે પાપનું ફળ તું એકલોજ ભોગવીશ.

અહદુઃસ્વિયાઈંતહમુ-સ્વિયાઈંજહચિંતિયાઈંડિંમાઈં.
તહથોવંપિનઅપ્પા, વિચિંતિઓજીવકિંમણિમો॥૨૯॥

અથ દુઃસ્વિતાસ્તથા, બુદ્ધક્ષિતા યથા ચિન્તિતા ડિમ્માઃ ।
તથા સ્તોકમપિ નાત્મા, વિચિન્તિતો જીવ ! કિં મળામ ? ॥૨૯॥

અર્થ:-હે જીવ ! મોહને વશ થયેલા તેં જેમ આમ્હારાં
બાળક હવે દુઃખી છે, તેમજ ભુખ્યાં છે, એમ રાત્રિ દિવસ
ચિંતવન કર્યું છે, પરંતુ તેવી રીતે તેં પોતાના આત્માને
લગાર પણ ચિંતવ્યો નથી, માટે તને શું કહીએ !

સ્વળખંગુરં સરીરં, જીવો અન્નો ય સાસયસરૂવો ।
કમ્મવસા સંબંધો, નિર્બંધો ઇત્થ કો તુજ્ઞ ॥૩૦॥

ક્ષણખંગુરં શરીરં, જીવોઽન્યથ શાશ્વતસ્વરૂપઃ ।
કર્મવશાત્ સંબંધો, નિર્બંધોઽત્ર કસ્તવ ? ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! આ શરીર તો ક્ષણભંગુર એટલે
ક્ષણમાં નાશપામવાના સ્વભાવવાળું છે, અને શાશ્વતસ્વરૂપવાળો

(૧૭)

એવો જીવ તો શરીરથી બુદ્ધો છે, તેને કર્મના આધીનપણાથી શરીરની સાથે સંયોગ થયો છે, માટે એ શરીરમાં ત્હારે શો નિર્બંધ એટલે મુચ્છાલાવ છે ?

૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
કહઆયંકહચલિયં,તુમંપિકહઆગઓકહગમિહી ?।

૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧ ૧૪ ૧૬ ૧૫
અન્નુવ્રંપિ ન યાણહ, જીવ! કુટુંબં કઓ તુજ્ઞ? ॥૩૧॥

કુત આગતં કુત્ર ચલિતં, ત્વમપિ કુત આગતઃ કુત્ર ગમિષ્યસિ?।
અન્યોઽન્યમપિ ન જાનીથ, જીવ ! કુટુંબં કુત સ્તવ ? ॥ ૩૧ ॥

અર્થઃ—હે જીવ ! આ માતા પિતા ભાઈ તથા સ્ત્રી વગેરે કુટુંબ ક્યાંથી આવ્યું ? અને અહિંથી મરીને ક્યાં ગયું ? તેમ તું પણ ક્યાંથી આવ્યો ? અને ક્યાં જઈશ ? એમ એક બીજાને બાણતા પણ નથી તો કુટુંબ ત્હાં છે તે ક્યાંથી ? અર્થાત્ એક બીજાને બાણતા ઓળખ્યા વગર આ મ્હાં કુટુંબ છે એમ માની બેસવું તે ખોટું છે.

૧ ૨ ૪ ૩
ક્ષણમંગુરે સરીરે, મણુઅભવે અબ્ભપટલસારિચ્છે।

૬ ૮ ૫ ૬ ૭
સારં ઇત્તિયમેત્તં, જં કીરડ્ઢ સોહણો ધમ્મો ॥૩૨॥

ક્ષણમંગુરે શરીરે, મનુજભવેઽભ્રપટલસદૃષ્ટે ।

સારમેતાવન્માત્રં, યત્ ક્રિયંતે શોભનો ધર્મઃ ॥૩૨॥

(૧૮)

અર્થ:—હે જીવ ! ક્ષણમાં નાશ પામનારા શરીરમાં
અને વાયરાથી નાશ પામનારા મેઘના સમૂહ સરખા મનુષ્ય
ભવમાં સુંદર જનપ્રણિત ધર્મનું સેવન કરીએ તેટલોજ
માત્ર સાર છે.

(અનુષ્ટુપ્ વૃત્તમ્)

જન્મ^૨દુઃખ^૩ જરા^૪દુઃખ^૪, રોગા^૭ ય મરણા^૬ણિ ય ।
અહો^૧ ! દુઃખો^{૧૩} હુ સંસારો^૮, જત્ય^{૧૨} કીસંતિ^૯ જંતુ^{૧૧}ણો^{૧૦} ॥૩૩॥

જન્મદુઃખં જરાદુઃખં, રોગાશ્ચ મરણાણિ ચ ।

અહો ! દુઃખો હિ સંસારો, યત્ર ક્લિશ્યન્તિ જન્તવઃ ॥૩૩॥

અર્થ:—આશ્ચર્ય છે કે આ સંસારમાં કાંઈ પણ સુખ
નથી, કારણ કે જન્મ સંખંધિ દુઃખ, ઘડપણનું દુઃખ,
અનેક પ્રકારની વ્યાધિનાં દુઃખ, અને મરણનાં પણ દુઃખજ
હોય છે, માટે જે સંસારમાં પ્રાણી કલેશ પામે છે તે સં-
સાર કેવળ દુઃખરૂપજ છે !

જાવ^૧ ન ઇંદિય^૩હાણી^૨, જાવ^૪ ન જરર^૬ક્કવસી^૫ પરિપ્ફુર^૭ઈ ।
જાવ^૮ ન રોગ^{૧૦}વિઆરા^૯, જાવ^{૧૧} ન મચ્છૂ^{૧૩} સમુલ્હિ^{૧૪}અઈ ॥૩૪॥

(૧૯)

યાવન્નેન્દ્રિયહાનિ, યાવન્ન જરારાક્ષસી પરિસ્ફુરતિ ।

યાવન્નરોગવિકારા, યાવન્ન મૃત્યુઃ સમુચ્ચિન્નયતિ ॥૩૪॥

અર્થઃ—હે જીવ ! જ્યાં સુધી ઇન્દ્રિયોનું ક્ષીણપણું નથી થયું, જ્યાં સુધી વૃદ્ધાવસ્થાએ રાક્ષસી વ્યાપી નથી, જ્યાં સુધી રોગ વિકારો પ્રગટ નથી થયા, અને જ્યાં સુધી મૃત્યુ ઉદયમાં નથી આવ્યું ત્યાં સુધીમાં જીવને તેટલું ધર્મ સાધન કરી લે.

જહ^૨ ગેહંમિ^૪ પલિત્તે^૩, કૂર્વ^૬ સ્વણિ^૭ઉં ન સક્કણ^૮ કોઈ^૯ ।

તહ^{૧૦} સંપત્તે^{૧૨} મરણે^{૧૧}, ધમ્મો^{૧૩} કહ^{૧૪} કીરણ^{૧૫}? જીવ!^૧ ॥૩૫॥

યથા ગેહે પ્રદીપ્તે, કૂપ સ્વનિતું ન શક્નોતિ કોઽપિ ।

તથા સંપ્રાપ્તે મરણે, ધર્મઃ કથં ક્રિયતે ? જીવ ! ॥૩૫॥

અર્થઃ—હે જીવ ! જેમ ઘર બળવા માંડ્યું હોય તે વખતે કોઈ દૂવો ખોદાવવાને સમર્થ ન થાય તેમ મરણ પ્રાપ્ત થાય તે વખતે ધર્મ કયે પ્રકારે કરી શકાય ? અર્થાત્ મરણ સમયે ધર્મ નહિ થઈ શકે માટે પ્રથમથીજ ધર્મ સાધી લેવો.

રૂવ^૨ મસાસય^૩ મેયં^૧, વિજ્જુલ્લયાચંચલં^૬ જણ^૪ જીઅં^૫ ।

સંઝ્ઞાણુરાગસરિસં^૮, સ્વણરમણીઅં^{૧૦} ચ તારુણં^૭ ॥૩૬॥

(૨૯)

રૂપમશાશ્વતમૈતદ્, વિદ્યુલ્લતાચંચલં જગતિ જીવિતમ્ ।

સંધ્યાનુરાગસદૃશં, ક્ષણરમણીયં ચ તારુણ્યમ્ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:—હે ભવ ! આ શરીરનું સુંદરપણું અશાશ્વત છે, જગતમાં ભવિત (આયુષ્ય) તે વિજળીની લતા (રેખા) સરખું ચંચળ છે, અને જીવાનીપણું સંધ્યાકાળના નાના પ્રકારના રંગ સરખું ક્ષણમાત્ર સુંદર દેખાય તેવું છે.

ગયકર્ણચંચલાઓ, લલ્લછીઓ તિઅસચાવસારિચ્છાં ।

વિસયસુહં જીવાણં, બુદ્ધસુ રે જીવ ! મા મુદ્ધ ॥ ૩૭ ॥

ગજકર્ણચંચલા, લક્ષ્મ્યસ્ત્રિદશચાપસદૃક્ષમ્ ।

વિષયસુખં જીવાનાં, બુદ્ધ્યસ્વ રે જીવ ! મા મુદ્ધ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:—જીવોની લક્ષ્મીઓ હાથીના કાન સરખી ચંચળ છે, અને વિષયસુખ ઇન્દ્રિયનુષ્ય (આકાશમાં સમવર્ણી મેઘધનુષ્ય રચાય છે તે) સરખું ક્ષણભંગુર છે, માટે હે મૂઢ ભવ ! યોધ પામ, અને તે લક્ષ્મી તથા વિષય સુખમાં મોહ ન પામ.

જહ સંજ્ઞાણ સડના-ન સંગમો જહ પહે અ પહિઆણં ।

સયણાણં સંજોગો, તહેવ યવનભંગુરો જીવ ! ॥ ૩૮ ॥

(૨૬)

યથા સંધ્યાયાં શકુનાનાં, સંગમો યથા પથિ ચ પથિકાનામ્ ।
સ્વજનાનાં સંયોગ, સ્તથૈવ ક્ષણભંગુરો જીવ ! ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-સંધ્યાકાળે પક્ષીઓનો, અને માર્ગમાં મુસાફરોનો સમાગમ થાય છે તે જેમ થોડા કાળનોજ હોય છે તેમ હે જીવ ! આ સ્વજનનો સંયોગ પણ ક્ષણભંગુર છે, અર્થાત્ ક્ષણમાં નાશ પામનારો છે.

(કાવ્યમ્)

નિસાવિરામે પરિભાવયામિ,
ગેહે પલિત્તે કિ મહં સુયામિ ।
હઙ્ગંત મપ્પાણ મુવક્કવયામિ,
જં ધમ્મરહિઓ દિઅહા ગમામિ ॥૩૯॥

નિશાવિરામે પરિભાવયામિ, ગેહે પ્રદીપ્તે કિમહં સ્વપિમિ ।
દહન્તમાત્માનમુપેક્ષે, યદ્ધર્મરાહિતો દિવસાન્ ગમયામિ ॥૩૯॥

અર્થ:-હે જીવ ! તને એવો વિચાર કેમ નથી આવતો કે હું પાછલી ચાર ઘડી રાત્રી રહે ત્યારે જાગીને એવો વિચાર કરું કે “હું ધર્મરહિત થયો છતાં ફેગટ દિવસો કેમ ગુમાવું છું ? તથા શરીરરૂપી ઘર બળતો છતો પણ હું

(૨૨)

શા માટે સૂઈ રહ્યો છું ? અને શરીરરૂપ ઘર સાથે બળતા આત્માની ઉપેક્ષા (અનાદર) કેમ કરું છું ? (અર્થાત્ હું દેહ સાથે બળતા આત્માનું રક્ષણ કેમ કરતો નથી ?) ”

(અનુષ્ટુપ્ વૃત્તમ્)

જા જા વચ્ચઈ રયણી, નય સા પડિનિયત્તઈ ।
અહમ્મં કુળમાણસ્સ, અહલા જંતિ રાઈઓ ॥૪૦॥

યા યા વ્રજતિ રજની, ન ચ સા પ્રતિનિવર્તેતે ।

અર્ધર્મે કુર્વાણસ્યા, ડફલા યાન્તિ રાત્રયઃ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:—હે શુભ ! જે જે રાત્રિ દિવસ બંધ છે, તે તે પાછા આવતા નથી, માટે અર્ધર્મને કરનારા ત્હારા રાત્રિ દિવસો નિષ્ફળ બંધ છે.

જસ્સ ડત્થિ મચ્ચુળા સવ્વં, જસ્સ અત્થિ પલાયણં ।
જોજાણેનમરિસ્સામિ, સોહુકંખેસુણસિયા ॥ ૪૧ ॥

યસ્યા ડસ્તિ મૃત્યુના સરવ્વં, યસ્યા ડસ્તિ પલાયનમ્ ।

યો જાનાતિ ન મરિષ્યામિ, સ સ્વલુ કાલ્હેત શ્વઃ સ્યાત્ ॥૪૧॥

અર્થ:—હે શુભ ! જે પુરૂષને મૃત્યુ સાથે મિત્રતા છે, જે પુરૂષને મૃત્યુથી નામી જવું છે, અને જે પુરૂષ એમ

(૨૩)

બાણે છે કે હું મરીશજ નહિં તે પુરૂષ કહાચિત્ આપતી
કાલે ધર્મ થશે એવી મરિછા કરે તો બલે.

(આર્યાવૃત્તમ્)

દંડકલિઅં કરિત્તા, વચ્ચંતિ હુ રાઙ્ઙો અ દિવસા અ ।
આઁસ સંવિલ્લંતા, ગયાવિ ન પુણો નિયત્તંતિ ॥૪૨॥

દળ્હકલિતં કૃત્વા, વ્રજન્તિ સ્વલુ રાત્રયશ્ચ દિવસાશ્ચ ।

આયુઃ સંવિલયન્તો, ગતા અપિ ન પુનર્નિવર્તન્તે ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:—હે ભુવ ! જેમ દંડ સૂત્રની કલના કરે છે,
એટલે લૂગડું વણવાને માટે કાળકા ઉપર રહેલા સૂત્રને જેમ
અંત્યજ લોકો દંડથી ઉકેલે છે તેમ સત્રિ દિવસો પશુ આયુ-
ષ્યને ઉકેલતા બાધ છે પરન્તુ તે ગયેલા સત્રિ દિવસો પાછા
આવતાજ નથી.

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

જહેહ સીહો વ મિયં ગહાય,

મચ્ચ નરં ણેઙ્ઙ હુ અંતકાલે ।

ન તસ્સ માયા ન પિયા ન ભાયા,

કાલંમિ તંમિ સહરા ભવંતિ ॥ ૪૩ ॥

(૨૮)

યથેહ સિંહ ઇવ મૃગં ગૃહીત્વા, મૃત્યુર્નરં નયતિ સ્વલ્પન્તકાલે ।
નતસ્યમાતાનાપિતાનમ્રાતા, કાલેતસ્મિન્સહાયકરાભવન્તિ ॥૪૩॥

અર્થ:—જેમ આ લોકમાં સિંહ મૃગને ગ્રહણ કરીને નાશ કરે છે, તેમ મૃત્યુ નિશ્ચયે પુરૂષને આયુષ્ય પૂર્ણ થયે લઈ જાય છે, તે સમયે તેના માતા પિતા અને ભાઈ ક્ષણમાત્ર પણ સહાય કરવાને સમર્થ થતા નથી.

(આર્યાવૃત્તમ્)

જી^૧અં જલ^૨બિન્દુસમં, સંપત્તી^૩ઓ તરંગ^૪લોલાઓ ।
સુમિ^૭ણયસમંચપિ^૫મ્મં, જંજા^૬ણસુતંકરિ^૮જાસુ^૯ ॥૪૪॥

જીવિતં જલબિન્દુસમં, સમ્પત્તયસ્તરંગલોલાઃ ।

સ્વપ્ન સમં ચ પ્રેમ, યજ્ઞાનીયાસ્તત્કુરુષ્વ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:—હે આત્મા ! ભૂવિત (આયુષ્ય) દર્શના અથવા ભાગપર રહેલા પાણીના બિંદુ સમાન અસ્થિર છે, અને સંપત્તિઓ જળના તરંગ સરખી ચપલ છે, અને સ્ત્રી વગેરેનો પ્રેમ સ્વપ્ન જેવો છે, તો હવે જેમ જાણે (ઉચિત લાગે) તેમ કર.

સંસારાગજલબુબ્બુઓવમે,
જીવિ^૪ણ અ^૨ જલ^૩બિન્દુચંચલે ।

(૨૫)

જુઠ્ઠવણે ^૭ અ ^૫ નદ્વેગસંનિમે,
 પાવજીવ ! ^૮ કિ ^{૧૨} મિયં ^{૧૧} ન ^૯ બુઝ્ઝસે ? ^{૧૦} ॥૪૫॥

સન્ધ્યારાગજલબુદ્બુદોપમે, જીવિતે ચ જલચિન્દુચંચલે ।
 યૌવને ચ નદીવેગસન્નિમે, પાવજીવ ! કિમિદં ન બુઝ્યસે? ॥૪૫॥

અર્થ:—સન્ધ્યાના રંગ અને પાણીના પરપોટા સરખું અને દલીના અથ ભાગ ઉપર (અણી ઉપર) રહેલા પાણીના બિન્દુ સરખું ચંચલ એવું જીવિત (આયુષ્ય) છતે, અને નદીના વેગ સરખી જીવાની છતે પણ હે પાપી જીવ ! તું બોધ પામતો નથી એ તે શું ?

(આર્યાવૃત્તમ્)

અન્નત્થ ^૩ સુઆ ^૨ અન્નત્થ, ^૫ ગેહિણી ^૪ પરિઅણોવિ ^૬ અન્નત્થ ।
 મૂઅવલિઠ્ઠવ ^૮ કુટુંબં, ^૯ પક્કિસંતં ^{૧૦} હયકયંતેણં ^૧ ॥૪૬॥

અન્યત્ર સુતા અન્યત્ર, ગૌહિની પરિજનોઽપ્યન્યત્ર ।

મૂત્તવાલિરિવ કુટુમ્બં, પ્રક્ષિપ્તં હતકૃતાન્તેન ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:—ઘણા બેદની વાત છે કે કૂર ચમરાજીએ (કાળે) પુત્ર પુત્રીને બીજી ગતિમાં; સ્ત્રીને અન્ય ગતિમાં અને સ્વજન પરિવારને પણ કોઈ બીજે સ્થળે, એ પ્રમાણે

(૨૬)

કુટુંબને ભૂતને બલિ ફેંકવાની માફક બુદ્ધી બુદ્ધી ગતિમાં
ફેંકયું છે (મોકલ્યું છે.)

જીવે^૨ણ ભવે^૩ ભવે^૪, મિલિયા^૭ઈ દેહા^૬ઈ જા^૫ઈ સંસારે^૧ ।
તા^૮ણં ન સાગરે^{૧૨}હિં, કીર^{૧૧}ઈ સંઘા^{૧૩} અણંતે^૯હિં^{૧૦} ॥૪૭॥

જીવેન ભવે ભવે, મેલિતાનિ દેહાનિ યાનિ સંસારે ।

તેષાં ન સાગરૈઃ, ક્રિયતે સંસ્વ્યાડનંતૈઃ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:—હે આત્મા ! આ સંસારમાં જીવે ભવોભ-
વમાં જે શરીરો ધારણ કર્યા છે, તે શરીરોની સંખ્યા
અનંત સમુદ્રના જળખિંદુઓ વડે અથવા અનંત સાગરો-
પમ જેટલા કાળે પણ ગણી શકાતી નથી.

નયણોદયંપિ તાસિં, સાગરસલિલાઓ^૭ બહુયરં^૮ હોઈ ।
ગલિતં^૫ રુઅમાણીણં^૨, માઝણં^૪ અન્નમન્નાણં^૧ ॥૪૮॥

નયનોદકમપિ તાસાં, સાગરસલિલાદ્ બહુતરં ભવતિ ।

ગલિતં રુદતીનાં, માતૃણામન્યાન્યાસામ્ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:—ખીન્ન ખીન્ન ભવોમાં થયેલી અને શોકથી
રડતી માતાઓનું પડેલું આંસુનું જળ સમુદ્રના પાણીથી પણ
અધિક થાય છે.

(૨૭)

જં નર^૩ણ નેર^૧ડ્યા, દુહા^૨ઈ પા^૪વંતિ ઘોર^૬ડંતા^૪ઈ ।

તત્તો^૭ અણંત^૮ગુણિયં, નિગો^{૧૦}અમજ્ઞે^૯ દુહં^{૧૧} હોઈ ॥૪૯॥

યન્નરકે નૈરયિકા, દુઃખાનિ પ્રાપ્નુવન્તિ ઘોરાડંતાનિ ।

તતોડંતગુણિતં, નિગોદમધ્યે દુઃખં ભવતિ ॥ ૪૯ ॥

અર્થઃ—નરકમાં નારકી જીવો જે ઘોર અનંત દુઃખ
ભોગવે છે, તેથી પણ અનંત ઘણું દુઃખ નિગોદમાં હોય છે.

તંમિવિનિગો^૪અમજ્ઞે^૫, વસિ^૬ઓ રે જીવ^૧! કમ્મવસા^૩ ।

વિસહંતો^૮ તિક્ક^૭સ્વદુક્ક^૬સં, અણંત^૯પુગ્ગલપરાવત્તે ॥ ૫૦ ॥

તસ્મિન્નાપિ નિગોદમધ્યે, ઉષિતો રે જીવ ! કર્મવશાત્ ।

વિષદમાણસ્તીક્ષ્ણદુઃખં, અનંતપુદ્ગલપરાવર્તાન્ ॥ ૫૦ ॥

અર્થઃ—હે જીવ ! વિવિધ પ્રકારના કર્મના વશથી
તે નિગોદની મધ્યે પણ અનંત પુદ્ગલ પરાવર્ત કાળ સુધી
તું તીક્ષ્ણ દુઃખને સહન કરતો રહ્યો છે, માટે હવે તેવાં દુઃખો
ન ભોગવવાં પડે તે માટે વીતરાગ ધર્મ આરાધવાને તત્પર થા.

નિહરી^૫અ કહવિ^૩ તત્તો^૪, પત્તો^૭ મણુઅત્તણંપિ^૬રે જીવ^૧! ।

તત્થવિજિણવરધમ્મો^{૧૦}, પત્તો^{૧૧}ચિંતામ્મણિસરિચ્છો^૯ ॥૫૧॥

(૨૮)

નિઃસૂત્ય કથમપિ તત્તઃ, પ્રાપ્તો મનુજત્વમપિ રે જીવ ! ।

તત્રાપિ જિનવરધર્મઃ, પ્રાપ્તશ્રિતામણિસદૃશઃ ॥૫૧॥

અર્થઃ—હે જીવ ! તું કેાઈ મહા કષ્ટે કરીને પણ તે નિગોદમાંથી નિકળીને મનુષ્યપણું પામ્યો છે, ને તેમાં પણ તને ચિંતામણિ રત્ન સરખો શ્રી જીનેશ્વરભાષિત ધર્મ પ્રાપ્ત થયો છે.

પત્તેવિ તંમિ રે જીવ!, કુણસિ પમાયં તુમં તયં ચેવ ।
જેણં મવંધકૂવે, પુણોવિ પડિઓ દુહં લહસિ ॥૫૨॥

પ્રાપ્તેઽપિ તસ્મિન્ રે જીવ !, કરોષિ પ્રમાદં ત્વં તદૈવ ।

યેન મવાન્ધકૂપે, પુનરપિ પતિતો દુઃસ્વં લપ્સ્યસે ॥ ૫૨ ॥

અર્થઃ—હે જીવ ! જીનવરનો ધર્મ પામીને પણ જો તું પ્રમાદ કરે છે તો ફરીથી ભવરૂપી અંધ કૂવામાં પડી ઘોર દુઃખ પામીશ. (માટે પ્રમાદનો ત્યાગ કર.)

ઉવલદ્ધો જિણધમ્મો, નય અણુચિણ્ણો પમાયદોસેણં ।
હાજીવ! અપ્પવેરિઅ!, સુવહંપરઆવિસૂરિહિસિ ॥૫૩॥

(૨૯)

उपलब्धो जिनधर्मो, न चाऽनुचीर्णः प्रमाददोषेण ।

हा जीव ! आत्मवैरिक् !, सुबहु परतः स्वेत्स्यसे ॥५३॥

અર્થ:—હે જીવ ! તું દૈવયોગથી જીનધર્મ પામ્યો, પરંતુ પ્રમાદના દોષવડે તેં આચર્યો નહિ, તે ઘણી ખે-
ટની વાત છે, માટે હે આત્માના વૈરી ? તું પરલોકમાં ઘણુંજ
ખેટ પામીશ.

સોઅંતિ તે વરાયા, પચ્છા સમુવટ્ટિયંમિ મરણંમિ ।

પાવપમાયવસેણ, ન સંચિયો જેહિ જિણધમ્મો ॥૫૪॥

શોચન્તે તે વરાકાઃ, પશ્ચાત્ સમુપસ્થિતે મરણે ।

પાપપ્રમાદવશેન, ન સંચિતો યૈર્જિનધર્મઃ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:—જેઓએ પાપરૂપ પ્રમાદને વશ થઈને જીન
ધર્મ નથી કર્યો તેવા શંક પુરૂષો મરણ આવ્યે છતે પાછ-
ળથી શોક કરે છે.

ધી ધી ધી !!! સંસારં, દેવો મરિઝ્ઞ જં તિરી હોઈ ।

મરિઝ્ઞ રાયરાયા, પરિપચ્છઈ નરયજાલાણ ॥૫૫॥

ધિગ્ ધિગ્ ધિક્ !!! સંસારં, દેવો મૃત્વા યત્તિર્યગ્ ભવતિ ।

મૃત્વા રાજરાજઃ, પરિપચ્યતે નરકજ્વાલયા ॥ ૫૫ ॥

(૩૦)

અર્થ:—જે કારણ માટે દેવતા મરણ પામીને તિર્યચ થાય છે, અને રાજાનો પણ રાજા ચક્રવર્તી મરણ પામીને નરકની જવાલામાં (અગ્નિમાં) અતિશય પકાય છે, માટે તેવા સંસારને ધિક્કાર થાઓ ! ધિક્કાર થાઓ ! ધિક્કાર થાઓ !

જાઈ અણાહો જીવો, દુમસ્સ પુપ્ફંવ કમ્મવાયહઓ ।
ધણધન્નાહરણાઈ, ઘરસયણકુટુંબમિલ્હેવિ ॥ ૫૬ ॥

યાત્યનાથો જીવો, દુમસ્ય પુષ્પમિવ કર્મવાતહતઃ ।

ધનધાન્યાઽઽભરણાનિ, ગૃહસ્વજનકુટુમ્બં મુક્ત્વાઽપિ॥૫૬॥

અર્થ:—અનાથ જીવ ધન, ધાન્ય અને આભરણોને તથા ઘર, સ્વજન અને કુટુંબને મૂકીને કર્મરૂપ વાયરાથી હણાયલા વૃક્ષના પુષ્પની પેઠે દૂર જાય છે, અર્થાત્ નરકાદિ દુર્ગતિમાં જાય છે.

વસિયં ગિરીસુ વસિયં, દરીસુ વસિયં સમુદ્રમજ્જંમિ ।
રુક્ષગ્ગેસુ ય વસિયં, સંસારે સંસરંતેણં ॥ ૫૭ ॥

ઉષિતં ગિરિષ્ઠિતં, દરીષ્ઠિતં સમુદ્રમથ્યે ।

વૃક્ષાગ્રેષુ ચોષિતં, સંસારં સંસરતા ॥ ૫૭ ॥

(૩૧)

અર્થ:--હે આત્મા ! સંસારમાં જામણ કરતા તેં
પર્વતોમાં, પર્વતની ગુફાઓમાં, સમુદ્રના મધ્યભાગમાં,
અને વૃક્ષોની ટોચ ઉપર પણ નિવાસ કર્યો છે. (અર્થાત્
પર્વતાદિ સ્થાનોમાં તેં અનંતીવાર નિવાસ કર્યો છે.)

દેવો^૧ નેરઙ્ગ^૨ઓત્તિ^૩ ય, કીડ^૪ પયંગુત્તિ^૫ માણુસો^૬ एसो^૭ ।
રૂવસ્સી^૮ ય વિરૂવો^૯, સુહ^{૧૦}ભાગી^{૧૧} દુઃસ્વ^{૧૩}ભાગી^{૧૨} ય ॥૫૮॥

દેવો નૈરાયિક इति च, કીડ: પતંગ इति માનુષ एषः ।
રૂપી च विरूपः, સુખભાગી દુઃસ્વભાગી च ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:--આ જીવ કેટલીએક વખત દેવતા, નારકી
અને કીડો થયો, કેટલીએક વખત મનુષ્ય થયો, વળી તેજ
તું કેટલીએક વખત રૂપવાન, કુરૂપવાન, સુખી અને દુઃખી
પણ થયો છે.

રાડ^૩ત્તિ^૪ ય દમગુત્તિ^૫ ય, एस^૧ સવાગુત્તિ^૨ एस^૬ વેયવિઙ્ગ^૭ ।
સામી^૮દાસો^{૧૦}પુજો^{૧૧}, સ્વલો^{૧૨}ત્તિ^{૧૩}અધનો^{૧૪}ધણવડિત્તિ ॥૫૯॥

રાજેતિ च द्रमक इति च, एष श्वाक इति एष वेदवित् ।
स्वामी दासः पूज्यः, સ્વલં इति अधनो धनपतिरिति ॥ ૫૯ ॥

(૩૨)

અર્થ:—વળી આજીવ કેટલીએક વખત રાજા, શિખારી, ચંડાળ, અને તેજ જીવ વેદનો જાણનાર (પ્રાહ્મણ) થયો, વળી તેજ જીવ સ્વામી, હાસ, પૂજ્ય, ખલ (દુર્જન), નિર્ધન અને ધનપતિ (ધનવાન) પણ થયો છે.

ન^૪વિ^૧ ઇ^૨ત્થ^૩ કો^૪વિ નિયમો,
 સ^૫કમ્મવિણિવિટ્ઠસરિસકયચિટ્ઠો ।
 અન્નુન^૬રૂવવેસો,
 ન^૮ડુવ્વ^૯ પરિઅત્તણ^{૧૦} જીવો ॥ ૬૦ ॥

નાડ્યત્ર કોડપિ નિયમઃ, સ્વકર્મવિનિવિટ્ઠસદ્શકૃતચેષ્ઠઃ ।
 અન્યોડ્યન્યરૂપવેષો, નટ ઇવ પરિવર્તતે જીવઃ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:—એમાં (જુદા જુદા દેહ ધારણ કરવામાં) કેઈ પણ નિયમ નથી. કારણ કે સ્વકૃતકર્મના ઉદય સરખી એકા કરવાવાળો અને તેથી જુદા જુદા રૂપ અને વેષને ધારણ કરનારો આ જીવ નટની પેઠે પરાવર્તન પામે છે એટલે નવાં નવાં રૂપ ધારણ કરે છે (અથવા પર્યટન ભ્રમણ કરે છે.)

(૩૩)

નર^૪ણસુ^૮ વે^૮અ^૮ણા^૮ઓ, અ^૫ણો^૫વ^૫મા^૫ઓ અ^૬સા^૬ય^૬વ^૬હુ^૬લા^૬ઓ ।

રે^૨ જી^૩વ ! ત^{૧૦}ણ પ^૧ત્તા, અ^૮ણં^૮ત^૮સુ^૮ત્તો^૮ વ^૭હુ^૭વિ^૭હા^૭ઓ ॥૬૧॥

નરકેષુ વેદના, અનુપમા અસાતવહુલાઃ ।

રે જીવ ! ત્વયા પ્રાપ્તા, અનન્તકૃત્વો વહુવિધાઃ ॥૬૧॥

અર્થ:-હે જીવ ! તોં રત્નપ્રભાદિક સાતે નરકોમાં, ઉપમા રહિત, ઘણા દુઃખે કરીને ભરેલી, એટલે તીવ્ર અશાતા વેદનીય કર્મના ઉદયવાળી ઘણા પ્રકારની વેદનાઓ અનંતી-વાર ભોગવી, તોપણ હજી તારી શુદ્ધિ ઠેકાણે આવી નહિ ?

દે^૧વ^૨ત્તે મ^૩ણુ^૩અ^૩ત્તે, પ^૪રા^૪ભિ^૪ઓ^૪ગ^૪ત્ત^૪ણં^૪ ઉ^૪વ^૪ગ^૪ણં^૪ ।

મી^૬સ^૫ણ^૫દુ^૭હં વ^૭હુ^૭વિ^૭હં, અ^૮ણં^૮ત^૮સુ^૮ત્તો^૮ સ^૮મ^૮ણ^૮ભૂ^૮અં ॥૬૨॥

દેવત્વે મનુજત્વે, પરાભિયોગત્વમુપગતેન ।

મીષણદુઃખં વહુવિધં, અનંતકૃત્વઃ સમનુભૂતમ્ ॥૬૨॥

અર્થ:-હે જીવ ! દેવભવમાં અને મનુષ્યભવમાં પરતંત્રતાના પાશમાં સપડાઈ બહુ પ્રકારનું ભયાનક દુઃખ અનંતીવાર અનુભવ્યું.

તિ^૧રિ^૨ય^૨ગ^૨ઈં અ^૪ણુ^૪પ^૪ત્તો, મી^૪મ^૪મ^૪હા^૪વે^૪અ^૪ણા^૪ અ^૩ણે^૩ગ^૩વિ^૩હા ।

જ^૫મ્મ^૫મ^૫ર^૫ણ^૫ડ^૫ર^૫હ^૫ટ્ટે, અ^૮ણં^૮ત^૮સુ^૮ત્તો^૮ પ^૭રિ^૭ઞ્મ^૭મિ^૭ઓ ॥૬૩॥

(૩૪)

તિર્યગ્ગાતિમનુપ્રાપ્નો, ધીમમહાવેદના અનેકવિધાઃ ।

જન્મમરણાઽરઘટ્ટે, અનંતકૃત્વઃ પરિભ્રાન્તઃ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! તું તિર્યગ્ગાતિ પામ્યો, ત્યાં અનેક પ્રકારની ભયંકર મ્હોટી વેદનાઓ સહન કરી. આવી રીતે ચારે ગતિમાં જન્મ અને મરણરૂપ રેંટને વિષે અનંતીવાર ભમ્યો.

જાવંતિ કેવિં^૬ દુઃખા^૭, સારીરા^૮ માણસા^૩ ય^૫ સંસારે^૪ ।

પત્તો^{૧૧} અણંત^{૧૦}સ્તુત્તો^૧, જીવો^૯ સંસારકંતારે ॥ ૬૪ ॥

યાવન્તિ કાન્યપિ દુઃખાનિ, શારીરાણિ માનસાનિ ચ સંસારે ।
પ્રાપ્નોઽનંતકૃત્વો, જીવઃ સંસારકાન્તારે ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:-જીવે આ સંસારમાં શારીરિક અને મન સંબંધિ જેટલાં કોઈ દુઃખ છે, તે સર્વ દુઃખોને સંસારરૂપ અટવીમાં બ્રમણ કરતાં અનંતીવાર પ્રાપ્ત કર્યાં છે.

તપ્પહા^૨ અણંત^૪સ્તુત્તો^૫, સંસારે^૩ તારિસી^૧ તુમં^૬ આસી ।

જં^૭ પસમે^૮ઉં સઘ્વો^૯-દહીણ^{૧૦}મુદયં^{૧૧} ન^{૧૨} તીરિજા ॥ ૬૫ ॥

તૃષ્ણાઽનન્તકૃત્વઃ, સંસારે તાદૃશી તવાઽઽસીત્ ।

યાં પ્રશમયિતું સર્વો-દધીનામુદકં ન શક્નુયાત્ ॥ ૬૫ ॥

(૩૨)

અર્થ:-હે શ્રવ ! તને નરકરૂપ સંસારમાં અનંતીવાર એવી તૃષાનાં દુઃખ લોગવવાં પડ્યાં છે કે જે તૃષાને છીપવા માટે સર્વ સમુદ્રોનું પાણી પણ સમર્થ ન થાય.

આસી^૬ અણંત^૫ચુત્તો, સંસારે^૧ તે^૨ છુહા^૪વિ તારિ^૩સિયા ।
જં^૭ પસમે^૬ઉં સઠ્ઠો^૮, પુગલકા^{૧૦}ઓડિ^{૧૧}ન તીરિ^{૧૨}જિા ॥૬૬॥

આસીદનન્તકૃત્વઃ, સંસારે તવ ક્ષુધાડપિ તાદૃશિકા ।
યાં પ્રશ્નમાયિતું સર્વઃ, પુદ્ગલકાયોડપિ ન શ્વનુયાત્ ॥૬૬॥

અર્થ:-હે શ્રવ ! તને નરકરૂપ સંસારમાં અનંતીવાર એવી તીવ્ર ક્ષુધાની વેદનાઓ લોગવવી પડી છે જે ક્ષુધાને શાન્ત કરવાને જગતના સર્વ પુદ્ગલો પણ સમર્થ ન થાય.

કાઝણ^૫ મળે^૬ગાઈં, જન્મ^૩મરણપરિ^૪યદ્દણસયાઈં ।
દુઃ^૬ખેણ માણુ^૭સત્તં, જઈ^૧ લહઈ^૮ જહિ^૯ચ્છિયં^૨ જીવો ॥૬૭॥

કૃત્વાડનેકાનિ, જન્મમરણપરિવર્તનશતાનિ ।
દુઃખેન માનુષત્વં, યદિ લભતે યથેચ્છિતં જીવઃ ॥૬૭॥

*અણંતાઈ એવો પણ પાડ છે.

(૩૬)

અર્થ:-જ્યારે જીવ અનેક સેંકડો જન્મ મરણના
પરાવર્તન કરીને ઘણા કષ્ટે મનુષ્યપણું પામે છે ત્યારે
તેને ઇચ્છિત સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

^૫ ^૨ ^૪ ^૩ ^૬
તં તહદુલ્લહલંભં, વિજ્ઞુલયાચંચલં ચ મણુયત્તં ।
^૭ ^{૧૦} ^{૧૨} ^{૧૧}
ધમ્મમિજોવિસીયઇ, સૌકાઝરિસોનસપ્પુરિસો ॥૬૮॥

તત્તથા દુર્લભલાભં, વિચ્છુલ્લતાચંચલં ચ મનુજત્વમ્ ।
ધર્મે યો વિષીદતિ, સ કાપુરુષો ન સત્પુરુષઃ ॥ ૬૮ ॥

અર્થ:-જે પુરુષ આવા દશ દૃષ્ટાંતે કરી દુઃખે પામવા
યોગ્ય, અને વીજ્ઞાનીના ઝળકારા જેવું ચંચળ મનુષ્યપણું
પામીને ધર્મમાં ખેદ પામે છે, એટલે ધર્મ કરવામાં પ્રમાદ
કરે છે તેને કાયર પુરુષ સમજવો. તે સત્પુરુષોની પંક્તિમાં
ગણાવા લાયક થતો નથી.

(ઉપજાતિ વૃત્તમ્)

^૩ ^૨ ^૪
માણુસ્સજમ્મે તહિ લહ્ધિયંમિ,
^૫ ^૬ ^૭ ^૮ ^૧
જિણિંદધમ્મો ન કઝો ય જેઠાં ।
^{૧૩} ^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૧}
તુટ્ટે ગુણે જહ ધાણુક્કણં,
^{૫૧} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૪} ^૮
હત્થા મલેઠ્ઠા ય અવસ્સ તેઠં ॥૬૯॥

(૩૭)

માનુષ્યજન્મનિ તટે લબ્ધે,
 જિનેન્દ્રધર્મો ન કૃતશ્ચ યેન ।
 ત્રુટિતે ગુણે યથા ધાનુષ્કકેણ,
 દ્વસ્તૌ મેલયિતવ્યૌ ચ અવશ્યં તેન ॥ ૬૯ ॥

અર્થ:-જેણે સંસાર સમુદ્રના કાંઠાએ મનુષ્યજન્મ પ્રાપ્ત કરવા છતાં શ્રી જિનેન્દ્રનો ધર્મ નથી કર્યો, તેને દોરી તૂટી ગયેલા ધનુષ્યધારીની પેઠે પાછળથી અવશ્ય હાથ ધસવા પડે છે-પશ્ચાત્તાપ કરવો પડે છે.

(પદ્ધરિ વૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩ ૪
 રે જીવ ! નિસુણિ ચંચલસહાવ,
 ૫ ૬
 મિલેવિણુ સયલવિ વઝ્ઝભાવ ।
 ૭
 નવભેયપરિગ્રહવિવિહજાલ,
 ૮ ૯ ૧૦ ૧૧
 સંસારિ અસ્થિ સહ ઇંદયાલ ॥ ૭૦ ॥

રે જીવ ! નિશ્રુણુ ચંચલસ્વભાવાન્,
 મુક્ત્વાઽપિ સકલાનાપિ બાહ્યભાવાન્ ।
 નવભેદપરિગ્રહવિવિધજાલાન્,
 સંસારેઽસ્તિ સર્વમિન્દ્રજાલમ્ ॥ ૭૦ ॥

(૩૮)

અર્થ:-હે જીવ ! સાંભળ-તું આ ચંચળ સ્વભાવવાળા
સર્વ શરીરાદિ બાહ્યભાવને તથા * નવ પ્રકારના પરિગ્રહના
બુદ્ધા બુદ્ધા સમૂહને મૂકીને પરલોકમાં જઈશ. એ કારણ માટે
સંસારમાં જે શરીરાદિક દેખાય છે, તે સર્વ ઇંદ્રજાળસમાન છે.

પિયપુત્રમિત્તઘરઘરણિજાય,^૪

ઇહલોક^૨ઇય સઠ્ઠ^૩ નિયસુહસહાય^૫ ।

નવિ^{૧૨} અત્થિ^{૧૩} કોઈ^૬ તુહ^{૧૦} સરણિ^{૧૧} મુક્ખ^૧ !

ઇક્કહ્હુ^૭ સહસિ^૮ તિરિનિરયદુક્ખ^૬ ॥ ૭૧ ॥

પિતૃપુત્રમિત્રગૃહગૃહિણીજાતમ્,

એહલૌકિકં સર્વં નિજમુખસહાયમ્ ।

નાઽપ્યાસ્તિ કોઽપિ તત્ર શરણં મૂર્ખ !,

एकाकी सहिष्यसे तिर्यग्ररकटुःस्वानि ॥ ७१ ॥

અર્થ:-હે મુર્ખ ! આ લોકમાં તને અતિશય વહાલો
એવો પિતા-પુત્ર-મિત્ર-ઘર અને સ્ત્રી વિગેરેનો સમૂહ પોતે
પોતાનું સુખ કરવાના સ્વભાવવાળો છે, અને નરક તથા
તિર્યચ સાંખધિ દુઃખને તું એકલોજ સહન કરીશ, પરંતુ
તે વખતે તેમાંનું કેઈ પણ ત્હારું રક્ષણ કરવા આવતું નથી.

* * ધન-ધાન્ય-ક્ષેત્ર-ઘર-સોનું-રૂપું-ત્રાંજી-પીતળ-દ્રિપદ અને
અનુબંધ એ ૯ પ્રકારનો પરિગ્રહ છે.

(૩૯)

(માગધિકા વૃત્તમ્)

કુસંગે જહ ઓસવિંદુએ, થોવં ચિટ્ટઈ લંબમાણએ ।
 ૨ ૧ ૪ ૫ ૬ ૩
 ૭ ૮ ૯ ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩
 એવંમણુઆણજીવિયં, સમયંગોયમ ! માપમાયએ ॥૭૨॥

કુશાગ્રે યથાઽવશયાયવિન્દુકં, સ્તોકં સિષ્ઠતિ લંબમાનકઃ ।
 એવં મનુજાનાં જીવિતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદીઃ ॥૭૨॥

અર્થ:-શ્રી મહાવીર સ્વામી ગૌતમ સ્વામીને કહે છે
 કે હે ગૌતમ ! જેમ ડાલના અગ્રભાગે લટકી રહેલું (બુલતું)
 આકાળનું ણિંદુ જેમ થોડો કાળ ટકી રહે છે, તેમ મનુષ્યોનું
 જીવિત (આયુષ્ય) પણ અતિ અલ્પકાળનું છે માટે હે
 ગૌતમ ! એક સમયમાત્ર પણ પ્રમાદ કરીશ નહિ.

સંબુજ્ઞહ કિં ન બુજ્ઞહ,
 ૧ ૨ ૩ ૪
 ૬ ૭ ૮
 સંબોહી સ્વલુ પેચ્છ દુલ્લહા ।
 ૧૨ ૧૦ ૧૧ ૯
 નો હુ ઉવણમંતિ રાઈઓ,
 ૧૬ ૧૫ ૧૪ ૧૩
 નો સુલહં પુણરવિ જીવિયં ॥ ૭૩ ॥

સંબુદ્ધ્યધ્વં કિં ન બુદ્ધ્યધ્વં, સંબોધિઃ સ્વલુ પ્રેત્ય દુર્લભા ।
 નૈવોપનમન્તિ રાત્રયો, નો સુલભં પુનરપિ જીવિતમ્ ॥૭૩॥

(૬૦)

અર્થ:-હે લવ્ય જીવો ! તમે બોધ પામે, બોધ કેમ પામતા નથી ? કારણ કે જેમણે ધર્મ નથી કર્યો તેવા પુરુષોને મરણ પામ્યા પછી પરલવમાં બોધિબીજ (સમ્યક્ત્વ) દુર્લભ જ છે, કારણ કે ગયેલા રાત્રિ દિવસો નિશ્ચે પાછા આવતા નથી. તેમજ જીવિત પણ ફરી ફરીને મળતું નથી.

હવે સંસારી જીવોને આયુષ્યનું 'અનિત્યપણું' દર્શાવે છે.

૧ ૩ ૨ ૭ ૪ ૬ ૫
 ૬ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
 ઉહરા બુદ્ધા ય પાસહ, ગબ્મત્થાવિ ચર્યતિ માણવા।
 સેણે જહ વટ્ટયં હરે, એવ માડક્કચયંમિ તુટ્ટઇ ॥૭૪॥

બાલાવૃદ્ધાશ્ચ પશ્યત, ગર્ભસ્થા અપિ ચ્યવન્તે માનવાઃ ।

શ્યેનો યથા વર્તકં હરાતિ, એવમાયુઃ ક્ષયે વ્રુટ્ટયતિ ॥૭૪॥

અર્થ:-હે પ્રાણીઓ જીવો ! કેટલાક મનુષ્યો ગર્ભમાં પણ મરણ પામે છે, અને કેટલાએક બાલ્યાવસ્થામાં અને કેટલાએક વૃદ્ધાવસ્થામાં મરણ પામે છે, જેમ બાળપક્ષી તેતરને ઓધિંતો ઝાલી લેછે તેમ આયુષ્ય ક્ષય થતાં યમદેવ જીવિતને હરેછે, માટે જીવિતનો વિશ્વાસ રાખવો નહિ.

(આર્યા વૃત્તમ)

૩ ૨ ૪ ૭ ૧ ૬ ૫
 ૧૦ ૮ ૯ ૧૩ ૧૧ ૧૧
 તિહુયણજણં મરંતં, દટ્ટણ નયંતિ જે ન અવ્વાણં ।
 ચિરમંતિ ન પાવાઓ, ધી! ધી! ધિટ્ટત્તણં તાણં ॥૭૫॥

(૪૨)

કરોષિ મમત્વં, ધનસ્વજનવિભવપ્રમુંસેષ્વનંતદુઃસ્વેષુ ।
 સ્થિથિલયસ્યાદરં, પુનરનન્તસૌખ્યે મોક્ષે ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! અનંત દુઃખના કારણરૂપ ધન, માતાપિતાદિ સ્વજન, અને હાથીઘોડા પ્રમુખ વૈભવમાં તો તું મમતાભાવ કરે છે, અને અનંત સુખવાળા મોક્ષના આદરને સ્થિતિ કરે છે. (તે ઉચિત નથી.)

^૧સંસારો ^૨દુઃસ્વહેતુ, ^૩દુઃસ્વફલો ^૪દુઃસહદુઃસ્વરૂવો ય^૫ ।
^{૧૦}ન ^{૧૧}ચયંતિ ^{૧૨}તંપિ ^{૧૩}જીવા, ^{૧૪}અઙ્ગ ^{૧૫}વદ્ધા ^{૧૬}નેહનિ ^{૧૭}અલેહિં ॥૭૮॥

સંસારો દુઃસ્વહેતુ, દુઃસ્વફલો દુઃસહદુઃસ્વરૂપશ્ચ ।
 ન ત્યજન્તિ તમપિ જીવા, અતિવદ્ધા સ્નેહનિગદૈઃ ॥ ૭૮ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! આ સંસાર દુઃખનું કારણ અને દુઃખના ફળવાળો છે, અને તે દુઃસહ ધોર દુઃખરૂપ છે, તેમાં સ્નેહરૂપ બેડીવડે અતિશય બંધાયેલા જીવો તે સંસારનો ત્યાગ કરતા નથી. (અર્થાત્ સંસારને દુઃખરૂપ બાણુવા છતાં પણ તેનો ત્યાગ કરતા નથી.)

^૩નિયકમ્મપવ્વણચલિઓ, ^૪જીવો ^૫સંસારકાળને ^૬ઘોરો
^૭કા ^૮કા ^૯વિહંબણાઓ, ^{૧૦}ન ^{૧૧}પાવણ ^{૧૨}દુઃસહદુઃસ્વાઓ! ॥૭૯॥

(૪૩)

નિજકર્મપવનચલિતો, જીવઃ સંસારકાનને ધોરે ।

કાઃ કા વિડંબના, ન પ્રાપ્નોતિ દુસ્સહદુસ્વાઃ ॥ ૭૯ ॥

અર્થઃ—પોતાના કરેલા કર્મરૂપ પવનવડે ચલાયમાન થયેલો જીવ આ ભયંકર સંસાર રૂપ અટવીમાં દુઃસહ (સહન ન થઈ શકે તેવી આકરી) દુઃખવાળી કંઈ કંઈ વિટંબનાઓ પામતો નથી ? અર્થાત્ સર્વ વિટંબનાઓ પામે છે.

સિસિરંમિ સિયલાનિલ,^૩

લહરિસહસ્સેહિ મિન્નઘણાદેહો^૪.

તિરિયત્તણંમિ ડરણ્ણે,^૧

અણંતસો નિહણ મણુપત્તો ॥ ૮૦ ॥^૨

શિશિરે શીતલાડનિલ, લહરિસહસ્રૈર્મિન્નઘનદેહઃ ।

તિરિયત્ત્વેડરણ્યે, અનન્તશો નિધનમનુપ્રાપ્તઃ ॥ ૮૦ ॥

અર્થઃ—હે જીવ ! તિર્યચના ભવમાં અરણ્યને વિષે શિશિર ઋતુના પોષ અને માઘ માસના શીતળ વાયુની હબરો દહેરોવડે પીડાયલા શરીરવાળો તું અનંતીવાર મરણ-દુઃખ પામ્યો છે.

(૬૪)

ગિમ્હા^૩યવસંતત્તો^૨, ડરણ^૪ને છુહિઓ^૬ પિવાસિઓ^૪ બહુસો^૪ ।
સંપત્તો^{૧૦} તિરિયભવે^૧, મરણ^૬દુહં^૭ બહુ વિસૂરંતો^૬ ॥૮૧॥

ગ્રીષ્માતપસંતપ્નો, ડરણ્યે ક્ષુધિતઃ પિપાસિતો બહુશઃ ।
સંપ્રાપ્તાસ્તિર્યગ્ભવે, મરણદુઃખં બહુ સ્વિગ્રમાનઃ ॥ ૮૧ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! તિર્યચના ભવમાં ઘોર જંગલને વિષે
ગ્રીષ્મ ઋતુના (વૈશાખ અને જેઠ માસના) તડઝાવડે અત્યંત
તપેલો, અને ઘણી ક્ષુધા તથા તૃષ્ણાવાળો તું ઘણો જ ખેદ
પામતો અનેક વખત મરણને શરણ થયો છે.

વાસાસુ^૨ ડરણમજ્ઞે^૩,
ગિરિનિજ્ઞરણોદગેહિ^૪ વજ્જંતો^૫ ।
સીયાડનિલહજ્જવિઓ^૬,
મઓડસિ^૬ તિરિયત્તને^૧ બહુસો^૭ ॥ ૮૨ ॥

વર્ષાસ્વરણ્યમધ્યે, ગિરિનિર્ઘરણોદકૈરુદ્ધમાનઃ ।
શીતાડનિલદગ્ધો, મૃતોડસિતિર્યક્ત્વે બહુશઃ ॥ ૮૨ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! તિર્યચના ભવમાં અટવીને વિષે
વર્ષાઋતુમાં પર્વતોના ઝરણાના પાણીથી તણાતો અને શિતાળ
વાયુથી દાઝેલો તું ઘણીવાર મૃત્યુ પામ્યો છે.

(૪૨)

^૧એવં ^૨તિરિયમ્ભેસુ, ^૪કીસંતો ^૩દુઃખસયસહસ્તેહિં ।
^૮વસિયો ^૭અણંતખુત્તો, ^૫જીવો ^૬મીસણભવારણે ॥૮૩॥

એવં તિર્યમ્ભેષુ, ક્લિષ્ટમાનો દુઃખશતસહસ્રૈઃ ।
 ઉષિતોઽનંતકૃત્તો, જીવો મીષણભવાઽરણ્યે ॥ ૮૩ ॥

અર્થ:-એ પ્રમાણે તિર્યચના લેવોમાં અસહ્ય લાખો
 દુઃખોવડે ક્લેશ પામેલો આ જીવ લયંકર સંસારરૂપ અટ-
 વીમાં અનંતીવાર નિવાસ કરી આવ્યો છે.

^૨દુઢઢકમ્મપલયા-^૩નિલપેરિઓ ^૪મીસણંમિ ^૮ભવરણે ।
^૫હિંડંતો ^૬નરણસુવિ, ^૭અણંતસો ^૯જીવ ! ^૮પત્તોઽસિ ॥૮૪॥

દુષ્ટાઽષ્ટકર્મપ્રલયા, ડનિલપ્રેરિતો મીષણે મવારણ્યે ।
 હિણ્ડમાનો નરકેષ્વપિ, અનંતશો જીવ ! પ્રાપ્તોઽસિ ॥૮૪॥

અર્થ:-હે જીવ ! પ્રલયકાળના પવન જેવા દુષ્ટ એવા
 આઠ કર્મે લમાવ્યાથી લયંકર સંસારરૂપ અટવીમાં લટકતાં
 લટકતાં તું નરકમાં પણ પૂર્વે કહેલાં દુઃખ અનંતીવાર
 પામ્યો છે.

^૨સત્તસુ ^૩નરયમહીસુ, ^૧વજ્જાનલદાહસીયવિયણાસુ ।
^૭વસિયો ^૬અણંતખુત્તો, ^૫વિલંબંતો ^૪કરુણસદ્દેહિં ॥૮૫॥

(૪૬)

સમસુ નરકમહીષુ, વજ્રાડનલદાહશીતવેદનાસુ ।

ઝષિતોડનન્તકૃત્વો, વિલપન્ કરુણશબ્દૈઃ ॥ ૮૫ ॥

અર્થ:-હે આત્મન્ ! તું વજ્રના અગ્નિ સરખી દાહ-
વાળી, અને ઘણી જ શીતની વેદનાવાળી સાતે નારકીઓમાં
કરુણાજનક શબ્દોવડે વિલાપ કરતો અનંતીવાર વસ્યો છે.

^૩
પિયમાયસયણરહિઓ,

^૪
દુરંતવાહિહિં ^૬પીડિઓ ^૫બહુસો ।

^૨
મણુઅભવે ^૧નિસ્સારે,

^૭
વિલાવિઓ ^૬કિં ^{૧૦}નં ^૮તં ^{૧૧}સરસિ ॥ ૮૬ ॥

પિતૃ માતૃ સ્વજનરહિતો, દુરન્તવ્યાધિભિઃ પીડિતો બહુશઃ ।

મનુજભવે નિસ્સારે, વિલાપિતઃ કિં ન તં સ્મરસિ ? ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-હે ચેતન ! આ સાર રહિત એવા મનુષ્યભવમાં
પિતા માતા અને સ્વજન રહિત, તથા દુઃખે કરીને અંત
આવી શકે એવા વ્યાધિઓવડે અનેકવાર પીડા પામી તે
બહુ વિલાપ કર્યો, તે મનુષ્યભવ શું તને સ્મરણમાં નથી
આવતો ?

(૪૭)

^૭પવણુઠ્ઠવ ^૬ગયણમગ્ગે,
^૮અલક્ષિવઓ ^૯ભમઇ ^૨ભવવ્રણે ^૧જીવો ।
^૩ઠાણઢાણંમિ ^૪સમુ,-
 જિજ્ઞઝુણ ^૪ધણસયણસંઘાણ ॥ ૮૭ ॥

પવનઇવ ગગનમાર્ગે, અલક્ષિતો ભ્રમતિ ભવવ્રને જીવઃ ।
 સ્થાનસ્થાને સમુજ્જય, ધનસ્વજનસંઘાતાન્ ॥ ૮૭ ॥

અર્થ:-હે આત્મન્ ! આ જીવ સંસારરૂપ અટવીમાં
 ઠેકાણે ઠેકાણે ધન તથા સ્વજનના સમૂહને ત્યાગ કરી
 આકાશ માર્ગમાં પવનની પેઠે અદૃશ્યરૂપે ભ્રમણ કરે છે.

^૬વિદ્ધિજ્જંતા ^૫અસયં, ^૪જન્મજરામરણતિક્ખકુંટેહિં ।
^૮દુહ ^૯મણુભવંતિ ^૭ઘોરં, ^૧સંસારે ^૨સંસરંત ^૩જિઆ ॥ ૮૮ ॥

વિધ્યમાના અસકૃ, જન્મજરામરણતીક્ષ્ણકુન્તૈઃ ।

દુઃસ્વપ્નુભવંતિ ઘોરં, સંસારે સંસરન્તો જીવાઃ ॥ ૮૮ ॥

અર્થ:-ચાર ગતિરૂપ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતા
 જીવો જન્મ જરા અને મરણરૂપ તીક્ષ્ણ ભાલાઓવડે વારંવાર
 વિંધાઈ નિરંતર ઘોર દુઃખ અનુભવે છે.

(૪૮)

^૧તહવિ ^૮ખળંપિ ^૫કયાવિ ^૬હુ, ^૩અન્નાણમુયંગડંકિયા ^૪જીવા ।

^૭સંસારચારગાઓ, ^{૧૦}નયઉઠ્ઠિવજ્જંતિમૂઢમણા ॥ ૮૯ ॥

તથાપિ ક્ષણમપિ કદાપિ ^૮ખલુ, ^૨અજ્ઞાનમુજંગદશ્વા ^૪જીવાઃ ।

સંસારચારકા-ન્નચોદ્વિજન્તે મૂઢમનસઃ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ:-તોપણ મૂઢ મનના અને અજ્ઞાન રૂપ સર્પે
ડસેલા જીવો કોઈ વખત પણ સંસારરૂપ બંદિખાનાથી ક્ષણ
પણ ઉદ્ધેગ પામતા નથી.

^૩કીલસિ! ^૨કિયંતવેલં, ^૧સરીરવાવીઢ ^૪જત્થ ^૫પઇસમયં ।

^૬કાલરહદ્ઢઘડીહિં, ^૮સોસિજ્જઇ ^૭જીવિયંમોહં ॥ ૯૦ ॥

ક્રીડિષ્યસિ! કિયદ્દેલાં, શરીરવાપ્યાં યત્ર પ્રતિસમયમ્ ।

કાલાડરઘટ્ટઘટ્ટીભિઃ, શોષ્યતે જીવિતાડમ્મઓઘઃ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ:-હો જીવ! જે શરીર રૂપી વાવમાં સમયે
સમયે કાળ રૂપ રેંટની ઘડીઓ વડે જીવિત રૂપી જળનો
પ્રવાહ શોષાઈ જાય છે તે શરીર રૂપી વાવમાં તું કેટલા
કાળ સુધી ક્રીડા કરીશ ?

^૧રે ^૨જીવ! ^૩બુજ્ઝ ^૪મા ^૫મુજ્ઝ, ^૬મા ^૮પમાયં ^{૧૦}કરેસિ ^૭રે ^૯પાવ! ।

^{૧૪}કિ ^{૧૨}પરલો ^{૧૩}ણ ^{૧૪}ગુરુદુક્ખમાયણં, ^{૧૧}હોહિસિ ^{૧૨}અયાણ! ॥ ૯૧ ॥

(૪૧)

રે જીવ ! બુદ્ધ્યસ્વ મા મુહ્ય, મા પ્રમાદં કુરુ રે પાપ ! ।

યત્પરલોકે ગુરુદુઃસ્વ, ભાજનં ભવિષ્યસિ અજ્ઞાન ! ॥૧૧॥

અર્થ:-હે જીવ ! બોધ પામ, મોહ ન પામ. વળી
રે પાપી ! પ્રમાદ ન કર. હે અજ્ઞાની, પ્રમાદ કરીશ તો
પરલોકમાં ઘોર અસહ્ય દુઃખો તારે જ લોગવવાં પડશે.

^{૪ ૧ ૨ ૩ ૭ ૮ ૬ ૫}
બુદ્ધસુ રે જીવ ! તુમં, મા મુદ્ધસિ જિણમયંમિ નાઝુણં ।
^{૯ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૦}
જમ્હા પુણરવિ એસા, સામગ્ગી દુલ્લહા જીવ ! ॥૧૨॥

બુદ્ધ્યસ્વ રે જીવ ! ત્વં, મા મુહ્ય જિનમતે જ્ઞાત્વા ।

યસ્માત્ પુનરપ્યેષા, સામગ્ગી દુર્લભા જીવ ! ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! તું બોધ પામ અને જૈન ધર્મનો
બાણીકાર થયા છતાં સંસારમાં મોહ ન પામ, (પણ ધર્મમાં
બોધ પામ એટલે સમ્યક્ પ્રકારે જીનધર્મ અંગીકાર કર.)
કારણ કે હે જીવ ! ફરીને આ ધર્મસામગ્રી મળવી મહા
દુર્લભ છે, માટે આવેલો અવસર ન જવા દે.

^{૩ ૨ ૧ ૪ ૫ ૭ ૬}
દુલ્લહો પુણ જિણધમ્મો, તુમં પમાયાયરો સુહેસીય ।
^{૧૦ ૯ ૮ ૧૪ ૧૫ ૧૧૧૨ ૧૩}
દુસહં ચ નરયદુક્કલં, કહ હોહિસિ તં ન યાણામો ॥૧૩॥

(૫૦)

દુર્લભઃ પુનર્જિનધર્મઃ, ત્વં પ્રમાદાકરઃ સુસ્વૈષી ચ ।
 દુસ્સહં ચ નરકદુઃસ્વં, કથં ભવિષ્યાસિ તન્ન જાનીમઃ ॥૯૩॥

અર્થઃ:-હે શુભ ! આ પ્રાપ્ત થયેલો જૈન ધર્મ ફરીથી
 પામવો મહા દુર્લભ છે, તું પ્રમાદની ખાણ છે છતાં સુખની
 ઈચ્છા કરે છે. વળી નરકનાં દુઃખ અતિ દુઃસહ (આકરાં)
 છે, માટે અમે નથી જાણતા કે તારું શું થશે ?

અધિરેણ^૧ ધિરો^૫ સમલે^૨ણ, નિઃસ્મલો^૬ પરવસે^૩ણ સાહી^૭ણો ।
 દેહે^૪ણ જઈ^૮ વિઢપ્પઈ^{૧૦}, ધમ્મો^૯ તા^{૧૧} કિં ન પજ્જત્તં^{૧૨૧૩} ? ॥૯૪॥

અસ્થિરેણ સ્થિરઃ સમલેન, નિર્મલઃ પરવશેન સ્વાધીનઃ ।
 દેહેન યગ્ગર્જ્યતે; ધર્મસ્તદા કિં ન પર્યાપ્તમ્ ॥ ૯૪ ॥

અર્થઃ:-હે પ્રાણી ! અસ્થિર મળ સહિત અને પરાધીન
 એવા આ અસાર દેહવડે સ્થિર નિર્મળ અને સ્વાધીન એવો
 જો ધર્મ ઉપાર્જન થઈ શકે છે તો તને શું પ્રાપ્ત નથી થયું ?
 અર્થાત્ સર્વકાંઈ પ્રાપ્ત થયું છે.

જહ^૨ ચિંતામણિરયણં, સુલહં^૬ નહુ^૪ હોઈ^૫ તુચ્છવિહવાણં^૬ ।
 ગુણવિહવવજ્જિયાણં, જિયાણ તહ ધમ્મરયણંપિ ॥૯૫॥

યથા ચિંતામણિરત્નં, સુલભં ન સ્વલુ ભવતિ તુચ્છવિભવાનામ્ ।
 ગુણવિભવવર્જિતાનાં, જીવાનાં તથા ધર્મરત્નમપિ ॥ ૯૫ ॥

(૨૧)

અર્થ:-હે જીવ ! અદ્ય વૈભવ વાળા મનુષ્યોને જેમ
ચિંતામણિ રત્ન સુલભ ન જ હોય તેમ ગુણ રૂપ વૈભવ વડે
રહિત એવા જીવોને ધર્મરત્ન પણ સુલભ ન જ હોય.

૧ ૪ ૫ ૬ ૨ ૩
જહ દિટ્ઠીસંજોગો, ન હોઈ જચ્ચંધયાણ જીવાણં ।
૭ ૮ ૧૦ ૧૧ ૯
તહજિણમયસંજોગો, નહોઈમિચ્છંધજીવાણં ॥૧૬॥

યથા દ્વિષસંયોગો, ન ભવતિ જાત્યંધાનાં જીવાનામ્ ।
તથા જિનમતસંયોગો, ન ભવતિ મિથ્યાઽન્ધજીવાનામ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-જેમ જન્મથી જ આંધળા જીવોને દષ્ટિનો
સંયોગ (એટલે આંખવડે દેખવું) ન હોય તેમ મિથ્યાત્વે
કરીને અંધ થયેલા જીવોને જનમતનો સંયોગ પણ
ન હોય.

૧ ૨ ૩ ૫ ૪
પચ્ચક્ષ્વ મણંતગુણે, જિણિંદધમ્મેન દોસલેસોવિ ।
૬ ૭ ૧૧ ૧૨ ૧૦ ૯
તહવિહુઅન્નાણંધા, નરમંતિકયાવિતંમિજિયા ॥૧૭॥

પ્રત્યક્ષમંતગુણે, જિનેન્દ્રધર્મે ન દોષલેશોઽપિ ।
તથાપિ સ્વસ્વજ્ઞાનાન્ધા, ન રમન્તે કદાપિ તસ્મિન્ જીવાઃ ॥૧૭॥

અર્થ:-શ્રી જીનેન્દ્રભાષિત ધર્મને વિષે પ્રત્યક્ષ
અનંત ગુણો રહેલા છે, અને દોષ તો લેશમાત્ર પણ નથી,

(૫૨)

તેમ છતાં પણ અજ્ઞાને કરીને આંધળા થયેલા હોવા તે
હનેન્દ્રપ્રરૂપિત ધર્મમાં કદી પણ રમણ કરતા નથી અથાત્
જોડાતા નથી.

^૧મિ^૩ચ્છે^૨ અ^૪ણંત^૭દો^૫સા, પ^૬ય^૮ડા^૯ દી^{૧૦}સંતિ^{૧૧} ન^{૧૨}વિ^{૧૩}ય^{૧૪} ગુ^{૧૫}ણ^{૧૬}લે^{૧૭}સો।
ત^{૧૮}હ^{૧૯}વિ^{૨૦}ય^{૨૧} તં^{૨૨} ચે^{૨૩}વ^{૨૪} જિ^{૨૫}યા, હી^{૨૬} મો^{૨૭}હં^{૨૮}ધા^{૨૯} નિ^{૩૦}સે^{૩૧}વંતિ ॥૧૮॥

મિથ્યાત્વેઽનન્તદોષાઃ, પ્રકટા દૃશ્યન્તે નાઽપિ ચ ગુણલેશઃ ।

તથાપિ ચ તદેવ જીવા, હી ! મોહાન્ધા નિષેવન્તે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-મિથ્યાત્વમાં પ્રગટ રીતે અનંત દોષ દેખાય
છે, અને તેમાં ગુણનો લવલેશ પણ નથી, તેમ છતાં
પણ મોહ વડે આંધ થયેલા હોવા તે મિથ્યાત્વને જ સેવે
છે, એ ઘણું ખેદજનક લાગે છે !

^{૧૨}ધિ^{૧૩}ક્ષી^{૧૪} તા^{૧૫}ણ^{૧૬} નરા^{૧૭}ણં, વિ^{૧૮}જ્ઞા^{૧૯}ણે^{૨૦} તહ^{૨૧} ગુ^{૨૨}ણે^{૨૩}સુ^{૨૪} કુ^{૨૫}સલ^{૨૬}ત્તં ।

^{૨૭}સુ^{૨૮}હ^{૨૯}સ^{૩૦}ચ્ચ^{૩૧}ધ^{૩૨}ર્મ^{૩૩}સ^{૩૪}ર^{૩૫}ય^{૩૬}ણે, સુ^{૩૭}પ^{૩૮}રિ^{૩૯}ક્ષ^{૪૦}વં^{૪૧} જે^{૪૨} ન^{૪૩} જા^{૪૪}ણંતિ ॥૧૯॥

ધિગ્ ધિક્ તેષાં નરાણાં, વિજ્ઞાને તથા ગુણેષુ કુશલત્વમ્ ।

શુભસત્યધર્મરત્ને, સુપરીક્ષાં યે ન જાનન્તિ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-જે પુરૂષો સુગુણકારી અને સત્ય એવા ધર્મ-
રૂપ રત્નની પરીક્ષા સારી રીતે બાણતા નથી તે પુરૂષોના
વિજ્ઞાન અને ગુણના કૌશલ્યને ધિક્કાર હો ! ધિક્કાર હો !

(૫૩)

(અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ)

^૨જિણધમ્મો ^૧ડયં ^૩જીવાણં, ^૪અપુઠ્ઠો ^૫કપ્પપાયવો ।

^૭સગ્ગાપવગ્ગસુક્ખાણં, ^૮ફલાણં ^૯દાયગો ^૬ઇમો ॥ ૧૦૦ ॥

જિનધર્મોડયં જીવાનામપૂર્વઃ કલ્પપાદપઃ ।

સ્વર્ગાપવર્ગસૌખ્યાનાં, ફલાનાં દાયકોડયમ્ ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ:-આ જૈનધર્મ જીવોને અપૂર્વ કલ્પવૃક્ષ છે.
કેમકે એ જૈનધર્મ રૂપી કલ્પવૃક્ષ સ્વર્ગ અને અપવર્ગના
(મોક્ષના) સુખરૂપ ફળને આપનાર છે.

^૧ધમ્મો ^૨બંધુ ^૪સુમિત્તો ^૩ય, ^૬ધમ્મો ^૫ય ^૭પરમો ^૮ગુરુ ।

^{૧૦}સુક્ખમગ્ગપયટ્ઠાણં, ^૯ધમ્મો ^{૧૧}પરમસંદળો ॥ ૧૦૧ ॥

ધર્મો બન્ધુઃ સુમિત્રં ચ, ધર્મશ્ચ પરમો ગુરુઃ ।

મોક્ષમાર્ગે પ્રવૃત્તાનાં, ધર્મઃ પરમસંદનઃ ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! આ દુનિયામાં ધર્મ, બંધુ, ઉત્તમ
મિત્ર અને શ્રેષ્ઠ ગુરુ સમાન છે. વળી ધર્મ તે મોક્ષ માર્ગમાં
પ્રવર્તતા પુરૂષોને ઉત્તમ રથ સમાન છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૨ચત્તગ્ગણંતદુહાનલ-^૧પલિત્તભવકાણે મહા^૧ભીમે ।

^૮સેવસુરેજીવ^૩તુમં, ^૪જિણવયણં ^૭અમિયકુંડસમં ॥ ૧૦૨ ॥

(૨૪)

ચતુર્ગત્યનન્તદુઃસ્વાડનલ-પ્રદીપ્તભવકાનને મહામીમે ।

સેવસ્વ રે જીવ ! ત્વં, જિનવચનમમૃતકુણ્ડસમમ્ ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ:-ચાર ગતિમાં રહેલા અનંત દુઃખરૂપ મ્હોટા અગ્નિથી સળગેલા એવા સંસારરૂપ મહાભયંકર વનમાં હે જીવ ! તું અમૃતના કુંડ સમાન જનરાજના વચનનું સેવન કર.

^૨વિસમે ^૪ભવમરુદેસે,

અ^૩નંતદુહગિમ્હતાવસંતત્તે ।

જિ^૬નધમ્મકપ્પરુક્કલં,

સર^૮સુ તુમં ^૭જીવ ! સિ^૯વસુહદં ॥ ૧૦૩ ॥

વિષમે ભવમરુદેશે, અનન્તદુઃસ્વપ્રીષ્મતાપસંતત્તે ।

જિનધર્મકલ્પવૃક્ષં, સર ત્વં જીવ ! શિવસુખદમ્ ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! વિષમ અને અનંત દુઃખરૂપ ગ્રીષ્મ ઋતુના તાપથી ઘણા જ તપેલા સંસારરૂપી મારવાડ દેશમાં મોક્ષસુખને આપનારા જૈનધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષનો તું આશ્રય કર.

^૧કિં ^૨વહુણા ? ^૩જિ^૪નધમ્મે, ^૫જહ્યઠવં ^૬જહ ^૭ભવોદહિં ^૮ઘોરં

^૯લહુતરિયનજંતસુહ, ^{૧૦}લહૃજિ ^{૧૧}ઓ ^{૧૨}સાસયં ^{૧૩}ઠાણં ॥ ૧૦૪ ॥

(૨૫)

કિં બહુના ? જિનધર્મે, યતિતવ્યં યથા ભવોદાર્થે ધોરમ્ ।
લઘુ તીર્થાઽનન્તસુખં, લભતે જીવઃ શાશ્વતં સ્થાનમ્ ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થ:-હે ભગ્ય પ્રાણી ! ઘણું કહેવાથી શું ? જૈનધર્મમાં
તેવા પ્રકારે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ જેથી ભયાનક એવા
સંસારી સમુદ્રને શીઘ્ર તરીને આ જીવ અનંત સુખવાળા
શાશ્વત સ્થાનને (મોક્ષને) પામે.

॥ મૂલાન્વય, સંસ્કૃતચ્છાયા અને ભાષાન્તરયુક્ત
વૈરાગ્યશતક સમાપ્ત ॥

श्री आदिजिनस्तुति.

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

संसारार्णवतारकक्षतमहाकर्मावलीवेदन !
 सद्भवत्या प्रणतांघ्रिपद्मयुगल, श्रेयस्तर्ति साधय ।
 श्रीमन्नाभिनरेन्द्रनन्दन जना-नन्दप्रदानोत्तम !
 भक्तानामभयप्रदभुतमतां, सर्वापदां वारक ! ॥ १ ॥
 सर्वे यान्तु जिनोत्तमा वररुचः, सद्धर्म विस्तारिणो-
 ध्वस्ताक्षानतमोभराजनगणा-न्निर्मानमायालवाः ।
 यत्पादाम्बुजयोरुलुठन्ति सततं, स्वर्गौकसः सादराः,
 सिद्धानन्दपदप्रियाः कृतधियो, मन्दारमालाञ्चिताः ॥ २ ॥
 भव्या वस्तनुतां सुशान्तिमनिशं, पूज्यैर्व्रतीन्द्रैः कृतं,
 दुर्लभ्यं दुर्वादिभिर्दलितदु-र्मोहारिवर्गोद्यमम् ।
 अश्लोभ्यं कुमतैर्जनैः प्रवचनं, तत्त्वार्थराशिश्चितं,
 निक्षेपागम सिद्धतत्त्व विमला-र्णो राशिमुद्योतकम् ॥ ३ ॥
 पायाद्वः श्रुतदेवता श्रितवती, शुक्लाम्बुजं निर्मलं,
 सम्यवतत्त्वविलासरक्तहृदया, विस्तारितानन्दका ।
 यत्प्रेक्ष्याऽलसमानसा स्थितवती, सहस्रामरी सन्ततिः,
 सन्त्यज्याश्रमिताऽमरद्रुमसुमं, सौरभ्यसंराजितम् ॥ ४ ॥

॥ सच्चारित्रचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छऽधिपति
श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्री

॥ इन्द्रियपराजयशतकम् ॥

(भूषान्वय, संस्कृत छाया અને ભાષાન્તરયુક્ત.)

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૧સુ ^૨ચ્ચિય ^૩સૂરો ^૪સો ^૫ચેવ, ^૬પંડિઓ ^૭તં ^૮પસંસિમો ^૯નિચ્ચં ।
^{૧૨}ઇન્દિયચોરેહિં ^{૧૩}સયા, ^{૧૪}ન ^{૧૫}લુંટિઅં ^{૧૬}જસ્સ ^{૧૭}ચરણધનં ॥૧॥

સ એવ શૂરઃ સ ચૈવ, પંડિત સ્તં પ્રશંસામો નિત્યમ્ ।

ઇન્દ્રિયચૌરૈઃ સદા, ન લુંટિતં યસ્ય ચરણધનમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ:-તે જ નિશ્ચય શૂરવીર છે, તે જ નિશ્ચય પં-
ડિત છે, અને તેની જ અમે નિત્ય પ્રશંસા કરીએ છીએ
કે જેનું ચારિત્ર રૂપી ધન ઇન્દ્રિય રૂપી ચોરાએ નિરંતર
લુંટયું નથી.

(૨૯)

इ^१न्दियच^४वलतु^३रंगो, दु^३ग्गइमग्गाणु^५धावि रे निच्चं ।
भा^४वीअभवस्सरुवो, रुंभइ^६ जिणवयणरस्सीहिं ॥२॥

इन्द्रियचपलतुरंगो, दुर्गतिमार्गानुधावी रे नित्यम् ।
भावितभवस्वरूपो, रुध्यते जिनवचनरश्मिभिः ॥ २ ॥

અર્થ:-ઇન્દ્રિયો રૂપી અપણ ઘોડો નિત્ય દુર્ગતિના
માર્ગમાં દોડી રહ્યો છે, તેને, સંસારનું સ્વરૂપ જોણે બાણેલું
છે એવો જીવ જીનેશ્વરના વચનરૂપી રાશોથી રોકી શકે છે.

इ^२न्दियधुत्ताणमहा, तिल^१तुसमित्तं^३पि दे^६सु मा पसरं^४ ।
जइ^७ दिन्नो^८ तो नीओ, जत्थ^{१३} खणो^{१०} वरसकोडिसमो^{११} ॥३॥

इन्द्रियधूर्तेभ्य अहो, तिलतुषमात्रमपि दत्स्व मा प्रसरम् ।
यदि दत्तस्ततो नीतो, यत्र क्षणो वर्षकोटिसमः ॥ ३ ॥

અર્થ:-હો જીવ! ઇન્દ્રિયો રૂપી ધુતારાઓને તલાના
ફેતરા જેટલી જગ્યામાં પણ ફેલાવા દર્શન નહિ, અને જો
તે ધુતારાઓને ફેલાવા દીધા તો નિશ્ચય જ્યાં એક ક્ષણ
(ઘડીનો છટ્ટો ભાગ) તે પણ કરોડો વર્ષ સમાન થાય
તેવાં દુઃખને પમાડશે.

(૫૧)

અજિંદિ^૩ઈ^૪હિં^૨ ચરણં^૧, કઢ્ઢ^૬વ ઘુને^૪હિ^૫ કિર^૬ઈ^૫ અસારં^૫ ।
તો^૭ ધમ્મ^૮ત્થી^{૧૦}હિ^{૧૧} દઢ્ઢં^૯, જ^{૧૦}ઈ^{૧૧}યઠ્ઠં^૯ ઇંદિય^૯જયંમિ ॥૪॥

અજિતેન્દ્રિયૈશ્ચરણં, કાષ્ઠવત્તુઘનૈઃ ક્રિયતેઽસારમ્ ।

તદ્ધર્માર્થિભિર્દઢં, યતિતવ્યમિન્દ્રિયજયે ॥ ૪ ॥

અર્થ:-ઘુણુ (લાકડામાં ઉત્પન્ન થયેલા કીડા) જેમ
કાષ્ઠને અંદરથી કોતરીને અસાર (નકામું) કરી દે છે
તેમ ઇન્દ્રિયોને ન જીતનારા મનુષ્યો ચારિત્રને અસાર
(નિષ્ફળ) કરે છે. માટે ધર્માર્થી જીવોએ ઇન્દ્રિયોને જીત-
વામાં દૃઢ ઉદ્યમ કરવો.

જહ^૧ કાગિ^૩ળી^૫ઈ^૪હે^૬ઉં^૨, કો^૭ડિ^૮ રય^૯ણા^{૧૦}ળ^{૧૧} હાર^{૧૦}ણ^{૧૦} કો^{૧૧}ઈ^{૧૧} ।
તહ^૭ તુ^૮ચ્છ^૯વિ^{૧૧}ષય^{૧૦}ગિ^{૧૦}દ્ધા^{૧૦}, જી^{૧૦}વા^{૧૦} હારં^{૧૦}તિ^{૧૦} સિ^{૧૦}દ્ધિ^{૧૦}સુ^{૧૦}હં^{૧૦} ॥૫॥

યથા કાકિર્ણીહેતુઃ, કોટિં રત્નાનાં હારયેત્ કથિત્ ।

તથા તુચ્છવિષયગદ્ધા, જીવા હારયન્તિ સિદ્ધિસુખમ્ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-જેમ કોઈ મૂર્ખ પુરુષ એક કાકિણી (કપિ-
યાનો ૮૦ મો ભાગ કાકિણી કહેવાય છે.) માટે કરોડો
રત્નો હારી બીચ છે, તેમ અતિતુચ્છ પાંચ ઇન્દ્રિયોના
વિષયમાં આસક્ત થયેલા જીવો મોક્ષ સુખને હારી
બીચ છે.

(૬૦)

તિલમિત્તં વિષયસુહં,^૨ દુહં^૧ ચ ગિરિરાયસિંગતુંગયરં^{૪ ૩} ।
 ભવકોડીહિં^૬ ન નિઘ્ઠઈ,^૭ જં^૮ જાણસુ^૯ તં^{૧૦} કરિજ્ઞાસુ^{૧૧ ૧૨} ॥૬॥

તિલમાત્રં વિષયસુખં, દુઃખં ચ ગિરિરાજશ્રૃંગતુંગતરમ્ ।

ભવકોટિભિર્ન નિઘ્ઠતિ, યજ્ઞાનીહિ તત્કુર્યાઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-ઇન્દ્રિયોના વિષયનું સુખ તો એક તલ માત્ર
 (અતિ અલ્પ) છે, અને દુઃખ તો મેરૂ પર્વતના શિખરથી
 પણ મોટાટું છે, વળી તે દુઃખ કરોડો લાવે પણ ખાલી
 થતું નથી. માટે હે જીવ ! ઇન્દ્રિયોના વિષયનું આવું મહા
 દુઃખ બાણીને તું જેમ બાણે તેમ કર, અર્થાત્ તને ઉચિત
 લાગે તે કર.

(શાર્દૂલવિક્રોદિતવૃત્તમ્)

મુંજંતા મધુરા^૧ વિવાગવિરસા,^૨ કિંપાગતુલ્યા^૩ ઇમે,^૪
 કચ્છૂકંડુઅણંવ^૬ દુઃખજનયા,^૭ દાવિતિ^{૧૦} બુદ્ધિં^૮ સુહે^૯ ।
 મજ્ઞન્હેમયતિન્હિ^{૧૧} અઠ્ઠવસયયં,^{૧૨} મિચ્છાભિસંધિપ્પયા,^{૧૩}
 મુત્તાદિતિકુજમ્મજોણિગહણં,^{૧૪} ભોગામહાવેરિણો^{૧૬ ૧૮} ॥૭॥

મુંજન્તો મધુરા વિપાકવિરસાઃ, કિંપાકતુલ્યા ઇમે,

કચ્છૂકંડુઅણં વ દુઃખજનકા, દાપયન્તિ બુદ્ધિં સુખે ।

(૬૧)

મધ્યાન્હે મૃગતૃષ્ણિકેવ સતતં, મિથ્યાઽભિસંધિપદાઃ
શુક્તા દદન્તિ કુજન્મયોનિ ગહનં, ભોગા મહાવૈરિણઃ ॥૭॥

અર્થ:-લોગવતી વખતે મધુર અને પરિણામે દુઃખદાયી એવા કિંપાકરૂણ સરખા આ વિષયો ખરજની માફક અનંત દુઃખ ઉત્પન્ન કરનાર છે, એટલે જે ખરજને ખંજવાળતાં તો ઘણું સુખ ઉપજે છે પણ જ્યારે નખના ઝેરથી તે ખરજમાંથી મોટાં ચાંદાં અને શુંમડાં વગેરે થાય છે ત્યારે મહાવેદના થાય છે. છતાં પણ સુખમાં બુદ્ધિ ઉપજતવે છે એટલે ખરજ ખણતો જીવ મનમાં સુખ માને છે. વળી ઉન્હાળાના તાપથી મધ્યાન્હ સમયે મૃગતૃષ્ણા (અંજવાં-મૃગજળ)ની પેઠે મિથ્યા અભિપ્રાયને આપનારા એટલે ખોટી બુદ્ધિ ધારણ કરાવનારા એ વિષયલોગો લોગબ્યા છતાં દુર્ગતિરૂપ અટવીમાં લમાડે છે, માટે વિષય-લોગો તે મહા શત્રુ સમાન છે.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

સક્કા^૬ અગ્નિ^૩ નિવારે^૫ડં, વારિ^૪ણો જલ^૨ઓવિ^૧ હુ ।
સવ્વો^૬દહિ^૭જલે^૬ણાવિ, કામ^૭ગ્નિ દુનિ^૬વારઓ ॥૮॥
શવ્વો^૬ઽગ્નિ નિવારયિ^૭તું, વારિ^૭ણા જ્વલિ^૬તોઽપિ હુ ।
સર્વો^૬દધિ^૭જલે^૬નાઽપિ, કામાગ્નિ^૭ર્દુનિ^૬વાર્યઃ ॥ ૮ ॥

(૬૨)

અર્થ:-ખરેખર ! બળતો એવો અગ્નિ પાણીવડે નિવારણ કરવા યોગ્ય છે એટલે થોડા જળવડે પણ બુઝાવી શકાય છે, પરંતુ કામરૂપી અગ્નિતો સર્વ સમુદ્રોના જળવડે કરીને પણ બુઝાવી શકાતો નથી.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૧વિસમિવ^૨મુહંમિ^૩મહુરા, ^૪પરિણામનિકામદારુણા^૫વિસયા ।
^૭કાલ^૬મળંતં^૮યુક્તા, ^{૧૦}અજ્જિ^{૧૧}મુક્તં^{૧૩}ન^{૧૨}કિં^{૧૪}યુક્તા ॥ ૯ ॥

વિષમિવ મુખે મધુરાઃ, પરિણામનિકામદારુણા વિષયાઃ ।
 કાલમનન્તં યુક્તા, અઘ્યાઽપિ મોક્તું ન કિં યુક્તાઃ ? ॥ ૯ ॥

અર્થ:-વિષની પેટે પ્રારંભમાં મધુર અને પરિણામે અત્યંત લાયકર એવા વિષયો અનંતકાળ સુધી લોગવ્યા તોપણ હવે શું તે વિષયો છોડવા યોગ્ય નથી ? અર્થાત્ શીઘ્ર ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે.

^૧વિસયરસાસવમત્તો, ^૩યુક્તા^૪યુક્તં^૫ન^૨યાણઈ^૬જીવો ।
^{૧૧}ઘૂરઈ^{૧૦}કલુણં^૬પચ્છા, ^૮પત્તો^૭નરયં^૯મહાઘોરં ॥ ૧૦ ॥

વિષયરસાસવમત્તો, યુક્તાઽયુક્તં ન જાનાતિ જીવઃ ।
 ઘૂરતિ કરુણં પશ્ચાત્, પ્રાપ્તો નરકં મહાઘોરમ્ ॥ ૧૦ ॥

(૬૩)

અર્થ:-વિષયરસરૂપ મદિરાવડે મદોન્મત્ત થયેલો જીવ
યુક્ત કે અયુક્ત (ઉચિત કે અનુચિત) કંઈપણ જાણતો
નથી અને પાછળથી જ્યારે મહાધોર નરકમાં જાય છે
ત્યારે દીનપણે જીરે છે.

^૧જહ ^૨નિંવદુમુપ્પન્નો, ^૩કીડો ^૪કઙ્કાંપિ ^૬મન્નણ ^૫મહુરં ।
^૭તહ ^૮સિદ્ધિસુહપરુક્કા, ^૯સંસારદુહં ^{૧૦}સુહં ^{૧૧}વિંતિ ॥૧૧॥

યથા નિમ્બદ્રુમોત્પન્ન-કીટઃ કટુક મપિ મન્યતે મધુરમ્ ।
તથા સિદ્ધિસુખપરોક્ષાઃ, સંસારદુઃખં સુખં વિદન્તિ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:-જેમ લીંબડાના વૃક્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલો કીડો
લીંબડાની કડવાશને પણ મીઠી માને છે, તેમ મોક્ષસુખથી
પરોક્ષ એટલે વિમુખ રહેલા જીવો સંસારના દુઃખને
સુખરૂપ જાણે છે.

^૧અધિરાણ ^૩ચંચલાણ ^૨ય, ^૪ખણમિત્તસુહંકરાણ ^૫પાવાણં ।
^૬દુગ્ગઈનિવંધનાણં, ^૮વિરમસુ ^૭ણઆણ ^૯ભોગાણં ॥૧૨॥

આસ્થિરેભ્યશ્ચન્નલેભ્યશ્ચ, ક્ષણમાત્રસુખકરેભ્યઃ પાપેભ્યઃ ।
દુર્ગતિનિવંધનેભ્યો, વિરમસ્વૈતેભ્યો ભોગેભ્યઃ ॥ ૧૨ ॥

(૬૪)

અર્થ:-હે આત્મા ! અસ્થિર અને ચંચલ, તેમજ
ક્ષણમાત્ર સુખ કરનારા પાપિષ્ઠ અને દુર્ગતિના કારણરૂપ
એવા આ વિષયલોગોથી તું વિરામ પામ. અર્થાત્ ત્યાગ કર.

૭ ૧ ૬ ૨ ૩ ૪ ૫
પત્તા ય કામભોગા, સુરેસુ અસુરેસુ તહય મણુએસુ ।

૧૩ ૧૧ ૮ ૧૨ ૧૦ ૯
નય તુઝ્જ જીવ તિત્તી, જલણસ્સવ કઠ્ઠનિયરેણ ॥૧૩॥

પ્રાપ્તાશ્ચ કામભોગાઃ, સુરેષ્વસુરેષુ તથા ચ મનુજેષુ ।

ન ચ તવ જીવ ! તૃપ્તિ, જ્વલનસ્યે વ કાષ્ઠાનિકરેણ ॥૧૩॥

અર્થ:-વળી હે જીવ ! દેવલોકમાં, દાનવલોકમાં, તેમજ
મનુષ્યલોકમાં પણ તને અનેક વિષયલોગ પ્રાપ્ત થયા છતાં
પણ કાષ્ઠના સમૂહવડે જેમ અગ્નિ તૃપ્તિ ન પામે તેમ તને
પણ તૃપ્તિ ન થઈ.

૧ ૭ ૫
જહાય કિંપાંગફલા મણોરમા,

૨ ૪ ૩ ૬
રસેણ વદ્ધેણ ય ભુંજમાણા ।

૮ ૧૧ ૧૦ ૯
તે સુદ્ધે જીવિય પચ્ચમાણા,

૧૪ ૧૩ ૧૨
એવમા કામગુણા વિવાગે ॥ ૧૪ ॥

(52)

यथा च किंपाकफलानि मनोरमाणि,
रसेन वर्णेन च भुज्यमानानि ।

तानि क्षयन्ति जीवितं पच्यमानानि,
एतदुपमाः कामगुणा विपाके ॥ १४ ॥

અર્થ:-વળી હે જીવ ! જેમ રસવડે અને રંગવડે મનોહર એવાં ખાધેલાં કિંપાકનાં ફળ જ્યારે ઉદરમાં પચે (પરિણમે) ત્યારે આયુષ્યને ખુટાડે છે, અર્થાત્ મરણ પમાડે છે, તેમ ઉદયમાં આવેલા કામગુણો પણ તેવાજ એટલે કિંપાકફળ સરખા છે.

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

स० विल० गी०, स० नट्टं विडंबणा ।

सव्वे आभरणा भारा, सव्वे कामा दुहावहा ॥१५॥

सर्वं विलपितं गीतं, सर्वं नृत्यं विडम्बना ।

सर्वाऽऽभरणानि भारतुल्यानि, सर्वे कामा दुःखावहाः ॥१५॥

અર્થ:-હે જીવ ! સર્વ ગીતગાન તે વિલાપતુલ્ય છે, સર્વ નાટકો તે વિટંબનારૂપ છે, સર્વ આલરણ્યો (ધરેણ્યાં) તે બાર જેવાં છે, તેમજ સર્વે વિષયો તે દુઃખ આપનારા છે.

(૬૬)

(આર્યાવૃત્તમ)

દેવિંદ^૧ ચક્રવટ્તિ^૨ત્તિનાઈ, રજાઈ^૩ ઉત્તમા^૪ ભોગા ।

પત્તા^૬ અણંત^૪ચુત્તો, નય^{૧૦} હં તત્તિ^૮ ગઓ^૯ તેહિં^{૧૧} ॥૧૬॥

દેવેન્દ્રચક્રવર્તિત્વાદિ, રાજ્યાન્યુત્તમા ભોગાઃ ।

પ્રાપ્તા અનન્તકૃત્વો, ન ચાઽહં તૃપ્તિં ગતસ્તૈઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-દેવેન્દ્રપણું, ચક્રવર્તિપણું, રાજ્ય, ઉત્તમ ભોગો, એ સર્વ અનંતીવાર પામ્યો, તોપણ તે દેવેન્દ્રપણાદિવડે હું લેશમાત્ર પણ સંતોષ ન પામ્યો.

સંસાર^૧ચક્રવાલે, સઠ્ઠે^૨વિઅ^૩ પુગ્ગલા^૪ મણ^૫ બહુસો ।

આહરિયાય^૬ પરિણામિ^૭આયનયતેસુ^{૧૧} તિત્તો^૮ ડહં^૯ ॥૧૭॥

સંસારચક્રવાલે, સર્વેડપિ ચ પુદ્ગલા મયા બહુશઃ ।

આહતાશ્ચ પરિણામિતાશ્ચ ન ચ તેષુ તૃપ્તોઽહમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-સંસારરૂપી ચક્રવાલમાં (ચક્રબ્રમાણમાં) સર્વ-પુદ્ગલોને મેં ધણીવાર આહારરૂપે ગ્રહણ કર્યા, અને પરિણમાવ્યા (એટલે શરીરાદિપણે પરિણમાવ્યા) તોપણ હું તે પુદ્ગલોને વિષે તૃપ્તિ ન પામ્યો.

(૬૭)

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૬
 ઉવલેવા હોઈ ભોગેસુ, અભોગી નો વિલિપ્પઈ ।

૭ ૮ ૧૦ ૧૧
 ભોગી ભમઈ સંસારે, અભોગી વિપ્પમુચ્છઈ ॥૧૮॥

ઉપલેપો ભવતિ ભોગે-ધ્વભોગી ન વિલિપ્પતે ।

ભોગી ભ્રમતિ સંસારે, ડભોગી વિપ્રમુચ્ચતે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-વિષયભોગી પુરૂષોને વિષયભોગને વિષે ઉપલેપ
 (કર્મનો લેપ) હોય છે, પરંતુ અભોગી જીવો રાગાદિક
 કર્મથી લેપાતા નથી, માટે જ ભોગી પુરૂષો સંસારમાં
 પરિભ્રમણ કરે છે, અને અભોગી પુરૂષો કર્મથી મુકાય છે
 એટલે કર્મરહિત થાય છે.

૧ ૩ ૨ ૪ ૫ ૬
 અહો સુકો ય દો છુટા, ગોલયા મદિયામયા ।

૭ ૮ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
 દોવિઆવડિઆકૂડે, જોઅહોસોતત્થલગ્ગઈ ॥૧૯॥

આર્દ્રઃ શુષ્કશ્ચ દ્વૌ ત્યક્તૌ, ગોલકૌ મૃત્તિકામયૌ ।

દ્વાવપ્યાપતિતૌ કૂટે, ય આર્દ્રઃ સ તત્ર લગતિ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-લીલો અને સૂકો એવા છુટા માટીના બે
 ગોળા હોય, તે બન્ને ગોળાઓને લીંત સાથે અક્ષણા છતાં

નોડવલિપ્પઈ એવો પણ પાડ છે.

(६८)

જા આદ્ર એટલે લીલો ગોળો હોય તેજ ભીંતની સાથે ચોંટી જાય છે. (અને બીજો ભીંત સાથે અફળાઇ નીચે ખરી પડે છે.) આ દ્રષ્ટાંતનો તાત્પર્ય આગળની ગાથામાં કહેવામાં આવે છે.

एवं ल^१गंति दु^२म्मेहा, जे न^३रा का^४मलालसा ।

१० ११ १२ ७ ८ ९
विरत्ताओ न लग्गति, जहा सुक्केअ गोलए ॥२०॥

एवं लगन्ति दुर्मेधाविनो, ये नराः कामलालसाः ।

विरक्ता न लगन्ति, यथा शुष्कश्च गोलकः ॥ २० ॥

અર્થ:-એ પ્રમાણે જે મનુષ્યો દુર્બુદ્ધિવાળા અને વિષયોની લાલસાવાળા હોય છે, તે જીવો લીલા ગોળાની પેઠે રાગનાં અને રસોહનાં સાધનરૂપ સ્ત્રી પુત્ર પરિવારાદિમાં લપટાઈ જાય છે, પરંતુ જેમ સૂકો ગોળો ભીંતમાં લાગતો નથી તેમ વિરક્ત મનુષ્યો સ્ત્રી પરિવારાદિમાં લિપ્ત થતા નથી.

(आर्यावृत्तम्)

तणक^१हेहि^२व अ^४गगी, ल^३वणसमु^४दो नई^३सह^३स्सेहिं ।
न^८ इ^५मो जी^६वो स^८क^८को, ति^८प्पेउं का^९मभो^९गेहिं ॥२१॥

(૬૯)

તૃણકાષ્ઠૈરિવાગ્નિ, લવણસમુદ્રો નદીસહસ્રૈઃ ।

નાડ્યં જીવો શક્ત, સ્ત્રપ્તુમ્ કામભોગૈઃ ॥૨૧॥

અર્થ:-જેમ તૃણ અને કાષ્ઠવડે અગ્નિ તૃપ્ત ન થઈ શકે, અને હબ્બરો નદીઓવડે લવણસમુદ્ર તૃપ્ત ન થાય, તેમ આ જીવને પણ ઘણા કામભોગરૂપ વિષયોવડે તૃપ્ત ન કરી શકાય.

^૩ મુત્તૂ^૨ણવિ ^૧ ભોગસુ^૪હં, ^૫ સુરનર^૬ખચરેસુ ^૭ પુણ ^૮ પમા^૯ણં ।
^{૧૦} પિજ્જ^{૧૧}ઈ નર^{૧૨}ણસુ ^{૧૩} ભૈરવ, ^{૧૪} કલકલ^{૧૫}તત^{૧૬}તંબ^{૧૭}પાણા^{૧૮}ઈં ॥૨૨॥

શ્રુત્વાઽપિ ભોગસુખં, સુરનરચરેષુ પુનઃ પ્રમાદેન ।

પિબતિ નરકેષુ ભૈરવ, -કલકલત્રપુતામ્રપાનીયમ્ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:-દેવલોકમાં, મનુષ્યલોકમાં, અને વિદ્યાધરોમાં અનેક પ્રકારનું ભોગસુખ ભોગવીને પણ ફરીથી પ્રમાદ કરવાવડે નરકમાં ઉત્પન્ન થઈ મહાભયંકર અને ઉઝળતા સીસાનું અને ત્રાંખાના રસનું પાન કરે છે.

^૨ કો ^૧ લો^૩ભેણ ^૪ ન નિ^૫હઓ,
^૬ કસ્સ ^૭ ન રમ^૮ણી^૯હિં ^{૧૦} મો^{૧૧}લિ^{૧૨}અં ^{૧૩} હિ^{૧૪}અયં ।

(૭૭)

^{૧૧}કો ^{૧૦}મચ્છુના ^{૧૨}ન ^{૧૩}ગહિઓ,
^{૧૪}કો ^{૧૭}ગિહ્નો ^{૧૬}નેવ ^{૧૪}વિસણ્હિ ॥૨૩॥

કો લોભેન ન નિહતઃ ? કસ્ય ન રમણીભિર્ભ્રેસિતં હૃદયમ્ ? ।
 કો મૃત્યુના ન ગૃહીતઃ ? કો ગૃહ્નો નૈવ વિષયૈઃ ? ॥ ૨૩ ॥

અર્થઃ:-આ જગતમાં લોભવડે કોણુ નથી હણાયો ?
 સ્ત્રીઓએ કોનું હૃદય નથી લોળવ્યું ? (અર્થાત્ સ્ત્રીઓથી
 કોનું મન નથી ઠગાયું ?) મૃત્યુએ કોને ગ્રહણ નથી કર્યો ?
 અને વિષયોવડે કોણુ આશક્ત નથી થયો ? અર્થાત્ સર્વે
 જીવોને લોભે હણ્યા છે, સ્ત્રીઓએ લોળવ્યા છે, મૃત્યુએ
 ગ્રહણ કર્યા છે, અને વિષયોએ આશક્ત બનાવ્યા છે. માટે
 એ સર્વથી વિરામ પામવું એજ ઉપદેશ છે.

^૧સ્વર્ણમિત્તસુખ્વા ^૨બહુકાલદુઃસ્વા,
^૩પગામદુઃસ્વા ^૪અનિકામસુખ્વા ।
^૫સંસારમોક્ષસ્સ ^૬વિપક્ષભૂઆ,
^૭સ્વાણી ^૮અણત્થાણઽ ^૯કામભોગા ॥ ૨૪ ॥

ક્ષણમાત્રસુખા બહુકાલદુઃસ્વાઃ,
 પ્રકામદુઃસ્વા અનિકામસુખાઃ ।

(५१)

संसारमोक्षस्य विपक्षभूताः,
स्वनिरनर्थानां तु कामभोगाः ॥ २४ ॥

અર્થ:-ક્ષણમાત્ર સુખ આપનારા, બહુકાળ સુખી
 અને અત્યંત દુઃખ આપનારા, અનિકામ એટલે અદૃષ્ટ સુખ
 આપનારા, અને વળી સંસારની મુક્તિના શત્રુ સરખા એટલે
 સંસારમાં રચનાવનારા એવા કામલોગો (વિષયો) તે ખરેખર
 અનર્થની મોટી ખાણ છે.

सर्वगहाणं पभवो, महागहो सर्वदोसपायद्वी ।
कामगहो दुरप्पा, जेण ऽभिभूअं जगं सर्वं ॥२५॥

सर्वग्रहाणां प्रभवो, महाग्रहः सर्वदोषप्राकटयिता ।

कामग्रहो दुरात्मा, येनाऽभिभूतं जगत् सर्वम् ॥ २५ ॥

અર્થ:-સર્વ ગ્રહોને ઉત્પન્ન કરનાર, અને સર્વ દોષોને પ્રગટ કરનાર એવો મહાગ્રહ સરખો કામરૂપી ગ્રહ દુરાત્મા છે કે જેણે સર્વ જગતને પરાભવ પમાડ્યું છે. (અર્થાત્ આ કામરૂપી ગ્રહ સર્વ જગતને નડ્યો છે.)

१ २ ३ ४ ५ ७ ६
 जह कच्छुल्ला कच्छुं, कंडुअमाणो दुहं मुणइ सुक्खं ।
 ८ १० ९ ११ १२ १३
 मोहाउरा मणुस्सा, तह कामदुहं सुहं विति ॥२६॥

(૭૨)

यथा कच्छुरः कच्छुं, कंझयमानो दुःखं मन्यते सुखम् ।

मोहातुरा मनुष्या, स्तथा कामदुःखं सुखं विदन्ति ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:-એમ ખરબાળો મનુષ્ય ખરબને ખણતો હતો તેથી ઉત્પન્ન થયેલા દુઃખને સુખ માને છે, તેમ મોહરૂપી ખરબથી વ્યાકુળ થયેલા મનુષ્યો મોહથી ઉત્પન્ન થયેલા કામરૂપી દુઃખને સુખરૂપ માને છે.

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

सहं कामा विसं कामा, कामा आसीविसावमा ।

કામે ય પત્યેમાણા, અકામા જંતિ દુગ્ગઈ ॥૨૭॥

शल्यं कामा विषं कामाः, कामा आशीविषोपमाः ।

કામાંશ્વ પ્રાર્થયમાના, અકામા યાન્તિ દુર્ગતિમ્ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-કામલોગ એ શલ્ય સમાન છે, કામલોગો વિષ સમાન છે, કામલોગો સર્પ સમાન છે, અને કામલોગોને ઇચ્છતા જીવો કામલોગને લોગવ્યાવિના પણ દુર્ગતિમાં જાય છે.

(आर्यावृत्तम्)

विसृ अत्रइक्खंता, पडंति संसारसायरे घोरे ।

વિસંસુ નિરાવિક્ખા, તરંતિ સંસારકંતારે ॥૨૮॥

(૭૩)

વિષયાનપેક્ષમાણાઃ, પતન્તિ સંસારસાગરે ઘોરે ।

વિષયેષુ નિરપેક્ષા, સ્તરન્તિ સંસારકાન્તારમ્ ॥ ૨૮ ॥

અર્થઃ:-વિષયોની ઇચ્છા રાખતા જીવો ઘોર એટલે ભયંકર સંસાર સમુદ્રમાં પડે છે, અને વિષયોને વિષે અપેક્ષા વિનાના (ઇચ્છા વિનાના) જીવો સંસારરૂપી અટવીનો પાર પામે છે.

છલિ^૨આ અવ^૧હ^૩ક^૪ખંતા, નિરાવ^૫હ^૬ક^૭સ્વા ગયા અવિ^૮ઘ્ઘેણં ।
તમ્હા^૯ પવય^{૧૦}ણસારે, નિરાવ^{૧૧}હ^{૧૨}ક^{૧૩}સ્વેણ હોઅઠ્ઠવં ॥૨૯॥

છલિતા અપેક્ષમાણાઃ, નિરપેક્ષા ગતા અવિઘ્નેન ।

તસ્માત્ પ્રવચનસારે, નિરપેક્ષેણ ભવિતવ્યમ્ ॥ ૨૯ ॥

અર્થઃ:-વિષયોની અપેક્ષા રાખતા જીવો ઠગાયા છે, અને વિષયોની અપેક્ષા નહિ રાખનારા જીવો નિર્વિઘ્નપણે પરમપદને પામ્યા છે. અર્થાત્ મોક્ષ પામ્યા છે. તે કારણથી સિદ્ધાંતનો સાર એજ છે કે વિષયોની અપેક્ષા રાખવી નહિ.

વિસ^૧યાવિ^૨ક^૩લ્લોનિવ^૪હ^૫હ, નિરવિ^૬ક^૭લ્લોતર^૮હ^૯દુત્તર^{૧૦}ભવોઘં ।
દેવી^{૧૧}દીવસ^{૧૨}માગય-ભા^{૧૩}અ^{૧૪}જુ^{૧૫}અલે^{૧૬}ણ દિ^{૧૭}ઢંતો ॥૩૦॥

વિષયાપેક્ષો નિપતતિ, નિરપેક્ષસ્તરતિ દુસ્તરભવૌઘમ્ ।

દેવીદ્વીપસમાગત,-ભ્રાતૃકયુગલેન દ્રષ્ટાન્તઃ ॥ ૩૦ ॥

(૭૫)

અર્થ:-વિષયની ઇચ્છાવાળો જીવ લવભ્રમણમાં પડે છે, અને વિષયની ઇચ્છારહિત થયેલો જીવ દુઃખે કરીને તરવા યોગ્ય એવા લવસમુદ્રને તરી બાય છે. આ ઠેકાણે રત્નાદેવીના દ્વીપમાં ગયેલા જીનરક્ષિત તથા જીનપાલ એ બે લાઇયોનું દ્રષ્ટાંત બાણુવું.

જં^૨ અ^૩દ્વિ^૪તિ^૬ક્ષ^૫વં^૮ દુ^૭ક્ષ^૯વં, જં^{૧૦} ચ^{૧૧} સુ^{૧૨}હં^{૧૩} ઉત્ત^{૧૪}મં^{૧૫} તિ^{૧૬}લો^{૧૭}યંમિ ।
તં^{૧૮} જા^{૧૯}ણસુ^{૨૦} ત્રિ^{૨૧}સયા^{૨૨}ણં, વૃ^{૨૩}દ્ધિ^{૨૪}ક્ષ^{૨૫}ય^{૨૬}હે^{૨૭}તુ^{૨૮}અં^{૨૯} સ^{૩૦}ઘ^{૩૧}વં ॥૩૧॥

યદતિતીક્ષ્ણં દુઃખં, યચ્ચ સુખમુત્તમં ત્રિલોકે ।

તજ્ઞાનીહિ વિષયાણાં, વૃદ્ધિક્ષયહેતુકં સર્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! આ ત્રણે જગતમાં જીવોને જે અતિ તીક્ષ્ણ (અતિ આકર્ષ) દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે, અને જે અતિ ઉત્કૃષ્ટ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, તે સર્વ અનુક્રમે વિષયોની વૃદ્ધિ અને ક્ષયના હેતુથી થાય છે એમ તું બાણુજે.

ઇં^૧દિય^૨વિ^૩સય^૪પસ^૫ત્તા, પ^૬ઠં^૭તિ^૮ સં^૯સાર^{૧૦}સા^{૧૧}યરે^{૧૨} જી^{૧૩}વા ।
પ^{૧૪}ક્ષિ^{૧૫}વઠ^{૧૬}વ^{૧૭} છિ^{૧૮}ન્ન^{૧૯}પં^{૨૦}ચા, સુ^{૨૧}સી^{૨૨}લ^{૨૩}ગુ^{૨૪}ણ^{૨૫}પે^{૨૬}હુ^{૨૭}ણ^{૨૮}વિ^{૨૯}હૂ^{૩૦}ણા ॥૩૨॥

ઇન્દ્રિયવિષયપસક્તાઃ, પતન્તિ સંસારસાગરે જીવાઃ ।

પક્ષિણ इव छिन्नपक्षाः, सुशीलगुणपक्षविहीनाः ॥३२॥

(૬૫.)

અર્થ:-હે આત્મા ! ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં આશક્ત થયેલા અને શીલગુણ (એટલે ઉત્તમ સદાચાર) રૂપી પાંખોવિનાના જીવો છેદાયલી પાંખવાળા પંખીની માફક સંસારરૂપી સમુદ્રમાં પડે છે. (માટે ઇન્દ્રિયોના વિષયમાં આશક્ત ન થવું એજ ઉપદેશ છે.)

૬ ૭ ૫ ૩ ૪ ૧ ૨
 ન લહૈ જહાલિહંતો, મુહલ્લિઅં અઢ્ઢિઅં જહા સુણઓ ।
 ૮ ૮ ૧૦ ૧૨ ૧૧
 સોસહ તાલુઅરસિઅં, વિલિહંતો મન્નણ સુક્કાં ॥૩૩॥

ન લભતે યથા લિહન્, મુખાર્દિતમસ્થિકં યથા શુનકઃ ।
 શોષયતિ તાલુરસિતં, વિલિહન્ મન્યતે સૌરુપમ્ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:-જેમ કૂતરો પોતાનાજ મુખવડે આદ્ર (લીનું-રસવાળું) થયેલા હાડકાને ચાટતો થકો એમ નથી બાણતો કે તે પોતાના તાળવાના રસને શોષે છે. તેતો પોતાના તાળવાના રસને ચાટતાં છતાં હું હાડકાનોજ રસ ચાટું છું એમ મુખ માને છે. (આ દ્રષ્ટાંતનો ઉપનય આગળની ગાથામાં રહે છે.)

૨ ૩
 મહિલાણ કાયસેવી,
 ૭ ૮ ૫ ૬ ૧ ૪
 ન લહૈ કિંચિવિ સુહં તહા પુરિસો ।

(७६)

^६सौ ^{१३}मन्त्र^{१०}ए वरा^{१०}ओ,

^{११}सय^{१२}कायपरिस्समं सुखं ॥ ३४ ॥

महिलानां कायसेवी, न लभते किञ्चिदपि सुखं तथा पुरुषः ।
स मन्यते वराकः, स्वकायपरिश्रमं सौख्यम् ॥ ३४ ॥

अर्थः—तेम स्त्रीओनी कायानुं सेवन करनार पुरुष
कंठपणु सुण नथी पाभतो, तोपणु ते रांक (पाभर) अण
पोतानी कायाना परिश्रमनेण सुण माने छे.

^२सु^३ट्टवि ^४मग्गिज्जंतो, ^५कत्थवि ^६कयलीइ ^७नत्थि ^८जह ^९सारो ।

^{१०}इंदियविसएसु ^{११}तहा, ^{१२}नत्थि ^{१३}सुहं ^{१४}सुट्टवि ^{१५}गविट्ठं ॥ ३५ ॥

सुष्ठवपि मार्ग्यमाणः, कुत्रापि कदल्यां नास्ति यथा सारः ।
इन्द्रियाविषयेषु तथा, नास्ति सुखं सुष्ठवपि गवेषितम् ॥ ३५ ॥

अर्थः—जेम सारी रीते जेतां पणु डेडीमां अट्टवे
डेणमां (अथवा डीडांमां) कयांय पणु सार देणातो नथी,
तेम इन्द्रियना विषयोमां पणु सारीरीते तपासतां देश पणु
सुण देणातुं नथी.

^१सिं^२गारतरंगाए, ^३विलासवेलाइ ^४जुव्वणजलाए ।

^५कै ^६कै ^७जयंमि ^८पुरिंसा, ^९नारीनईए ^{१०}न बुइंति ॥ ३६ ॥

(૭૭)

શૃંગારતરંગાયાં, વિલાસવેલાયાં યૌવનજલાયામ્ ।

કે કે જગતિ પુરુષા, નારીનચાં ન બુઢન્તિ ? ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:-શૃંગારરૂપી તરંગો (કલ્પલ)વાળી, વિલાસરૂપી પ્રવાહવાળી (અથવા પૂરવાળી), અને જુવાનીરૂપી જળવાળી નારીરૂપી નદીમાં જળાતની અંદર કયા કયા પુરૂષો નથી ડુબતા ? અર્થાત્ નારીરૂપી નદીમાં સર્વ પુરૂષો ડુબ્યા છે.

સો^૨અસરી^૩દુરિ^૪અદરી^૫,કવડ^૬કુડી^૭મહિલિ^૮આકિલે^૯સકરી ।

વઝર^૬વિરોય^૭ણઅર^૮ણી,દુઃસ્વ^૯સ્વા^{૧૦}ણીસુ^{૧૧}સ્વ^{૧૨}પડિ^{૧૩}વસ્વા ।૩૭

શોકસરિ^૬દુસ્તિ^૭દરી, કપટ^૮કુટી મહિલા ક્લેશકરી ।

વૈર^૬વિરોચના^૭રાણિ, દુઃસ્વ^૮સ્વની સુ^૯સ્વપ્રતિ^{૧૦}પક્ષા ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-આ જગતમાં સ્ત્રી તે શોકની નદી છે, પાપની ગુફા છે, કપટની કુંડી છે, કલેશની કરનારી છે, વૈરરૂપી અગ્નિને ઉત્પન્ન કરવામાં અરણીના કાષ્ટ સરખી છે, દુઃખની ખાણ છે, અને સુખને રોકનારી છે.

અ^૧મુ^૨ણિઅ^૩મ^૪ણપરિ^૫કમ્મો^૬,સમ્મ^૭મંકો^૮નામના^૯સિ^{૧૦}ંતર^{૧૧}હ ।

વમ્મ^૪હસર^૫પસરો^૬હે, દિ^૭ટિ^૮ચ્છો^૯હે મય^{૧૦}ચ્છી^{૧૧}ણં ॥૩૮॥

(૭૮)

અવિદિતમનઃ પરિક્રમઃ, સમ્યક્ કો નામ નાશયિતુમ્ તરતિ ? ।
મન્મથશરપ્રસરોઘાન્, દૃષ્ટિક્ષોભાન્ મૃગાક્ષીણામ્ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-નથી બાણ્યું મનનું પરાક્રમ જેણે એવો કયો
પુરૂષ સ્ત્રીઓના દ્રષ્ટેલા કામરૂપ બાણના ફેલાતા સમૂહને
અને દ્રષ્ટિના ક્ષોભને (કટાક્ષોને) સમ્યક્ પ્રકારે નાશ કરવાને
(જીતવાને) કોણ સમર્થ થાય છે ? (અર્થાત્ સ્ત્રીઓના કામ-
બાણ અને કટાક્ષમાં સર્વે પુરૂષો ફસાઈ બળ્ય છે.)

પરિહરસુ તઓ તાસિં, દિટ્ઠિં દિટ્ઠિવિસસ્સવ અહિંસ્સ ।
જં રમણિનયણવાણા, ચરિત્તપાણે ત્રિણાસંતિ ॥૩૯॥

પરિહર તતસ્તાસાં, દટ્ઠિં દૃષ્ટિવિપસ્સાદેરિવ ।

યદ્રમણીનયનવાણા, ચારિત્રપ્રાણાન્ વિનાશયન્તિ ॥૩૯॥

અર્થ:-માટે હે સુર ! સર્પની દ્રષ્ટિજેવી વિષસરળી
તે સ્ત્રીઓની દ્રષ્ટિનો ત્યાગ કર. જે કારણમાટે સ્ત્રીનાં
નયનરૂપી બાણો જીવના ચારિત્રરૂપી અભયંતરપ્રાણોનો
વિનાશ કરે છે.

સિદ્ધંતજલહિપારં, ગઓવિ ત્રિજિહંદિઓવિ સૂરોવિ ।
દદત્તોવિ છલિજ્જહ, જુવહપિસાઈહિં સુહાહ ॥૪૦॥

(૭૯)

સિદ્ધાન્તજલધિપારં, ગતોઽપિ વિજિતેન્દ્રિયોઽપિ શૂરોઽપિ ।
દૃઢચિત્તોઽપિ છલયતે, યુવતિપિશાચીભિઃ શુદ્રાભિઃ ॥૪૦॥

અર્થ:-સર્વ સિદ્ધાન્તરૂપી સમુદ્રનો પાર પામેલો
(એટલે સર્વ આગમોને જાણનારો), વળી વિશેષે કરીને
જીતેલી છે ઇન્દ્રિયો જેણે એવો અને અતિ દૃઢ ચિત્તવાળો
પુરૂષ પણ શુદ્ર સ્ત્રીરૂપ પિશાચારૂપીથી છેતરાઈ જાય છે.
અર્થાત્ એવા સમર્થ આત્માઓને પણ સ્ત્રીઓ પોતાને
આધીન બનાવે છે માટે જેમ બને તેમ સ્ત્રીનો સંસર્ગ
તજવો એ ઉપદેશ છે.

મ^૩ળયનવ^૧ળીયવિ^૪લઓ,
જ^૧હ જા^૪યઈ જલ^૨ણસંનિહા^૨ણંમિ ।
ત^૫હ રમ^૬ણિસંનિહા^૬ણે,
વિ^૮દ્રવ^૮ઈ મ^૯ળો મુ^૯ળીણંપિ ॥ ૪૧ ॥

મદનકનવનીતવિલયો, યથા જાયતે જ્વલનસન્નિધાને ।
તથા રમણીસન્નિધાને, વિદ્રવતિ મનો મુર્નાનામપિ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-જેમ અગ્નિની પાસે રહેવાથી મીણ અને
માખણ પીગળી જાય છે, તેમ સ્ત્રીની પાસે રહેથી મુનિનું
મન પણ પીગળી જાય છે. અર્થાત્ વિકારવાળું થાય છે.

(૮૦)

ની^૧અંગમા^૨હિં સુપયો^૩હરાહિં,

ઉપિ^૪ત્થમંથરગ^૫ઈહિં ।

મહિ^૬લાહિં નિમ^૭ગ્ગાહિવ,

ગિરિ^૮વર ગુરુઆ^૯વિ ભિજ્જંતિ ॥ ૪૨ ॥

નીચંગમાભિઃ સુપયોધરાભિઃ, સ્તપ્રેક્ષ્યમન્થરગાતિભિઃ ।

મહિલાભિર્નિમ્નગાભિરિવ, ગિરિવરગુરુકા અપિ ભિજ્યન્તે ॥૪૨॥

અર્થ:-નીચા માર્ગમાં ગમન કરનારી (સ્ત્રીના પક્ષમાં- નીચ માર્ગમાં એટલે ખોટું રસ્તું ચાલનારી), ઉત્તમ પાણીને ધારણ કરનારી (સ્ત્રીના પક્ષમાં-ઉત્તમ પયોધર એટલે સ્તનવાળી), જેવા યોગ્ય મંદગતીવાળી (એ અર્થ નદી અને સ્ત્રી બન્નેમાં સરખો છે.) એવી નદી અથવા સ્ત્રી પર્વત જેવા મોટાઓને (મોટા પુરુષોને) પણ લેદી નાખે છે. અર્થાત્ નદી જેમ મોટા પર્વતને લેદે છે તેમ સ્ત્રી મોટા પુરુષોનાં મનને લેદી નાખે છે.

વિસય^૧જલં મોહ^૨કલં, વિલાસ^૩વિવ્વોઅજલયરાઈન્નં ।

મય^૪મયરં ઉત્તિ^૫ન્ના, તારુ^૬ણમહન્નવં ધીરા ॥ ૪૩ ॥

વિષયજલં મોહકલં, વિલાસવિવ્વોઅજલચરાકીર્ણમ્ ।

મદમકરમુત્તીર્ણા, સ્તારુણ્યમહાર્ણવં ધીરાઃ ॥ ૪૩ ॥

(૮૧)

અર્થ:-વિષયરૂપી જળવડે ભરેલા, મોહરૂપી કાદવવાળા, વિલાસ અને હાવભાવરૂપી જળચર જીવોવડે કરીને આ-કીર્ણ અને મદ-અભિમાનરૂપી મગરમચ્છવાળા તારૂણ્યરૂપી સમુદ્રને ધીર પુરૂષોજ તર્યા છે.

^૧જઈવિ ^૨પરિચત્તસંગો, ^૩તવતણું^૪અંગો ^૫તહાવિ ^૬પરિવંડઈ.

^૭મહિલાસંસર્ગી^૮ણ, ^૯કોસાભવનૂ^{૧૦}સિયમુ^{૧૧}ણિવ્વ ॥૪૪॥

યદ્યપિ પરિત્યક્તસંગ, સ્તપસ્તન્વંગસ્તથાપિ પરિપતતિ ।

મહિલાસંસર્ગતઃ, કોશાભવનોષિતમુનિવત્ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-જોકે સર્વસંગનો ત્યાગ કરનાર, અને તપાદિ-વડે કૃશ (પાતળા) થયેલા શરીરવાળો પ્રાણી પણ સ્ત્રીઓના સંસર્ગથી, કોશાવેશ્યાના ભવનમાં વસેલા સિંહગુફવાસી મુનિનીપેટે તપથી અને સંયમથી પતિત થાય છે.

^૧સઽવગ્ગંથવિમુક્કો, ^૨સીઈ^૩મૂઓ ^૪પસંત^૫ચિત્તો ^૬અં ।

^૭જં ^૮પાવઈ ^૯મુત્તિસુહં, ^{૧૦}ન ^{૧૧}ચક્કવટ્ઠીવિ ^{૧૨}તં ^{૧૩}લહઈ ॥૪૫॥

સર્વગ્રન્થિવિમુક્તઃ, શીતીભૂતઃ પ્રશાન્તચિત્તથ્ ।

યત્પ્રાપ્નોતિ મુક્તિસુખં, ન ચક્કવર્ચ્યપિ તલ્લભતે ॥૪૫॥

અર્થ:-સર્વ અંથી (એટલે રાગદ્વેષરૂપ અભ્યંતર

(૮૨)

ગાંઠ અને ધન ધાન્યાદિ બાહ્ય ઉપાધિરૂપ બાહ્યગાંઠ)
 રહિત થયેલો, અને ક્રોધાદિનો ત્યાગ કરવાથી શાન્ત
 થયેલો, તથા અનેક સાંસારિક ઉપાધિઓનો ત્યાગ કરવાથી
 પ્રશાન્ત ચિત્તવાળો થયેલો જીવ જે નિર્લોભતાનું સુખ પામે
 છે, તે સુખ છ ખંડનો ધણી ચક્રવર્તી પણ પામતો નથી.

^૩ ^૪ ^૫
 खेलंमि पडिअ मप्पं,

^૧ ^૭ ^૮ ^૨ ^૬
 जह न तरइ मच्छिआवि मौएऊ ।

^૯ ^{૧૧}
 तह विसयखेलपडिअं,

^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૨} ^{૧૦}
 न तरइ अप्पं पि कामंधो ॥ ૪૬ ॥

શ્લેષ્મણિ પતિતમાત્માનં, યથા ન તરતિ મલ્લિકાઽપિ મોચયિતુમ્ ।
 તથા વિષયશ્લેષ્મપતિતં, ન તરત્યાત્માનમપિ કામાન્ધઃ ॥૪૬॥

અર્થ:-જેમ ગળકામાં પડેલી માળી પોતાની દેહને
 તેમાંથી બહાર કાઢવા સમર્થ નથી થતી, તેમ કામલોગમાં
 અંધ થયેલો જીવ વિષયરૂપી ગળકામાં પડેલા પોતાના
 પ્રાણનો ઉદ્ધાર કરી શકતો નથી. અર્થાત્ કામાંધ પુરૂષ
 વિષયમાં જ લપટાઇ રહે છે.

(૮૩)

જં લહઈ વીયરાઓ, સુખં તં મુણઈ સુચ્ચિય ન અન્નો ।
 નહિ ગત્તાસૂઅરઓ, જાણઈ સુરલોઈઅં સુખં ॥૪૭॥

યલ્લભતે વીતરાગઃ, સુખં તજ્જાનાતિ સ એવ નાઽન્યઃ ।
 નહિ ગર્તામૂકરો, જાનાતિ સુરલૌકિકં સૌખ્યમ્ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:-શ્રી વીતરાગ ભગવાન નિર્મોહીપણાનું જે સુખ અનુભવે છે, તે સુખ તે શ્રી વીતરાગજ બાણે છે, પણ બીજે બાણતો નથી. ઉદાહરણ તરીકે ગર્તાશૂકર (વિદ્યાનો આહાર કરી ઉકરડામાં રહેનારો ભુંડ) તે દેવલોક સંબંધિ સુખને તે કેવી રીતે બાણી શકે ? અર્થાત્ નજ બાણી શકે.

જં અજ્જવિ જીવાણં, વિસણસુ દુહાસવેસુ પડિવંધો ।
 તં નજ્જઈ ગુરુઆણવિ, અલંઘણિજ્ઞાં મહામોહો ॥૪૮॥

યદગ્રાપિ જીવાનાં, વિષયેષુ દુઃસ્વાશ્રયેષુ પ્રતિવંધઃ ।
 તજ્જાયતે ગુરુણા-મપ્યલંઘનીયો મહામોહઃ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:-જે કારણ માટે દુઃખ આપનારા એવા વિષયોમાં જીવેને હજી સુધી પણ પ્રતિબંધ (રાગ) છે, તે કારણથી બાણીએ છીએ કે મહામોહ તે મોટા પુરુષોને પણ અલંઘનીય છે (ઉલ્લંઘન કરવો અશક્ય છે.)

(૮૪)

જે^૧ કામંધા^૨ જીવા^૩, રમંતિ^૪ વિસંણસુ^૫ તે^૬ વિગયસંકા^૭ ।

જે^૮ પુણ^૯ જિણવચનરયા^{૧૦}, તે^{૧૧} ભીરૂ^{૧૨} તેસુ^{૧૩} વિરમંતિ^{૧૪} ॥૪૯॥

ये कामान्धा जीवा, रमन्ते विषयेषु ते विगतशंकाः ।

ये पुनर्जिनवचनरता, स्ते भीरवस्तेभ्यो विरमन्ति ॥ ४९ ॥

અર્થ:-કામ લોગમાં અંધ થએલા જીવો શંકારહિત થઈને વિષયોમાં રમણ કરે છે, અર્થાત્ વિષયોને સેવે છે. અને જે પુરૂષો જીનેશ્વરના વચનમાં રક્ત થએલા છે, તેઓ સંસારથી ભય પામીને વિષયોથી વિરામ પામે છે. અર્થાત્ વિષયોનો ત્યાગ કરે છે.

અસુઙ્મુત્તમલપવાહરૂવચં,^૧

વંતપિત્તવસમજ્જાફોફસં- ।^૨

મેયમંસબહુહુકરંડયં,^૩

ચમ્મમિત્તપચ્છાઈયજુવઈઅંગયં ।^૪ ॥ ૫૦ ॥

अशुचिर्मूत्रमलप्रवाहरूपकं, वान्तपित्तवसामज्जाफोफसम् ।

मैदमांसबहुस्थिकरंडकं, चर्ममात्रपच्छादितयुवत्पंगकम् ॥ ५० ॥

(૮૨)

અર્થ:-અશુચી, મૂત્ર, અને વિદાના પ્રવાહ રૂપ, વમન, પિત્ત, નસો, ચરબી, મજ્જા, ફેફસાંવાળું, મેદ, માંસ, અને ઘણા હાડકાંના કરંડીયા રૂપ, તથા આમડી માત્ર વડે ઢાંકેલું એવું સ્ત્રીનું અંગ છે. (માટે એવા અશુચીમય દેહમાં મોહ ન પામવો એ સાર છે.)

^૧ મંસં ^૭ ઇમં ^૨ મુત્તપુરીસમીસં,

^૩ સિંઘાણખેલાઈઅનિજ્ઞરંતં ।

^૮ એઅં ^૪ અણિચ્ચં ^૫ કિમિઆણ ^૬ વાસં,

^{૧૧} પાસં ^{૧૦} નરાણં ^૯ મહિવાહિરાણં ॥ ૫૧ ॥

માંસલભિદં મૂત્રપુરીષમિત્રં, સિંઘાણકશ્લેષ્માદિકાનિર્જરત્ ।

એતદનિત્યં કૃમિકાનાં વાસઃ, પાશો નરાણાં મતિહીનાનામ્॥૫૧॥

અર્થ:-માંસવાળું તથા મૂત્ર અને વિદા વડે યુક્ત, તથા લીંટ અને શ્લેષ્માદિકે (ગળફાદીકે) ઝરતું, અનિત્ય, અને કૃમિ જીવોના નિવાસરૂપ આ શરીર તે મતિથી વિમુખ થયેલા પુરૂષોને પાશરૂપ છે.

(૮૬)

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૧પાસેણ ^૪પંજરેણ ^૩ય, ^૬બજ્ઝંતિ ^૨ચતુપયાય ^૫પક્ષ્વીઈ ।

^૭ઇય ^૮જુવઇપંજરેણ ^૯ય, ^{૧૦}બદ્ધા ^{૧૧}પુરિસા ^{૧૨}કિલિસ્સંતિ ॥૫૨॥

પાશેન પંજરેણ ચ, વધ્યન્તે ચતુષ્પદાઃ પક્ષિણશ્ચ ।

ઇત્યં યુવતિપંજરેણ ચ, બદ્ધાઃ પુરુષાઃ ક્લિશ્યન્તે ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:-જેમ રજજી વગેરેના પાશ વડે ચતુષ્પદ જીવો (ગાય-ભેંસ વગેરે ચાર પગવાળાં પ્રાણી) બંધાય છે, અને પાંજરા વડે પક્ષીઓ બંધાય છે, તેમ સ્ત્રી રૂપી પાંજરા વડે બંધાયલા પુરૂષો અનેક પ્રકારના કલેશને પામે છે. માટે સ્ત્રી રૂપી પાંજરનો ત્યાગ કરવા પ્રયત્ન કરવો.

(અનુવૃત્તમ્)

^૧અહો ^૨મોહો ^૩મહામલ્લો, ^૪જેણં ^૫અસ્મારિસા ^૬ત્રિ હુ ।

^૭જાણંતાવિ ^૮અણિચ્ચન્તં, ^૯વિરમંતિ ^{૧૦}ન ^{૧૧}ખણંપિ ^{૧૨}હુ ॥૫૩॥

અહો ! મોહો મહામલ્લો, યેનાસ્માદશા અપિ હુ ।

જાનન્તોઽપ્યનિત્યત્વં, વિરમન્તિ ન ક્ષણમપિ હિ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:-અહો ! મોહરૂપી મદલ બહુજ મોટો છે. જે કારણે માટે અમારા સરળા પદાર્થોનું અનિત્યપણું જાણતા

(૮૭)

છતાંપણુ નિશ્ચ એક ક્ષણમાત્ર પણ મોહથી વિરામ પામતા નથી.

^૧જુવઈ^૨હિં^૪સહ^૩કુણંતો, ^૬સંસર્ગિં^૫કુણઈ^{૧૨}સયલ^૭દુઃખે^{૧૦}હિં ।
^{૧૩}નહિ^{૧૧}મુસગાણં^૮સંગો, ^૯હોઈ^૬સુહો^૬સહ^૬બિલાડે^૬હિં ॥૫૪॥

યુવાતિભિઃ સહ કુર્વન્, સંસર્ગ કરોતિ સકલદુઃખૈઃ ।

ન હિ મૂષકાનાં સંગો, ભવતિ મુખઃ સહ બિલાલૈઃ ॥૫૪॥

અર્થ:-બેમ ઉંદર બિલાડીની સાથે સંસર્ગ કરવાથી સુખ પામતો નથી, તેમ સ્ત્રીની સાથે સંસર્ગ કરવાથી પુરૂષ પણ કોઈ જાતનું સુખ પામતો નથી, પણ સર્વ દુઃખોને ઉત્પન્ન કરે છે. અર્થાત્ સ્ત્રીસંસર્ગ કોઈ રીતે સુખકારી નથી.

^૧હરિ^૨હર^૩ચ^૪તુરાણ^૫ણચંદ-^૬સૂર^૭સ્વંદા^૮ઈ^૯ણો^{૧૦}વિ^{૧૧}જે^{૧૨}દેવા ।

^{૧૩}નારી^{૧૪}ણ^{૧૫}કિંકર^{૧૬}ત્તં, ^{૧૭}કુણં^{૧૮}તિ^{૧૯}ધિ^{૨૦}ક્ષ્ત્રી^{૨૧}વિસય^{૨૨}તિન્હા ॥૫૫॥

હરિહરચતુરાનનચન્દ્ર,-સૂર્યસ્કંદાદયોઽપિ ये देवाः ।

નારીણાં કિંકરત્વં, કુર્વન્તિ ધિગ્ ધિગ્ ! વિષયતૃષ્ણામ્ ॥૫૫॥

અર્થ:-વિષ્ણુ, મહાદેવ, બ્રહ્મા, ચંદ્ર, સૂર્ય અને કાર્તિક-સ્વામિ વગેરે જે દુનિયામાં મોટા દેવરૂપે મનાય છે, તેઓ પણ વિષયના પ્રભાવ વડે સ્ત્રીઓનું દાસપણું કરે છે, માટે એ વિષયની તૃષ્ણાને ધિક્કાર હો ! ધિક્કાર હો !

(૮૮)

^૫સિયં ચ ^૬ઉન્હં ચ ^૭સહંતિ મૂઢા,

^૧ઇત્થીસુ ^૨સત્તા ^૩અવિવેઅવંતા ।

^૮ઇલાઇપુત્તંવ ^{૧૦}ચયંતિ જાઈં,

^{૧૩}જિઅં ચ ^{૧૪}નાસંતિ ^{૧૧}અ ^{૧૨}રાવણુઠ્ઠ ॥ ૫૬ ॥

શીતં ચોષ્ણં ચ સહન્તે મૂઢા, સ્ત્રીષુ સત્તા અવિવેકવન્તઃ ।

ઇલાચિપુત્ર ઇવ ત્યજન્તિ જાર્તિ, જીવિતં ચ નાશયન્તિ ચ રાવણ ઇવ ॥

અર્થ:-સ્ત્રીયોને વિષે આસક્ત થયેલા અવિવેકી અને મૂઢ પુરૂષો ટાઢ અને તડકો સહન કરે છે, વળી ઇલાચી પુત્રની પેઠે પોતાની ઉત્તમ જાતિ અને કુલ છોડે છે, અને સીતાનું હરણ કરનાર રાવણની પેઠે જીવિતનો નાશ કરે છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૩વુત્તુણવિ ^૧જીવાણં, ^૪સુદુક્કરાયંતિ ^૫પાવચરિયાઈં ।

^૫ભયવં ^૬જાસાસાસા, ^{૧૦}પચ્ચાણસો ^૭હુ ^૮ઇણમા ^૯તે ॥ ૫૭ ॥

x ઇલાઇપુત્તઠ્ઠ એવો પણ પાઠ છે.

(૮૯)

વક્તુમપિ જીવાનાં, સુદુષ્કરાયન્તે પાપચરિતાનિ ।

મગવન્ ! યા સા ? સા સા, પ્રત્યાદેશો હૈષ તે ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-આ જગતમાં જીવોને પોતાનાં પાપાચરણો કહેવાં-પ્રકાશવાં તે અતિ દુષ્કર થાય છે તેથી અત્યંત પાપાચરણ કરનાર એક ભીંસે ભગવંતને પ્રશ્ન કર્યો કે હે ભગવંત ! જેની સાથે હું પાપાચરણ સેવું છું, તે મારી યેન છે ? ભગવંતે કહ્યું, તે સ્ત્રી ત્હારી યેન જ છે. નિશ્ચે એજ તારો પ્રત્યાદેશ (જવાબ) છે. એ કથાનો વિસ્તાર શ્રીઉપદેશ-માળાથી જાણવો.

^૨ જલલવતરલં ^૧ જીઅં, ^૪ અથિરા ^૩ લચ્છીવિ ^૬ મંગુરો ^૫ દેહો ।

^૯ તુચ્છા ^૭ ય ^૮ કામભોગા, ^{૧૧} નિબંધણં ^{૧૦} દુઃખલક્ષણાં ॥ ૫૮ ॥

જલલવતરલં જીવિત-મસ્થિરા લક્ષ્મીરપિ મંગુરો દેહઃ ।

તુચ્છાશ્ચ કામભોગા, નિબંધનં દુઃખલક્ષણામ્ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! આ જીવતર દર્શના અથ લાગપર રહેલા પાણીના ણિંદુ સરખું થયળ છે, વળી આ લક્ષ્મી પણ અસ્થિર છે, દેહ પણ ક્ષણભંગુર છે, તથા સ્ત્રીયાદિકના જે વિષય ભોગો તે તુચ્છ (સાર વિનાના) અને લાખો દુઃખનું કારણ છે. માટે એ સર્વ ત્યાગ કરવાને પ્રયત્ન કરવો એજ સાર છે.

(૧૦)

^૩નાગો ^૧જહા ^૨પંકજલાવસન્નો,

^૪દૃઢું ^૪થલં ^૭નાભિસમેદ્ ^૬તીરં ।

^૮एवं ^{૧૧}જિઆ ^૯કામગુણેસુ ^{૧૦}ગિદ્ધા,

^{૧૨}સુધર્મમર્ગે ^{૧૪}ન રયા ^{૧૩}હવંતિ ^{૧૫}॥ ૫૯ ॥

નાગો યથા પંકજલાવસન્નો, દૃઢા સ્યલં નાભિસમેતિ તીરમ્ ।

एवं जीवाः कामगुणेषु गृद्धाः, सुधर्ममार्गे न रता भवन्ति ॥ ५९ ॥

અર્થ:-જેમ કાઢવવાળા જળમાં ખુંચી રહેલો હાથી કિનારાની ભૂમિને દેખે છે છતાં પણ કાંકે આવી શકતો નથી, તેમ કામવિષયને વિષે આસક્ત થયેલા જીવો શુદ્ધ ધર્મરૂપી માર્ગમાં રક્ત-લીન થતા નથી.

^૧જહ ^૨વિદ્ધપુંજખુત્તો, ^૩કિમી ^૪સુહં ^૬મન્નણ ^૪સયાકાલં ।

^૭તહ ^૮વિસયાસુદ્ધરત્તો, ^{૧૦}જીવો ^{૧૨}વિમુણદ્ ^{૧૧}સુહં ^૯મૂઢો ॥ ૬૦ ॥

યથા વિદ્ધાપુંજક્ષુણ્ણઃ, કૃમિઃ સુખં મન્યતે સદાકાલમ્ ।

તથા વિષયાશુચિરત્તો, જીવોઽપિ મન્યતે સુખં મૂઢઃ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:-જેમ વિદ્ધાના સમૂહમાં ખુંચી રહેલો (આસક્ત બનેલો) કીડો સદાકાળ તેમાંજ સુખજ માને છે, તેમ

(૧૬)

વિષયરૂપી અશુચિમાં આસક્ત થયેલો મૂર્ખ જીવ પણ સુખ
જ માને છે.

^૨ મયરહરોવ ^૧ જલેહિં, ^૩ તહવિ ^૪ હુ ^૭ દુષ્પૂરઓ ^૫ ઇમે ^૬ આયા ।
^{૧૦} વિસયામિસંમિ ^{૧૧} ગિદ્ધો, ^૮ ભવે ^૯ ભવે ^{૧૪} વચ્ચઈ ^{૧૩} ન ^{૧૨} તત્તિ ॥૬૧॥

મકરાકર ઇવ જલૈ, સ્તથાપિ હિ દુષ્પૂરકોઽયમાત્મા ।

વિષયામિષે ગૃદ્ધો, ભવે ભવે વ્રજતિ ન તૃપ્તિમ્ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:-જેમ જળવટે કરીને સસુદ્ર પૂરવો દુષ્કર છે,
તેમ વિષયરૂપ માંસમાં આસક્ત થયેલો આ આત્મા પણ
દુઃખે કરીને પૂરવા યોગ્ય છે, અને તેને લીધે કોઈ જાતની
તૃપ્તિ પામતો નથી.

^૧ વિસયવિસદ્દા ^૨ જીવાં, ^૩ ઉપ્પદરુવાઈણસુ ^૪ વિવિહેસુ ।
^૫ ભવસયસહસ્સદુલહં, ^૬ ન ^૭ મુણંતિ ^૮ ગયંપિ ^૯ નિઅજમ્મં ॥૬૨॥

વિષયવિષાર્ત્તા જીવા, ઉદ્ધટરૂપાદિકેષુ વિવિધેષુ ।

ભવશતસદ્સદુર્લભં, ન જાનન્તિ ગતમાપિ નિજજન્મ ॥૬૨॥

અર્થ:-વિષયરૂપી વિષથી પીડાયેલા જીવો વિવિધ
પ્રકારના ઉત્કૃષ્ટ રૂપાદિકમાં એટલે વર્ણુ ગંધ રસ સ્પર્શ રૂપ
વિષયોમાં આસક્ત થઈને લાગેા લવમાં પણ દુર્લભ એવા

(૧૨)

પેતાના મનુષ્યજન્મ વ્યતીત થાય છે, તે પણ નથી જાણતા,
પરંતુ હજી પણ જીવું છે એમજ જાણે છે.

^૬ચિદ્વંતિ ^૧વિસયવિવસા, ^૪મૂત્તૂળ ^૩લજ્જંપિ ^૨કેવિ ^૫ગયસંકા ।
^{૧૧}ન ^{૧૨}ગણંતિ ^૮કેવિ ^{૧૦}મરણં, ^૭વિસયંકુસસલ્લિયા ^૯જીવા ॥૬૩॥

ચેદ્વંતે વિષયવિવશા, મુત્તવા લજ્જામપિ કેડપિ ગતશંકાઃ ।
ન ગણયન્તિ કેડપિ મરણં, વિષયાંકુશશલિયતાજીવાઃ ॥૬૩॥

અર્થ:-વિષયમાં પરવશ થયેલા એવા કેટલાએક
જીવો લજ્જા પણ છોડી દઈને શંકારહિત થયા છતાં અનેક
પ્રકારની વિષય ચેષ્ટાઓ કરે છે, અને વિષયરૂપી અંકુશ
વડે શત્રુવાળા થયેલા એટલે જેઓને વિષયરૂપી અંકુશનો
ધા લાગેલો છે તેવા જીવો મરણને પણ નથી જાણતા.

^૩વિસયવિસેણ ^૨જીવા, ^૪જિણધર્મમં ^૫હારિરુણ ^૧હા ^૮નરયં ।
^{૧૦}વચ્ચંતિ ^૬જહા ^૭ચિત્તય-^૯નિવારિઓ ^૮બંભદત્તનિવો ॥૬૪॥

વિષયવિષેણ જીવા, જિનધર્મ હારયિત્વા હા ! નરકમ્ ।
વ્રજન્તિ યથા ચિત્રક-નિવારિતો બ્રહ્મદત્તનૃપઃ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:-ઘણી ખેદની વાત છે કે જગતના જીવો વિષય
રૂપી વિષના પ્રભાવ વડે ચિંતામણિ સરખો જનધર્મ

(૧૩)

હારી જઈને, જેમ ચિત્રક મુનિએ નિવારણ કર્યા છતાં પણ
બ્રહ્મદત્ત ચકવર્તિ નરકે ગયો તેમ નરકમાં જાય છે.

^{૧૦} ધિચ્છી ^૮ તાણ ^૯ નરાણં, ^૧ જે ^૨ જિણવયણામયંપિ ^૩ મુત્તૂણં ।

^૪ ચતુર્ગતિવિડંબણકરં, ^૫ પિયંતિ ^૬ વિસયાસવં ^૭ ઘોરં ॥૬૫॥

ધિગ્ ધિક્ તાન્ નરાન્, યે જિનવચનામૃતમપિ મુત્ત્વા ।

ચતુર્ગતિવિડંબનકરં, પિબન્તિ વિષયાસવં ઘોરમ્ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:-જે મનુષ્યો જીનેશ્વરના વચન રૂપી અમૃતને
પણ છોડીને ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ રૂપી વિટંબના
આપનાર અને ભયંકર એવી વિષય રૂપ મદિરા પીએ છે તે
મનુષ્યને ધિક્કાર હો ! ધિક્કાર હો !

^૪ મરણેવિ ^૫ દીણવયણં, ^૧ માણધરા ^૨ જે ^૩ નરા ^૪ ન ^૬ જંપંતિ ।

^૮ તેવિહુ ^{૧૨} કુણંતિ ^{૧૧} લલ્હિં, ^{૧૦} બાલાણં ^૯ નેહગહગહિલા ॥૬૬॥

મરણેઽપિ દીનવચનં, માનધરા યે નરા ન જલ્પન્તિ ।

તેઽપિ દિ કુર્વન્તિ લાલનં, બાલાનાં સ્નેહગ્રહગ્રથિલાઃ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:-મોટા માનને ધારણ કરનારા જે મહા અભિ-
માની પુરૂષો મરણ સુધી પણ દીન વચન નથી બોલતા,
તેવા પુરૂષો પણ સ્ત્રીઓના સ્નેહ રૂપી ગ્રહ વડે પાગલ
થઈને સ્ત્રીઓની આગળ દીન વચન બોલે છે.

(૧૪)

સક્રોવિ નેવ^૧ યંડઈ^{૬ ૭}, માહપ્પ મહુપ્પુરં^{૩ ૪} જણ^૧ જેસિં^૨ ।
 તેવિ^૭ નરા^૮ નારીહિં^૯, કરાવિઆ^{૧૧} નિઅય^{૧૦} દાસત્તં ॥૬૭॥

શક્રોઽપિ નૈવ યંડયેત્, માહાત્મ્યાઢંબરં જગતિ યેષામ્ ।
 તેઽપિ નરા નારીભિઃ કારિતા નિજક દાસત્વમ્ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ—જગમાં જે મનુષ્યોનું મહાત્મ્ય અને આઢંબર શકેન્દ્ર સરખા પણ ન ખંડી શકે તેવા પુરૂષોની પાસે પણ સ્ત્રીઓએ પોતાનું દાસપણું કરાવ્યું ! એ સ્ત્રીનો મોહ કોઈ વિચિત્રજ છે.

જડ^૧ નંદણો^૨ મહપ્પા^૩, જિણભાયા^૪ વયધરો^૫ ચરમદેહો ।
 રહનેમી^૬ રાયમઈ^૭, રાયમઈકા^૮ ડસિ^{૧૦} હી^{૧૧} વિસયા ॥૬૮॥

યદુનન્દનો મહાત્મા, જિનભ્રાતા વ્રતધરશ્વરમદેહઃ ।
 રથનેમી રાજિમત્યા, રાગમતિક આસીદ્ધિગ્ ? વિષયાન્ ॥૬૮॥

અર્થ—જાદવનો પુત્ર, મહાત્મા, શ્રીનેમિનાથ જીનેશ્વરનો ભાઈ, ચારિત્રવ્રતને ધારણ કરનાર, અને ચરમશરીરી એવા શુક્ષ્માં કાઉત્સુગ્ય કરનાર રથનેમી મુનિ પણ રાજમતિ સાધ્વી સાથે (પોતાની ભોજન સાથે) રાગમતિવાળા એટલે વિષયબુદ્ધિવાળા થયા. માટે વિષયોને ધિક્કાર છે !

(૧૬)

^૨મયણપવણેણ ^૧જઈ ^૩તા-^૪રિસાવિ ^૫સુરસેલનિચ્છલાચલિયા।
^૬તા ^૭પક્કપત્તસત્તાણ, ^૮ઇયરસત્તાણ ^૯કા ^{૧૦}વત્તા ॥ ૬૯ ॥

મદનપવનેન યદિ, તાદૃશા અપિ સુરશૈલ નિશ્ચલાશ્ચલિતાઃ ।

તસ્માત્ પક્વપત્રસત્ત્વાના-મિતરસત્ત્વાનાં કા વાર્તા ! ॥૬૯॥

અર્થ:-જ્યારે કામદેવરૂપી પવનના ઝપાટાવડે તેવા પ્રકારના મેરૂપર્વત સરળા નિશ્ચલ મહાત્માઓ પણ ચળાય-માન થઈ ગયા, તો પાકા પાંદડા સરળા બીજા પામર જીવોની તો વાતજ શી ! અર્થાત્ બીજા હીન સત્ત્વવંત પ્રાણીઓ તો સહજમાં ચળાયમાન થઈ જાય.

^૫જિપ્પંતિ ^૪સુહેળંચિય, ^૩હરિકરિસપ્પાઈણો ^૧મહાકૂરા ।
^૭इकुच्चिय ^૮दुज्जेओ, ^૯कामो ^{૧૦}कयसिवसुहविरामो ॥ ૭૦ ॥

जीयन्ते सुखेनैव, हरिकरिसर्पादयो महाकूराः ।

एक एव दुर्जयेः, कामः कृतशिवमुखविरामः ॥ ७० ॥

અર્થ:-સિંહ, હાથી અને સર્પ વિગેરે મહાકૂર પ્રાણીઓ સુખે કરીને જીતાય છે, પરંતુ કરેલો છે શિવસુખનો અંત જોઈ એટલે મોક્ષસુખનો રોધ કરનાર એક કામદેવજ મહા દુર્જય (દુઃખે કરીને જીતવાયોગ્ય) છે.

(૧૬)

^૩વિસમા ^૨વિસયપિવાસા, ^૫અણા^૪ઈ^૮ભવભાવણા^૯ઈ^{૧૦}જીવાણં ।
^૭અઈ^૬દુંજેયાણિ ^૮ઈં-^૯દિઆણિ તહ ^{૧૦}ચંચલં ^{૧૧}ચિત્તં ॥ ૭૧ ॥

વિષમા વિષયપિપાસા, અનાદિભવભાવના જીવાનામ્ ।
 અતિ દુર્જ્જેયાનીન્દ્રિયાણિ, તથા ચંચલં ચિત્તમ્ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:-જીવોને વિષય વાસના રૂપ તરસ અતિ તીવ્ર છે, સંસાર ભાવના અનાદિ કાળની છે, ઇન્દ્રિયો પણ દુઃખે કરીને જીતવા યોગ્ય છે, અને ચિત્ત પણ ચંચળ છે. માટે ધર્મ વિના આ જીવનો મોક્ષ નથી.

^૨કલમલઅર^૩ઈ^૪ અસુ^૫ખં, ^૬વાહી^૭દા^૮હા^૯ઈ^{૧૦} વિવિ^{૧૧}હદુ^{૧૨}ખાઈં ।
^{૧૩}મરણંપિ ^{૧૪}હુ ^{૧૫}વિર^{૧૬}હા^{૧૭}ઈ^{૧૮}સુ, ^{૧૯}સંપ^{૨૦}જ્જ^{૨૧}ઈ^{૨૨} કામત^{૨૩}વિઆણં ॥ ૭૨ ॥

કલમલારતી ચાસૌલ્યં, વ્યાધિદાહાદિ વિવિધદુઃખાનિ ।
 મરણમપિ વિરહાદિષુ, સંપન્નતે કામતપ્તાનામ્ ॥ ૭૨ ॥

અર્થ:-કામદેવરૂપી તાપ વડે અતિ તપ થયેલાં (તપી ગયેલા) પુરૂષોને કલમલ, (વિશેષ ગભરાટ) અરતિ વગેરે દુઃખ, વળી વ્યાધિ, અને ઠાડ (કામ વડે થતી બળતરા) વગેરે વિવિધ પ્રકારનાં દુઃખો, તેમજ સ્ત્રીનો વિરહાદિ થયે છતે મરણ પણ પ્રાપ્ત થાય છે.

(૧૭)

પંચિંદિઅવિસયપસંગરેસિ,

^૨મળવયળકાય ^૩નવિ ^૪સંવરેસિ ।

^૬તં ^{૧૨}વાહિસિ ^{૧૧}કત્તિઅ ^{૧૦}ગલપણસિ,

^૫જં ^૬અટ્ટકમ્મ ^૭નવિ ^૮નિજ્જરેસિ ॥ ૭૩ ॥

પંચેન્દ્રિયવિષયપ્રસંગયસિ, મનોવચનકાયાનાંડપિ સંવૃણોષિ ।

તદ્વાહયસિ કર્ત્ત્રિકાં ગલપદેશે, યદટ્ટકર્મ નાંડપિ નિજ્જરયસિ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! જો તું પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયનો પ્રસંગ કરે છે, વળી મન, વચન અને કાયાને સંવરતો (આડે માર્ગે જતાં અટકાવતો) નથી, તેમજ વળી આઠ કર્મને નિર્જરતો નથી, એટલે આઠ કર્મનો ક્ષય કરવામાં ઉદ્યમ નથી કરતો; તો હે જીવ ! ખરેખર તું તારા ગુણ ઉપરજ કાતર ચલાવે છે, અર્થાત્ તું પોતે જ તારો વિનાશ કરે છે.

^૧કિં ^૨તુમંધો ^૩સિ ^૪કિંવા ^૬સિ ^૫ધત્તૂરિઓ,

^૭અહવ ^૮કિં ^૯સન્નિવાણ ^{૧૦}આઝરિઓ ।

(૧૮)

^{૧૨} અમયસમધમ્મ ^{૧૧} જં ^{૧૩} વિસવ ^{૧૪} અવમન્નસે,
^{૧૬} વિસયવિસ ^{૧૫} વિસમ ^{૧૭} અમિયં વ ^{૧૮, ૧૯} બહુ મન્નસે ॥૭૪॥

કિં ત્વમન્ધોઽસિ ? કિં વાઽસિ ધત્તૂરિતો ?

અથવા કિં સન્નિપાતેન આતુરિતઃ ।

અમૃતસમધર્મં યદ્વિષભિવાવમન્યસે !

વિષયવિષં વિષમમમૃતભિવ બહુમન્યસે ! ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! તું શું અંધ બની ગયો છે ? કે
 શું ધત્તૂરો પીધો છે ? અથવા શું સન્નિપાત રોગ વડે રોગી
 બની ગયો છે ? કે જેથી અમૃત સરખા ધર્મને તું વિષની
 પેઠે અવગણે છે ! અને આકરા વિષયરૂપી વિષને તું
 અમૃતની પેઠે બહુ માન કરે છે ! (માટે ખરેખર તું
 અંધ જ બનેલો છે.)

^૨ તુજ્જ ^૩ તહ ^૪ નાણવિન્નાણગુણહંબરો,
^૬ જલણજાલાસુ ^૭ નિવહંતુ ^૧ જિય ^૫ નિપ્પમરો ।

^{૧૩} પયઙ્ગવામેસુ ^{૧૪} કામેસુ ^૮ જં ^{૧૫} રજ્જસે,

^૯ જેહિ ^{૧૦} પુણપુણવિ ^{૧૧} નરયાનલે ^{૧૨} પચ્ચસે ॥ ૭૫ ॥

(૧૧)

તવ તથા જ્ઞાનવિજ્ઞાનગુણાડંબરો,
 જ્વલનજ્વાલાસુ નિપતતુ જીવ ! નિર્ભરઃ ।
 મકૃતિવામેષુ કામેષુ યદ્રજ્યસે
 યૈઃ પુનઃ પુનરપિ નરકાડનલે પચ્યસે ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! તેવા પ્રકારના મોટા જ્ઞાન વિજ્ઞાન અને
 શુશ્રુનો તે તારો આડંબર અતિશય પછે અગ્નિની જ્વાળામાં
 પડે ! કારણ કે જે કામવિષયો વડે તું વારંવાર નરકની
 અગ્નિમાં પકાય છે, તેવા જ સ્વભાવે કરીને પ્રતિકૂળ એવા
 કામલોભમાં રાજી થાય છે ! માટે તારો શુશ્રુનો આડંબર
 ફેંકડ છે.

^૭ ^૬ ^૫
 દહ૬ ગોસીસસિરિખંડ છારક્રણ,

^૮ ^૯ ^{૧૦}
 છગલગહણઢ-મેરાવણં વિક્રણ ।

^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪}
 કપ્પતરુ તોડિ ઇંડ સો વાવણ,

^૧ ^૨ ^૩
 જુજિવિસણ્હિં મણુઅત્તણં હારણ ॥ ૭૬ ॥

દહતિ ગોશીર્ષશ્રીખંડં મસ્મકૃતે, છગલગ્રહણાર્થમેરાવતં વિક્રીણીતે ।
 કલ્પતરું ત્રેટિતૈવરંડ સ વપતિ, તુચ્છવિષયૈર્મનુજત્વં હારયતિ ॥ ૭૬ ॥

(૧૦૦)

અર્થ:-આ જગતમાં જે મનુષ્ય અદ્ય વિષયસુખને માટે આખું મનુષ્યપણું હારી જાય છે, તે મનુષ્ય ખરેખર રાખ મેળવવાને માટે ઉત્તમ ગોશીર્ષ ચંદન ખાળે છે, ખકરી લેવાને માટે ઐરાવત હાથી વેચી દે છે, અને કલ્પવૃક્ષને ઉખેડી એરંડાનું ઝાડ વાવે છે. એ ખરેખર મૂર્ખતા જ છે.

(અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ)

^૨અધુવં ^૧જીવિઅં ^૩નચ્ચા, ^૪સિદ્ધિમગ્ગં ^૫વિઆણિઆ ।
^૬વિણિઅટ્ટિજ્જ ^૭ભોગેસુ, ^૮આડં ^૯પરિમિઅ ^{૧૦}મપ્પણો ॥૭૭॥

અધુવં જીવિતં જ્ઞાત્વા, સિદ્ધિમાર્ગં વિજાનીયાત્ ।
 વિનિવર્ત્તવેદ્ ભોગેભ્ય, આયુઃ પરિમિતમાત્મનઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-પ્રાણીનું આયુષ્ય અસ્થિર છે, માટે મોક્ષ માર્ગને જાણીને વિષયલોગથી વિરામ પામવું. કારણ કે આપણું આયુષ્ય પ્રમાણુ વિનાનું છે.

^૧સિવમગ્ગસંઠિઆણવિ,
^૪જહ ^૫દુજ્જેઆ ^૨જિઆણ ^૩પણવિષયા ।
^૬તહ ^૭અન્ન ^૮કિપિ ^૯જણ,
^{૧૧}દુજ્જેઅં ^{૧૨}નત્થિ ^{૧૩}સયલેવિ ॥ ૭૮ ॥

(૨૦૬)

શિવમાર્ગસંસ્થિતાનામાપિ, યથા દુર્જ્જેયા જીવાનાં પંચવિષયાઃ ।
તથાઽન્યત્ કિમપિ જગતિ, દુર્જ્જેયં નાસ્તિ સકલેઽપિ ॥૭૮॥

અર્થ:-મોક્ષમાર્ગમાં પ્રવર્તતા જીવોને પણ પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો જેવા દુઃખે કરીને જીતવા યોગ્ય છે, તેવું સઘળા જગતમાં બીજું કંઈ પણ દુર્જેય નથી. અર્થાત્ સઘળા જગતમાં પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો જીતવા તેજ અતિ દુષ્કર છે. બાકી સર્વ તો સુલભ છે.

^૧સવિંદં ^૨ઉપ્પદરૂપા, ^૩દિટ્ઠા ^૭માહેઙ્ગા ^૪જા ^૬મણં ^૫ઇત્થી ।
^૮આયહિયં ^૯ચિંતંતા, ^{૧૦}દૂરયરેણં ^{૧૧}પરિહરંતિ ॥ ૭૯ ॥

સત્રીડમુદ્ગટરૂપા, દૃષ્ટા મોહયતિ યા મનઃ સ્ત્રી ।

આત્મહિતં ચિન્તયન્તો, દૂરતરેણ પરિહરન્તિ ॥ ૭૯ ॥

અર્થ:-વિકારવાળી અને ઉત્કૃષ્ટ રૂપવાળી એવી જે સ્ત્રી દૃષ્ટિમાં આવેથી મનને મોહ પમાડે છે, તેવી સ્ત્રીને આત્માનું (પોતાનું) કલ્યાણ ઇચ્છનારા પુરૂષો દૂરથીજ તરે છે.

^૩સચ્ચં ^૪સુઅંપિ ^૫સીલં, ^૬વિન્નાણં ^૭તહ ^૮તવંપિ ^૯વેરગ્ગં ।

^{૧૨}વચ્ચં ^{૧૧}ઙ્ગેણ ^{૧૦}સઠ્ઠં, ^૧વિસયવિસેણં ^૨જઈણંપિ ॥૮૦॥

(૧૦૨)

સત્યં શ્રુતમાપિ શીલં, વિજ્ઞાનં તથા તપોઽપિ વૈરાગ્યમ્ ।
નદ્યતિ ક્ષણેન સર્વં, વિષયવિષેણ યતીનામપિ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:-વિષય રૂપી વિષના વિકાર વડે મુનિમહાત્માનું
પણ સત્યવાદીપણું, સિદ્ધાંતનું જ્ઞાન, સદાચાર, વિજ્ઞાન, તેમજ
તપ અને વૈરાગ્ય એ એક ક્ષણભાત્રમાં વિનાશ પામે છે.
વિષયવિકારને શાન્ત કરવાનો જ ઉદ્દેશ કરવો એ
ઉપદેશ છે.

૧ ૩ ૪ ૧૦ ૨
રે જીવ મઙ્ગલિગપ્પિય-નિમેસસુહલ્લસો કહં મૂઢ ।
૬ ૫ ૧૧ ૮ ૭ ૯
સાસયસુહ મસમતમં, હારિસિ સસિસો અરંચજસં ॥ ૮૧ ॥

રે જીવ ! મતિવિકલ્પિત, -નિમેષ સુખલ્લસઃ કથં મૂઢ ! ।
શાશ્વતસુખમસમતમં, હારયસિ શશિસોદરં ચ યશઃ ॥ ૮૧ ॥

અર્થ:-રે મૂઢ જીવ ! પોતાની મતિકલ્પના વડે
કલ્પેલા અને નિમેષ ભાત્રના (આંખના પલકારા જેટલા
અદ્યકાળના) સુખમાં લોહુપી થઈને જેના સમાન બીજું
કોઈ સુખ નથી એવા મોક્ષસુખને અને ચંદ્ર સરખા ઉજ્જ્વળ
એવા ઉપાર્જન કરેલા યશને શા માટે હારી બંધ છે ?

૧ ૨ ૪ ૫ ૩
પજ્જલિઓ વિસયઅગ્ગી, ચરિત્તસારં ડહિજ્જ કસિણંપિ ।
૬ ૭ ૮ ૯
સમ્મત્તંપિ વિરાહિઅ, અણંતસંસારિઅં કુજ્જા ॥ ૮૨ ॥

(૧૦૩)

મજ્જલિતો વિષયાગ્નિ, શ્રારિત્રસારં દગ્ધ્વા કૃત્સ્નમપિ ।
સમ્યક્ત્વમપિ વિરાધ્ય, અનંત સંસારકં કુર્યાત્ ॥ ૮૨ ॥

અર્થ:-જ્ઞાનવત્ત્યમાન થયેલો (બળતો) એવો કામ
રૂપ અગ્નિ સઘળા ચારિત્રોના સારને બાળી દે છે, (અર્થાત્
ચારિત્રોના વિનાશ કરે છે.) અને સમ્યક્ત્વની વિરાધના
કરીને અનંત સંસારમાં રખડાવે છે.

^૧ ^૪ ^૨ ^૩
મીસણભવકંતારે, વિસમા જીવાણ વિસયતિન્હાઓ ।
^૫ ^૬ ^૭ ^{૧૦} ^૮ ^૯
જીએ નહિયા ચડદસ-પૂઠ્ઠીવિ રુલંતિ હુ નિગોદે ॥ ૮૩ ॥

મીષણભવકાન્તારે, વિષમા જીવાનાં વિષયતૃષ્ણા ।
યયા નદિતાશ્વતુર્દશ, -પૂર્વિણોઽપિ રુલન્તિ હિ નિગોદે ॥ ૮૩ ॥

અર્થ:-ભયંકર ભવરૂપી અટવીમાં સર્વ જીવોને વિષય-
તૃષ્ણા જ વિષમ (દુઃખ આપનારી) છે, કે જે વિષય-
તૃષ્ણાથી પીડા પામીને ચૌદપૂર્વી સરખા મહાત્માઓ પણ
નિશ્ચે નિગોદમાં રડવડે છે. અર્થાત્ વિષયના ઉછાળાથી
ચૌદપૂર્વધર સરખા શ્રુતકેવલિ મુનિ મહાત્માઓ પણ મુનિ-
પણાનો ત્યાગ કરીને સિદ્ધપુત્ર બને છે, અને પરિણામે
*નિગોદમાં ઉત્પન્ન થાય છે. માટે હે જીવ ! વિષયવિકારનું
મળણપણું કેટલું છે તે વિચાર !

* સંબોધમત્તરીમાં કહ્યું છે કે જહ્નુચડદસપુઠ્ઠધરો. વસદ-

(૧૦૪)

^૧ ^૪ ^૫ ^૬ ^૩ ^૨ ^૭ ^૮
 હા વિસમા હા વિસમા, વિસયા જીવાણ જેહિં પડિબદ્ધા ।
^{૧૩} ^{૧૨} ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧}
 હિંડંતિ ભવસમુદ્રે, અણંત દુઃખાઈ પાવંતા ॥ ૮૪ ॥

હા વિષમા ! હા વિષમા !, વિષયા જીવાનાં યૈઃ પ્રતિક્ષ્દાઃ ।
 હિન્ડન્તિ ભવસમુદ્રે, ડનંત દુઃખાનિ પ્રાપ્નુવન્તઃ ॥ ૮૪ ॥

અર્થ:-અહો ! જીવોને પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો
 અતિ વિષમ છે, કે જે વિષયો વડે બંધાયેલા જીવો અનંત
 દુઃખોને પામતા છતાં ભવરૂપી સમુદ્રમાં રખડે છે.

^૨ ^૧ ^૪ ^૩ ^૫
 મા ઇંદ્રજાલચવલા, વિસયા જીવાણ વિજ્ઞુતેઅસમા ।
^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧}
 ખણદિદ્ધા ખણનદ્ધા, તા તેસિં કા હુ પડિબંધો ॥ ૮૫ ॥

માયેન્દ્રજાલ ચવલા, વિષયા જીવાનાં વિજ્યુત્તેજસ્તમાઃ ।
 ક્ષણદૃષ્ટાઃ ક્ષણનદૃષ્ટા, સ્તસ્પ્રાત્તેષાં કો હિ પ્રતિબન્ધઃ ? ॥ ૮૫ ॥

અર્થ:-માયાવી ઇન્દ્રજાળ જેવા, અપણ અને વિજ-
 ણીના ઝળકારા સમાન એવા વિષયો જીવોને ક્ષણમાં દેખાય
 છે અને ક્ષણમાં નાશ પામે છે, તો તેવા વિષયોમાં પ્રતિ-
 બંધ (આસક્તિ) શું કરવો ?

નિગોપસુ અણંતયં કાલં ॥ નિદ્રાપમાયવસઓ, તા હોહિસિ
 કહ તુમં જીવ ! ॥ ૭૪ ॥ અર્થ:-જો આદ્યૂર્વધર પશુ નિદ્રાદિ
 પ્રમાદના વશથી અનંતકાળ સુધી નિગોદમાં વસે છે તો હે જીવ !
 તારું શું થશે ?

(૧૦૫)

સત્તૃ^૧ વિસં^૨ પિસાઓ, વેઆલા^૩ હુઅવહો^૪ વ પજ્જલિઓ^૫ ।
 તં ન^૬ કુણઙ્ગ^૭ જંકુવિઆ^૮, કુણંતિ^૯ રાગાઙ્ગો^{૧૦} દેહે^{૧૧} ॥૮૬॥

શત્રુવિષંપિશાચો, વેતાલો હુતવહ વા પ્રજ્વલિતઃ ।

તન્ન કરોતિ યત્ કુપિતાઃ, કુર્વન્તિ રાગાદયો દેહે ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-હે આત્મા ! શત્રુ, વિષ, પિશાચ (ભૂત-ડાકણ-શાકણ વગેરે), વેતાલ, અને જાનવદ્યમાન થયેલા અગ્નિ એ સર્વેપણ ક્રોધ્યા થકી તેવો અપકાર (અવગુણ) નથી કરતા કે જેવો અપકાર શરીરાદિ પર રહેલા અને ક્રોધ પામેલા રાગદ્વેષાદિ કરે છે. (અર્થાત્ શત્રુ વગેરેથી પણ રાગદ્વેષાદિ ધણે અવગુણ કરે છે.)

જો^૧ રાગાઙ્ગ^૨ વસે, વસંમિ^૩ સો^૪ સયલદુઃખલક્ષણં^૫ ।
 જસ્સ^૬ વસે^૭ રાગાઙ્ગ^૮, તસ્સ^૯ વસે^{૧૦} સયલસુખવાઈ^{૧૧} ॥૮૭॥

યો રાગાદીનાં વશે, વશે સકલદુઃખલક્ષણામ્ ।

યસ્ય વશે રાગાદય, સ્તસ્ય વશે સકલસુખાનિ ॥ ૮૭ ॥

અર્થ:-જે જીવો રાગ દ્વેષાદિના વશમાં પડેલા છે, તે સર્વ જીવો લાખો દુઃખના જ વશમાં પડેલા છે. અને જે જીવોના વશમાં રાગાદિક પડેલા છે, તેના વશમાં

(૧૦૬)

સર્વ સુખો પડેલાં છે, એમ ઉલટપાલટ બાણ્યું. (અર્થાત્ રાગાદિકના વશમાં પડેલા જીવોને સર્વ પ્રકારનું દુઃખ જ હોય છે, માટે રાગાદિકની આધીનતામાં નહિ રહેતાં રાગાદિકને જ પોતાને આધીન બનાવવા, જેથી સર્વ સુખ પ્રાપ્ત થાય એ ઉપદેશ છે.)

^૧કેવલ^૨દુહનિ^૩મ્મવિ^૪ણ, પ^૫હિઓ^૬ સંસારસાયરે^૭ જીવો ।

જં અ^૮ણુહવ^૯ઈ કિલેસં, તં આ^{૧૦}સ્સવહે^{૧૧}ઉઅં સઠ્ઠવં ॥૮૮॥

કેવલદુઃસ્વનિર્માપિતે, પતિતઃ સંસારસાગરે જીવો ।

યદનુભવતિ ક્લેશં, તદાશ્રવહેતુકં સર્વમ્ ॥ ૮૮ ॥

અર્થ:-કેવળ દુઃખ જ નિર્માણ કરેલું છે જેમાં, એવા સંસાર રૂપી સમુદ્રમાં પડેલો જીવ જે દુઃખને અનુભવે છે, તે સર્વ દુઃખનું આશ્રવ (કર્મબંધનનાં કારણો) એજ કારણ છે. આશ્રવનો (કર્મબંધનનાં ૪૨ કારણોનો) ત્યાગ કરવો એજ સર્વ સુખનું પરમ કારણ છે.

^૧હી^૨ સંસારે^૩ વિ^૪હિણા, મ^૫હિલારૂવે^૬ણ મંડિ^૭અં જાલં ।

^{૧૩}વજ^{૧૪}જ્ઞંતિ^{૧૫} જત્થ મૂઢા, મ^{૧૬}ણુઆ^{૧૭} તિરિ^{૧૮}આ સુરા^{૧૯} અસુરા ॥૮૯॥

હા ! સંસારે વિધિના, મહિલારૂપેણ મંડિતં જાલમ્ ।

બદ્ધ્યન્તે યત્ર મૂઢા. મનુજાસ્તિર્યશ્ચઃ મુરા અમુરાઃ ॥ ૮૯ ॥

(૧૦૭)

અર્થ:-અહો ! આ સંસારમાં વિધાતાએ સ્ત્રીરૂપી
જાળ માંડેલી છે (રચેલી છે), કે જે જાળમાં મૂક
(વિવેકશૂન્ય થયેલા) એવા મનુષ્યો, તિર્યચો, દેવો અને
દાનવો સર્વ દસાય છે.*

વિસમા વિસયભુયંગા, જૈહિં ડસિયા જિઆ ભવવળંમિ ।

કીસંતિ દુહગ્ગીહિં, ચુલસીઈજોણિલક્ષ્વેસુ ॥ ૯૦ ॥

વિષમા વિષયભુજંગા, યૈર્દષ્ટા જીવા ભવવને ।

ક્લિશ્યન્તે દુઃસ્વાગ્નિભિ, શ્વતુરશીતિયોનિલક્ષેષુ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ:-અતિ આકરા વિષવાળા એવા વિષયરૂપી
સર્પો જેઓને ડસેલા છે, તેવા સંસારી જીવો ભવરૂપી અટ-
વીમાં ટાલ લાખ જીવયોનિને વિષે ભ્રમણ કરતા દુઃખરૂપ
દાવાનળ અગ્નિ વડે કલેશ પામે છે.

સંસારચારગિમ્હે, વિસયકુવાણ લુક્કિયા જીવા ।

હિય મહિઅં અમુળંતા, અણુહવંતિ અણંતદુઃસ્વાઈ ॥ ૯૧ ॥

સંસારચારગ્રીષ્મે, વિષયકુવાતેન લુક્કિતા જીવાઃ ।

હિતમહિતમજાનન્તો, ડનુભવન્ત્યનન્તદુઃસ્વાનિ ॥ ૯૧ ॥

* નરકગતિમાં રહેલા નારકી જીવોને સ્ત્રી હોતી નથી. માટે તેઓને સ્ત્રીરૂપી જાળમાં દસાયલા કહ્યા નથી. અને ગાથામાં કહેલા મનુષ્યાદિ સર્વ સ્ત્રીરૂપી જાળમાં દસાયલા છે.

(૧૦૮)

અર્થ:-આ સંસારમાર્ગરૂપી ગ્રીષ્મ ઋતુમાં વિષયરૂપી
કુપવનવડે (ઉષ્ણ વાયરા વડે) લુક પામેલા (તપેલા-જ્વર
ચટેલા) જીવો હિત અને અહિતને (પથ્ય અને અપથ્યને)
નહિ જાણતા છતાં અનંત દુઃખોને અનુભવે છે.

^૧હા ^૨હા ^૪દુરંતદુષ્ટા, ^૩વિસયતુરંગા ^૫કુસિંચિત્વઆ ^૬લાણ. ^૭ભીસણભવાડવીણ, ^૮પાડંતિ ^૯જિઆણ ^{૧૦}મુદ્ધાણ ॥૧૨॥

હા ! હા ! દુરન્તદુષ્ટા, વિષયતુરંગાઃ કુશિક્ષિતા લોકે ।
ભષિણભવાટચ્યાં, પાતયન્તિ જીવાન્ મુઘ્ધાન્ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:-અહો ઘણા ખેદની વાત છે કે અત્યંત દુષ્ટ,
અને દુઃશિક્ષિત (ખોટી શિક્ષા પામેલ) એવા વિષયરૂપી
ઘોડાઓ આ સંસારમાં ભોળા જીવોને ભયંકર ભવરૂપી
અટવીમાં પાડે છે, (રખડાવે છે) અર્થાત્ વિષયો સંસારમાં
રઝગાવે છે.

^૧વિસયપિપાસાતત્તા, ^૩રક્તા ^૨નારીસુપંકિલસરંમિ ।
^૪દુહિયા ^૫દીના ^૬સ્ત્રીણા, ^૭રુલંતિ ^૮જીવા ^૯ભવવળંમિ ॥૧૩॥

વિષયપિપાસાતત્તા, રક્તા નારીસુપંકિલસરસિ ।
દુઃસ્વિતા દીનાઃ સ્ત્રીણા, રુલન્તિ જીવા ભવવળે ॥ ૧૩ ॥

(૧૦૧)

અર્થ:-વિષયરૂપી તૃષા વડે વ્યાકુળ થયેલા જે જીવો સ્ત્રીરૂપી ઘણા કાઢવવાળા સરોવરમાં આસક્ત થયા, તે દુઃખી, દીન (ગરીબ) અને ક્ષીણ (અશક્ત-દુર્બળ) જીવો ખરેખર આ સંસારરૂપ અટવીમાં રહે છે. (માટે વિષયાલિલાધાનો ત્યાગ કરવો એ જ શ્રેયસ્કર છે.)

^૯ગુણકારિઆઈં ^૮ધણિયં, ^૪ધિરજ્જુનિયંતિઆઈં ^૭તુહ ^૧જીવ ।
^૫નિયયાઈં ^૬ઈંદિયાઈં, ^૨વલ્લિનિઅત્તા ^૩તુરંગુઠ્ઠ ॥ ૧૪ ॥

ગુણકારકાણિ નિચિતં, ધૃતિરજ્જુનિયન્નિતાનિ તવ જીવ ।
નિજકાનીન્દ્રિયાણિ, સ્વલિનનિયન્નિતતુરંગ ઇવ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-હે જીવ ! બળવાન પણ વશ કરેલા ઘોડાની પેઠે (વશ કરેલો ઘોડો જેમ ઘણા ગુણ કરનારો હોય છે તેમ) સંતોષરૂપી રજજી વડે (દોર વડે) વશ કરેલી પોતાની ઇન્દ્રિયો તને ઘણેજ ગુણ કરનારી થશે. માટે ઇન્દ્રિયોને વશ કરવી એજ ઉપદેશ છે.

^૨મણવયણકાયજોગા, ^૧સુનિયત્તાવિ ^૩ગુણકરા ^૪હંતિ ।
^૬અનિયત્તા ^૫પુણ ^૮ભંજંતિ, ^૭મત્તકરિણુઠ્ઠ ^૯સીલવણં ॥ ૧૫ ॥

મનોવચનકાયયોગાઃ, સુનિયન્નિતાઅપિ ગુણકરા ભવન્તિ ।
અનિયન્નિતાઃ પુનર્ભજન્તિ, મત્તકરીવ શીલવનમ્ ॥ ૧૫ ॥

(૧૧૦)

અર્થ:-સારી રીતે વશ કરેલા મન વચન અને કાયાના યોગ ઘણા ગુણ કરનારાજ હોય છે, અને નહિ વશ કરેલા એવા તે મન વચન કાયાના યોગ મદોન્મત્ત હાથીની પેઠે શીલરૂપી વનને (ચારિત્રરૂપી વનને) લાગી વિનાશ કરે છે.

જહ જહ દોસા વિરમઈ, જહ જહ વિસઈ હિં હોઈ વેરગ્ગં ।
 તહ તહ વિન્નાયઠ્ઠવં, આસન્નં સેઅ પરમપયં ॥ ૧૬ ॥

યથા યથા દોષાદ્વિરમતિ, યથા યથા વિષયૈર્ભવતિ વૈરાગ્યમ્ ।
 તથા તથા વિજ્ઞાતવ્ય, માસન્નં તસ્ય ચ પરમપદમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-જેમ જેમ જીવ દોષથી વિરામ પામે છે (અટકે છે,) અને જેમ જેમ વિષયોથી વૈરાગ્યભાવ પ્રગટ થાય છે, તેમ તેમ તે જીવને મોક્ષસુખ નજીકમાં આવતું બને છે એમ જાણવું. માટે વિષયાદિકથી વિરામ પામવું એજ સાર છે.

દુષ્કર મેઈહિં કયં, જેહિં સમત્થેહિં જુઠ્ઠવણત્થેહિં ।
 મગ્ગં ઇંદિઅસિન્નં, ધિટ્ઠપાયારં વિલગ્ગેહિં ॥ ૧૭ ॥

દુષ્કરમેતૈઃ કૃતં, યૈઃ સમર્થૈ યૌષ્ઠનાર્થિભિઃ ।
 મગ્નમિન્દ્રિયસૈન્યં, ધૃતિપ્રાકારં વિલગ્નૈઃ ॥ ૧૭ ॥

(૧૩૧)

અર્થ:-ખરેખર હુકર કાર્ય તો તેઓએ જ કર્યું કહે-
વાય કે જે પુરૂષોએ ધૈર્ય વા સંતોષરૂપી કિલ્લાને વળગીને
(આશ્રય કરીને) પોતાના સમર્થપણથી યુવાવસ્થામાં ઇન્દ્રિ-
યોરૂપ સૈન્યને નાશ પમાડયું. (અર્થાત્ જેઓએ જુવાનીમાં
ઇન્દ્રિયોને જીતી છે તેઓને ધન્ય છે.)

૧ ૨ ૩ ૪ ૮ ૭ ૫ ૬
તે ધન્ના તાણ નમો, દાસો ડહં તાણ સંજમધરાણં ।
૧૧ ૯ ૧૨ ૧૦ ૧૩
અદ્ધચ્છીપિચ્છરિઓ, જાણ ન હિઅણે સ્વદુકંતિ ॥૯૮॥

તે ધન્યાસ્તેભ્યોનમો, દાસોડહં તેષાં સંયમધરાણામ્ ।
અર્ધાક્ષિપેક્ષિકા, યેષાં ન હૃદયે સ્વટકન્તિ ॥ ૯૮ ॥

અર્થ:-આ જગતમાં તે પુરૂષોને જ ધન્ય છે, અને
તે પુરૂષોને જ નમસ્કાર થાઓ, અને તેજ સંયમધર મુનિ
મહારાજનો હું દાસ છું કે જેઓના હૃદયમાં અર્ધચક્ષુએ
(કટાક્ષથી) જોનારી સ્ત્રીઓ લેશમાત્ર પણ ખટકતી નથી.

૩ ૨ ૪ ૬ ૧ ૫ ૮ ૬
કિંં બહુણા જડ્ઝ વંછસિ, જીવ તુમં સાસયં સુહં અરુઅં ।
૧૦ ૧૪ ૧૧ ૧૩ ૧૨
તા પિઅસુ વિસયવિમુહો, સંવેગરસાયણં નિચ્ચં ॥૯૯॥

કિંં બહુના યદિ વાઝ્છસિ, જીવ ! ત્વં શાશ્વતંસુખમરુજમ્ ।
તસ્માત્ પિવ વિષયવિમુક્ષઃ, સંવેગરસાયણં નિત્યમ્ ॥ ૯૯ ॥

(૧૬૨)

અર્થ:—હે સંસારી જીવ ઘણું કહેવાથી શું ? જો તું રોગરહિત એટલે નિરાખાધ એવું શાશ્વતસુખની (મોક્ષની) ઈચ્છા રાખતો હોય તો વિષયોથી વિમુખ થઈને (વિષયોનો ત્યાગ કરીને) હંમેશાં સંવેગ (વૈરાગ્ય) રૂપી રસાયણનું પાન કર.

॥ મૂઝાન્ધવ, સંસ્કૃત છાયા અને ભાષાન્તરયુક્ત
ઇન્દ્રિયપરાજયશતક સમાપ્ત. ॥

ટીપ:—આ શતકની ગાથા હલ છે, અને સો ગાથાનું શતક
કહેવાય છે. પરંતુ ૧ ગાથા ઓછી છે તે હિપક્ષગ્ધ નથી.

॥ सञ्चारित्रचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छाऽधिपति
श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्री रत्नशेखरसूरि विरचित

श्री

संबोधसत्तरि.

(भूषणवय, संस्कृत छाया अने लाघान्तर युक्त.)

(आर्यावृत्तम्)

नमि^१ऊण^२ तिलो^३अगुरुं, लोआलो^४अप्पयासयं वीरं ।
संबो^५हसत्तरि-महं, रए^६मि उद्धारगाहाहिं ॥ १ ॥

नत्वा त्रिलोकगुरुं, लोकाऽलोकप्रकाशकं वीरम् ।

संबोधसप्ततिकामहं, रचयाम्युद्धृत गाथाभिः ॥ १ ॥

अर्थः-स्वर्ण, मृत्यु अने पाताण ३५ त्रणु दोडना
शु३ अने दोडादोडना प्रकाशक एवा श्री वीरस्वामीने नमस्कार

(૧૧૪)

કરીને સૂત્રોમાંથી ગાથાઓ ઉદ્ધરીને હું સંબોધસત્તરિ અર્થ
રચું છું.

સેયંવરો^૨ ય^૧ આસંવરો^૪ ય, બુદ્ધો^૩ અ^૬ અહવ^૫ અન્નો^૭ વા ।

સમભાવભાવિઅપ્પા^૮, લહેઇ^{૧૧} મુક્કવં^{૧૦} ન સંદેહો^{૧૩} ॥ ૨ ॥

શ્વેતામ્બરશ્ચાશામ્બરશ્ચ, બુદ્ધશ્ચાથવાઽન્યો વા

સમભાવભાવિતાત્મા, લભતે મોક્ષં ન સન્દેહઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-ચ્છાયા શ્વેતાંબર હોય, અથવા દિગંબર હોય, વા
જાદુ હોય અથવા અન્ય હોય, પરંતુ જેનો આત્મા સમભા-
વથી ભાવિત હોય, તે મોક્ષ પામે; તેમાં સંદેહ નથી.

દેવ, ધર્મ અને ગુરુનું સ્વરૂપ.

અઠ્ઠદસદોસરહિઓ^૧, દેવો^૨ ધમ્મો^૪ વિ નિપુણદયસહિઓ^૫ ।

સુગુરુવિ^૮ બંભયારી^૬, આરંભપરિગ્ગહા^૭ વિરઓ^૯ ॥ ૩ ॥

અષ્ટાદશદોષરહિતો, દેવો ધર્મોઽપિ નિપુણદયાસહિતઃ ।

સગુરુરપિ બ્રહ્મચારી, આરંભપરિગ્રહાદ્વિરતઃ ॥ ૩ ॥

અર્થ:-અદાર દૂષણે રહિત દેવ, નિપુણ દયાયે યુક્ત
ધર્મ, તેમજ બ્રહ્મચારી અને આરંભ પરિગ્રહથી વિરક્ત હોય;
તે સુગુરુ બાણવા.

હવે પ્રથમ દેવનાં અદાર દૂષણો અતાવે છે, જે નાશ પામવાથી
જ દેવપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

(११५)

अन्नाण कोह मय माण, लोह माया रई य अरई य ।
 निद्रा सोअ अलियवयण, चोरिआ मच्छर भयाय ॥ ४ ॥

अज्ञान क्रोध मद मान, लोभ माया रति चारतिश्च ।
 निद्रा शोकालिकवचन, चौरिकामत्सर भयानिच ॥ ४ ॥

पाणिवह पेम कीलापसंग, हासाय जस्स ए दोसा ।
 अट्टारसवि पणट्ठा, नमामि देवाहिदेवं तं ॥ ५ ॥

पाणिवध प्रेम क्रीडाप्रसंग, हासाश्च यस्यैते दोषाः ।
 अष्टादशापि प्रणष्टा, नमामि देवाधिदेवं तम् ॥ ५ ॥

अर्थः—अज्ञान, क्रोध, मद, मान, लोभ, माया, रति, अरति, निद्रा, शोक, असत्य वचन, चोरी, मत्सर, लय, प्राणिवध (लुवहिंसा,) प्रेम, क्रीडाप्रसंग अने हास्य; अष्टादश दूषणो जेनाभांथी नाश पाभ्यां छे; ते देवाधिदेवने हुं नमस्कार करूं छुं.

धर्मनुं स्वरूप.

सव्वाओवि नईओ, कमेण जह सायरंमि निवडंति ।
 सह भगवई अहिंसिं, सव्वे धम्मा समिहंति ॥ ६ ॥

(૬૬૬)

સર્વા અપિ નદ્યઃ, ક્રમેણ યથા સાગરે નિપતન્તિ ।

તથા ભગવત્યામહિંસાયાં, સર્વે ધર્માઃ સમ્મિલન્તિ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-જેમ સર્વ નદીઓ અનુક્રમે સમુદ્રમાં આવીને
મળે છે, તેમ ભગવતિ અહિંસા (દયા)માં પણ સર્વ ધર્મ
આવીને મળે છે.

ગુરુનું સ્વરૂપ.

^૧સસરીરે^૨વિ નિરી^૩હા, ^૪વજ્રદિંભતરપરિગ્રહવિમુક્તા ।

^૬ધર્મોવગરણમિત્તં, ^૭ધરંતિ ^૫ચારિત્તરક્ષવદ્વા ॥ ૭ ॥

સ્વશરીરેઽપિ નિરીહા, બાહ્યાભ્યન્તર પરિગ્રહવિમુક્તાઃ ।

ધર્મોપકરણમાત્રં, ધારયન્તિ ચારિત્રરક્ષાર્થમ્ ॥ ૭ ॥

^૧પંચિન્દ્રિયદમણપરા, ^૨જિનુત્તસિદ્ધંતગહિયપરમત્થા ।

^૩પંચસમિયા ^૪તિગુત્તા, ^૫સરણં ^૬મહ ^૭ઐરિસા ^૮ગુરુણા ॥ ૮ ॥

પંચેન્દ્રિયદમનપરા, જિનોક્તસિદ્ધાન્તગૃહીતપરમાર્થાઃ ।

પંચસમિતા સ્ત્રિગુણાઃ, શરણં મમૈતાદૃશા ગુરવઃ ॥ ૮ ॥

અર્થ:-પોતાના શરીરને વિષે પણ મમતા વિનાના,
બાહ્ય અને અભ્યંતર પરિગ્રહથી વિમુક્ત થએલા, ચારિત્રની
રક્ષાને અર્થેજ માત્ર ધર્મોપકરણને ધારણ કરનારા, પાંચ

(૧૧૭)

ઇન્દ્રિયોને દમન કરવામાં તત્પર, ઇનોક્ત સિદ્ધાંતથી ગ્રહણ
કર્યો છે પરમાર્થ બેણે, પાંચ સમિતિએ કરી યુક્ત અને ત્રણ
ગુપ્તિએ કરી યુક્ત એવા શુદ્ધ મહારાજનું મને શરણ થાયો.

કુગુરુનું સ્વરૂપ.

^૧પાસ^૨ત્થો^૪ ઓસન્નો, ^૩હોઈ^૫ કુસીલો^૬ તહેવ સંસક્તો ।
^૮અહં^૯દોવિ^{૧૦} ય^{૧૨} એ^{૧૧} એ, અવંદણિજ્ઞા જિણમયંમિ ॥૯॥

પાર્શ્વસ્થોઽવસન્નો, ભવતિ કુશીલસ્તથૈવ સંસક્તઃ ।

યથા હંદોઽપિ ચૈતે-ઽવંદનીયા જિનમતે ॥ ૯ ॥

અર્થ:-પાસત્થો, ઓસન્નો, કુશીલિયો તેમજ સંસક્તો
અને યથાહંદો; એઓ ઇનમતને વિષે અવંદનીક છે.

કુગુરુને વંદન કરવાનું ફલ.

^૧પાસ^૨ત્થાઈ^૪ વંદમાણસ્સ, ^૩નેવ^૬ કિત્તી^૫ ન નિજ્જરા^૭ હોઈ ।
^૮જાય^૯ઈ^{૧૧} કાયકિલેસો, ^{૧૦}વંધો^{૧૨} કમ્મસ્સ આણાઈ ॥૧૦॥

પાર્શ્વસ્થાદીન્ વન્દમાનસ્ય, નૈવ કીર્તિર્ ન નિર્જરા ભવતિ ।

જાયતે કાયક્લેશો, વન્ધઃ કર્મણ આજ્ઞાયાઃ (મદ્ગઃ) ॥ ૧૦ ॥

અર્થ:-પૂર્વે જેમનાં નામ ષતાવ્યાં છે એવા પાસત્થા-
દિકને વંદન કરનાર જનની કીર્તિ થતી નથી, નિર્જરા

(૧૧૮)

(કર્મક્ષય) તે પણ થતી નથી, પરંતુ કાયાને કલેશ થાય છે. વંદન કરવાના પ્રયાસથી (મહેનતથી) આઠે પ્રકારના કર્મોનો બંધ થાય છે અને જીનાજ્ઞાનો ભંગ થાય છે.

હવે પાસંથી વિગેરેમાં જેઓ બ્રહ્મચર્યથી રહિત, સ્ત્રીવિલાસને મસ્તિષ્ઠનારા અને લપટ હોય છે, તેમને નમસ્કાર કરનારને પૂર્વોક્ત ગેરલાભ થાય છે; પરંતુ નમસ્કાર કરાવનારને શું ગેરલાભ થાય છે? તે કહે છે.

જે^૨ વંમચેરમટ્ટા^૧, પાણ^૪ પાડંતિ^૫ વંમચારીણં^૩ ।

તે^૬ હંતિ^૮ ટુંટમુંટા^૭, વોહિવિ^{૧૦} સુદુલ્લહા^{૧૧} તેસિં^૯ ॥૧૧॥

ये ब्रह्मचर्यभ्रष्टाः, पादे पातयन्ति ब्रह्मचारिणः ।

ते भवन्ति टुंटमुंटा, वोधिरापि सुदुर्लभा तेषाम् ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:—જે બ્રહ્મચર્યભ્રષ્ટપુરૂષો, બ્રહ્મચારી પુરૂષોને પોતાને પગે પાડે છે, તેઓ આવતા ભવમાં લૂલા પાંગળા થાય છે અને સમ્યક્ત્વ પણ તેઓને અત્યંત દુર્લભ થઈ પડે છે.

દંસણમટ્ટો^૧ મટ્ટો^૨, દંસણમટ્ટસ્સ^૩ નત્થિ^૫ નિઠ્ઠવાણં^૪ ।

સિજ્ઞંતિ^૭ ચરણરહિઆ^૬, દંસણરહિઆ^૮ ન સિજ્ઞંતિ^{૧૦} ॥૧૨॥

दर्शनभ्रष्टो भ्रष्टो, दर्शनभ्रष्टस्य नास्ति निर्वाणम् ।

सिध्यन्ति चरणरहिता, दर्शनरहिता न सिध्यन्ति ॥ ૧૨ ॥

(૧૧૯)

અર્થ:-દર્શન એટલે સમ્યક્ત્વ, તેથી જે બ્રહ્મ થાય છે, તે બ્રહ્મ કહેવાય છે. દર્શનબ્રહ્મને નિર્વાણની પ્રાપ્તિ થતી નથી. (દ્રવ્ય) ચારિત્ર રહિત સિદ્ધપદને પામે છે, પણ સમ્યક્ત્વ રહિત સિદ્ધપદને પામતા નથી.

હવે જિનાજ્ઞાનો અતિક્રમ ન કરવા સંબંધો કહે છે.

તિથ્યરસમો સૂરી, સમ્મં જો જિણમયં પયાસેઈ ।
આણાઈ અઙ્કંતો, સૌ કાપુરિસો ન સપ્પુરિસો ॥૧૩॥

તીર્થંકરસમઃ સૂરિઃ, સમ્યગ્ યો જિનમતં પ્રકાશયત્તિ ।

આજ્ઞામાતિક્રામન્ સ, કાપુરુષો ન સત્પુરુષઃ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-તે તીર્થંકરના જેવા આચાર્ય છે, કે જે સમ્યક્ પ્રકારે જીનમતને પ્રકાશે છે, પરંતુ આણા-જનાજ્ઞાનો અતિક્રમ કરે છે, તેને કુત્સિત પુરૂષ જાણવો, પણ સત્પુરૂષ ન જાણવો.

જહ લોહસિલા અપ્પંપિ, બોલણ તહ વિલગ્ગપુરિસંપિ ।
ઇય સારંભો ય ગુરુ, પરમપ્પાણં ચ બોલેઈ ॥ ૧૪ ॥

યથા લોહશિલાઽઽત્માનમપિ, વ્રૂઢયતિ તથા વિલગ્નપુરુષમપિ ।

एवं सारंभश्च गुरु, परमात्मानं च व्रूडयति ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-જેમ લોહમય શિલા પોતે જુડે છે અને તેને

(૧૨૦)

વળાંગેલા-તેની ઉપર રહેલા મનુષ્યને પણ ખુડાડે છે, તેમ
સારંગી (આરંગે સહિત) ગુરુ, ખીબા જેઓ તેના ઉપાસક
હોય છે તેને અને પોતાને-પોતાના આત્માને બન્નેને ખુડાડે છે.

કિંકરમ્^૨ ચ પસંસા^૩, સુહસીલજનમિ^૪ કમ્મબંધાય^૫ ।
જે^૬ જે^૭ પ્રમાયઠાણા^૮, તે^૯ તે^{૧૦} ઉવવૂહિયા^{૧૧} હંતિ^{૧૨} ॥ ૧૫ ॥

કૃતિકર્મ ચ પ્રશંસા, સુખશીલજને કર્મબંધાય ।

યાનિ યાનિ પ્રમાદસ્થાનાનિ, તાનિ તાન્યુપવૃંહિતાનિ ભવન્તિ ॥ ૧૫ ॥

(અનુદ્વૃત્તમ)

એવં^૧ ણાઉણ^૨ સંસગ્ગિ^૩, દંસણાલાવસંથવં^૪ ।

સંવાસં^૬ ચ^૫ હિયાકંઘી^૭, સઠ્ઠો^૮ વાણિ^૯ વજ્જણ^{૧૦} ॥ ૧૬ ॥

એવં જ્ઞાત્વા સંસર્ગ-દર્શનાઽઽલાપસંસ્તવમ્ ।

સંવાસં ચ હિતાકાંક્ષી, સર્વોપાયૈર્વર્જયેત્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-સુખશીલિયા-બ્રાધારી ગુરુનું કૃતિકર્મ-દ્વાદશા-
વર્ત વંદન અને પ્રશંસા કર્મબંધનને અર્થે થાય છે, અને એ
પ્રમાણે કરવાથી પ્રમાદનાં જે જે સ્થાનકોનું વધારે સેવન
થાય છે, તેનો વૃદ્ધિ કરનાર તે વંદનાનો પ્રશંસા કરવાવાળો
થાય છે. એ પ્રમાણે બાણીને પાસત્યાદિક કુગુરુનો તથા
સારંગી અને સુખશીલ ગુરુનો સંસર્ગ, તેમનું દર્શન, તેમની

(૧૨૧)

સાથે આલાપસંલાપ, તેમની સ્તુતિ અને તેમનો સહવાસ
પોતાનું હિત ઇચ્છનાર મનુષ્ય સર્વ ઉપાયે કરીને વર્જે છે.

હવે ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યા પછી જેમના ભગ્ન પરિણામ થયા હોય
છે, તેને માટે કહે છે.

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૧અહિ^૩ગિલ^૨ઈ ગલ^૪ઈ ઉઅરં, અહ^૫વા પન્નુ^૬ગલંતિ નય^૬ણાઈં ।

^૭હા વિસ^૮મા કજ્જ^૯ગઈં, અહિ^{૧૦}ણા છચ્છું^{૧૧}દરિ ગહિ^{૧૨}જ્ઞા ॥૧૭॥

અધિગિલતિ ગિલત્યુદર-મથવા પ્રત્યુદિલતિ નયનાનિ ।

હા ! વિષમા કાર્યગતિ-રહિના છચ્છુંદરી ગૃહીતા ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:- (ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યા પછી જેના શિથિલ પરિ-
ણામ થયા હોય છે, તેને સર્પે છછુંદર ગ્રહણ કર્યા બરાબરનો
ન્યાય થાય છે, તે દષ્ટાંત બતાવવા માટે કહે છે.) સર્પે જે
છછુંદરને મુખમાં ગ્રહણ કર્યા પછી ગળી જાય તો તેનું ઉદર
ગળી જાય છે, અને જે પાછું કાઢી નાંખે છે, તો નેત્ર નાશ
પામે છે ! કાર્યની ગતિ વિષમ થઈ છે કે, સર્પે છછુંદર ગ્રહણ કર્યું !

હવે એવા પરિણામવાગાને સ્થિર કરવાને ચારિત્રધર્મનું વિશેષ
પ્રકારે સર્વોત્કૃષ્ટપણું બતાવવા કહે છે.

^૪કો ચક્ક^૧વદિરિ^૨દ્ધિં, ચઈ^૩ઉં દાસત્ત^૪ણં સમભિલસ^૫ઈં ।

^{૧૦}કો વ રય^૬ણાઈં મુત્તું, પરિગિન્હ^{૧૧}ઈ ઉવલ^૮ખંડાઈં ॥૧૮॥

(૧૨૨)

કશ્ચક્રવર્તિક્રદ્ધિં, ત્યક્ત્વા દાસત્વં સમભિલષતિ ।

કો વા રત્નानિ મુક્ત્વા, પરિગૃહ્ણાત્યુપલખંડાનિ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-ચક્રવર્તિપણાની ક્રદ્ધિને ત્યજી દઇને દાસપણાનો અભિલાષ કોણ કરે ? વળી રત્નને મૂકી દઇને પ્રત્યરનો કંકડો કોણ ગ્રહણ કરે ? (જે મૂર્ખ હોય અને લાલાલાલના વિચારથી અજાણ હોય તે તેમ કરે.)

હવે પ્રાપ્ત થયેલું દુઃખ નાશ થશે એમ દૃષ્ટાંતવડે સિદ્ધ કરવા માટે કહે છે.

નેરઙ્ગયાણવિ દુઃખં, જિજ્ઞઙ કાલેણ કિં પુનર્નરાણં ।

તા ન ચિરં તુહ હોઈ, દુઃખમિણં મા સમુચ્ચિયસુ ॥ ૧૯ ॥

નૈરયિકાનામપિ દુઃખં, જીર્યતિકાલેન કિં પુનર્નરાણામ્ ।

તસ્માન્ન ચિરં તવ ભવતિ, દુઃખમિદં મા ચિદ્યસ્વ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-નારકીનાં દુઃખ પણ કાળે કરીને નાશ પામે છે. તો મનુષ્યના દુઃખો માટે શું કહેવું ? તે માટે તને આ દુઃખ ઘણા કાળ સુધી નહિ રહે, એમ સમજી તું ખેદ ન કર.

ચારિત્ર ગ્રહણ કરીને છોડી દેવું, તે અલગ અનિષ્ટ છે એમ ખતાવવા માટે કહે છે.

વરં અગ્નિમિ પવેસો, વરં વિસુદ્ધેણકમ્મણા મરણં ।

મા ગહિયવ્વયમંગો, મા જીઅં ચલિઅસીલસ્સ ॥ ૨૦ ॥

(૧૨૩)

वरमग्नौ प्रवेशो, वरं विभुदेन कर्मणा मरणम् ।

મા ગૃહીતવ્રતમંગો, મા જીવિતં સ્વલિતશીલસ્ય ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:-અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવો તે શ્રેષ્ઠ છે, વિશુદ્ધકર્મ જે અણુસણ કરીને મરણ પામવું તે પણ શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ અણુ કરેલા વ્રતનો ભંગ કરવો તે શ્રેષ્ઠ નથી, તેમજ શીલથી સ્ખલના પામનારનું જીવવું પણ શ્રેષ્ઠ નથી.

પ્રગંગે શ્રદ્ધાની દૃઢતા કરવા માટે સમકિતનું સ્વરૂપ, સમકિતની દુર્લભતા અને સમકિતનું ક્ષણ યતારે છે.

^૧અ^૨રિ^૪હં ^૩દેવો ^૫ગુરુ^૬ણો, ^૭સુસા^૮દુ^{૧૦}ણો ^{૧૨}જિ^{૧૩}નમ^{૧૪}યં ^{૧૫}મહ^{૧૬} ^{૧૭}પમા^{૧૮}ણં ।

^{૧૯}ઇ^{૨૦}ચ્ચા^{૨૧}ઇ ^{૨૨}સુ^{૨૩}હો ^{૨૪}ભા^{૨૫}વો, ^{૨૬}સમ્મ^{૨૭}ત્તં ^{૨૮}વિ^{૨૯}તિ ^{૩૦}જગ^{૩૧}ગુરુ^{૩૨}ણો ॥૨૧॥

अहं देवो गुरवः, सुसाधवो जिनमतं मम प्रमाणम् ।

इत्यादि शुभो भावः, सम्यक्त्वं ब्रुवते जगद्गुरवः ॥ २१ ॥

અર્થ:-અરિહંત દેવ, સુસાધુ ગુરુ અને જૈનશાસન, તે મહારે પ્રમાણ છે-ઇત્યાદિ જ્યાં શુભ ભાવ હોય છે, ત્યાં જગત્ગુરુ તીર્થંકર મહારાજ સમ્યક્ત્વ કહે છે.

સમ્યક્ત્વનો દુર્લભતા.

^૧લ^૨ભ^૩ઇ ^૪સુ^૫રસા^૬મિ^૭ત્તં, ^૮લ^૯ભ^{૧૦}ઇ ^{૧૧}પ^{૧૨}દુ^{૧૩}અ^{૧૪}ત્ત^{૧૫}ણં ^{૧૬}ન ^{૧૭}સં^{૧૮}દે^{૧૯}હો ।

^{૨૦}ए^{૨१}गं ^{२२}न^{२३}वरि ^{२४}न ^{२५}ल^{२६}भ^{२७}इ, ^{२८}दु^{२९}ल^{३०}ह^{३१}र^{३२}य^{३३}णं ^{३४}च ^{३५}स^{३६}म^{३७}म^{३८}त्त ॥२२॥

(૨૨૬)

લભ્યતે સુરસ્વામિત્વં, લભ્યતે પ્રભુત્વં ન સન્દેહઃ ।

एकं नवरं न लभ्यते, दुर्लभरत्नवत् सम्यक्त्वम् ॥ २२ ॥

અર્થ:-દેવોનું સ્વામીપણું (ઇન્દ્રપણું) પામીએ અને પ્રભુતા (ઐશ્વર્યતા-કુરાર્પણું) પણ મેળવીએ એમાં કંઈ સંદેહ જેવું નથી, પરંતુ વિશેષ પ્રકારે વિચારતાં એક દુર્લભ રત્ન (ચિંતામણી રત્ન) સદૃશ જે સમ્યક્ત્વ તે મેળવવું દુષ્કર છે.

સમ્યક્ત્વનું ફલ.

સમ્મત્તમિ^૧ ઉ^૩ લદ્ધે^૨, વિમાણવજ્જં^૪ ન^૬ વંધણ^૭ આડં^૫ ।

जड़वि^८ न^{१०} सम्मत्तजडौ^९, अहव^{११} न^{१४} बद्धाउओ^{१३} पुठिंवा^{१२} ॥ २३ ॥

સમ્યક્ત્વે તુ લબ્ધે, વિમાનવર્જં ન વંધ્યત આયુઃ ।

यद्यपि न सम्यक्त्वजडो, ऽथवा न बद्धायुष्कः पूर्वम् ॥ २३ ॥

અર્થ:-સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કર્યા છતાં પ્રાણી વૈમાનિક દેવતાના આયુષ્ય સિવાય બીજું આયુષ્ય બાંધતો નથી; પણ જો તેણે સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરીને પાછું વમી નાંખ્યું નહોત્યો, અથવા સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિની પૂર્વે કોઈ અન્ય ગતિનું નિકાશિત આયુષ્ય ન બાંધ્યું હોય તો એ પ્રમાણે સમજવું.

સામાયિકનું ફલ.

દિવસે^૨ દિવસે^૩ લક્ષ્વં^૪, દેહ^૬ સુવન્નસ્સ^૮ યંડિયં^૬, ઇગો^૧ ।

एगो^८ पुण^७ सामाइयं^९, करेइ^{१०} न^{१२} पहुप्पण^{१३} तस्स^{११} ॥ २४ ॥

(૧૨૬)

સામાયિકં તુ કૃત્વા, દૃઢકાર્યં યોઽપિ ચિન્તયતિ શ્રાદ્ધઃ ।
 આર્તરૌદ્રમુપગતો, નિરર્થકં તસ્ય સામાયિકમ્ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:-પણ જો શ્રાવક સામાયિક કરતો છતો ગૃહ-
 કાર્યને ચિંતવે અને આર્ત રૌદ્ર ધ્યાનને વશ થાય, તો તેનું
 સામાયિક નિરર્થક છે.

આચાર્યના છત્રીશ ગુણ.

પડિરૂવાઈ^૧ ચડદસ^૨, સ્વંતીમાઈ^૪ ય દસવિહો^૩ ધમ્મો^૫ ।

બારસ^૮ ય ભાવનાઓ^૯, સૂરિગુણા^{૧૧} હંતિ^{૧૨} છત્તીસં^{૧૦} ॥૨૭॥

પતિરૂપાદય ચતુર્દશ, જ્ઞાન્ત્યાદિ શ્ર દશવિધો ધર્મઃ ।

દ્વાદશ ચ ભાવનાઃ, સૂરિગુણા ભવન્તિ ષટ્ત્રિંશત્ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-[પ્રતિરૂપ ૧, તેજસ્વી ૨, જુગ પ્રધાન (ઉત્કૃષ્ટ
 આગમના પારગામી અર્થાત્ સર્વ શાસ્ત્રના જ્ઞાણ) ૩, મધુર
 વચનવાળા ૪, ગંભીર ૫, ધૈર્યવાન ૬, ઉપદેશમાં તત્પર
 અને રૂઢા આચારવાળા ૭, સાંભળેલું નહિ ભૂલી જનારા ૮,
 સૌમ્ય ૯, સંગ્રહશીલ ૧૦, અભિગ્રહ મતિવાલા ૧૧, વિકથા
 નહિ કરનાર ૧૨, અચપલ ૧૩, અને પ્રશાંત હૃદયવાલા
 ૧૪,] એ પ્રતિરૂપાદિક ચૌદ ગુણ; (ક્ષમા ૧, આર્જવ ૨,
 માર્દવ ૩, મુક્તિ ૪, તપ ૫, સંયમ ૬, સત્ય ૭, શૌચ
 ૮, અકિંચન ૯, બ્રહ્મચર્ય ૧૦) એ ક્ષમાદિક દશ પ્રકારનો

(૧૨૭)

વૈતિધર્મ અને (અનિત્ય ૧, અશરણુ ૨, સંસાર ૩, ઐકત્ય ૪, અન્યત્વ ૫, અશુચિ ૬, આશ્રવ ૭, સંવર ૮, નિર્જર ૯, લોક સ્વરૂપ ૧૦. બોધિહર્ષભ ૧૧, અને ધર્મ ૧૨,) એ બાર ભાવના-એ પ્રમાણે સુરિ-આચાર્યના છત્રીશ ગુણ છે.

સાધુમુનિરાજના સત્તાવીશ ગુણ.

^૧છઠ્ઠવય ^૨છકાયરક્ષા, ^૩પંચિન્દિયલોહનિગ્ધો ^૪સ્વતી ।
^૫ભાવવિસુદ્ધિ ^૭પડિલેહણા, ^૬ય ^૮કરણે ^{૧૦}વિસુદ્ધી ^૯ય ॥૨૮॥

ષટ્ત્રતાનિ ષટ્કાયરક્ષા, પંચેન્દ્રિય લોભનિગ્રહઃ ક્ષાન્તિઃ ।

ભાવવિશુદ્ધિઃ પ્રતિલેખના, ચ કરણે વિશુદ્ધિ શ્ર ॥ ૨૮ ॥

^{૧૧}સંજમજો ^{૧૨}જુત્તો, ^{૧૩}અકુસલમણવયણકાયસંરોહો ।
^{૧૪}સીયાઈપીડસહનં, ^{૧૫}મરણં ^{૧૬}ઉવસગ્ગસહનં ચ ॥ ૨૯ ॥

સંયમયોગેયુક્તો, ડ્કુશલમનોવચનકાયસંરોધઃ ।

શીતાદિપીડાસહનં, મરણમુપસર્ગસહનં ચ ॥ ૨૯ ॥

અર્થઃ—(પ્રાણાતિપાત ૧, મૃષાવાદ ૨, અદત્તાદાન ૩, મૈથુન ૪, પરિશ્રુ ૫ અને રાત્રિભોજન ૬) એ છને ત્યાગ કરવા રૂપ છ વ્રત; (પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેહિ કે, વાયુ ૪, વનસ્પતિ ૫ અને ત્રસકાય ૬) રૂપ છકાયની

(૧૨૮)

રક્ષા, (સ્પર્શદ્રિય ૧, રસેન્દ્રિય ૨, દ્રાણેન્દ્રિય ૩, ચક્ષુરેન્દ્રિય ૪, અને શ્રોત્રેન્દ્રિય ૫) એ પાંચ ઈન્દ્રિયો; અને લોભનો નિગ્રહ ૧૮, ક્ષમા ૧૯, ભાવની વિશુદ્ધિ ૨૦, પડિલેહણ કરવામાં વિશુદ્ધિ ૨૧, સંયમ યોગ યુક્ત રહેવું ૨૨, અકુશલ મન ૨૩, અકુશળ વચન ૨૪, અકુશળ કાયાનો સંરોધ ૨૫, શીતાદિ પીડાનું સહન ૨૬ અને મરણનો ઉપસર્ગ સહન કરવો તે ૨૭, આ પ્રમાણે સત્તાવીશ ગુણ સાધુના થાય છે.

સત્તાવીસગુણે^૨હિં, ^૧ए^૩ए^૪હિં જો વિભસિઓ સાહૂ^૫ ।
 તં^૬ પળમિજ્જ^{૧૧}ઈ ભત્તિ^૮ભરેણ^{૧૦}હિય^૯ए^{૧૦}ણ રે જીવ ॥ ૩૦ ॥
 સપ્તવિંશતિગુણે^{૧૧}રેતૈ, યો^{૧૨} વિભૂષિતઃ સાધુઃ ।
 તં પ્રણમય ભક્તિભરેણ હૃદયેન રે જીવ ! ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-પૂર્વોક્ત સત્તાવીશ ગુણે કરીને જે સાધુ વિભૂષિત હોય, તેને રે જીવ ! તું બહુ ભક્તિવાળા હૃદયે કરીને નમસ્કાર કર.

આવકના એકવીશ ગુણ.

ધમ્મરચણસ્સ^૧ જુગ્ગો^૨, અક્ખુદ્ધો^૪ રૂવવં^૫ પગ્ગસોમો^૬ ।
 લાગપ્પિઓ^૭ અકૂરો^૮, મીરૂ^૯ અસઢા^{૧૦} સુદક્ખિન્નો^{૧૧} ॥ ૩૧ ॥

(૧૨૯)

ધર્મરત્નસ્ય યોગ્યો, ડક્ષુદ્રો રૂપવાન્ પ્રકૃતિસૌમ્યઃ ।

લોકપ્રિયોઽક્રુરો, ખીરુરશઠઃ સુદાક્ષિણ્યઃ ॥ ૩૧ ॥

^{૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭}
લજ્જાલૂ અ દયાલૂ, મજ્જત્થો સૌમદિઢ્ઠી ગુણરાગી ।

^{૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧}
સક્કહ સુપક્ષયુક્તો, સુદીર્ઘદંસી વિસેસન્નૂ ॥ ૩૨ ॥

લજ્જાલુશ્ચ દયાલુ, મધ્યસ્થઃ સૌમ્યદષ્ટિર્ગુણરાગી ।

સત્કથકઃ સુપક્ષયુક્તઃ, સુદીર્ઘદર્શી વિશેષજ્ઞઃ ॥ ૩૨ ॥

^{૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૬ ૨૫}
વુદ્ધાણુગો વિણિઓ, કયન્નઓ પરહિઅત્થકારી અ ।

^{૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩}
તહ ચેવ લદ્ધલક્ખો, ઇગવીસગુણો હવઈ સદ્ધો ॥૩૩॥

વૃદ્ધાણુગો વિનીતઃ, કૃતજ્ઞઃ પરહિતાર્થકારી ચ ।

તથાચૈવ લબ્ધલક્ષ્ય-૯૧વિંશતિગુણો ભવાતિ શ્રાદ્ધઃ ॥૩૩॥

અર્થઃ-ધર્મરત્નને યોગ્ય એવો શ્રાવક એકવીશ ગુણે કરીને યુક્ત હોય. તે એકવીશ ગુણ આ પ્રમાણે-અક્ષુદ્ર ૧, રૂપવાન્ ૨, પ્રકૃતિએ સૌમ્ય ૩, લોકપ્રિય ૪, અક્રુર ૫, ભીરુ ૬, અશઠ ૭, સુદાક્ષિણ્યવાન્ ૮, લજ્જાલુ ૯, દયાલુ ૧૦, મધ્યસ્થ સૌમ્યદષ્ટિ ૧૧, ગુણરાગી ૧૨, સત્કથક ૧૩, સુપક્ષયુક્ત ૧૪, સુદીર્ઘદર્શી ૧૫, વિશેષજ્ઞ ૧૬, વૃદ્ધાણુગ ૧૭, વિનીત ૧૮, કૃતજ્ઞ ૧૯, પરહિતાર્થકારી ૨૦, તેમજ લબ્ધલક્ષ ૨૧.

(૧૩૦)

જિનાગમનું ઉત્કર્ષપણું.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

૪ ૨ ૬ ૧
 કત્થ અમ્હારિસાં પાળી, દૂસમા દોસદૂસિઆ ।

૫ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૮ ૬ ૭
 હા અળાહા કહં હંતા, ન હંતો જહ્ જિનાગમો ॥૩૪॥

કુત્રાસ્માદ્દશઃ પ્રાણિનો, દુઃષમદોષદૂષિતાઃ ? ।

હા ! અનાથાઃ કથમભવિષ્ય-ન્નાડમવિષ્યદિજિનાગમઃ ॥૩૪॥

અર્થઃ—દૂષમ કાલના દોષે ડરીને દૂષિત એવા અમારા જેવા પ્રાણીઓ ક્યાં? અર્થાત્ શું ગણત્રીમાં? ઘણી ખેદજનક વાત છે કે, જે જિનાગમ ન હોત તો અનાથ એવા જે અમે તેનું શું થાત? અર્થાત્ સ્વામી રહિત અમેને જિનાગમ જ આ પંચમકાળમાં આધાર છે.

આગમનો આદર કરવામાં રહેલ તાત્પર્ય.

૧ ૨ ૩ ૪
 આગમં આયરંતેણં, અત્તણો હિયકંલિણો ।

૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
 તિત્થનાહો ગુરૂ ધમ્મો, સવ્વે તેં વહુમન્નિયા ॥૩૫॥

આગમમાચરતા, આત્મનો હિતકાઢિણા ।

તીર્થનાથો ગુરુધર્મઃ, સર્વે તે વહુમાન્યાઃ ॥ ૩૫ ॥

અર્થઃ—આગમને અર્થાત્ આગમોક્ત રહસ્યને આચરતા છતાં આત્માના હિતેચ્છુ પુરૂષે તીર્થનાથ અરિહંત

(૧૩૬)

ભગવંત, સદ્ગુરુ અને કેવલી પ્રરૂપિત ધર્મ એ સર્વ બહુ
માનનીય છે (સત્યપણે અંગીકાર કરવા યોગ્ય થાય છે.).

કયા સંઘને સંઘ ન કહેવો ?

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૧સુહસીલાઓ ^૨સચ્છંદચારિણો, ^૪વૈરિણો ^૩શિવપહસ્સં ।
^૫આણામટ્ટાઓ ^૬બહુજનાઓ, ^૮મા ^{૧૦}મણહ ^૭સંઘુત્તિ ॥૩૬

સુખશીલાઃ સ્વચ્છન્દચારિણો, વૈરિણઃ શિવપથસ્ય ।

આજ્ઞામ્રષ્ટાન્ બહુજનાન્, મા મણતુ સંઘ ઇતિ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:-જોતમસ્વામી પ્રત્યે શ્રી વીર ભગવંત કહે છે,
સુખશીલિયા અર્થાત્ સુખને વિષે સ્થાપન કર્યો છે આત્મા
જેણે એવા અને સ્વેચ્છા મુજબ વર્તવાવાળા, તથા મોક્ષ-
માર્ગના વૈરી, તેમ જ જિનાશા થકી બ્રહ્મ એવા ઘણા લોકો
હોય, તોપણ તેને સંઘ એમ ન કહેવો.

કેવા સંઘને સંઘ કહેવો ?

^૧એગો ^૨સાહૂ ^૪એગા, ^૩ય ^૫સાહુણી ^૬સાવઓવિ ^૭સઢી ^૮વા ।
^{૧૦}આણાજુત્તો ^{૧૧}સંઘો, ^{૧૩}સેસો ^{૧૨}પુણ ^{૧૪}અઢીસંઘાઓ ॥૩૭॥

(૧૩૨)

एकः साधुरैका च साध्वी, श्रावकोऽपि श्राद्धी वा ।

आज्ञायुक्तः संघः, शेषः पुनरस्थिसंघातः ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-એક સાધુ, એક સાધ્વી, એક શ્રાવક અને એક શ્રાવિકા (આ ચાર ભેદે કરીને સંઘ કહેવાય છે,) તેમાં જે જિનાશાએ કરીને યુક્ત હોય, તેને સંઘ કહેવો. બાકીનાને હાડકાનો સંઘ-સમૂહ કહેવો.

સંઘનું લક્ષણ.

નિમ્મલનાણપહાણો, દંસણજુત્તો ચરિત્તગુણવંતો ।

તિત્થયરાણ ય પુજ્જો, વુચ્ચઈ ઇયારિસો સંઘો ॥૩૮॥

નિર્મલજ્ઞાનપ્રધાનો, દર્શનયુક્તશ્રારિત્રગુણવાન્ ।

તીર્થકરાણાં ચ પૂજ્ય, ઉચ્ચત્ત એતાદ્દશઃ સંઘઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-નિર્મલ જ્ઞાનની છે પ્રધાનતા જેને વિષે, (નિર્મલ જ્ઞાનવાન) દર્શન જે સમ્યક્ત્વ તેણે કરીને યુક્ત અને ચારિત્રના ગુણે કરીને અલંકૃત એવો જે સંઘ છે, તે તીર્થકર ભગવંતને પણ પૂજ્ય છે; તેથી એવા ગુણવાનને સંઘ કહીએ.

જિનાજ્ઞાનું મુખ્યપર્ણ.

જહ તુસલ્લંકણ, મયમંડણાઈ રુણાઈ સુન્નરન્નમિ ।

વિહલાઈ તહ જાણસુ, આણારહિયં અણઠ્ઠાણં ॥૩૯॥

(૧૩૩)

યથા *તુષકંડનં, મૃતમંડનાનિ *રુદિતાનિ શૂન્યારણ્યે ।
વિફલાનિ તથા જાનીહિ, આજ્ઞારહિતમનુષ્ઠાનમ્ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:-જેમ ક્ષેત્રરેખા ખાંડવું, મડદાને શણગારવું અને શૂન્ય અરણ્યમાં રોવું નિષ્ફલ છે, તેમ આજ્ઞા રહિત અનુષ્ઠાન પણ નિષ્ફલ બાણુવું.

આ^૧ણા^૨ઈ તવો^૩ આ^૪ણા^૫ઈ, સંજમો^૬ તહ^૭ ય દાણમાણા^૮ ।
આ^૯ણારહિ^{૧૦}ઓ^{૧૧} ધમ્મો^{૧૨}, પલાલ^{૧૩} પુલ્લૂવ^{૧૪} પડિહાઈ^{૧૫} ॥ ૪૦ ॥

આજ્ઞયા તપઃ આજ્ઞયા, સંયમ સ્તથા ચ દાનમાજ્ઞયા ।
આજ્ઞારહિતો ધર્મઃ, પલાલપૂલકવત્ પ્રતિભાતિ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-આજ્ઞાએ જ તપ, આજ્ઞાએ જ ચારિત્ર અને આજ્ઞાએ જ દાન કરવું; કેમકે આજ્ઞા રહિત જે ધર્મ છે, તે તૃણ સમૂહની પેઠે શોભે છે. અર્થાત્ આજ્ઞા રહિત ધર્મ શોભતો નથી.

આજ્ઞા રહિતપણે કરેલી ધર્મક્રિયા નિરર્થક છે.

આ^૧ણા^૨કંડણકારી, જ^૩ઈવિ^૪ તિકાલ^૫ મહાવિભૂર્^૬ઈ^૭ ।
પૂ^૮ણ^૯ઈ^{૧૦} વીયરાય^{૧૧}, સઠ્ઠં^{૧૨}પિ^{૧૩} નિરત્થયં^{૧૪} તસ્સ^{૧૫} ॥ ૪૧ ॥

* તુષકંડનાનિ इति टीकायाम्. × મોદનાનોત્યપિ.

(૧૩૪)

આજ્ઞાચંડનકારી, યદ્યપિ ત્રિકાલં મહાવિભૂત્યા ।
પૂજયતિ વીતરાગં, સર્વમાપિ નિર્રથકં તસ્ય ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-શ્રી વીતરાગની આજ્ઞાનું ખંડન કરવાવાળો પુરુષ
જો કે, મહાટી સંપદાવડે કરીને ત્રણે કાલ વીતરાગ દેવની
પૂજા કરે, તોપણ તે સર્વે ક્રિયા જેની પૂજા કરવી છે, તેની
આજ્ઞાથી બહાર હોવાથી નિર્રથક છે.

૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯
રત્નો આણામંગે, ઇવકુચ્ચિ ય હોઈ નિગ્ગહો લોણ ।
૧૦ ૧૧
સઘ્વન્નુઆણમંગે, અણંતસો નિગ્ગહો હોઈ ॥ ૪૨ ॥

રાજા આજ્ઞામંગે, એકશ્ચૈવ ભવતિ નિગ્ગહો લોકે ।
સર્વજ્ઞાજ્ઞામંગે, અનન્તશો નિગ્ગહો ભવતિ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:-આ લોકને વિષે રાજાની આજ્ઞાનો ભંગ કર-
વાથી એક જ વાર નિગ્ગહ-દંડ થાય છે, પરંતુ સર્વજ્ઞની
આજ્ઞાનો ભંગ કરવાથી અનંતીવાર નિગ્ગહ-બહુ જન્મોને
વિષે છેદન, લેદન, જન્મ, જરા, મરણ, શોક અને રોગાદિ
૩૫ દંડને પામે છે.

અવિધિષ્ણ અને વિધિષ્ણ કરેલા ધર્મમાં અંતરપણું.

૧ ૩ ૨ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
જહ મોયણમવિહિકયં, વિણાસણ વિહિકયં જિયાવેઈ ।
૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
તહ અવિહિકઓ ધમ્મો, દેઈ મવં વિહિકઓમુક્કલં ॥ ૪૩ ॥

(૧૩૫)

યથા મોજનમવિધિકૃતં, વિનાશયેદ્વિધિકૃતં જીવયતિ ।

તથાઽવિધિકૃતધર્મો, દદાતિ મવં વિધિકૃતો મોક્ષમ્ ॥૪૩॥

અર્થ:-જેમ અવિધિયે કરેલું લોજન શરીરને વિનાશ કરે છે અને વિધિયે કરેલું લોજન પુષ્ટિ આપે છે, તેમ અવિધિયે કરેલો ધર્મ સંસારને વધારે છે અને વિધિયે કરેલો ધર્મ મોક્ષને આપે છે.

દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવનું અંતરપણું.

મે^૧રુ^૩સ^૨ સરિ^૪સવ^૫સ^૬ ય, જિ^૭ત્તિ^૮યમિ^૯ત્તં તુ^{૧૦} અંતરં^{૧૧} હો^{૧૨}ઈ^{૧૩} ।

દ^{૧૪}ઠ્ઠવ^{૧૫}ત્થય^{૧૬}ભા^{૧૭}વ^{૧૮}ત્થય, અંતરમિ^{૧૯}હ તિ^{૨૦}ત્તિયં^{૨૧} નેયં ॥૪૪॥

મેરોઃ સર્પપસ્ય ચ, યાવન્માત્રં ત્વન્તરં ભવતિ ।

દ્રવ્યસ્તવભાવસ્તવયો-રન્તરમત્ર તાવજ્જેયમ્ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-મેરૂપર્યંત અને સરસવમાં જેટલું અંતર છે, તેટલું અંતર અહિં દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવમાં જાણવું.

દ્રવ્યસ્તવ અને ભાવસ્તવનું ઉત્કૃષ્ટ ફલ.

ઉ^૧ક્રો^૨સં દઠ્ઠવ^૩ત્થયં, આ^૪રા^૫હિય^૬ જા^૭ઈ^૮ અ^૯ચ્ચુ^{૧૦}યં જા^{૧૧}વ ।

ભા^{૧૨}વ^{૧૩}ત્થય^{૧૪}ણ પા^{૧૫}વ^{૧૬}ઈ, અંતમુ^{૧૭}હત્તે^{૧૮}ણ નિ^{૧૯}ર્વા^{૨૦}ણં ॥૪૫॥

ઉત્કૃષ્ટં દ્રવ્યસ્તવ, મારાધ્ય યાત્યચ્યુતં યાવદ્ ।

ભાવસ્તવેન પ્રાપ્નો-ત્યન્તર્મુહૂર્તેણ નિર્વાણમ્ ॥ ૪૫ ॥

(૧૩૬)

અર્થ:-દ્રવ્યસ્તવનો આશાક વધારેમાં વધારે અન્યુત નામે ખારમા દેવલોક સુધી જાય અને ભાવસ્તવે કરીને અંત-સુદૂર્તમાં નિર્વાણને પામે.

કેવા ગચ્છનો ત્યાગ કરવો ?

જત્થ ય મુણિણો કયવિ, કયાઈ કુઠ્ઠંતિ નિચ્ચપબ્ભટ્ટા ।
તં ગચ્છં ગુણસાયર, વિસંવ દૂરં પરિહરિજ્ઞા ॥૪૬॥

યત્ર ચ મુનયઃ ક્રયાવિ-ક્રયાદિં કુર્વન્તિ નિત્યપ્રભ્રષ્ટાઃ ।

તં ગચ્છં ગુણસાગર !, વિષવત્ દૂરં પરિહર ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં નિત્ય બ્રધાચારી એવા મુનિયો કયવિકયાદિ કરે છે, તે ગચ્છને હે ગુણસાગર ! વિષની પેઠે દૂર ત્યાજ દે.

જત્થ ય અજ્જાલદ્ધં, પડિગ્ગહમાઈય વિવિહમુવગરણં ।
પડિભુંજઈ સાહૂહિં, તં ગોયમ કેરિસં ગચ્છં ॥૪૭॥

યત્ર ચાર્યાલબ્ધં, પ્રતિગ્રહાદિક વિવિધમુપકરણમ્ ।

પ્રતિમુજ્યતે સાધુભિઃ, સ ગૌતમ ! કીદૃશો ગચ્છઃ ? ॥૪૭॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં સાધ્વીએ લાવેલાં વસ્ત્ર પાત્રાદિ ઉપકરણો સાધુઓ ભોગવે છે, હે ગૌતમ ! તે કેવો ગચ્છ ?
અર્થાત્ કાંઈ નહિ એવો જાણવો.

(૧૩૭)

જહિ નત્થિ સારણા વારણા, ય પડિચોયણા ય ગચ્છંમિ ।

સો અ અગચ્છો ગચ્છો, સંજમકામીહિ મુત્તવ્વો ॥૪૮॥

યત્ર નાસ્તિ સારણા, વારણા ચ પ્રતિચોદના ચ ગચ્છે ।

સ ચાગચ્છો ગચ્છઃ, સંયમકામિભિ મોક્તવ્યઃ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં સારણા, વારણા, ચ શબ્દથી ચો-
યણા અને પડિચોયણા થતી નથી, તે ગચ્છ અગચ્છ તુલ્ય
છે, તેથી સંયમના વાંચક મુનિયોએ તે ગચ્છને તથા દેવો.

ગચ્છની ઉપેક્ષા કરવાનું અને પાલવાનું ફલ.

ગચ્છં તુ ઉવેહંતો, કુવ્વઈ દીહંભવે વિહીંણા ।

પાલંતો પુણ સિજ્ઞઈ, તઈઅ ભવે ભગવઈ સિદ્ધં ॥૪૯॥

ગચ્છં તૂપેક્ષયન્, કુર્યાદીર્ઘં ભવં વિધિના ।

પાલયન્પુનઃ સિધ્યતિ, તૃતીયભવે ભગવત્યાં સિદ્ધમ્ ॥૪૯॥

અર્થ:-ગચ્છની ઉપેક્ષા કરે તો દીર્ઘ-લાંબા ભવ કરે
અને વિધિપૂર્વક પાલન કરે તો ત્રીજે ભવે સિદ્ધપદ પામે.
એ પ્રમાણે શ્રી ભગવતિસૂત્રમાં સિદ્ધપણે કહ્યું છે.

જત્થ હિરન્નસુવન્નં, હત્થેણ પરાણગંપિ નો છિપ્પે ।

કારણસમપ્પિયંપિ હુ, ગોયમ ગચ્છં તયં મણિયં ॥૫૦॥

(૧૩૮)

યત્ર હિરણ્યસુવર્ણં, હસ્તેન પરકીયમપિ નો સ્પૃશેત્ ।

કારણસમર્પિતમપિ હિ, ગૌતમ ! ગચ્છઃ સ ભણિતઃ ॥૫૦॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં મુનિયો કારણથી આપ્યા છતાં પણ પારકા એવા હિરણ્ય અને સુવર્ણને હસ્તસ્પર્શ પણ કરતા નથી, તેવા ગચ્છને ગચ્છ કહ્યો છે.

પુઢવિદગઅગણિમારુઅ-વ્રણસ્સઙ્ગ તહતસાણવિવિહાણં
મરણંતેવિ ન પીડા, કીરઙ્ગ મણસા તયં ગચ્છં ॥૫૧॥

પૃથ્વ્યુદકાઽગ્નિમાસ્ત, વનસ્પતીનાં તથા વ્રણાણાં વિવિધાનામ્
મરણાન્તેઽપિ ન પીડા, ક્રિયતે મનસા સ ગચ્છઃ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ:-પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ અને વિવિધ પ્રકારના વ્રણ જીવોને જેઓ મરણાન્તે પણ મનવડે કરીને પણ પીડા કરતા નથી, એવા ગચ્છને ગચ્છ કહેવો.

મૂલગુણેહિં વિમુક્કં, બહુગુણકલિયંપિ લબ્ધિસંપન્નં ।
ઉત્તમકુલેવિ જાયં, નિદ્ધાહિજ્જઙ્ગ તયં ગચ્છં ॥૫૨॥

મૂલગુણૈર્વિમુક્તં, બહુગુણકલિતમપિ લબ્ધિસંપ્રાપ્તમ્ ।

ઉત્તમકુલેઽપિ જાતં, નિર્ઘાટયતિ સ ગચ્છઃ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:-કોઈ પણ મુનિનીજાત બહુ ગુણે અલંકૃત હોય,

(૧૩૯)

લઘિસંપન્ન હોય અને ઉત્તમ કુલમાં ઉત્પન્ન થએલા હોય,
તોપણ મૂળ ગુણે કરીને વિમુક્ત હોય; એવાને જે કાઠી મૂકે
છે, એવો ગચ્છ તે જ ગચ્છ છે.

જ^૧તથ^૪ ય^૫ ઉસહાદીણં, તિ^૩ત્થયરાણં સુરિંદમહિયાણં ।
ક^૨મ્મટ્ઠવિમુક્કાણં, આ^૬ણં ન સ્વલિજ્જઈ સ^૮ ગચ્છો^૯ ॥૫૩॥

યત્ર ચ ઋષભાદીનાં, તીર્થકરાણાં સુરેન્દ્રમહિતાનામ્ ।
કર્માટ્ઠવિમુક્તાના, માજ્ઞાં ન સ્વલતિ સ ગચ્છઃ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:-જે ગચ્છમાં અષ્ટકર્મ વિમુક્ત અને સુરેન્દ્રપૂજિત
શ્રી ઋષભાદિક તીર્થકરોની આજ્ઞા સ્મરણના પામતી નથી,
તે ગચ્છને ગચ્છ જાણવો.

જ^૨તથ^૧ ય^૬ અજ્ઞાહિં^૭ સમં, થે^૪રાવિ^૫ ન^૮ ઉલ્લવંતિ^૯ ગયદસણા ।
૧૩ ૧૦ ૧૪ ૧૧ ૧૨ ૧૫ ૧૬
ન ય^{૧૩} જ્ઞાયંતિ^{૧૦}ત્થીણં, અંગોવંગાઈં^{૧૪} તં^{૧૧} ગચ્છં^{૧૨} ॥ ૫૪ ॥

યત્ર ચાર્યાભિઃ સમં, સ્થવિરાપિનોલ્લપન્તિ ગતદશનાઃ ।
ન ચ ધ્યાયન્તિ સ્ત્રીણા-મંગોપાંગાનિ સ ગચ્છઃ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-જે ગચ્છને વિષે જેના દાંત પણ ગએલા છે
એવાં સ્થવિર પણ, સાધ્વીની સાથે બોલતા નથી અને સ્ત્રીનાં
અંગોપાંગને નિરખતા નથી, તેને ગચ્છ કહીએ.

(૧૮૦)

વજ્ઞે^૪ઈ અપ્પમત્તો, અજ્ઞાસંસર્ગિ^૩ અગ્ગિવિસસરિસી^૨ ।
 અજ્ઞાણુ^૫ચરો સાહૂ^૬, લહઈ^{૧૦} અકિત્તિ^૯ સુ^૭ અચિરેણ^૮ ॥૫૫॥

વર્જયત્યપ્રમત્ત, આર્યાસંસર્ગમગ્નિવિષસદ્દશમ્ ।

આર્યાનુચરઃ સાધુ, લંભતેઽકીર્તિં સ્વલ્પચિરેણ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-અપ્રમત્ત મુનિ મહારાજાએ અગ્નિ અને વિષ
 સદશ આર્યાનો જે સંસર્ગ છે, તે વર્જવો. આર્યાનો (સાધ્વીનો)
 અનુચર સાધુ નિશ્ચે સ્વલ્પકાલમાં અપકીર્તિ પામે છે.

શીલનો પુષ્ટિ.

જો^૧ દેઈ^૩ કણયકોડિં^૨, અહવા^૪ કારેઈ^૬ કણયજિણ^૫ ભવણં ।
 તસ્સ^૭ ન તત્તિય^{૧૦} પુત્ત્રં, જત્તિય^૯ બંભવ્વણ^{૧૧} ધરિણ^{૧૩} ॥૫૬॥

યો દદાતિ કનકકોટિ, મથવા કારયતિ કનકજિનભવનમ્ ।

તસ્ય ન તાવત્પુણ્યં, યાવદ્ બ્રહ્મવ્રતે ધારિતે ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:-જો કોઈ પ્રાણી સુવર્ણની કોટિ અર્થાત્ કોટો
 રૂપિયાની કિંમતનું સુવર્ણ યાચકોને આપે, અથવા કંચનનું
 જિનભવન કરાવે, તોપણ તેને તેટલું પુણ્ય ન થાય કે, જેટલું
 બ્રહ્મવ્રત ધારણ કરનારને થાય છે.

(૧૪૧)

સીલં^૧ કુલઆહરણં,^૨ સીલં^૪ રૂવં^૬ ચ^૩ ઉત્તમં^૫ હોઈ^૭ ।

સીલં^૮ ચિયં^{૧૦} પંડિત્તં,^૯ સીલં^{૧૧} ચિયં^{૧૪} નિરુવમં^{૧૨} ધમ્મં^{૧૩} ॥૫૭॥

શીલં કુલાભરણં, શીલં રૂપં ચોત્તમં ભવતિ ।

શીલં ચૈવ પાણ્ડિત્યં, શીલં ચૈવ નિરુપમો ધર્મઃ ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-શીળ કુળના આભરણુ સમાન છે, શીળ તે જ ઉત્તમ રૂપ છે, શીળ તે જ પાંડિત્ય છે અને શીળ તે જ નિરૂપમ ધર્મ છે.

કુમિત્રનો સંગ વર્જવાનો ઉપદેશ.

(અનુશુપ્તવૃત્તમ્)

વરં^૨ વાહી^૧ વરં^૪ મચ્ચૂ,^૩ વરં^૬ દારિદ્રસંગમો^૫ ।

વરં^૮ અરણ્ણવાસો^૭ અ, મા^{૧૨} કુમિત્તાણ^{૧૦} સંગમો^{૧૧} ॥૫૮॥

વરં વ્યાધિ વરં મૃત્યુ, વરં દારિદ્ર્યસંગમઃ ।

વરમરણ્યવાસશ્ચ, મા કુમિત્રાણાં સંગમઃ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:-વ્યાધિ, મૃત્યુ અને દારિદ્ર્યનો સંગમ તેમ જ અરણ્યમાં વાસ એ સઘળું શ્રેષ્ઠ છે, પરંતુ કુમિત્રનો સંગમ તેવો નથી.

(૧૪૨)

અંગીયત્થ^૧ કુસીલેહિં^૨, સંગં^૩ તિવિહેણ^૪ વોસિરે ।
 મુક્ખમગ્ગંસિમે^૬ વિગ્ધં^૫, પહંમિ^૭ તેણમે^૮ જહા^{૧૦} ॥ ૫૯ ॥

અંગીતાર્થ કુસીલૈઃ, સંગં ત્રિવિધેન વ્યુત્સજેત્ ।
 મોક્ષમાર્ગે ઇમે વિગ્ધાઃ, પથિ સ્તેનકો યથા ॥ ૫૯ ॥

અર્થ:-અંગીતાર્થ અને કુસીલિયાને સંગ ત્રિવિધે કરીને તણ દેવો. કેમકે રસ્તામાંના ચોરની પેઠે તેઓ મોક્ષ માર્ગમાં વિદ્ધ કરનારા છે.

અંગીતાર્થ અને કુસીલિયાને નજરે પણ ન જોવા.

(આર્યાવૃત્તમ્)

ઉન્મગ્ગદેસણા^૩ણ, ચરણં^૫ નાસંતિ^૬ જિણવરિંદાણં^૮ ।
 વાવન્નદંસણા^૧ યલુ^૨, ન હુ^{૧૦} લલ્લભા^{૧૧} તારિસં^૭ દદ્ધું^૯ ॥ ૬૦ ॥

ઉન્માર્ગદેશનયા, ચરણં નાશયન્તિ જિનવરેન્દ્રાણામ્ ।
 વ્યાપન્નદર્શનાઃ યલુ, નહિ લભ્યં તાદૃશં દર્શનમ્ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ:-ઉન્માર્ગની દેશના દેવાથી નિશ્ચે નાશ પામ્યું છે સમકિત જેઓનું એવા પુરુષો શ્રી જિનેશ્વર લગવંતનું કહેલું આરિત્ર નાશ પમાડે છે, માટે તેવાઓનું દેખવું પણ ન થાય.

(૧૪૩)

પરિવારપૂ^૨અહે^૩ઠ, ઓસન્ના^૧ણં ચ આણુ^૪વિત્તી^૪ણ ।

ચરણ^૫કરણ^૬નિગૂ^૭હઈ^૮, તં દુલહં^૯ બોહિ^૯અં જાણં^૯ ॥૬૧॥

પરિવારપૂજાહેતવે-ડવસન્નાનામનુવૃત્ત્યા ।

ચરણકરણૌ નિગુહ્યતિ, તંદુર્લભવોધિકં જાનીહિ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:-પરિવારના પૂજાના હેતુથી ઓસન્નાની અનુવૃત્તિએ થાણે અને ચરણસિત્તરી કરણસિત્તરીને જોખવે, તેને સમકિત દુર્લભ બાણુવું.

ઑસન્નાની નિશ્રાણ ચાલવાથી સારા મુનિમાં પણ દોષ પ્રાપ્ત થાય છે, ત્યાં દૃષ્ટાંત કહે છે.

અં^૨વસ^૧સ ય નિં^૪વસ^૩સ ય, દુ^૫ણ^૬હંપિ^૮ સમાગ^૯યાઈ^૭ મૂલાઈ^૭ ।

સં^૯સર્ગે^{૧૦}ણ ત્રિ^{૧૧}ણદ્વો, અં^{૧૨}વો નિં^{૧૩}વત્તણં પત્તો ॥ ૬૨ ॥

આમ્રસ્ય ચ નિમ્બસ્ય ચ, દ્વયોરપિ સમાગતાનિ મૂલાનિ ।

સંસર્ગેણ વિનષ્ટ, આમ્રો નિમ્બત્વં પ્રાપ્તઃ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:-આંખાના અને લીંબડાના એ બન્નેનાં મૂળ એકઠાં થયાં, તેમાં લીંબડાના સંસર્ગથી આંખો વિનષ્ટ થયો અને લીંબડાપણુને પામ્યો.

(૧૪૪)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
પક્કળકુલે વસંતો, સડંનીપારોઽપિ ગરહિઓ હોઈ ।

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
ઇય દંસળા સુવિહિઆ, મજ્ઝિ વસંતા કુસીલાણં ॥૬૩॥

પક્કળકુલે વસન્, શકુનિપારોઽપિ ગરહિતો ભવતિ ।

ઇતિ દર્શન સુવિહિતા, મધ્યે વસન્તઃ કુસીલાનામ્ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:-ચંડાળના કુળને વિષે વસંતો એવો શકુન-
પારક (જ્યોષી) પણ નિંદાને પાત્રથાય છે. તેમ જ સુવિ-
હિત એવા મુનિ પણ કુસીલિયામાં વસવાથી નિંદનીક
થાય છે.

ઉત્તમનો સંગતથી થતો લાભ.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
ઉત્તમજણસંસર્ગી, સીલ દરિદ્રંપિ કુળઈ સીલદ્ધં ।

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
જહ મેરુગિરિ વિલગ્ગં, તળંપિ કળગત્તળમુવેઈ ॥૬૪॥

ઉત્તમજનસંસર્ગઃ, શીલદરિદ્રમપિ કરોતિ શીલાઢ્યમ્ ।

યથા મેરુગિરિવિલગ્નં, તળમપિ કનકત્વમુપૈતિ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:-ઉત્તમ જનની સંગતિ, શીળ રહિત પુરુષને
પણ શીળયુક્ત કરે છે, જેમ મેરુપર્વત સાથે લાગેલાં તળ
પણ સુવર્ણપણાને પામે છે.

(૧૪૫)

મિથ્યાત્વ, મહાદોષને ઉત્પન્ન કરનારું છે.

૧૦ ૯ ૭ ૧૧ ૮ ૧૩ ૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૪
 નવિ તં કરેસિ અગ્ગી, નેવ વિસં નેવ કિન્હસપ્પો અ ।
 ૪ ૬ ૫ ૧ ૩ ૨
 જં કુણઙ્ગ મહાદોસં, તિવ્વં જીવસ્સ મિચ્છત્તં ॥૬૫॥

નાપિ તત્કરોત્યગ્નિ, નૈવ વિષં નૈવ કૃષ્ણસર્પશ્ચ ।

યત્ કરોતિ મહાદોષં, તીવ્રં જીવસ્ય મિથ્યાત્વમ્ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ:-તીવ્ર મિથ્યાત્વ, જીવને જેટલો મહાન્ દોષ કરે છે, તેટલો દોષ અગ્નિ, વિષ અને કાળો સર્પ પણ કરતો નથી.

મિથ્યાત્વ છતે વીજું સર્વ નિરર્થક છે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૬ ૭ ૫
 કઠ્ઠં કરેસિ અપ્પં, દમોસિ અત્થં ચયંસિ ધમ્મત્થં ।
 ૮ ૧૦ ૧૧ ૯ ૧૨ ૧૩
 ઇકક ન ચયંસિ મિચ્છત્ત, વિસલવં જેણ વુદ્ધિહસિ ॥૬૬॥

કઠ્ઠં કરોષ્યાત્માનં, દમયસ્યર્થં ત્યજસિ ધર્માર્થમ્ ।

એકં ન ત્યજસિ મિથ્યાત્વં, વિષલવં યેન વર્દ્ધયસિ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:-કષ્ટ કરે છે, આત્માને દમો છે અને ધર્મને અર્થે દ્રવ્યને તજે છે, પણ જો વિષલવ તુલ્ય મિથ્યાત્વને તજતો નથી, તો તે સર્વ નિરર્થક છે; કારણ કે મિથ્યાત્વથી પ્રાણી સંસારસમુદ્રને વધારે છે.

(૧૩૬)

યતનાનો પ્રાધાન્યતા.

૨ ૧ ૩ ૫ ૬ ૭ ૮
જયણા ય ધમ્મજણણી, જયણા ધમ્મસ્સ પાલણી ચૈવ ।

૯ ૮ ૧૧ ૧૦
તવવુદ્ધિકરી જયણા, ઇગંતસુહાવહા જયણા ॥૬૭॥

યતના ચ ધર્મજનની, યતના ધર્મસ્ય પાલની ચૈવ ।

તપોવુદ્ધિકરી યતનૈ-કાન્તસુહાવહા યતના ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:-જયણા ધર્મની માતા છે, જયણા ધર્મનું પાલન કરનારી છે, જયણા તપની વૃદ્ધિ કરનારી છે અને એકાંત સુખને આપનારી પણ જયણા છે.

કષાયનું ફલ.

૪ ૬ ૫ ૧ ૩
જ અજિઅં ચરિત્તં, દેસૂણાણ વિ પુઠ્ઠવકોઢીણ ।

૭ ૮ ૯ ૧૨ ૧૦ ૧૧
તં પિ કસાઇયમિત્તો, હારેઇ નરો મુહુત્તેણ ॥૬૮॥

યદર્જિતં ચારિત્રં, દેશોનયા ઽપિ પૂર્વકોઢ્યા ।

તદપિ કષાયિતમાત્રો, હારયતિ નરો મુહૂર્તેન ॥ ૬૮ ॥

અર્થ:-દેશે ઉણા પૂર્વકોઢ વર્ષ સુધી પણ ચારિત્ર પાલવાથી જે ચારિત્ર ગુણ ઉપાર્જન કર્યો હોય, તેને પણ એક મુહૂર્ત માત્ર કષાય કરવાથી પ્રાણી હારી જાય છે.

(૧૫૭)

ચારે કષાયના દોષોનું જુદું જુદું વર્ણન કરે છે.

(અનુદુષ્ટવૃત્તમ્)

કો^૧હો પી^૨ઈ પ^૩ણાસે^૪ઈ, મા^૫ણો વિ^૬ણયનાસ^૭ણો ।

મા^૮યા મિ^૯ત્તાણિ ના^{૧૦}સે^{૧૧}ઈ, લો^{૧૨}હો સ^{૧૩}વ્વવિ^{૧૪}ણાસ^{૧૫}ણો ॥૬૯॥

ક્રોધઃ પ્રીતિં પ્રણશયતિ, માનો વિનયનાશનઃ ।

માયા મિત્રાણિ નાશયતિ, લોભઃ સર્વવિનાશનઃ ॥ ૬૯ ॥

અર્થઃ:-ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે, માયા મિત્રોનો નાશ કરે છે; અને લોભ સર્વનો વિનાશી છે.

ક્ષમાના ગુણો.

(આર્યાવૃત્તમ્)

ખં^૧તી સુ^૨હાણ મૂ^૩લં, મૂ^૪લં ધ^૫મ્મસ્સ ઉ^૬ત્તમા^૭ યંતી ।

હર^{૧૩}ઈ મહા^{૧૪}વિજ્ઞા^{૧૫} ઇ^{૧૬}વ, યં^{૧૭}તી દુ^{૧૮}રિયા^{૧૯}ઈં સ^{૨૦}વ્વાઈં ॥૭૦॥

ક્ષાન્તિઃ સુખાનાં મૂલં, મૂલં ધર્મસ્યોત્તમા ક્ષાન્તિઃ ।

હરતિ મહાવિગ્નેવ, ક્ષાન્તિર્દુરિતાનિ સર્વાણિ ॥ ૭૦ ॥

અર્થઃ:-ક્ષમા સુખનું મૂલ છે, ધર્મનું મૂલ પણ ક્ષમા છે. મહા વિદ્યાની પેઠે ક્ષમા સર્વ દુઃખોને હરે છે.

(૧૪૮)

પાપશ્રમણનું લક્ષણ.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩ ૪ ૬
સયં ગેહં પરિચ્છજ્જ, પરગેહં ચ વાવડે ।

૮ ૭ ૬ ૧૦ ૧૧ ૧૨
નિમિત્તેણ ય વવહરેઈ, પાવસમણુત્તિ વુચ્છેઈ ॥૭૧॥

સ્વકં ગૃહં પરિત્યજ્ય, પરગૃહં ચ વ્યાપ્રિયતે ।

નિમિત્તેન ચ વ્યવહરતિ, પાપશ્રમણ इत्युच्यते ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:-ગે પોતાનું ઘર તથા દહને પરધરને જોયા કરે છે, પરને વિષે મમત્વ ધારણ કરે છે અને નિમિત્તવડે વ્યાપાર કરે છે તેને પાપશ્રમણ કહેવામાં આવે છે.

૧ ૨ ૪ ૩
દુદ્ધ દહી વિગેઈઓ, આહારેઈ અભિક્ષણં ।

૬ ૭ ૫ ૮ ૧૦
ન કરેઈ તવોકમ્મં, પાવસમણુત્તિ વુચ્છેઈ ॥ ૭૨ ॥

દધિદુગ્ધે વિકૃતી, આહારયત્યભીક્ષણમ્ ।

ન કરોતિ તપઃ કર્મ, પાપશ્રમણ इत्युच्यते ॥ ૭૨ ॥

અર્થ:-દુધ, દહિં અને ઘૃતાદિક વિગાય વારંવાર વાપરે અને તપકર્મ ન કરે, તેને પાપશ્રમણ કહેવામાં આવે છે.

(૧૪૯)

પાંચ પ્રમાદ સેવવાનું ફલ

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૧ મજ્જં ^૨ વિસય ^૩ કસાયા, ^૪ નિદ્રા ^૫ વિકહા ^૬ ય ^૭ પંચમી ^૮ મણિયા ।

^૭ એ ^૮ એ ^{૧૦} પંચ ^{૧૧} પમાયા, ^{૧૩} જીવં ^{૧૨} પાડંતિ ^{૧૪} સંસારે ॥ ૭૩ ॥

મઘંવિષયકષાયૌ, નિદ્રા વિકથા ચ પંચમી મણિતા ।

એતે પંચ પ્રમાદા, જીવં પાતયન્તિ સંસારે ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:-મદ, વિષય, કષાય, નિદ્રા અને પાંચમી વિ-
કથા એ કહેલા પાંચ પ્રમાદો જીવને સંસારને વિષે પાડે છે.

નિદ્રાથી થતી હાની.

^૧ જહ ^૨ ચતુર્દશ ^૩ પુર્વધરો, ^૪ વસઈ ^૫ નિગો ^૬ એસુ ^૭ ણંતયં ^૮ કાલં ।

^૯ નિદ્રા ^{૧૦} પ્રમાય ^{૧૧} વસઓ, ^{૧૨} તા ^{૧૩} હોહિસિ ^{૧૪} કહ ^{૧૫} તુમં ^{૧૬} જીવ ॥ ૭૪ ॥

યદિ ચતુર્દશપૂર્વધરો, વસતિ નિગોદેષ્વનંતકં કાલમ્ ।

નિદ્રાપ્રમાદવશગ-સ્તતો મવિષ્યસિ કથં ત્વં જીવ ! ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-જ્યારે નિદ્રાપ્રમાદના વશ થકી ચૌદ પૂર્વ-
ધર નિગોદને વિષે અનંતકાલ સુધી રહે છે, તો હે જીવ !
ત્યાં શું થશે ? અર્થાત્ તું જે નિદ્રાપ્રમાદને વશ પડ્યો
તો કદિપણ ઉચો આવી શકીશ નહીં.

(૧૫૦)

જ્ઞાન અને ક્રિયાની આવશ્યકતા.

(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

^૩ હયં ^૨ નાળં ^૧ કિયાહીળં, ^૬ હયા ^૪ અન્નાળઓ ^૫ કિયા ।

^૭ પાસંતો ^૮ પંગુલો ^{૧૨} દઢો, ^{૧૦} ધાવમાળો ^૯ અ ^{૧૧} અંધઓ ॥૭૫॥

હતં જ્ઞાનં ક્રિયાહીનં, હતાઽજ્ઞાનતઃ ક્રિયા ।

પશ્યન્નપિ પંગુર્દગ્ધો, ધાવમાનશ્ચાન્ધકઃ ॥ ૭૫ ॥

અર્થ:-કિયાહીન જે જ્ઞાન છે તે હજુાયલું છે અને અજ્ઞાન પશુથી કિયા હજુાએલી છે. અર્થાત્ જ્ઞાનવડે શુભાશુભ ભાવ કૃત્માકૃત્ય બાણે છે, પરંતુ જે શુભ કિયા કરતો નથી તો તેથી કાંઈ પણ સિદ્ધિ થતી નથી. અહિંયા દૃષ્ટાંત કહે છે. પાંગળો દેખતો થકો દાઝયો અને આંધળો દોડીને દાઝયો.

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

^૧ સંજોગ ^૨ સિદ્ધિ ^૩ અ ફલં વયંતિ,

^૭ ન ^૪ હુ ^૬ એગચક્રેણ ^૫ રહો ^૮ પયાઈ ।

^{૧૦} અંધો ^૯ ય ^{૧૨} પંગૂ ^{૧૧} ય ^{૧૩} વળે ^{૧૪} સમિચ્છા,

^{૧૫} તે ^{૧૬} સંપળઢા ^{૧૭} નગરં ^{૧૮} પવિઢા ॥ ૭૬ ॥

(૧૨૬)

સંયોગસિદ્ધિકં ફલં વદન્તિ,

નથેકચક્રેણ રથઃ પ્રયાતિ ।

અન્ધશ્ચ પક્ષ્ણશ્ચ વનકે સમેત્ય,

તૌ સંપ્રયુક્તૌ નગરં પ્રવિષ્ઠૌ ॥ ૭૬ ॥

અર્થ:-પંડિત પુરૂષો જ્ઞાન અને ક્રિયાના સંયોગની સિદ્ધિ વડે જ મુક્તિ રૂપ ફલની પ્રાપ્તિ કહે છે; કારણ કે એક પૈડે કરીને રથ ચાલતો નથી, પણ બે પૈડાંવડે જ ચાલી શકે છે. અહિંયાં દૃષ્ટાંત કહે છે. આંધળો અને પાંગળો વનને વિષે એકઠા મળીને ત્યાંથી તેઓ નાઠા અને તેઓ નગરમાં પેચી ગયા.

ચારિત્રની પ્રાધાન્યતા.

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૧સુ^૨વહું^૪પિં^૩ સુ^૬અમ^૭હી^૫અં, કિં^૪ કા^૬હી^૭ ચરણવિપ્ર^૫હી^૪ણસસ ।

^૬અં^૮ધસસ^{૧૦} જહ^{૧૦} પલિત્તા, દિવસયસ^{૧૧}હસસ^{૧૧}કોડી^{૧૧}ઓ ॥ ૭૭ ॥

સુવહાપિ શ્રુતમધીતં, કિં કરિષ્યતિ ચરણવિપ્રહીણસ્ય ।

અન્ધસ્ય યથા પ્રજ્વલિતા, દીપશતસહસ્રકોટ્યઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-અત્યંત જ્ઞાનાભ્યાસ કર્યો હોય તોપણ ચારિત્ર રહિતને જ્ઞાન શું અસર કરે ? અર્થાત્ કાંઈ પણ અવબોધ કરી શકતું નથી. જેમ લાખો કોટી પ્રજ્વલિત કરેલા દીપકો આંધને કાંઈ પણ પ્રકાશ આપી શકતા નથી.

(૧૫૨)

^૧અપ્પંપિ ^૨સુઅમહીઅં, ^૪પયાસગં ^૩હોઈ ^૬ચરણજુત્તસ્સ । ^૫

^૯૧૦ ^૮ઈક્કોવિ ^{૧૧}જહ ^{૧૨}પઈવો, ^{૧૩}સચ્ચલુઅસ્સા ^{૧૪}પયાસેઈ ॥૭૮॥

અલ્પમાપિશ્રુતમધીતં, પ્રકાશકં ભવતિ ચરણયુક્તસ્ય ।

एकोऽपि यथा प्रदीपः, सचक्षुषः प्रकाशयति ॥ ७८ ॥

અર્થ:-જેમ ચક્ષુવાળાને એક દીપક પણ પ્રકાશને કરે છે તેમ ચારિત્રયુક્ત પુરુષનો થોડો પણ શ્રુતાભ્યાસ પ્રકાશને કરનાર થાય છે.

આવકની અગીયાર પડિમા.

^૧દંસણ ^૨વય ^૩સામાઈય, ^૪પોસહપડિમા ^૫અવંભ ^૬સચ્ચિત્તે । ^૭

^૮આરંભ ^૯પેસ ^{૧૦}ઉદ્દિટ્ઠ, ^{૧૨}વજ્જણ ^{૧૧}સમણભૂણ ^{૧૨}અ ॥ ૭૯ ॥

दर्शनव्रतसामायिक-पौषधप्रतिमाऽब्रह्मसचित्तम् ।

आरंभप्रेष्योद्दिष्ट, वर्जक श्रमणभूतश्च ॥ ७९ ॥

અર્થ:-૧ સમકિતપ્રતિમા, ૨ વ્રતપ્રતિમા, ૩ સામાયિક-પ્રતિમા, ૪ પૌષધપ્રતિમા, ૫ કાયોત્સર્ગપ્રતિમા, ૬ અબ્રહ્મ-વર્જકપ્રતિમા, ૭ સચ્ચિત્તવર્જકપ્રતિમા, ૮ આરંભવર્જકપ્રતિમા, ૯ પ્રેષ્યવર્જકપ્રતિમા, ૧૦ ઉદ્દિષ્ટવર્જકપ્રતિમા અને ૧૧ શ્રમણભૂત પ્રતિમા.

(૧૫૩)

શ્રાવક પ્રતિદિવસ શું સાંભળે ?

સંપત્તદંસ^૧નાઈ, પડિ^૪દિય^૩હ જડજના^૩ઓ નિસુ^૭નેઈ ।

સામા^૬ચારી^૫રિં પરમં, જો^૨ યલુ^૮ તં સાવ^૯ગં ચિંતિ^{૧૦} ॥ ૮૦ ॥

સંપ્રાપ્તદર્શનાદિઃ પ્રતિદિવસં યતિજનેભ્યો નિઃશ્રુણોતિ ।

સામાચારીં પરમાં, યઃ સ્વલુ તંશ્રાવકં બ્રુવન્તિ ॥ ૮૦ ॥

અર્થ:-સંપ્રાપ્ત કર્યું છે સમક્ષિત જેણે અર્થાત્ સંપૂર્ણ થઈ છે દર્શનાદિ પ્રતિમા જેને એવો જે શ્રાવક પ્રતિદિવસ મુનિજનની પાસે શ્રેષ્ઠ એવી સામાચારીને સાંભળે. નિશ્ચે તે પુરૂષને તીર્થંકર ભગવંત શ્રાવક કહે છે.

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

જહા^૧ સ્વરો^૩ ચંદણ^૨ભારવાહી,

ભારસ્સ^૪ભાગી^૫ ન હુ^૮ ચંદણ^૬સ્સ ।

ઐવં^૯ સુ^{૧૩} નાણી^{૧૨} ચરણે^{૧૦}ણ હીણો,^{૧૧}

ભારસ્સ^{૧૪}ભાગી^{૧૫} ન હુ^{૧૮} સુગ્ગઈ^{૧૬} ॥ ૮૧ ॥

યથા સ્વચંદનભારવાહી,

ભારસ્ય ભાગી ન હિ ચંદનસ્ય

(૧૮૪)

एवं हि ज्ञानी चरणेन हीनो,

भारस्य भागी न हि सद्गतेः ॥ ८१ ॥

અર્થ:-ચંદનના કાષ્ટસમૂહને ઉપાડનાર ગર્દભ જેમ ભારમાત્રનો ભાગી છે, પણ તે ચંદનના સુગંધનો ભાગી નથી; તેમ ચારિત્ર ધર્મે કરીને હીન (રહીત) એવો જ્ઞાની નિશ્ચિ જ્ઞાન માત્રનો ભાગી છે, પરંતુ સદ્ગતિનો ભાજન થતો નથી.

स्त्रीसंगमां रहेला दोषनुं वर्णन.

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

तहिं पंचिदि आ जीवा, इत्थीजोणीनिवासिणो ।

મણુઆણં નવલક્ષ્ણા, સઠ્ઠે પાસેઈ કેવલી ॥૮૨॥

तत्र पञ्चेन्द्रिया जीवाः, स्त्रीयोनिनिवासिनः ।

મનુષ્યાણાં નવલક્ષ્ણાઃ, સર્વાન્ પશ્યતિ કેવલી ॥ ૮૨ ॥

અર્થ:-મનુષ્યોની સ્ત્રીઓની યોનિમાં નવ લાખ પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય જીવો રહે છે, તેઓને કેવળિ ભગવાન દેખે છે.

(आर्यावृत्तम्)

इत्थीणं जोणीसु, हवन्ति बेइंदिया य जे जीवा ।

इको य दुन्नि तिन्निवि, लक्खपहुत्तं तु उक्कोसं ॥८३॥

(૧૫૫)

સ્ત્રીणाં યોનિષુ, ભવન્તિ દ્વીન્દ્રિયાશ્ચ યે જીવાઃ ।

एकश्च द्वौवा त्रयोऽपि, लक्षपृथक्त्वं तूत्कृष्टम् ॥ ૮૩ ॥

અર્થ:-સ્ત્રીઓની યોનિને વિષે બેદંદ્રિય ને જીવો છે. તેની સંખ્યા શાસ્ત્રકારે એક, બે, ત્રણ અથવા ઉત્કૃષ્ટ લાખ પૃથક્ત્વ કહેલી છે.

પુરિસેણ સહગયાણ, તેસિં જીવાણ હોઈ ઉદ્ભવણં ।

वेणुअ दिट्ठतेणं, तत्ताइ सिलागनाएणं ॥ ૮૪ ॥

પુરુષેણ સહગતાયા-સ્ત્રેષાં જીવાનાં ભવત્યુદ્ભવણમ્ ।

वेणुक दृष्टान्तेन, तप्तायः शलाकाज्ञातेन ॥ ૮૪ ॥

અર્થ:-તપાવેલી સલાકા દાખલ કરેલી ભૂંગળીના દૃષ્ટાંતે કરીને પુરુષની સંગાથે સ્ત્રીનો યોગ થવાથી તે પૂર્વોક્ત જીવોનો નાશ થાય છે.

इत्थीण जोणिमज्झे, गढभगयाइं हवन्ति जे जीवा ।

उत्पज्जन्ति चयन्ति य, समुच्छिमा असंखया भणिया ॥

સ્ત્રીणाં યોનિમધ્યે, ગર્ભગતા ભવન્તિ યે જીવાઃ ।

उत्पद्यन्ते च्यवन्ति च, समूर्च्छिमा असंख्याता भणिताः॥૮૫॥

અર્થ:-સ્ત્રીની યોનિને વિષે ગર્ભગત ને જીવો છે,

(૧૫૬)

તે ઉપજે છે અને ચલે છે; તથા સમૂર્ણિયમ જીવો પણ
અસંખ્ય કહ્યા છે.

મેહુણસન્નારૂઢો, નવલક્ષ્ણ હણેઈ સુદુમ જીવાણં ।

તિત્થયરેણં મણિયં, સદહિયઠવં પયત્તેણં ॥ ૮૬ ॥

મૈથુનસંજ્ઞારૂઢો, નવલક્ષણં હન્તિ સૂક્ષ્મ જીવાનામ્ ।

તીર્થકરેણ મણિતં, શ્રદ્ધાતઠવં પ્રયત્નેન ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-મૈથુનસંજ્ઞાને વિષે આરૂઢ થએલો મનુષ્ય
નવલાખ સૂક્ષ્મ જીવોને હણે છે. એ પ્રમાણે તીર્થકરે કહ્યું
છે. તે રીતે તે પ્રયત્ને કરી સદહિયું.

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

અસંખયાથી નર મેહુણાઓ,

મુચ્છંતિ પંચિંદિય માણુસાઓ ।

નિસેસ અંગાણ વિમત્તિ ચંગે,

મળાઈ જિણો પન્નવણા ઉવંગે ॥ ૮૭ ॥

અસંખ્યાતાઃ સ્ત્રીનરમૈથુનતો, મૂચ્છન્તિ પન્નૈન્દ્રિયમનુષ્યાઃ ।

નિઃશેષાજ્ઞાનાં વિમત્તિચંગે, મળાતિ જિનઃપ્રજ્ઞાપનોપાકે ॥ ૮૭ ॥

અર્થ:-સ્ત્રી અને પુરુષના મૈથુનથી અસંખ્યાતા સમૂ-

(૧૫૭)

છિંમ પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે સર્વ
અંગોને વિષે જીવાજીવાદિકના વિવરણવડે મનોહર એવા
પદ્યવણી ઉપાંગને વિષે શ્રીજીનેશ્વર ભગવાંતે કહ્યું છે.

(અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ)

^૧મજ્જે ^૨મહંમિ ^૩મંસંમિ, ^૪નવણીયંમિ ^૫ચઉત્થણ ।

^{૧૦}ઉપ્પજંતિ ^૮અસંખા, ^૭તઠ્ઠવન્ના ^૬તત્થ ^૬જંતુણો ॥૮૮॥

મધ્ધે મધુનિ માંસે, નવનીતે ચતુર્થકે ।

ઉત્પદ્યન્તેઽસંખ્યા, સ્તદ્વર્ણા સ્તત્ર જંતવઃ ॥ ૮૮ ॥

અર્થ:-મદિરામાં, મધમાં, માંસમાં અને ચોથા માખણમાં
તેવાજ વર્ણ (રંગ)ના અસંખ્ય જંતુઓ ઉત્પન્ન થાય છે.

(આર્યાવૃત્તમ)

^૨આમાસુ ^૧અ ^૪પક્કાસુ ^૩અ, ^૬વિપચ્ચમાણાસુ ^૭મંસપેસીસુ ।

^૮સયયં ^૯ચિય ^{૧૧}ઉવવાઓ, ^{૧૨}મણિઓ ^૫અ ^{૧૦}નિગોઅ ^{૧૦}જીવાણં ॥

આમાસુ ચ પક્વાસુ ચ, વિપચ્ચમાણાસુ માંસપેશીણુ ।

સતત મેત્રોપપાતો, મણિત્તથ નિગોદજીવાનામ્ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ:-પકવ, અપકવ તથા પકવકરાતી માંસની
પેશીમાં નિરંતર નિગોદજીવોનું ઉત્પન્ન થવું કહેલું છે.

(૧૫૮)

વ્રત ભંગ કરવાનું ફલ.

^૫ આજન્મ ^૩ જં ^૪ પાવં, ^૬ બંધઈ ^૧ મિચ્છત્ત ^૨ સંજુઓ ^{૧૦} કોઈ ।

^{૧૧} વયભંગં ^{૧૨} કાઝમણો, ^૮ બંધઈ ^૯ તં ^૭ ચેવ અટ્ટગુણં ॥૯૦॥

आजन्म यत्पापं, बध्नाति मिथ्यात्वसंयुक्तः कोऽपि ।

व्रतभङ्गं कर्तुमना, बध्नाति तच्चैवाष्टगुणम् ॥ ९० ॥

અર્થ:-મિથ્યાત્વ સંયુક્ત કોઈ પ્રાણી જન્મથી આરં-
ભીને મરણ પર્યંત જોટલું પાપ બાંધે છે, તે કરતાં આઠગણું
પાપ વ્રત ભંગ કરવાનું મન કરનાર બાંધે છે.

(અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ્)

^૨ સયસહસ્સાણ ^૩ નારીણં, ^૪ પિટ્ઠં ^૫ ફાડેઈ ^૧ નિઘ્ઘિણો ।

^૬ સત્તટ્ઠમાસિણ ^૮ ગબ્બે, ^૭ તપ્પડંતે ^૯ નિકત્તઈ ॥ ૯૧ ॥

शतसहस्राणां नारीणा-मुदरं स्फोटयति निर्घृणः ।

सप्ताष्टमासिकं गर्भं, कम्पमानं निकृन्तति ॥ ९१ ॥

(આર્યાવૃત્તમ્)

^૨ તં ^૧ તસ્સ ^૩ જત્તિયં ^૪ પાવં, ^૭ તં ^૬ નવગુણિય ^૫ મેલિયં ^૮ હુજ્જા ।

^૯ ઇગિત્થિ ^{૧૦} યં ^૮ જોમેણં, ^{૧૨} સાહુ ^{૧૧} બંધિજ્જ ^{૧૧} મેહુણઓ ॥૯૨॥

(૧૨૯)

તત્તસ્ય યાવત્કં પાપં, તન્નવગુણિતમેલિતં ભવેત્ ।

एकस्त्रियाश्च योगेन, साधु बध्नाति मैथुनतः ॥ ९२ ॥

અર્થ:-એક લાખ ગર્ભવંતી સ્ત્રીઓનાં નિર્દયપણે પેટ ચીરે અને તેમાંથી બહાર આવેલા સાત આઠ માસના તરફડતા ગર્ભને મારી નાંખે, તે પ્રાણીને જેટલું પાપ લાગે, તેને નવગણું કરીએ તેટલું પાપ એક સ્ત્રીના યોગે કરીને મૈથુન સેવન કરવાથી સાધુ બાંધે.

કોનો સમીપે સમકિતાદિ ગ્રહણ કરવું ?

अखंडीयचारित्तो, वयधारी जो व होइ गीहस्थो ।

तस्स सगासे दंसण,—वयगहणं सोहिकरणं च ॥ ९३ ॥

अखंडितचारित्रो, व्रतधारी यो वा भवति गृहस्थः ।

तस्य सकाशे दर्शन—व्रतग्रहणं शोधिकरणं च ॥ ९३ ॥

અર્થ:-અખંડ ચારિત્રવંત મુનિ અથવા વ્રતધારી ગૃહસ્થ હોય, તેની સમીપે સમકિત તથા વ્રત ગ્રહણ કરવું અને આલોચણ લેવું.

સ્થાવર જીવોમાં રહેલા જીવો.

अहामलय पमाणे, पुढवीकाए हवन्ति जे जीवा ।

तं पारेवय मित्ता, जंबूदीवे न मायन्ति ॥ ९४ ॥

અર્થ:-ખંડી તંદુલ માત્ર તેઉકાયને વિષે નેટલા
જીવે છે, તે જો ખસખસ જેવડા શરીરવાળા કરીએ તો
જખંડીપમાં સમાય નહીં.

(૧૬૧)

જે લિંબપત્તમિત્તા, વાઝકાણ હવંતિ જે જીવા ।
તં મત્થયલિક્ષમિત્તા, જંબૂદીવે ન માયંતિ ॥૧૭॥

યસ્મિન્ નિમ્વપત્રમાત્રે, વાયુકાયે ભવન્તિ યે જીવાઃ ।
તે મસ્તકલિક્ષામાત્રા, જંબૂદ્વીપે ન માન્તિ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-લીંબડાના પાંદડા જેટલી જગ્યા શેકનારા એવા
વાયુકાયમાં જે જીવો છે, તે દરેકને માથાની લીંબ જેવડા
શરીરવાળા કરીએ તો જંબૂદ્વીપમાં સમાય નહીં.

અસુઙ્ઠાણે પડિઆ, ચંપકમાલા ન કીરંહ સીસે ।
પાસત્થાઈ ઠાણે, સુવટ્ટમાણો તહ અપુજ્જે ॥૧૮॥

અશુચિસ્થાને પતિતા, ચંપકમાલા ન ક્રિયતે શીર્ષે ।
પાર્શ્વસ્થાદિસ્થાનેપુ, વર્તમાનસ્તથાડપૂજ્યઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-અપવિત્ર સ્થાનકને વિષે પડેલી અંપાના
પુષ્પોની માળા જેમ મસ્તક ઉપર ધારણ કરાતી નથી, તેમ
પાસત્થાદિક સ્થાનકને વિષે વર્તતા-રહેતા એવા મુનિ પણ
અપૂજ્ય છે-પૂજવા યોગ્ય નથી.

છટ્ટંદમ દસંમ દુવાલસેહિં, માંસદ્દુમાંસિલમણેહિં ।
ઇત્તોડ અણેગણુણા, સોહા જિમિયસ્સ નાણિસ્સ ॥૧૯॥

(૧૬૨)

ષષ્ઠાષ્ટમદશમદ્વાદશૈ, માસાર્દમાસક્ષયૈઃ ।

એતેભ્યસ્ત્વનેકગુણા, શોભા જિમિતસ્ય જ્ઞાનિનઃ ॥ ૯૯ ॥

અર્થ:-છઠ્ઠ, અઠ્ઠમ, દશમ, દુવાલસ, અર્ધ માસખમણુ અને માસખમણુ કર્યાથી જે શોભા છે, તે કરતાં અનેક ઘણી શોભા દરરોજ જમતા એવા જ્ઞાનીની છે.

જં^૨ અન્ના^૧ણી^૩ કમ્મં^૬,^૪ ખવે^૬ઈ^૪ બહુઆં^૪ વાસકોડી^૫હિં ।

તન્ના^૭ણી^૮ તિહિં^૮ગુત્તો^{૧૧},^{૧૦} ખવે^{૧૧}ઈ^{૧૦} ઉસ્સાસમિત્તે^{૧૦}ણં ॥૧૦૦॥

યદજ્ઞાની કર્મ, ક્ષયયતિ બહુભિર્વર્ષકોટીભિઃ ।

તજ્જ્ઞાની ત્રિભિર્ગુપ્તઃ, ક્ષયયત્યુચ્છ્વાસમાત્રેણ ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ:-બહુકોડ વર્ષોએ કરીને અજ્ઞાની જેટલાં કર્મને ખપાવે છે, તેટલાં કર્મને જ્ઞાની ત્રણ ગુણિયુક્ત વર્તવાથી એક શ્વાસોશ્વાસમાં ખપાવે છે.

દેવદ્રવ્યના રક્ષણનું ફલ.

જિણપવયણવૃદ્ધિકરં,^૧ પ્રભાવગં^૩ નાણદંસણગુણા^૨ણં ।

રક્ખતો^૫ જિણદઠ્ઠવં,^૪ તિત્થયરત્તં^૭ લહઈ^૮ જીવો^૬ ॥૧૦૧॥

જિનપ્રવચનવૃદ્ધિકરં, પ્રભાવકં જ્ઞાનદર્શનગુણાનામ્ ।

રક્ષન્ જિનદ્રવ્ય, તીર્થકરત્વં લભતે જીવઃ ॥ ૧૦૧ ॥

(૧૬૩)

અર્થ:-જિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ કરનારે અને જ્ઞાનદર્શન
શુણુનું પ્રભાવક એવા જિનદ્રવ્યનું રક્ષણ કરનાર જીવ તીર્થંકર-
પણાને પ્રાપ્ત કરે છે.

જિણપવચણવૃદ્ધિકરં, પ્રભાવકં નાણદંસણગુણાણં ।
ભક્ષવંતો જિણદઢવં, અણંતસંસારિઓ હોઈ ॥૧૦૨॥

જિનપ્રવચનવૃદ્ધિકરં, પ્રભાવકં જ્ઞાનદર્શનગુણાનામ્ ।
ભક્ષયન્ જિનદ્રવ્ય, મનન્તસંસારિકો ભવતિ ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ:-જિનપ્રવચનની વૃદ્ધિ કરનારે અને જ્ઞાનદર્શન
શુણુનું પ્રભાવક એવા જિનદ્રવ્યનું રક્ષણ કરનાર અનંત-
સંસારી થાય.

(અનુષ્ઠુપ્વૃત્તમ્)

ભક્ષવંતો જો ઉવેક્ષવંતો, જિણદઢવં તુ સાવઓ ॥
પજ્ઞાહીણો ભવે જીવો, લિપ્પઈ પાવકમ્મુણા ॥૧૦૩॥

ભક્ષયતિ ય ઉપેક્ષતે, જિનદ્રવ્યં તુ શ્રાવકઃ ।
પ્રજ્ઞાહીનો ભવેજીવો, લિપ્યતે પાપકર્મણા ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ:-જો શ્રાવક જિનદ્રવ્યનું રક્ષણ કરે, અથવા ઉ-
પેક્ષા કરે, તો તે જીવ પ્રજ્ઞા (બુદ્ધિ) હીન થાય અને પાપ-
કર્મ લેપાય.

(૧૬૪)

ચાર મ્હોટાં અકાર્ય વર્જવાં.

(આર્યાવૃત્તમ્)

ચે^૧ઙ્ઠ^૨અદ^૩વ્યવિ^૪નાસે, રિસિ^૫ઘા^૬ણ પવ^૭યણ^૮સ્સડ^૯હા^{૧૦}હે ।

સંજ^૧ઙ્ઠ^૨ચ^૩ત^૪થ^૫ભંગે, મૂલ^૬ગી^૭ બોહિ^૮લા^૯ભ^{૧૦}સ્સ ॥ ૧૦૪ ॥

ચૈત્યદ્રવ્યવિનાશે, ઋષિઘાતે પ્રવચનસ્યોહાહે ।

સંયતીચતુર્થભંગે, મૂલાગ્નિર્વોધિલાભસ્ય ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થ:-ચૈત્યદ્રવ્યનો વિનાશ કરનાર, મુનિની ઘાત કરનાર, પ્રવચનનો ઉડાડ કરનાર અને સાધ્વીના ચતુર્થ વ્રતનો ભંગ કરનાર સમકિતના લાલચ પૃક્ષના મૂળમાં અગ્નિ મૂકે છે.

પૂજા કરવાના ભાવ પણ મહા ફલવાળા છે.

સુ^૧વ્વ^૨ઙ્ઠ^૩ દુ^૪ગ્ગયનારી, જગ^૫ગુરુ^૬ણો સિંદુ^૭વાર^૮કુસુ^૯મે^{૧૦}હિં ।

પૂ^૧આપણિ^૨હાણે^૩ણં, ઉ^૪પ્પન્ના^૫ તિયસલોગંમિ ॥ ૧૦૫ ॥

શ્રૂયતે દુર્ગતનારી, જગદ્ગુરોઃ સિન્દુવારકુસુમેઃ ।

પૂજાપ્રણિધાને-નોત્પન્ના ત્રિશ્લોકે ॥ ૧૦૫ ॥

અર્થ:-એમ સાંભળાય છે કે, દરિદ્રિ એવી એક સ્ત્રી સિન્દુવારના (નગોડના) પુષ્પોવડે પ્રભુની પૂજા કરવાના પ્રણિધાનથી-એકાગ્રતાથી દેવદોષને વિષે ઉત્પન્ન થઈ.

(૧૬૬)

ગુરુવંદન કરવાનું ફલ.

^૧તિથ્યરત્તં ^૩સમ્મત્ત-^૨સ્વાહ્યં ^૪સત્તમી ^૬તર્હયાણ ।

^૮સાહુણ વંદણેણં, ^૯વદ્ધં ^{૧૦}ચ ^{૧૧}દસારસીહેણ ॥૧૦૬॥

તીર્થકરત્વં સમ્યક્ત્વં, ક્ષાયિકં સમ્મયાસ્તુતીયાયુઃ ।

સાધૂનાં વંદનેન, વદ્ધં ચ દાશાર્હસિંહેન ॥ ૧૦૬ ॥

અર્થ:-તીર્થકરપણું, ક્ષાયિક સમકિત અને સાતમી નરકથી ત્રીજી નરકનો બંધ (એ ત્રણ પાનાં) વિધિપૂર્વક ધુનિઓને વંદન કરવાથી કૃષ્ણે ઉપાર્જન કર્યા.

દ્રવ્યસ્તવનું સ્થાપન.

^૧અકસિણપવત્તગાણં, ^૨વિરયાવિરયાણ ^૪એસ ^૬સ્વલુજુત્તો ।

^૩સંસારપયણુકરણે, ^૫દઠવત્થએ ^૭કૂવદિટ્ઠંતો ॥ ૧૦૭ ॥

અકૃત્સપ્રવર્તકાનાં વિરતાઽવિરતાનામેષ સ્વલુ યુક્તઃ ।

સંસારપ્રતનુકરણે, દ્રવ્યસ્તવે કૂપદૃશાન્તઃ ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ:-સમસ્ત પ્રકારે ધર્મકાર્યમાં નહિ પ્રવર્તેલા એવા વિરતાવિરતિ જે શ્રાવકો, તેમને સંસાર પાતળો કરવાને અર્થે દ્રવ્યસ્તવ (આચરણીય છે.) તેને વિષે ક્રૂવાનું દૃષ્ટાંત બાણપુત્ર.

(૧૬૬)

કોથનું ફઝ.

અણથોવં^૧ વણથોવં^૨, અગ્નીથોવં^૪ ચ^૩ કસાયથોવં^૬ ચ^૫ ।

ન હુ^૯ તે^૮ વિસસિ^૭અઠ્ઠવં^{૧૦}, થોવંપિ^{૧૩} હુ^{૧૪} તં^{૧૧} બહૂ^{૧૨} હોઈ^{૧૫} ॥૧૦૮॥

ઋણસ્તોકં વ્રણસ્તોક, મગ્નિસ્તોકં ચ કષાયસ્તોકં ચ ।

ન હિ તદ્વિશ્વસિતવ્યં, સ્તોકમપિ તદ્બહુભવતિ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ:-દેવું થોડું હોય, વણ થોડું હોય, અગ્નિ થોડી હોય, અને કષાય થોડો હોય તોપણ તેનો વિશ્વાસ ન કરવો. કેમ કે થોડું હોય તોપણ તે ઘણું થઈ જાય છે. અર્થાત્ ઘણું જ્ઞાન વાસ્તુ લાગતી નથી.

મિચ્છામિદુઃકરં પ્રવર્તન.

જં^૧ દુઃકરં^૨તિ મિચ્છા^૪, તં^૩ મુજ્જો^૫ કારણં^૭ અપૂરંતો^૬ ।

તિવિદ્ધેણ^૯ પડિક્કંતો^{૧૦}, તસ્સ^{૧૨} સ્વલુ^{૧૧} દુઃકરં^{૧૩} મિચ્છા^{૧૪} ॥૧૦૯॥

યદુષ્કૃતમિતિ મિથ્યા, તદ્ભૂયઃ કારણમપૂરયન્ ।

ત્રિવિધેન પ્રતિક્રામન્, તસ્ય સ્વલુ દુષ્કૃતમિથ્યા ॥૧૦૯॥

અર્થ:-જો દુષ્કૃતને મિથ્યા કરે, તે દુષ્કૃત સંબંધી કારણને ફરીને સેવે નહિ અને વિધિએ ફરીને પડિક્કમે તેનું ખરું મિથ્યાદુષ્કૃત જાણવું.

(१६७)

जं दुक्कडंति मिच्छा, तं चेव निसेवइ पुणो पावं ।
 पच्चक्खमुत्सावाई, मायानियडिप्पसंगो अ ॥११०॥

यदुष्कृतमिति मिथ्या, तच्चैव निषेवते पुनः पापम् ।
 प्रत्यक्षमृषावादी, मायानिविडप्रसंगश्च ॥ ११० ॥

अर्थः—जे दुष्कृतने-पापने मिथ्या करे, तेण पापना
 कारणुने इरीने सेवे, ते प्राणीने प्रत्यक्ष मृषावादी अने
 मायाकपटना निविड प्रसंगवाणे। जाणुवो.

मिच्छामिदुक्कडं ए वाक्यनो अर्थ.

मिति मिउ मइवत्ते, छत्तीदोसाण छायेणो होई ।
 मित्तिअ मेराइद्विओ, दुत्ति दुगंछामि अप्पाणं ॥१११॥

मीति मृदुर्मादवत्वे, ज्येति दोषाणाञ्छादने भवति ।
 मीति च मर्यादास्थितो, दु इति दुर्गच्छाम्यात्मानम् ॥१११॥

कत्ति कडं मे पावं, डत्तिय देवेमि तं उवसमेणं ।
 एसो मिच्छादुक्कड, पयक्खरत्थो समासेणं ॥११२॥

क्रेति कृतं मे पापं, डेति च दहामि तदुपशमेन ।
 एष मिथ्यादुष्कृत. पदाक्षरार्थः समासेन ॥ ११२ ॥

(૧૬૮)

અર્થ:-“મિ” મૃદુ માર્દવપણાને વિષે છે. “અજા” દોષનું આચ્છાદન કરવાને અર્થે છે. “મિ” મર્યાદામાં સ્થિત થવા માટે છે. “દુ” આત્માની દુઃખાં છડે છું એમ જણાવવા માટે છે. “ક્ષ” મહારાં કરેલાં પાપ એમ સૂચવે છે. અને “ડ” તે પાપને ઉપશમ વડે બાળી નાંખું છું એમ કહે છે. આ પ્રમાણે “મિચ્છામિદુક્ષડ” વાક્યના દરેક અક્ષરનો અર્થ સંક્ષેપમાં જણાવો.

ચાર પ્રકારના તીર્થનું વર્ણન.

^૧નામં ^૨ઠવણાતિત્થં, ^૪દઠ્ઠવંતિત્થં ^૫ચ ^૩ભાવતિત્થં ^૬ચ ।
^૬ઈક્કિંકમિ ^૮ય ^૯ઈત્તો, ^{૧૦}જ્ઞોગવિહં ^{૧૧}હોઈ ^{૧૨}નાયઠ્ઠવં ॥૧૧૩॥

નામ સ્થાપનાતીર્થ, દ્રવ્યતીર્થ ચ ભાવતીર્થ ચ ।

एकैकस्मिन् चा—ऽनेकविधं भवति ज्ञातव्यम् ॥ ११३ ॥

અર્થ:-નામ તીર્થ, સ્થાપના તીર્થ, દ્રવ્ય તીર્થ અને ભાવ તીર્થ એ પ્રમાણે તીર્થના મુખ્ય ચાર ભેદ છે. તે એકેકના અનેક પ્રકાર છે તે જાણી લેવા.

^૧દાહોવસમં ^૨તહ્હાઈ ^૪છેયણં, ^૬મલપિવાહણં ^૮ચેવ ।
^{૧૦}તિહિં ^{૧૧}અત્થેહિં ^{૧૨}નિઉત્તં, ^{૧૩}તમ્હા ^{૧૪}તં ^{૧૫}દઠ્ઠવઓતિત્થં ॥૧૧૪॥

(૧૬૯)

દાદોપશમં તૃષ્ણાદિ, ચ્છેદનં મલપ્રવાધનં ચૈવ ।

ત્રિભિરથૈર્નિયુક્તં, તસ્માત્ તદ્વ્યતસ્તીર્થમ્ ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ:-દાહનું ઉપશમાવર્તુ, તૃષ્ણાદિનો છેદ કરવો, અને મેક્ષને દૂર કરવો, એ ત્રણે અર્થે કરીને યુક્ત હોય તે કારણથી તેને દ્વ્યતીર્થ કહીએ.

ભાવતીર્થનું સ્વરૂપ.

કોહંમિ^૧ત નિગ્ગહિ^૨એ, દાહસ્સ^૩ ઉવસમણં^૪ હવઙ્ગ^૫ તિત્થં ।

લાહંમિ^૭ત નિગ્ગહિ^૮એ, તક્કા^૯એ છેયણં^{૧૦} હોઈ^{૧૧} ॥ ૧૧૫ ॥

ક્રોધેતુ નિગૃહીતે, દાહસ્યોપશમનં ભવતિ તીર્થમ્ ।

લોભે તુ નિગૃહીતે, તૃષ્ણાયાઃ ચ્છેદનં ભવતિ ॥ ૧૧૫ ॥

અટ્ઠવિહં^૫ કમ્મરયં^૬, બહુ^૭એહિં^૮ ભવેહિં^૯ સંચિયં^{૧૦} જમ્હા^{૧૧} ।

તવસંજમેણ^૭ ધોવઙ્ગ^૮, તમ્હા^૯ તં ભાવઓતિત્થં^{૧૦} ॥ ૧૧૬ ॥

અટ્ઠવિધં કર્મરજો, બહુર્ભિર્ભવૈઃ સંચિતં યસ્માત્ ।

તપઃ સંયમેન ધુવતિ, તસ્માત્ તત્ ભાવતસ્તીર્થમ્ ॥ ૧૧૬ ॥

અર્થ:-ક્રોધનો નિગ્રહ થવાથી દાહના ઉપશમરૂપ તીર્થ થાય અને લોભનો નિગ્રહ થવાથી તૃષ્ણાના છેદનરૂપ તીર્થ થાય. આઠ પ્રકારના કર્મરૂપી રજ બહુ ભવે કરીને

સંન્યય કરેલી તે તપ અને સંયમે કરીને ધોવાઈ જાય-
હર થાય. તેથી તેને ભાવતીર્થ કહીએ.

१ ११ ५ ७ ८ ९ १०
एएण होइ तित्थं, एसो अन्नोवि पज्जाओ ॥११७॥

दर्शनज्ञानचारित्र्ये-षु नियुक्तं जिनवरैः सर्वैः ।

एतेन भवति तीर्थ-मेष अन्योऽपि पर्यायः ॥ ११७ ॥

અર્થ:-એટલા માટે સર્વ જિનેદ્રોએ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રને વિષે તીર્થ કહેલું છે. એ પ્રમાણે બીજો પણ પર્યાય જાણવો.

सर्वो^१ पुर्वकयाणं^२, कर्माणं^३ पावण^४ फलविवायं^४ ॥

अवराहेसु गुणेषु अ, निमित्तमित्तं परो होइ ॥११८॥

सर्वः पूर्वकृतानां, कर्मणां प्राप्नोति फलविपाकम् ।

अपराधेषु गुणेषु च, निमित्तमात्रः परो भवति ॥ ११८ ॥

અર્થ:-સર્વ જીવો પૂર્વભવે કરેલાં કર્મોનાં ફળ
વિષાકને પામે છે. અપરાધોને વિષે અને ગુણોને વિષે બીજા
નો નિમિત્ત માત્ર જ હોય છે.

(૧૭૧)

ધારિજ્ઞ^૫ ઇત્તો^૧ જલનિહી^૩, વિકલ્લોલભિન્નકુલસેલો^૪ ।
 ન હુ^૮ અન્નજન્મનિર્મિત^૬, સુહાસુહો^૭ કમ્મપરિણામો^૮ ॥

ધાર્યત ઇતો જલનિધિ, રપિ કલ્લોલભિન્નકુલસૈલઃ ।

ન અન્યજન્મનિર્મિત-શુભાશુભઃ કર્મપરિણામઃ ॥ ૧૧૯ ॥

અર્થ:-પોતાના કલ્લોલો કરીને મ્હોટા પર્વતોને જેણે
 લેદી નાંખ્યા છે એવા સમુદ્રને ધારણ કરી શકાય, પણ
 અન્ય જન્મ નિર્મિત શુભાશુભ કર્મના પરિણામને ધારણ
 કરી શકાય નહીં. અર્થાત્ રોકી શકાય નહીં.

અકયં^૧ કો^૨ પરિભુંજ^૩જ, સકયં^૪ નાસિજ્ઞ^૫ કસ્સ^૬ કિરકમ્મં^૭ ।
 સકયમણુ^૮ભુંજમાણો^{૧૦}, કીસ^{૧૨} જણો^{૧૧} દુમ્મણો^{૧૩} હોઈ^{૧૪} ॥ ૧૨૦ ॥

અકૃતં કઃ પરિભુક્તે, સ્વકૃતં નશ્યતિ કસ્ય કિલ કર્મ ? ।

સ્વકૃતમનુભુંજાનઃ, કથં જનો દુર્મના ભવતિ ? ॥ ૧૨૦ ॥

અર્થ:-ન કરેલાં કર્મ કોણ લોગવે? અને પોતાનાં
 કરેલાં કર્મ કોનાં નાશ પામે છે? અર્થાત્ ન કરેલાં કોઈ
 લોગવતું નથી અને કરેલાં કર્મ કોઈનાં નાશ પામતાં નથી.
 ત્યારે પોતાનાં કરેલાં કર્મને લોગવતો થકો શા માટે પ્રાણી
 હુ:ખી મનવાળો થાય છે ?

(૧૭૨)

પૌષધનું ફલ.

પોસે^૫ઈ સુહ^૪ભાવે, અસુહા^૬ઈ સ્વ^૭વેઈ નત્થિ^{૧૧} સંદેહો^{૧૦} ।
 છિંદ^૮ઈ નરયતિરિયગ^૯ઈ, પોસહ^૧વિહિ^૨ અપ્પમત્તો^૩ ય ॥

પોષયતિ શુભભાવા-નશુભાનિ ક્ષયયતિ નાસ્તિ સંદેહઃ ।

છિનત્તિ નરકતિર્યગગતિં, પૌષધવિધિરપ્રમત્તશ્ચ ॥ ૧૨૧ ॥

અર્થ:-પૌષધની વિધિને વિષે અપ્રમત્ત-અપ્રમાદી
 એવો મનુષ્ય શુભ લાવનું પોષણ કરે છે, અશુભ લાવનો
 ક્ષય કરે છે અને નરક તિર્યચની ગતિનો છેદ કરે છે.
 એમાં સંદેહ નથી.

જિનપૂજાના પ્રકાર.

વરગંધપુષ્પ અક્ષય, પર્ણફલધૂપનીરપત્તે^૧હિં ।
 નૈવિજ્જવિહાણે^૩ય, જિણપૂઆ અટ્ઠ^૪હા મણિયા^૮ ॥૧૨૨॥

વરગન્ધપુષ્પાક્ષત-પ્રદીપફલધૂપનીરપાત્રૈઃ ।

નૈવેદ્યવિધાનેન ચ, જિનપૂજાઽટ્ઠધા મણિતા ॥ ૧૨૨ ॥

અર્થ:-૧ શ્રેષ્ઠ ગંધ, ૨ પુષ્પ, ૩ અક્ષત (ચોખા),
 ૪ દીપક, ૫ ફળ, ૬ ધૂપ, ૭ જળપાત્ર અને ૮ નૈવેદ્યના
 વિધાને કરીને જીનપૂજા આઠ પ્રકારે કરી છે.

(૧૭૩)

જિનેન્દ્રની પૂજાનું ફલ.

૪ ૩ ૬ ૫ ૮ ૭
 ઉવસમઇ દુરિયવર્ગં, હરઇ દુહં કુળઇ સયલસુખ્વાઇં ।

૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૨ ૧
 ચિંતાઈયંપિ ફલં, સાહઇ પૂજા જિણંદાણં ॥ ૧૨૩ ॥

ઉપશમયતિ દુરિતવર્ગં, હરતિ દુઃખં કરોતિ સકલસૌખ્યાનિ ।

ચિન્તાતીતમપિ ફલં, સાધયતિ પૂજા જિનેન્દ્રાણામ્ ॥૧૨૩॥

અર્થ:-જિનેન્દ્રની પૂજા દુરિત વર્ગને ઉપશમાવે છે, દુઃખને હર કરે છે, સમસ્ત સૌખ્યને ઉત્પન્ન કરે છે અને ચિંતાતીત-ચિંતવવાને પણ અશક્ય એવા ક્ષણને-મોક્ષ ક્ષણને સાધે છે.

ધર્મકાર્ય કરવામાં વિધિની પ્રવલ્લતા.

૨ ૧
 ધન્નાણં વિહિજોગો, વિહિપક્ષારાહગા સયા ધન્ના ।

૩ ૪ ૫ ૬
 વિહિવહુમાણા ધન્ના, વિહિપક્ષ અદૂસગા ધન્ના ॥૧૨૪॥

ધન્યાનાં વિધિયોગો, વિધિપક્ષારાધકાઃ સદા ધન્યાઃ ।

વિધિવહુમાના ધન્યા, વિધિપક્ષાઽદૂષકા ધન્યાઃ ॥૧૨૪॥

અર્થ:-વિધિનો યોગ ધન્ય પુરૂષોને થાય છે. વિધિ-પક્ષના આરાધન કરનારને સદા ધન્ય છે, વિધિનું ખડુમાન કરનારને ધન્ય છે અને વિધિપક્ષને દૂષણ આપે નહિ તેને પણ ધન્ય છે.

(૧૭૭)

આ ગ્રંથ મળવાથી થતું ફલ:-

સંવેગમણો સંવોહસત્તરિં, જો પઢેઈ મઘ્વજિવો ।

સિરિજયસેહરઠાણં, સો લહૈઈ નત્થિ સંદેહો ॥૧૨૫॥

સંવેગમનાઃ સંવોધસત્તરિં, યઃ પઠતિ મઘ્વજીવઃ ।

શ્રી જયશેખરસ્થાનં, સલમતે નાસ્તિ સંદેહઃ ॥ ૧૨૫ ॥

અર્થ:-સંવેગ યુક્ત મનવાળા થયા થકા જે લઘ્વ જીવો આ સંવોધસત્તરિ પ્રકરણ લખે, તે શ્રીજયશેખર સ્થાન-મોક્ષસ્થાન પ્રત્યેષામે એમાં સંદેહ નથી.

(અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ્)

શ્રીમન્નાગપુરીયાહ, તપોગણકજારુણાઃ ॥

જ્ઞાનપીઘૂષપૂર્ણીંગાઃ સૂરીન્દ્રા જયશેખરાઃ ॥ ૧ ॥

તૈષાંપત્કજમધુપાઃ, સૂર્યો રત્નશેખરાઃ ॥

સારંસૂત્રાત્સમુદ્દત્ય, ચક્રુઃસંવોધસત્તરિમ્ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-શ્રીમત્ નાગપુરીય નામના તપગણેશ્વરે ૩૫૫ કમળને સૂર્ય સમાન અને જ્ઞાન ૩૫૫ અમૃતવડે પૂર્ણ શરીરવાળા શ્રીજયશેખર નામના સૂરીન્દ્રના ચરણકમળને વિષે બ્રમર સમાન શ્રીરત્નશેખર નામે આચાર્યે, સૂત્રમાંથી સાર સાર ગાથાઓનો ઉદ્ધાર કરીને આ સંવોધસત્તરિ નામે પ્રકરણની રચના કરી.

॥ सञ्चारित्रचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छाऽधिपति

श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्रीमन्महावीरस्वामिहस्तदीक्षित

श्री वीरभद्रमुनिमहाराज कृत

श्री

चतुसरण पयन्त्रौ.

(भूणान्यय, संस्कृत छाया अने लापान्तर युक्त.)

(आर्यावृत्तम्)

सावज्जजोगविरई, उक्कित्तण गुणवओ अ पडिवत्ती ।

खलियस्स निंदणा वण, - तिगिच्छगुणधारणा चेव ॥

सावज्जोग विरति-सत्कीर्तनं गुणवतश्च प्रतिपत्तिः ।

स्खलितस्य निन्दना, व्रणचिकित्सा गुणधारणाचैव ॥१॥

अर्थः-पाप व्यापारथी निवर्तवाङ्ग साभायक नाभे
पडेहुं आवश्यक्. शोवीस तीर्थकरना गुणानुं उत्किर्तन करवा ऽप

(૧૭૬)

ચઉવિસતથો નામનું બીજું આવશ્યક, ગુણવંત ગુરૂની વંદના
 રૂપ વંદનક નામનું ત્રીજું આવશ્યક, લાગેલા અતિચાર
 રૂપ દોષની નિંદારૂપ પ્રતિક્રમણ નામનું ચોથું આવશ્યક,
 પ્રણયિકિત્સા-ભાવધા એટલે આત્માને ભારે દુષણ લાગેલું,
 તેને મટાડવા રૂપ કાઉસગ્ગ નામનું પાંચમું આવશ્યક, અને
 ગુણને ધારણ કરવા રૂપ પચ્ચખાણ નામનું છઠ્ઠું આવશ્યક.
 એ છ આવશ્યક નિશ્ચે કરી કહેવાય છે.

ચારિત્ત^૫સ્સ વિસો^૬હી, કીર^૭હસામા^૪ઈ^૮ણ કિલ^૯ ઇ^૧હયં ।
 સાવ^૨જ્ઞેયર-જોગા^૩ણ, વજ્જ^૩ણા-સેવ^૩ણત્ત(ણ)ઓ ॥ ૨ ॥

ચારિત્રસ્ય વિશુદ્ધિઃ, ક્રિયતે સામાયિકેન કિલેહ ।

સાવચેતરયોગાનાં, વર્જના સેવનત્વતઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-આ જિનશાસનમાં સામાયિક વડે નિશ્ચે
 ચારિત્રની વિશુદ્ધિ કરાય છે, તે સાવધ યોગને ત્યાગ
 કરવાથી અને નિર્વધ યોગને સેવવાથી થાય છે

દંસ^૫ણયાર-વિસો^૬હી, ચ^૪ડવીસા^૪યત્થ^૬ણ કિજ્જ^૯ઈ^૧ય ।
 અચ્ચ^૩બ્ભુઅ-ગુણકિત્ત^૩ણ, -રૂ^૩વેણં જિણવરિંદા^૨ણં ॥ ૩ ॥

દર્શનાઽઽચાર વિશુદ્ધિ-શ્વતુર્વિંશત્યાત્મસ્તવેન ક્રિયતે ચ ।

અત્યદ્ભુતગુણકીર્તન-રૂપેણ જિનવરેન્દ્રાણામ્ ॥ ૩ ॥

(૧૭૭)

અર્થ:-દર્શનાચારની વિશુદ્ધિ ચઢવિસતથા (લોગસસ) વડે કરાય છે. તે જિનેશ્વર ભગવાનોના અતિ અદ્ભુત ગુણના કીર્તનરૂપ ચોવિસે જિનની સ્તુતિવડે થાય છે.

નાનાઈઆઝગુણા, તસસંપન્નપડિવત્તિકરણાઓ ।

વંદણણં વિહિણા, કીરઈ સોહીઝ તેસિં તુ ॥ ૪ ॥

જ્ઞાનાદિકાસ્તુગુણા-સ્તત્સંપન્ન પ્રતિપત્તિકરણાત્ ।

વન્દનકેન વિધિના, ક્રિયતે શુદ્ધિસ્તુ તેષાન્તુ ॥ ૪ ॥

અર્થ:-જ્ઞાનાદિક ગુણો તે જ્ઞાનાદિ ગુણસંપન્ન શુર-મહારાજની ભક્તિથી થાય છે અને શુર મહારાજની વિધિપૂર્વક વંદના કરવારૂપ, ત્રીજાવંદન નામના આવશ્યકે જ્ઞાનાદિક ગુણોની શુદ્ધિ કરાય છે.

खलिअँस्स यं तेसिँ पुँणो,

विहिणो जं निंदणोइ पडिक्कमणं ।

तेणँ पडिक्कमणेणं,

तेसिँ पि य कीरए सोही ॥ ५ ॥

स्खलितस्य च तेषां पुन-र्विधिना यन्निन्दनादि પ્રતિક્રમણમ્ ।

તેન પ્રતિક્રમણેન, તેષામપિ ચ ક્રિયતે શુદ્ધિઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-વળી તે જ્ઞાનાદિક ગુણોની આશાતનાની

(૧૭૮)

નિંદાદિક, વિધિવડે કરવી તે પ્રતિક્રમણ કહેવાય; તે પ્રતિક્રમણવડે તે જ્ઞાનાદિક ગુણોની શુદ્ધિ કરાય છે.

ચરણાઙ્યાઙ્યાણં, જહક્રમં વળતિગિચ્છરૂવેણં ।

પડિક્રમણાસુદ્ધાણં, સોહી તહ કાઠસ્સગ્ગેણં ॥૬॥

ચરણાઙતિગાદિકાનાં, યથાક્રમં વળચિકિત્સારૂપેણ ।

પ્રતિક્રમણાઙશુદ્ધાનાં, શુદ્ધિસ્તથા કાયોત્સર્ગેણ ॥ ૬ ॥

અર્થ:-ચારિત્રાદિકના અતિચારોની પ્રતિક્રમણવડે શુદ્ધિ ન થઈ હોય તેમની ગુમડાના ઐષધ સરખા અનુક્રમે આવેલા પાંચમા કાઉસગ્ગ નામના આવશ્યકવડે શુદ્ધિ થાય છે.

ગુણધારણરૂવેણં, પચ્ચક્ષણેણ તવહારસ્સ ।

વિરિઆયારસ્સ પુણો, સઁવેહિ વિ કીરણ સોહી ॥૭॥

ગુણધારણરૂપેણ, પ્રત્યારખ્યાનેન તપોઙતિચારસ્ય ।

વીર્યાઙચારસ્ય પુનઃ, સર્વૈરપિ ક્રિયતે શુદ્ધિઃ ॥ ૭ ॥

અર્થ:-ગુણના ધારણ કરવારૂપ પચ્ચક્ષણે કરી તપના અતિચારની અને વળી વીર્યાચારની સર્વ આવશ્યકે કરી શુદ્ધિ કરાય છે.

ગય વસહ સીહ અભિસેઅ,દામ સસિ ઢિણયરં ઢ્યયં કુંભં ।

પઠમસર સાગર વિમાણ, ભવણ રયણુચ્ચય સિહિં ચ ॥

(૧૭૯)

ગજવૃષભ સિંહાઽભિષેક-દામ શશિ દિનકરં ધ્વજં કુંભમ્ ।
પદ્મ સરઃ સાગર વિમાન-ભવન રત્નોચ્ચય શિશિ ચ ॥૮॥

અર્થ:-હાથી, વૃષભ, સિંહ, લક્ષ્મીઅભિષેક, માળા, ચંદ્રમા, સૂર્ય, ધ્વજા, કળાસ, પદ્મસરોવર, ક્ષીરસમુદ્ર, દેવગતિમાંથી આવેલા તીર્થંકરની માતા વિમાન, અને નરકમાંથી આવેલા તીર્થંકરની માતા લવન દેખે, રત્નનો ઢગલો અને અગ્નિ. એ ચઉદ સ્વપ્ન સર્વ તીર્થંકરોની માતા તેમને ગર્ભમાં આવતાં દેખે.

અમરિંદનરિંદમુણિંદ-વંદિઅં વંદિઅં મહાવીરં ।
કુસલાણુવંધિવંધુર-મજ્ઝયણં કિત્તહસ્સામિ ॥ ૯ ॥

અમરેન્દ્રનરેન્દ્ર મુનીન્દ્ર-વન્દિતં વન્દિત્વા મહાવીરમ્ ।
કુશલાઽનુવન્ધિ વન્ધુર-મધ્યયનં કીર્ત્તયિષ્યામિ ॥ ૯ ॥

અર્થ:-દેવતાનાઈન્દ્ર, ચક્રવર્તિરાજા, અને મુનીશ્વરોથી વંદન કરાએલા એવા મહાવીરસ્વામિને વંદન કરીને મોક્ષને પમાડનાર સુંદર ચઉસરણુ નામનું અધ્યયન કહીશ.

ચતુસરણગમણદુક્કહ-ગરિહા સુકહાણુમોયંણા ચૈવ ।
એસ ગણો અણવરયં, કાયવો કુસલહેઉ ત્તિ ॥ ૧૦ ॥

(૧૮૦)

ચતુઃ શરણગમનં દુઃકૃત-ગર્હાં સુકૃતાન્નુમોદના ચૈવ ।

एष गणोऽनवरतं, कर्त्तव्यः कुशलहेतुरिति ॥ १० ॥

અર્થ:-ચાર શરણ કરવાં, પાપકાર્યોની નિંદા કરવી, અને નિશ્ચે સુકૃતની અનુમોદના કરવી. આ ત્રણ વસ્તુઓ ખાસ મોક્ષના કારણભૂત છે; માટે તેની નિરંતર ઉપાસના કરવી.

अरिहंत सिद्ध साधू, केवलिकहिओ सुहावहो धम्मो ।

एए चउरो चउगइ-हरणा सरणं लहइ धन्नो ॥ ११ ॥

अर्हन्तः सिद्धाः साधवः, केवलिकथितः सुखावहो धर्मः ।

एते चत्वारश्चतुर्गति-हरणाः शरणं लभते धन्यः ॥ ११ ॥

અર્થ:-અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવળીએ કહેલો સુખ આપનાર ધર્મ, આ ચાર શરણ છે, તે ચાર ગતિનો નાશ કરનાર છે અને તે ભાગ્યશાળી પુરૂષનેજ પ્રાપ્ત થાય છે.

अह सो जिणभक्तिभरु-च्छरंतरोमंचकंचुअकरालो ।

पहरिसपणउम्मीसं, सीसंमि कयंजलीभणइ ॥ १२ ॥

अथ स जिनभक्तिभरो-च्छरद्रोमाञ्चकञ्चुककरालः ।

प्रहर्षप्रणयोन्मिश्रं, शीर्षे कृताञ्जलिर्भणति ॥ १२ ॥

અર્થ:-હવે તીર્થંકરની ભક્તિના સમૂહે કરી ઉચ્છળતાં

(૧૮૧)

રૂપાટાંરૂપ અખતરે કરી લયંકર એવો તે પુરૂષ ઘણા હર્ષ
અને સ્નેહ સહિત મસ્તકને વિષે બે હાથ બેડી આ
પ્રમાણે કહે.

રાગ^૧દોસારી^૩ણં, હંતા^૪ કમ્મટગાઝ^૫ અરિહંતા^૬ ।

વિસયકસાયા^૭રીણં, અરિહંતા^૮ હંતુ^૯ મે સરણં^{૧૦} ॥૧૩॥

રાગદ્વેષાડરીણાં, હન્તારઃ કર્માઽષ્ટકાચરિહન્તારઃ ।

વિષયકષાયાડરીણા-મર્હન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥૧૩॥

અર્થ:-રાગ અને દ્વેષરૂપ વૈરીઓના હણનાર, અને
આઠકર્માદિક શત્રુને સંહારનાર, વિષયકષાયાદિક રિપુઓનો
નાશ કરનાર એવા અરિહંત લગવાનનું મહને શરણ હો.

રાયસિરિમવકસિ^૧ત્તા^૨, તવચરણં^૪ દુચ્ચરં^૩ અણુચરિ^૫ત્તા ।

કેવલસિરિમરહંતા^૬, અરિહંતા^૭ હંતુ^૮ મે સરણં^{૧૦} ॥ ૧૪ ॥

રાજ્યશ્રિયમવકૃપ્ય, તપશ્ચરણં દુશ્ચરમનુચર્ય ।

કેવલશ્રિયમર્હન્તોઽર્હન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥૧૪॥

અર્થ:-રાજ્યલક્ષ્મીનો ત્યાગ કરીને, દુષ્કરતપ અને
આરિત્રને સેવીને, કેવળ જ્ઞાનરૂપ લક્ષ્મીને યોગ્ય એવા
અરિહંતોનું મહને શરણ હો.

(૧૮૨)

ધુઈવંદણમરહંતા^૧, અમરિંદ^૨ નરિંદ^૩ પૂઅમરહંતા^૪ ।
 સાસયસુહમરહંતા^૫, અરિહંતા^૬ હંતુ^૭ મે સરણં^૮ ॥ ૧૫ ॥

સ્તુતિવન્દનમર્હંતો-મરેન્દ્ર નરેન્દ્ર પૂજામર્હંતઃ ।

શાશ્વતસુખમર્હંતો-ર્હંતો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:-સ્તુતિ અને વંદન કરવા યોગ્ય, ઇન્દ્ર અને ચક્રવર્તિની પૂજાને લાયક અને શાશ્વત સુખ પામવાને યોગ્ય એવા અરિહંતોનું મહેને શરણુ હો.

પરમણગયં મુણંતા^૧, જોઈંદ^૨ મહિંદ^૩ જ્ઞાણમરહંતા^૪ ।
 ધમ્મકહં^૫ અરહંતા^૬, અરિહંતા^૭ હંતુ^૮ મે સરણં^૯ ॥ ૧૬ ॥

પરમનોગતં જ્ઞાનન્તો-યોગીન્દ્ર મહેન્દ્ર ધ્યાનમર્હંતઃ ।

ધર્મકથામર્હંતો-ર્હંતો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-ખીજાના મનમાં રહેલી વાતને બાહુનારા, અને યોગીશ્વર તથા મહેન્દ્રને ધ્યાન કરવા યોગ્ય એવા અરિહંતોનું મહેને શરણુ હો.

સવજિઆણમહિસં^૧, અરહંતા^૨ સચ્ચવયણમરહંતા^૩ ।
 વંભવયમરહંતા^૪, અરિહંતા^૫ હંતુ^૬ મે સરણં^૭ ॥ ૧૭ ॥

(૧૮૩)

સર્વજીવાનામર્હિસા-મર્હન્તઃ સત્યવચનમર્હન્તઃ ।

બ્રહ્મવ્રતમર્હન્તોઽર્હન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ-સર્વ જીવોની દયા પાળવી તેને યોગ્ય, સત્ય વચનને યોગ્ય, વળી બ્રહ્મવ્રત પાળવાને યોગ્ય એવા અરિહંતોનું મ્હને શરણ હો.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
ઓસરણમવસરિત્તા, ચૃતીસં અઙ્ગસણ નિસેવિત્તા ।

૭ ૬ ૮ ૯ ૧૨ ૧૦ ૧૧
ધમ્મકહં ચ કહંતા, અરિહંતા હંતુ મે સરણં ॥ ૧૮ ॥

સમવસરણમવસૃત્ય, ચતુર્સ્થિશતોઽતિશયાન્નિષેવ્ય ।

ધર્મકથાં ચ કથયન્તોઽર્હન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ-સમવસરણમાં બેસીને ચોત્રીશ અતિશયે કરીને સહિત ધર્મકથાને કહેતા એવા અરિહંતોનું મ્હને શરણ હો.

૧ ૨ ૪ ૫ ૬ ૭
એગાઙ્ગિરા ણેગે, સંદેહે દેહિણં સમં છિત્તા ।

૮ ૯ ૧૦ ૧૩ ૧૧ ૧૨
તિહુઅણમણસાસંતા, અરિહંતા હંતુ મે સરણં ॥ ૧૯ ॥

એકયા ગિરાઽનેકાન્, સંદેહાન્દોહિનાં છિત્ત્વા ।

ત્રિભુવનમનુશાસયન્તોઽર્હન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ-એક વચને કરીને પ્રાણીઓના અનેક સંદેહોને એક કાળે છેદી નાખતા અને ત્રણ જગતને શિક્ષા (ઉપદેશ) આપતા એવા અરિહંત ભગવાનનું મ્હને શરણ હો.

(૧૮૭)

વેયનામણ^૧ ભુવણં^૨, નિઘ્વાવંતા^૩ ગુણેસુ^૪ ઠાવંતા^૫ ।
 જિઅલોઅમુદ્ધરંતા^૬, અરિહંતા^૭ હંતુ^૮ મે સરણં^૯ ॥ ૨૦ ॥

વચનાઽમૃતેન ભુવનં, નિર્વાપયન્તો ગુણેષુ સ્થાપયન્તઃ ।
 જીવલોકમુદ્ધરન્તોઽર્હન્તો ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:-પોતાના વચનામૃતવડે જગતને શાંતિ પમાડતા, અને ગુણોમાં સ્થાપતા, વળી જીવલોકનો ઉદ્ધાર કરતા એવા અરિહંતનું મહેને શરણુ હો.

અચ્ચબુઅગુણવંતે^૧, નિયજસસસહરપસાહિઅદિઅંતે^૨ ।
 નિયય^૩ મણાઙ્ગઅણંતે^૪, પઢિવન્નો^૫ સરણમરિહંતે^૬ ॥ ૨૧ ॥

અત્યદ્ભૂત ગુણવતો-નિજયજઃ સશધર પ્રસાધિતદિગન્તાન્ ।
 નિયતમનાઘનન્તાન્, પ્રતિપન્નઃ શરણમર્હતઃ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:-અતિ અદ્ભૂત ગુણવાળા, અને પોતાના યશસ્વ અંદ્રવડે સર્વ દિશાઓના અંતને શોભાવ્યા છે એવા, શાશ્વત અનાદિઅનંત એવા અરિહંતોનું શરણુ મહે અંગિકાર કર્યું છે.

ઉજ્જિયજરમરણાણં^૧, સમત્તદુઃખત્તસત્તસરણાણં^૨ ।
 તિહુઅણજણસુહયાણં^૩, અરિહંતાણં^૪ નમો તાણં^૫ ॥ ૨૨ ॥

(૧૮૫)

उज्जितजरामरणेभ्यः, समस्तदुःखार्त्तसत्त्वशरणेभ्यः ।

त्रिभुवनजनमुखदेभ्योऽर्हद्भ्यो नमस्तेभ्यः ॥ ૨૨ ॥

અર્થ:-જેમણે જરા અને મરણ તબ્યાં છે, અને
બધા દુઃખથી પીડાએલા પ્રાણીઓને જે શરણભૂત છે, અને
ત્રણ જગતના લોકને જે સુખ આપનારા છે એવા તે
અરિહંતોને મહારે નમસ્કાર હો.

अरिहंतसरणमलसुद्धि, लब्धसुविसुद्धसिद्धबहुमाणो ।

पणयसिररइयकरकमल, सेहरो सहरिसं भणइ ॥ ૨૩ ॥

अर्हच्छरणमलशुद्धि-लब्धसुविसुद्धसिद्धबहुमानः ।

मणतशिरोरचितकरकमल-शेखरः सहर्ष भणति ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-અરિહંતના શરણથી કર્મરૂપ મેલની શુદ્ધિએ
પામ્યું છે અતિ શુદ્ધ સિદ્ધમાં બહુ માન જેણે એવો, અને
તેથી નમેલા મસ્તક ઉપર કર્યો છે હસ્તરૂપ કમળનો
દોડો જેણે અર્થાત્ મસ્તકે અંજલી કરી છે જેણે એવો
હજીઆ કર્મિજીવ હર્ષ સહિત સિદ્ધતું શરણ કહે.

कम्मठक्खयसिद्धा, साहाविअनाणदंसणसमिद्धा ।

सवटलद्धिसिद्धा, ते सिद्धा हुंतु मे सरणं ॥ ૨૪ ॥

(૧૮૬)

કર્માઽષ્ટકયસિદ્ધાઃ, સ્વાભાવિકજ્ઞાનદર્શનસમૃદ્ધાઃ ।

સર્વાર્થલાઙ્ઘિસિદ્ધા-સ્તેસિદ્ધા ભવન્તુ મમ શરણમ્ ॥૨૪॥

અર્થઃ:-આઠ કર્મનો ક્ષય કરીને સિદ્ધ થએલા, અને સ્વાભાવિકજ્ઞાનદર્શનની સમૃદ્ધિવાળા, વળી સર્વ અર્થની લાઙ્ઘિઓ જેમને સિદ્ધ થઈ છે એવા તે સિદ્ધોનું મુને શરણુ હો.

તિ^૧અલો^૨અમત્યયત્થા, પરમપયત્થા અ^૩ચિંતસામત્થા ।

મંગલ^૪સિદ્ધપયત્થા, સિદ્ધા^૬ સરણં^૭ સુહપસત્થા^૫ ॥૨૫॥

ત્રૈલોક્યમસ્તકસ્થાઃ, પરમપદસ્થા અચિન્ત્યસામર્થ્યાઃ ।

મંગલસિદ્ધપદાર્થાઃ, સિદ્ધાઃ શરણં સુખપ્રશસ્તાઃ ॥૨૫॥

અર્થઃ:-ત્રણુભુવનના મથાળે રહેલા, અને પરમપદ એટલે મોક્ષમાં રહેલા, વળી અચિંત્ય સામર્થ્યવાળા, અને મંગલભૂત સિદ્ધપદમાં રહેનાર, અને અનંત સુખે કરી પ્રશસ્ત એવા સિદ્ધોનું મુને શરણુ હો.

મૂલુ^૧ક્ષયપડિવક્ષા, અમૂઢલક્ષા^૨ સજોગિપચ્ચક્ષા^૩ ।

સાહાવિ^૪અત્તસુક્ષા, સિદ્ધા^૬ સરણં^૭ પરમમુક્ષા^૫ ॥૨૬॥

મૂલોત્ત્વાતપ્રતિપક્ષા-અમૂઢલક્ષાઃ સયોગિપ્રત્યક્ષાઃ ।

આપ્તસ્વાભાવિકસુખાઃ, સિદ્ધાઃ શરણં પરમમોક્ષાઃ ॥૨૬॥

(૧૮૭)

અર્થ:-મૂળથી ઉખાડી નાખ્યા છે રાગદ્વેષરૂપ શત્રુઓ
જેમણે અને અમૂઢ લક્ષવાળા, વળી કેવળીઓ જેમને દેખી
શકે છે એવા, સ્વાભાવિક સુખ જેમણે અહણ કર્યું છે એવા
ઉત્કૃષ્ટ મોક્ષવાળા સિદ્ધોનું મહને શરણ હો.

પડિપીલ્હિઅપડિનીઆ,

સમગ્ગજ્ઞાણઅગ્ગિદદ્ધુભવવીઆ ।

જાઈસરસરણીઆ,

સિદ્ધા સરણં સમરણીયા ॥૨૭॥

પ્રતિપ્રેરિતપ્રત્યનીકાઃ, સમગ્રધ્યાનાગ્નિદગ્ધભવવીજાઃ ।

યોગીશ્વરસરણીયાઃ, સિદ્ધાઃ શરણં સ્મરણીયાઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ:-જેમણે રાગાદિ શત્રુઓનો તિરસ્કાર કર્યો છે,
વળી જેમણે ભવનુંળીજ સમગ્રધ્યાનરૂપ અગ્નિએ ખાળ્યું
છે એવા, અને યોગીશ્વરોએ આશ્રય કરવા યોગ્ય તથા
ભવ્ય પ્રાણીઓએ સ્મરણ કરવા લાયક એવા સિદ્ધોનું
મહને શરણ હો.

પાવિઅપરમાણંદા, ગુણનિસંદા વિદિન્નભવકંદા ।

લહુઈકયરવિચંદા, સિદ્ધા સરણં સ્વવિઅંદંદા ॥૨૮॥

પ્રાપિતપરમાનન્દા-ગુણનિસ્પન્દા વિદીર્ણભવકન્દાઃ ।

લઘુકીકૃતરવિચન્દાઃ, સિદ્ધાઃ શરણં ક્ષપિતદ્વન્દાઃ ॥ ૨૮ ॥

(૧૮૮)

અર્થ:-આનંદ પમાડનાર, અને ગુણના સાર રૂપ, વળી જેમણે લવરૂપકંદનો નાશ કર્યો છે, અને કેવળ જ્ઞાનના પ્રકાશવડે ચંદ્ર અને સૂર્યને થોડા પ્રભાવવાળા કરી દીધા છે, અને વળી જેમણે યુદ્ધ આદિ કલેશનો નાશ કર્યો છે એવા સિદ્ધોનું મહને શરણુ હો.

૧ ૨ ૩
ઉવલદ્ધપરમવંભા, દુલ્લહલંભા વિમુક્કસંરંભા ।

૪ ૬ ૭ ૫
ભુવણઘરધરણસ્વંભા, સિદ્ધા સરણં નિરાંરંભા ॥૨૯॥

ઉપલબ્ધપરમબ્રહ્માણો-દુર્લભલંભા વિમુક્તસંરમ્ભા: ।

ભુવનગૃહધરણસ્તમ્ભા:, સિદ્ધા: શરણં નિરાંરમ્ભા: ॥૨૯॥

અર્થ:-પામ્યું છે ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન જેમને એવા, વળી મોક્ષરૂપ દુર્લભ લાભ મેળવ્યો છે જેમણે એવા, મૂક્યા છે અનેક પ્રકારના સમારંભ જેમણે એવા, ત્રણભૂવનરૂપ ઘરને ધારણુ કરવામાં સ્તંભ સમાન, અને વળી આરંભ રહિત એવા સિદ્ધોનું મહને શરણુ હો.

૧ ૨
સિદ્ધસરણેણ નયવંભહેડ, સાધુગુણજણિઅઅગુરાઓ ।

૩ ૪ ૫ ૬
મેઙ્ઘીમિલંતસુપસત્થ, -મત્થઓ તત્થિમં મળઈ ॥૩૦॥

સિદ્ધશરણેન નયવ્રહ્મહેતુ-સાધુગુણજનિતાનુરાગ: ।

મેઘિનીમિલત્સુપસત્થ-મસ્તકસ્તન્નેદંભણતિ ॥ ૩૦ ॥

(૧૮૯)

અર્થ:-સિદ્ધના શરણવડે નય અને બાર અંગરૂપ
બ્રહ્મના કારણભૂત સાધુના ગુણોનો ઉપજ્યો છે અનુરાગ
જેને, એવો ભવ્ય પ્રાણી પૃથ્વીને અડક્યું છે અતિ પ્રશસ્ય
મસ્તક જેનું એવો થઈ ત્યાં આ રીતે કહે.

જિઅલોઅવંધુ^૧ણો કુગઈ^૨, સિંધુ^૩ણો પારગા^૪ મહાભાગા^૫ ।
નાણા^૬ઈણહિં સિવસુખ, સાહગા^૭ સાહુણો^૮ સરણં ॥૩૧॥

जीवलोकबन्धवः कुगति-सिन्धोः पारगा महाभागाः ।

ज्ञानादिकैः शिवसुख-साधकाः साधवः शरणम् ॥ ३१ ॥

અર્થ:-જીવલોકના બંધુ અને કુગતિસમુદ્રના પાર-
પામનાર, મહાભાગ્યવાળા એવા, અને જ્ઞાનાદિકે કરી મોક્ષ
સુખના સાધનાર સાધુઓનું મુને શરણ હો.

કેવલિ^૧ણો પરમો^૨હી, વિ^૩લમ^૪ઈ સુઅ^૫હરા^૬ જિણમયંમિ^૭ ।
આયરિય^૮ઉવજ્ઞાયા^૯, તે સવ્વે^{૧૦} સાહુણો^{૧૧} સરણં ॥ ૩૨ ॥

केवलिनः परमावधयो-विमलप्रतयःश्रुतधराजिनमते ।

आचार्योपाध्याया-स्तेसर्वे साधवः शरणम् ॥ ३२ ॥

અર્થ:-કેવળીઓ, પરમાવધિજ્ઞાનવાળા, વિપુલમતિ
મનઃ પર્યવજ્ઞાની, શ્રુતધર તેમજ જિનમતને વિષે રહેલા
આચાર્યો અને ઉપાધ્યાયો તે સર્વે સાધુઓનું મુને શરણ હો.

(૧૯૦)

ચ^૧ઉદસદસનવપુ^૪વી, દુવાલસિક્કારસંગિ^૩ણો જે અ^૨ ।

જિ^૫ણકપ્પાહાલંદિ^૬અ, પરિહારવિસુદ્ધિસા^૮હૂ અ^૭ ॥૩૩॥

ચતુર્દશદશનવપૂર્વિ^૧ણો-દ્વાદશૈકાદશાઙ્ગિ^૨નો યે ચ ।

જિનકલ્પિકાયથાલંદિકાઃ, પરિહારવિશુદ્ધિસાધવશ્ચ ॥૩૩॥

અર્થ:-ચઉદપૂર્વિ, દશપૂર્વિ અને નવપૂર્વિ, અને વળી
બાર અંગ ધરનાર, અગિયાર અંગ ધરનાર, જિનકલ્પિ,
યથાલંદિ, પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્રવાળા એવા સાધુઓનું
મહને શરણુ હો.

ક્ષીરાશ્રવમહુઆસવ, સંભિન્નસોઅકુટ્ટબુદ્ધી^૧અ ।

ચારણવે^૨ઉવિપયાણુ, સારિણો સાહુ^૩ણો સરણં^૪ ॥૩૪॥

ક્ષીરાશ્રવમધ્વાશ્રવ-સંભિન્નશ્રોતઃ કોષ્ટબુદ્ધયઃ ।

ચારણવૈકુર્ષિપદાઽ-નુસારિણઃ સાધવઃ શરણમ્ ॥ ૩૪ ॥

અર્થ:-ક્ષીરાશ્રવ અને મધ્વાશ્રવ લઙ્ઘિવાળા, સંભિન્ન
શ્રોતલઙ્ઘિવાળા અને કોષ્ટબુદ્ધિવાળા, ચારણ મુનિયો, વૈક્રિય
લઙ્ઘિવાળા અને પદાનુસારિલઙ્ઘિવાળા સાધુઓનું મહને
શરણુ હો.

(૧૯૧)

उज्झिअवइरविरा^१हा, नि^२च्च म^३दो^४हा पसंतमुहसो^४हा ।
अभि^५मयगुणसंदो^६हा, ह^७यमो^८हा सा^९हुणो सरणं ॥३५॥

उज्झિતવૈરવિરોધા-નિત્યમદ્રોહાઃ પ્રશાન્તમુખશોભાઃ ।

અભિમતગુણસન્દોહા-હતમોહાઃ સાધવઃ શરણમ્ ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:-તજ્યાં છે વૈર વિરોધ જેમણે, હમેશાં અદ્રોહિ,
અતિશય શાંત, મુખની શોભાવાળા, બહુમાન કર્યું છે ગુણના
સમૂહનું જેમણે એવા, અને હણ્યો છે મોહ જેમણે એવા
સાધુઓનું મહને શરણ હો.

खंडिअसिणेह^१दामा, अ^२कामधा^३मा नि^४कामसु^५हका^६मा ।
सु^७पुरिसम^८णाभि^९रामा, आ^{१०}यारामा मु^{११}णी सरणं ॥३६॥

खण्डितस्नेहदामानोऽ-कामधामानो निकाममुखकामाः ।

सुपुरुषमनोऽभिरामा-आत्मारामा मुनयः शरणम् ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:-તોડયું છે સ્નેહરૂપ બંધન તે જેમણે, નિર્વિકારી
સ્થાનમાં રહેનાર, નિર્વિકાર મુખના કામી, સત્પુરુષોના મનને
આનંદ કરનાર અને આત્મામાં રમનાર મુનિઓનું મહને
શરણ હો.

(૧૧૨)

મિલિહઅવિસયકસાયા,
 ડજ્ઝિઅઘરઘરણીસંગસુહસાયા ।
 અકલિઅહરિસાવિસાયા,
 સાહૂ સરણં ગયપમાયા ॥ ૩૭ ॥

મિલિહતવિષયકષાયા-ડજ્ઝિતગૃહગૃહિણીસંગસુખસ્વાદાઃ ।
 અકલિતહર્ષવિષાદાઃ, સાધવઃ શરણં ગત પ્રમાદાઃ ॥ ૩૭ ॥

અર્થઃ:-હર કર્યો છે વિષય અને કષાય તે જેમણે,
 ત્યાગ કર્યો છે ઘર અને સ્ત્રીના સંગના સુખનો સ્વાદ તે
 જેમણે, વળી નથી હર્ષ અને નથી શોક તે જેમને એવા
 અને ગયો છે પ્રમાદ જેમનો એવા સાધુઓનું મહેને
 શરણુ હો.

હિંસા^૧ઈદોસ^૨ સુન્ના, કય^૩કારુન્ના^૪ સયંમુરુપ્પન્ના ।
 અજરામરપહ^૫ખુન્ના, સાહૂ સરણં સુકયપુન્ના ॥ ૩૮ ॥

હિંસાદિ દોષ શૂન્યાઃ, કૃતકારુણ્યાઃ સ્વયમ્ભૂરુપ્પજ્ઞાઃ ।
 અજરાઽમરપથક્ષુણ્ણાઃ, સાધવઃ શરણં સુકૃતપુણ્યાઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થઃ:-હિંસાદિક દોષે કરીને રહિત, કર્યો છે કર્ણુ-
 ભાવ તે જેમણે, એવા સ્વયંભુરમણ, સમુદ્ર જેવી વિસ્તીર્ણ
 બુદ્ધિવાળા, જરા અને મરણ રહિત મોક્ષમાર્ગમાં જનારા,

(૧૯૩)

અને અતિશય પુન્ય કર્યું છે જેમણે એવા સાધુનું મ્હને
શરણુ હો.

કામવિડંબણ^૧ચુક્રા, કલિમલમુક્ત^૨ા વિમુક્ત^૩ચૌરિકા^૪ ।
પાવરયસુરયરિકા^૪, સાધુગુણરયણચિચ્ચિકા^૫ ॥ ૩૯ ॥

કામવિડમ્બનચ્યુતાઃ, કલિમલમુક્તા વિમુક્તચૌરિકાઃ ।

પાપરજઃ સુરતરિક્તાઃ, સાધુગુણરત્નદીપ્તિમન્તઃ ॥૩૯॥

અર્થ:-કામની વિડંબનાએ કરીને રહિત, પાપે કરીને
રહિત, વળી જેમણે ચૌરીનો ત્યાગ કર્યો છે એવા, પાપરૂપ-
રજના કારણુ એવા મૈથુનથી રહિત, અને સાધુના શુભરૂપ-
રત્નની કાંતિવાળા એવા મુનિઓનું મ્હને શરણુ હો.

સાહુત્તસુઠિઆ^૩ જં, આયરિયાઈ^૧ તઓઅ^૨ તે સાહૂ^{૫ ૪ ૬ ૭} ।
સાહુભણિણ^૮ ગહિઆ^૯, તમ્હા^{૧૦ ૧૧} તે સાહુણો^{૧૨ ૧૩} સરણં ॥૪૦॥

સાધુત્વસુસ્થિતાય-દાચાર્યાદયસ્તતશ્ચતે સાધવઃ ।

સાધુભણિતેન ગૃહીતા-સ્તસ્માત્તે સાધવઃ શરણમ્ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-જે માટે સાધુપણામાં વિશેષે કરીને રહેલા એવા
આચાર્યાદિક છે, તે માટે તેઓ પણ સાધુ કહેવાય. સાધુ
કહેવાવડે તેમને શ્રદ્ધણુ કયા તે માટે તે સાધુનું મ્હને
શરણુ હો.

(૧૯૪)

પડિવન્નસાહુસરણો, સરણં કાંડં પુણોવિ^૧ જિણધમ્મં^૪ ।

પહરિસરોમંચપવંચ, -કંચુઅંચિઅતણૂ^૭ ભણઈ^૮ ॥ ૪૧ ॥

પ્રતિપન્નસાધુશરણઃ, શરણંકર્તુ^૧ પુનરપિ જિનધર્મમ્ ।

પ્રહર્ષરોમાશ્વપ્રપશ્ચ-કશ્ચુકાશ્ચિતતનુર્ભણતિ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-સ્વીકાર્યું છે સાધુનું શરણુ જેણે એવો તે જીવ, વળી પણ જિનધર્મને શરણુ કરવાને અતિ દુર્લભ થયેલા રોમાંચના વિસ્તારરૂપ અખતરે કરી શોભાયમાન શરીરવાળો આ રીતે કહે છે.

પવરસુકણ્હિ^૧ પત્તં^૨, પત્તેહિવિ^૪ નવરિ^૩ કેહિવિ^૪ ન પત્તં^૭ ।

તં^૮ કેવલિપન્નત્તં^{૧૦}, ધમ્મં^{૧૧} સરણં^{૧૨} પવન્નોહં^{૧૪} ॥ ૪૨ ॥

પવરસુકૃતૈઃ પ્રાપ્તં, પાત્રૈરપિનવરં કૈશ્ચિન્ન પ્રાપ્તમ્ ।

તં કેવલિપન્નસં, ધર્મં શરણં પ્રપન્નોઽહમ્ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:-અતિ ઉત્કૃષ્ટ પુન્યોવડે પામેલો, વળી કેટલાક ભાગ્યવાળા પુરૂષોએ પણ નહિ પામેલો એવો કેવળી ભગવાને પ્રરૂપેલો ધર્મ તેને હું શરણુરૂપે અંગિકાર કરું છું.

પત્તેણ^૧ અપત્તેણ^૩ ય, પત્તાણિ^૨ ય^૭ જેણ^૬ નરસુરસુહાઈ^૪ ।

મુક્કલસુહં^{૧૦} પુણ^૮ પત્તેણ^૯, નવરિ^{૧૧} ધમ્મો^{૧૩} સમેસરણં^{૧૪} ॥ ૪૩ ॥

(૧૯૫)

પ્રાપ્તેનાઽપ્રાપ્તેન ચ, પ્રાપ્તાનિચ યેન નરસુરસુખાનિ ।
મોક્ષસુખં પુનઃ પ્રાપ્તેન, ન વરં ધર્મઃ સ મે શરણમ્ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ:-જે ધર્મ પામે છતે વા અણુપામે છતે પણ જેણે
માણુસ અને દેવતાનાં સુખોને મેળવ્યાં, તેમ છતાં પણ મોક્ષ-
સુખ જે ધર્મવડે મેળવ્યું તે ધર્મનું મ્હારે શરણુ હો.

નિર્દલિઅકલુસકમ્મો,
કયસુહજમ્મો સ્વલીકયઅહમ્મો ।

પમુહપરિણામરમ્મો,
સરણં મે હોઽ જિણધમ્મો ॥ ૪૪ ॥

નિર્દલિતકલુપકર્મા, કૃતુમજન્મા સ્વલીકૃતાઽધર્મઃ ।
પ્રમુખપરિણામરમ્યઃ, શરણં મમ ભવતુ જિનધર્મઃ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-અતિશય દુઃખ્યાં છે મલીન કર્મ જેણે, કર્યો છે
શુભ જન્મ જેણે, દૂર કર્યો છે અધર્મ જેણે, આદિમાં, અને
પરિણામમાં સુંદર એવો જે જિનધર્મ, તહેનું મ્હને શરણુ હો.

કાલત્તણ્ણેવિ ન મયં, જમ્મજરમરણવાહિસયસમયં ।

અમયંવ વહુમયં, જિણમયં ચ સરણં પવન્નોહં ॥ ૪૫ ॥

(૧૯૬)

કાલત્રયેઽપિ ન મૃતં, જન્મજરામરણવ્યાધિશતશમકમ્ ।
અમૃતમિવબહુમતં, જિનમતં ચ શરણં પ્રપન્નોઽહમ્ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:-ત્રણ કાળમાં પણ નહિ નાશ પામેલું, અને જન્મ, જરા, મરણ અને સેંકડોગમે વ્યાધિનું શમાવનાર, અમૃતની જેઠે ઘણાને ઈષ્ટ એવા જિનમતને હું શરણરૂપે અંગિકાર કરું છું.

પ્રસમિ^૧અકામપમો^૨હં, દિ^૩ટ્ટાદિ^૪ટ્ટે^૫સુ નકલિયવિરો^૬હં ।
સિવસુ^૭હફલયમમો^૮હં, ધર્મ^૯મં સરણં પવન્નો^{૧૦}હં ॥ ૪૬ ॥

પ્રશમિતકામપ્રમોહં, દટ્ટાઽદટ્ટેષુ ન કલિતવિરોધમ્ ।
શિવસુખફલદમમોઘં, ધર્મં શરણં પ્રપન્નોઽહમ્ ॥ ૪૬ ॥

અર્થ:-વિશેષે શમાવ્યો છે કામનો ઉન્માદ જેણે, દેખેલા અને નહિ દેખેલા પદાર્થોમાં નથી કર્યો વિરોધ જેણે, અને મોક્ષના સુખરૂપ રૂળને આપનાર એવા અમોઘ એટલે સફળ ધર્મને હું શરણરૂપે અંગિકાર કરું છું.

નરયગ^૧ઈગમણરો^૨હં, ગુણસંદો^૩હં પવા^૪ઈનિક્વો^૫હં ।
નિહ^૬ણિયવર્મ્મહજો^૭હં, ધર્મ^૮મં સરણં પવન્નો^૯હં ॥ ૪૭ ॥

નરકગતિગમનરોઘં, ગુણસન્દોહં પ્રવાદિનિઃક્ષોભમ્ ।
નિહત્તમન્મથયૌઘં, ધર્મં શરણં પ્રપન્નોઽહમ્ ॥ ૪૭ ॥

(૧૧૭)

અર્થ:-નરકગતિના ગમનને રોકનાર, ગુણનો સમૂહ છે જેમાં એવો, અન્યવાદિવડે ફોલ કરવાયોગ્ય નહિ એવો, અને હણ્યો છે કામરૂપ સુભટ જેણે એવો જે ધર્મ તે હું શરણુરૂપે અંગિકાર કરું છું.

માસુરસુવન્નસુંદર, રચણાલંકારગારવમહર્ગ્ધં ।

નિર્ધિમિવ દોગચ્છહરં, ધર્મં જિણદેસિયં વંદે ॥૪૮॥

માસુરસુવર્ણસુંદર-રત્નાડલદ્વારગૌરવમહાર્ગમ્ ।

નિર્ધિમિવ દૌર્ગત્યહરં, ધર્મ જિનદેશિતં વંદે ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:-દેહીધ્વમાન, ઉત્તમ શબ્દોથી સ્તવાયેલો, સુંદર રચનાએ શોભાવાળો, મોટાઈના કારણભૂત મહા મૂલ્યવાળો, નિધાનની પેઠે અજ્ઞાનરૂપ દારિદ્ર્યને હણનાર એવા જિનેશ્વરેએ ઉપદેશેલા ધર્મને હું બંદન કરું છું.

ચતુસરણગમણસંચિઅ, સુચરિઅરોમંચઅંચિઅસરીરો ।

કયદુકકડગરિહાઅસુહ, કમ્મક્કચયકંચિરોમણં ॥૪૯॥

ચતુઃશરણગમનસંચિત-સુચરિતરોમાશ્ચાશ્ચિતશરીરઃ ।

કૃત્તદુષ્કૃતગર્હાડ્યુમ-કર્મક્ષયકાંક્ષિતો મણતિ ॥ ૪૯ ॥

અર્થ:-આ ચાર શરણુ અંગિકાર કરવાવડે એકદું કરેલું જે સુકૃત તોણે કરી અએલી વિકસ્વર શામરાણુએ યુક્ત છે

(૧૯૮)

શરીર જેનું એવો, અને કરેલાં પાપની નિંદાએ કરીને અ-
શુભ કર્મના ક્ષયને ઇચ્છતો એવો જીવ આ પ્રમાણે કહે છે.

૧ ૨ ૪ ૩ ૫
ઇહભવિઅમન્નભવિઅં, મિચ્છત્તપવત્તણં જમહિગરણં ।

૬ ૭ ૧૦ ૮ ૯
જિણપવયણપડિકુટ્ટં, દુટ્ટં ગરિહામિ તં પાવં ॥૫૦॥

એહભવિકમાન્યભવિકં, મિથાત્વપ્રવર્તનં યદધિકરણમ્ ।

જિનપ્રવચનપ્રતિષિદ્ધં, દુટ્ટં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૦ ॥

અર્થ:-આ ભવમાં કરેલું અને પરભવમાં કરેલું મિ-
થ્યાત્વના પ્રવર્તનરૂપ જે અધિકરણ, જિનશાસનમાં નિષેધેલું
એવું તે દુષ્ટ પાપ તેને હું ગર્હુ છે એટલે ગુરૂની સાક્ષિએ
નિંદુ છું.

૧ ૩ ૫ ૪
મિચ્છત્તતમંધેણં અરિહંતાઇસુ અવન્નવયણં જં ।

૨ ૬ ૯ ૧૦ ૭ ૮
અન્નાણેણ વિરઙ્ગઅં, ઇન્નિંહ ગરિહામિ તં પાવં ॥૫૧॥

મિથ્યાત્વતમોઽન્ધેનાઽર્હદાદિષ્વર્ણવચનં યત્ ।

અજ્ઞાનેન વિરચિત-મિદાર્નીં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ:-મિથ્યાત્વરૂપ અંધારાએ અંધ થએલાએ અરિ-
હંતાદિકમાં જે અવરણુવાદ, અજ્ઞાને કરીને વિશેષ કર્યો હોય
તે પાપને હમણાં હું ગર્હુ છું-નિંદુ છું.

(૧૯૯)

સુઅધમ્મસંઘસાધુસુ, પાવં પડિણીઅયાઈ જં રઈઅં ।
 અન્નેસુ અ પાવેસુ, ઇન્હિં ગરિહામિ તં પાવં ॥ ૫૨ ॥

શ્રુતધર્મસંઘસાધુસુ, પાપં પ્રત્યનીકતયા યદ્રચિતમ્ ।
 અન્યેષુ ચ પાપેષ્વિ-દાર્નીં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:-શુદ્ધધર્મ, સંઘ, અને સાધુઓમાં શત્રુપણાએ
 જે પાપ કર્યું હોય તે, અને અન્ય પાપસ્થાનકોમાં જે પાપ
 લાગ્યું હોય તેને હમણાં હું ગર્હું છું.

અન્નેસુ અ જીવેસુ, મિત્તીકરુણાઈગોઅરેસુ કર્યં ।
 પરિઆવણાઈદુક્ખં, ઇન્હિં ગરિહામિ તં પાવં ॥ ૫૩ ॥

અન્યેષુ ચ જીવેષુ, મૈત્રીકરુણાદિગોચરેષુ કૃતમ્ ।
 પરિતાપનાદિદુઃસ્વ-મિદાર્નીં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૩ ॥

અર્થ:-ખીનપણુ, મૈત્રી કર્ણાદિકના વિષય, એવા
 જીવોમાં પરિતાપનાદિક દુઃખ ઉપજાવ્યું હોય તે પાપને હું
 હમણાં નિહું છું.

જં મળવયકાણ્હિકય, -કારિઅઅણુમઈહિં આયરિઅં ।
 ધમ્મવિરુદ્ધમસુદ્ધં, સવં ગરિહામિ તં પાવં ॥ ૫૪ ॥

(૨૦૦)

યન્મનોવચનકાયૈઃ, કૃતકારિતાઽનુમતિભિરાચરિતમ્ ।

ધર્મવિરુદ્ધમશુદ્ધં, સર્વં ગર્હામિ તત્પાપમ્ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-જે મન, વચન, અને કાયાએ કરી કરવા, કરાવવા, અને અનુમોદવા વડે આચરેલું એવું ધર્મથી વિરુદ્ધ અને અશુદ્ધ એવું સર્વ પાપ તે હું નિંદું છું.

^૧ અહ ^૩ સો ^૨ દુઃક ^૪ ડગરિહા, ^૬ દલિ ^૫ ઉકડ ^૬ દુકડો ^૭ ફુડં ^૮ મળઇ ।

સુકડાણુરાયસમુદ્ગ, પુન્નપુલયંકુરકરાલો ॥ ૫૫ ॥

અથ સ દુષ્કૃતગર્હા-દલિતોત્કટદુષ્કૃતઃ સ્ફુટં મળતિ ।

સુકૃતાઽનુરાગસમુદીર્ણ-પુણ્યપુલકાઙ્કુરકરાલઃ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-હવે દુષ્કૃતની નિંદાથી દળ્યું છે ઉત્કટ પાપ-કર્મ તે જોણે એવો, અને સુકૃતનો જે રાગ તેથી થએલી પવિત્ર વિકસ્વર શેખરાશ્રમે સહિત એવો, તે જીવ પ્રગટ નીચે પ્રમાણે કહે છે.

^૪ અરિહંતં ^૩ અરિહંતેસુ, ^૨ જંચ ^૧ સિદ્ધત્તનં ^૭ ચ ^૫ સિદ્ધેસુ ।

^૬ આયારં ^૮ આયરિણ, ^{૧૧} ઉવજ્ઞાયત્તં ^{૧૦} ઉવજ્ઞાણ ॥ ૫૬ ॥

અર્હત્વમર્હત્સુ, યચ્ચ સિદ્ધત્વં ચ સિદ્ધેષુ ।

આચારમાચાર્યે, ઉપાધ્યાયત્વમુપાધ્યાયે ॥ ૫૬ ॥

(૨૦૧)

અર્થ:-અરિહંતોને વિષે અરિહંતપણું, અને સિદ્ધોને વિષે વળી જે સિદ્ધપણું, આચાર્યમાં જે આચાર, અને ઉપાધ્યાયમાં ઉપાધ્યાયપણું.

^૧સાહૂ^૨ણ સાહુ^૫ચરિ^૩અં, દેસવિર^૪દં ચ સાવયજના^૬ણં ।
અણુમન્ત્રે સર્વે^૬સિં, સમ્મત્તં સમ્મદિ^૭ટ્ટીણં ॥ ૫૭ ॥

સાધૂનાં સાધુચરિતં, દેશવિરતિશ્ચ શ્રાવકજનાનામ્ ।
અનુમન્યે સર્વેષાં, સમ્યક્ત્વં સમ્યગ્દટ્ટીનામ્ ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-સાધુઓનું જે ઉત્તમ ચારિત્ર, અને શ્રાવક લોકનું દેશવિરતિપણું, અને સમકિતદટ્ટિનું સમકિત એ સર્વને હું અનુમોહું છું.

^૧અહવા^૨ સર્વંચિ^૩અ વી^૫અ, -રાયવયના^૪ણુસારિ^૬જં સુક^૮ડં ।
^૭કાલત્ત^૯ણ્વિ તિ^{૧૨}વિહં, અણુમો^{૧૦}ણ્મો તયં સર્વં^{૧૧} ॥ ૫૮ ॥

અથવા સર્વમેવ વીત-રાગવચનાનુસારિ યત્સુકૃતમ્ ।
કાલત્રયેપિત્રિવિધ-મનુમન્યાથે તત્સર્વમ્ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:-અથવા વીતરાગવચનને અનુસારે જે સર્વ સુકૃત ગ્રંથો કાગમાં કર્યું હોય તે ગ્રંથો પ્રકારે (મન, વચન, અને કાયાએ કરી) અનુમોહીએ છીએ.

(૨૦૨)

સુહૃપરિણામો નિઙ્ઠ, ચૃતસરણગમાઈ આયરં જીવો ।
 કુસલપયડીઝ બંધઈ, બદ્ધાઝ સુહાણુબંધાઝ ॥ ૫૯ ॥

શુભપરિણામો નિત્યં, ચતુઃશરણગમાચરજ્ઞીવઃ ।

કુશલપ્રકૃતીર્વિપ્રાતિ, બદ્ધાસ્તુશુભાઽનુબન્ધાઃ ॥ ૫૯ ॥

અર્થઃ—નિરંતર શુભ પરિણામવાળો જીવ ચાર શરણની પ્રાપ્તિ આદિને આચરતો પુન્ય પ્રકૃતિઓને બાંધે છે અને (અશુભ) બાંધેલીને શુભ અનુબંધવાળી કરે છે.

મંદાણુભાવા બદ્ધા, તિવ્વણુભાવાઝ કુણઈ તાં ચેવ ।
 અસુહાઝ નિરણુબંધાઝ, કુણઈ તીવ્વાઝ મંદાઝ ॥ ૬૦ ॥

મન્દાઽનુભાવા બદ્ધા—સ્ત્રીત્રાઽનુભાવાસ્તુ કરોતિતાશ્ચૈવ ।

અશુભા નિરનુબન્ધાઃ, કરોતિ ત્રીત્રાસ્તુ મન્દાઃ ॥ ૬૦ ॥

અર્થઃ—જે (શુભ) મંદ રસવાળી બાંધી હોય તેને તીવ્ર રસવાળી કરે છે, અને અશુભ (મંદ રસવાળી)ને અનુબંધ રહિત કરે છે, અને તીવ્ર રસવાળી (જે અશુભ) તેને મંદ રસવાળી કરે છે.

(૨૦૩)

૧ ૬ ૭ ૨ ૪ ૫ ૩
તા એયં કાયઠ્ઠવં, બુહેહિ નિચ્ચંપિ સંકિલેસંમિ ।

૧૨ ૧૦ ૧૧ ૮ ૯
હોઙ્ગ તિકાલં સમ્મં, અસંકિલેસંમિ સુકયફલં ॥૬૧॥

તસ્માદેતત્કર્ત્તવ્યં, બુધૈર્નિત્યમપિ સંક્લેશે ।

ભવતિ ત્રિકાલં સમ્ય-ગસંક્લેશે સુકૃતફલમ્ ॥ ૬૧ ॥

અર્થ:-તે માટે પંડિતોએ હુમેશાં સંકલેશમાં (રોગાદિ કારણમાં) એ કરવું, અસંકલેશપણામાં ત્રણ કાળ રૂડી પેરે કર્યું છતુ સુકૃત ફળ (પુન્યાનુબંધિ પુન્ય)વાળું થાય છે.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮
ચતુરંગો જિણધમ્મો, ન કઓ ચતુરંગસરણમવિ ન કયં ।

૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૩
ચતુરંગભવચ્છેઓ, ન કઓ હા હારિઓ જમ્મો ॥૬૨॥

ચતુરંગો જિનધર્મો-નકૃતશ્ચતુરંગસરણમપિ ન કૃતમ્ ।

ચતુરંગભવચ્છેદો-ન કૃતો હા ! હારિતં જન્મ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:-જેણે (દાન, શિયળ, તપ, અને ભાવરૂપ) ચાર અંગવાળો શ્રી જિનધર્મ ન કર્યો, જેણે (અરિહંતાદિ) ચાર પ્રકારનું શરણ પાળુ ન કર્યું, તેમજ જેણે ચાર ગતિરૂપ સંસારનો છેદ ન કર્યો, તે અરે ! મનુષ્ય જન્મ હારી ગયો.

(૨૦૪)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
 ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
 ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
 ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫
 ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦
 ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫
 ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦
 ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫
 ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦
 ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫
 ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦
 ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫
 ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦
 ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫
 ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦
 ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫
 ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦
 ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫
 ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

इति जीव ! प्रमादमहारि-वीरभद्रान्तमेतदध्ययनम् ।

ध्याय त्रिसन्ध्यमवन्ध्य-कारणं निर्वृत्तिसुखानाम् ॥ ६३ ॥

અર્થ:-આ રીતે હે જીવ ! પ્રમાદરૂપ મહાદા શત્રુને
 જિતનાર, મોક્ષ પમડનાર, અને મોક્ષના સુખોનું અવંધ્ય
 કારણભૂત એવા આ અધ્યયનનું ત્રણ સંધ્યાએ ધ્યાન કર.

॥ इति श्री चउसरण पयन्नो मूलान्वय, संस्कृत छाया
 तथा भाषान्तरयुक्त समाप्त. ॥

॥ सञ्चारिप्रचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छाऽधिपति

श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्रीमन्महावीरस्वामिहस्तदीक्षित श्रीवीरभद्रमुनिमहाराजकृत

श्री

आउरपच्चक्खाण पयन्नो.

(भूषाण्वय, संस्कृत छाया અને ભાષાન્તર યુક્ત.)

(આર્યાવૃત્તમ્)

દેસિક્કદેસવિરઓ, સમ્મદ્દિટ્ઠી મરિજ્ઞ જો જીવો^૧ ।

તં હોઈ^૨ બાલપંડિય, મરણં^૩ જિણસાસણે^૪ ભણિયં^૫ ॥૧॥

દેશૈકદેશવિરતઃ, સમ્યગ્દષ્ટિર્ચિયતે યો જીવઃ ।

તદ્ ભવતિ બાલપણ્ડિત-મરણં જિનશાસને ભણિતમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ^૧:-છ કાયની હિંસામાંથી દેશ જે ત્રસહિંસા, તેનો
એક દેશ જે મારવાની બુદ્ધિએ નિરપરાધી જીવની નિરપેક્ષ-

(૨૦૬)

પણે હિંસા, તેથી તથા જૂઠું બોલવાદિકથી નિર્વૃત્તિ પામ્યો
છતો, જે સમકિતદૃષ્ટિ જીવ મરે તે (મરણને) જિનશાસનને
વિષે પાંચ મરણમાંનું બાળપંડિત મરણ કહેલું છે.

^{૨ ૧} પંચ ^૩ અણુઘવયાઈં, ^૪ સત્ત ^૬ સિમ્વા ^૭ ડેસજઈ ધમ્મો ।
^૮ સઠ્ઠેણ ^૯ વ ^{૧૧} દેસેણ ^{૧૦} વ, ^{૧૨} તેણ ^{૧૩} જુઓ ^{૧૪} હોઈ ^{૧૫} દેસેજઈ ॥૨॥

પશ્ચ ચાણુવ્રતાનિ, સપ્ત તુ શિક્ષાવ્રતાનિ દેશયતિધર્મઃ ।
સર્વેણ વા દેશેન વા, તેન યુતો ભવતિ દેશયતિઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ:-જિનશાસનમાં સર્વવિરતિ અને દેશવિરતિ એ
બે પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો છે, તેમાં સર્વવિરતિને પાંચ મહાવ્રત
કહ્યાં છે, અને દેશવિરતિને પાંચ આણુવ્રતો, સાત શિક્ષાવ્રતો
મળી શ્રાવકનાં બાર વ્રત કહ્યાં છે, તે (શ્રાવકનાં) સર્વ વ્રતોએ
અથવા એક બે આદિ વ્રતરૂપ તેના દેશે કરીને જીવ દેશ-
વિરતિ હોય.

^૨ પાણવહ ^૧ મુસાવાણ, ^૪ અદત્ત ^૫ પરદાર ^૭ નિયમ ^૬ ણોહિં ^૮ ચ ।
^૯ અપરિમિ ^{૧૦} ઇચ્છાઓ ^{૧૧} વિ ^{૧૨} ય, ^{૧૩} અણુઘવયાઈં ^{૧૪} વિરમણાઈં ॥૩॥

પ્રાણવધમૃષાવાદાઽદત્તપરદારનિયમૈશ્વ ।
અપરિમિતેચ્છાતોઽપિચા-ણુવ્રતાનિ વિરમણાનિ ॥ ૩ ॥

(૨૦૭)

અર્થ:-પ્રાણીનો વધ, જ્યૂંકું ખોલવું, અદત્તાદાન (ચોરી),
અને પરસ્ત્રીનો નિયમ કરવાવડે કરીને તેમજ વળી પરિભાણુ-
રહિત ઇચ્છાથી નિયમ કરવાવડે પાંચ આણુવ્રતો (નિયમો)
થાય છે.

જં ચ દિસાવેરમણં, અણતથદંડાઉ જં ચ વેરમણં ।

દેસાવગાસિયં પિ ય, ગુણવ્વયાઈં ભવે તાઈં ॥૪॥

યજ્ઞદિગ્વિરમણ-મનર્થદંડાત્તુ યજ્ઞ વિરમણમ્ ।

દેશાઽવકાશમપિ ચ, ગુણવ્રતાનિ ભવન્તિ તાનિ ॥ ૪ ॥

અર્થ:-દિગ્વિરમણુવ્રત, અનર્થદંડ થકી જે નિર્વર્તવું તે
અનર્થદંડ વિરમણુ, અને દેશાવગાસિક તે ત્રણ ગુણુવ્રતો
કહેવાય છે.

ભોગાણં પરિસંઘા, સામાઈય અતિહિસંવિભાગો ય ।

પોસહવિહી ઉ સઠ્ઠો, ચઉરો સિક્ખાઓ વુત્તાઓ ॥૫॥

ભોગાનાં પરિસંઘયા, સામાયિકમતિથિસંવિભાગશ્ચ ।

પોષધવિધિસ્તુસર્વ-શ્વત્વારિ શિક્ષાવ્રતાન્યુક્તાનિ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-ભોગોપભોગનું પરિભાણુ, સામાયિક, અતિથિ-
સંવિભાગ, અને પોષધવિધિ એ ચાર શિક્ષાવ્રત કહેલાં છે.

(૨૦૮)

આસુકારે મરણે, અચ્છિન્નાણં ^૪ ઝીવિઆસાણં ।
 નાણંહિં ^૭ વં ^૬ અમુક્કો, પચ્છિમસંલેહણમકિચ્ચા ^૯ ॥૬॥

આશુકારે મરણેઽચ્છિન્નાયાં ચ જીવિતાશાયામ્ ।
 જ્ઞાતિભિર્વાઽમુક્તઃ, પશ્ચિમસંલેખનામકૃત્વા ॥ ૬ ॥

આલોઙ્ગ્ય નિસ્સલ્લો, સઘરે ^૪ ચૈવાસહિત્તુ ^૩ સંથારં ^૫ ।
 જઈ મરઈ ^૮ દેસવિરઓ, તં ^{૧૦} વુત્તં ^૯ બાલ ^{૧૧ ૧૩} પંડિઅયં ^{૧૨} ॥૭॥

આલોચ્યનિઃશલ્યઃ, સ્વગૃહે ચૈવાઽઽસન્ન સંસ્તારમ્ ।
 યદિ મ્રિયતે દેશવિરત સ્તદુક્ત બાલપણ્ડિતકમ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ:-ઉતાવળું મરણ થયે છતે, અને હવિતબની
 આશા નહિ તુટે છતં, અથવા સ્વજનોએ (સંલેખના કરવાની)
 રજા નહિ આપે છતે છેવટની સંલેખના કયા વિના, શક્ય
 રહિત છતો પાપ આજોવીને અને પોતાના ઘરને વિષે
 નિશ્ચે સંથારા ઉપર ચઢીને જો દેશવિરતિ છતો મરણ પામે
 તો તે બાળપંડિત મરણ કહેવાય.

જો ^૩ ભત્તપરિન્નાણં, ^૨ ઉવક્રમો ^૪ વિત્થરેણ ^૫ નિર્દિઠો ।
 સો ^૭ ચૈવ ^૮ બાલપંડિય, -મરણે ^૯ નેઓ ^{૧૧} જહાજુગ્ગં ^{૧૦} ॥૮॥

((૨૦૧))

યો નીલપરિક્ષિપા-મુપક્ષ્મો વિસ્તરેણ નિર્દિષ્ટઃ ।

સત્ત્વે વાલપણિદત્ત-મરણે જ્ઞેયો યથાયોગ્યમ્ ॥ ૮ ॥

અર્થ:-જે વિધિ ભક્તપરિજ્ઞા નામના પયત્રામાં વિ-
સ્તારથી બતાવેલો છે, તે નક્કી બાળપણિદત્ત મરણને વિષે
યથાયોગ્ય બબલવે.

વૈમાણિકસુ કલ્પો,^૧-વર્ગે^૨સુ નિઅમે^૩ણ તસ્સ^૪ ઉવવા^૫ઓ ।

નિયમા^{૧૦} સિજ્ઞ^{૧૧} ઉક્તી,^૭-સણ^૮ સો સત્તમંમિ^૯ ભવે ॥ ૯ ॥

વૈમાણિકેષુ કલ્પો-પગેષુ નિયમેન તસ્યોપપાતઃ ।

નિયમાત્સિદ્ધયત્પુત્ક-ઘૃતઃ સ સપ્તમે ભવે ॥ ૯ ॥

અર્થ:-વૈમાણિક દેવલોકના બાર દેવલોકને વિષે નિશ્ચય
કરીને તેની ઉત્પત્તિ થાય છે, અને તે ઉત્કૃષ્ટથી નિશ્ચય કરી
સાતમા ભવને વિષે સિદ્ધ થાય છે.

ઇવ^૧ વાલપંડિયં^૨ હોઈ^૩, મરણ^૪ મતિહંતસાસને^૫ દિદ્ધં ।

ઇત્તો^૭ પંડિય પંડિય,^૮-મરણં^{૧૦} વુત્તહં^૯ સમાસેણં ॥ ૧૦ ॥

इति वालपण्डितं भवति, मरणमईच्छासने विष्टम् ।

इतः पण्डितः पण्डित-परणं ब्रह्मे संक्षेपेण ॥ १० ॥

અર્થ:-જિનશાસનને વિષે આ પ્રમાણે બાળપણિદત્ત
મરણ કહેલું છે, હવે હે પંડિત! પંડિતમરણ કહેલું
તે સંક્ષેપેષેને કહ્યું છે.

(२१०)

इच्छामि भंते उत्तमठं पडिक्कमामि, अइयं
 पडिक्कमामि, अणागयं पडिक्कमामि, पच्चुपन्नं पडि-
 क्कमामि, कयं पडिक्कमामि, कारियं पडिक्कमामि,
 अगुमोइयं पडिक्कमामि, मिच्छत्तं पडिक्कमामि,
 असंजमं पडिक्कमामि, कसायं पडिक्कमामि पावप-
 ओगं पडिक्कमामि, मिच्छादंसणपरिणामेसु वा,
 इहलोगेसु वा, परलोगेसु वा, सच्चित्तेसु वा,
 अच्चित्तेसु वा, पंचसु इदियत्थेसु वा, अन्नाणंझाणे,
 अणायारंझाणे, कुदंसणंझाणे, कोहंझाणे, माणं-
 झाणे, मायंझाणे, लोहंझाणे, रागंझाणे, दोसं-
 झाणे, मोहंझाणे, इच्छंझाणे, मिच्छंझाणे; मुच्छं-
 झाणे, संकंझाणे, कंखंझाणे, गेहिंझाणे, आसं-
 झाणे, तन्हंझाणे, छुहंझाणे, पंथंझाणे, पंथाणं-
 झाणे, निदंझाणे, नियाणंझाणे, नेहंझाणे, कामं
 झाणे, कुलुसंझाणे, कलहंझाणे, जुज्झंझाणे, नि-
 जुज्झंझाणे, संगंझाणे, संगहंझाणे, ववहारंझाणे,

(२११)

कयविक्रयंझाणे, अणत्थदंडंझाणे, आभोगंझाणे,
 अणाभोगंझाणे, अणाइल्लंझाणे, वेरंझाणे, वियकं
 झाणे, हिंसंझाणे, हासंझाणे, पहासंझाणे, पओसं
 झाणे, फरुसंझाणे, भयंझाणे, रूवंझाणे, अप्पपसंसं
 झाणे, परनिंदंझाणे, परगरिहंझाणे, परिग्गहंझाणे,
 परपरिवायंझाणे, परदूसणंझाणे, आरंभंझाणे,
 संरंभंझाणे, पावणुमोयणंझाणे, अरिगरणंझाणे,
 असमाहिमरणंझाणे, कम्मोदयपच्चयंझाणे, इट्ठी-
 गारवंझाणे, रसगारवंझाणे, सायागारवंझाणे,
 अवेरमणंझाणे, अमुत्तिमरणंझाणे, पसुत्तस्सवा,
 पडिबुद्धस्सवा, जो मे कोइ देवसिओ, राइओ,
 उत्तमडे, अइक्कमो, वइक्कमो, अइयारो, अणा-
 यारो, तस्स मिच्छामिदुक्कडं ॥

इच्छामि भदन्त उत्तमार्थं प्रतिक्राम्यामि, अतीतं प्रति-
 क्राम्यामि, अनागतं प्रतिक्राम्यामि, मत्पुत्पन्नं प्रतिक्राम्यामि,
 कृतं प्रतिक्राम्यामि, कारितं प्रतिक्राम्यामि, अनुमोदितं प्रति-

(२१२)

क्राम्यामि, मिथ्यात्वं प्रतिक्राम्यामि, असंयमं प्रतिक्राम्यामि, कषायं प्रतिक्राम्यामि, पापयोगं प्रतिक्राम्यामि, मिथ्यादर्शन परिणामेषुवा, इहलोकेषुवा परलोकेषुवा सचित्तेषुवा अचित्तेषुवा पञ्चस्विन्द्रियार्थेषुवा, अज्ञान ध्याने, अनाचार ध्याने, कु- दर्शन ध्याने, क्रोध ध्याने, मान ध्याने, माया ध्याने, लोभ ध्याने, रति ध्याने, दोष ध्याने, मोह ध्याने, इच्छा ध्याने, मिथ्या ध्याने, मूर्च्छा ध्याने, शङ्का ध्याने, कांक्षा ध्याने, गृद्धि ध्याने, आशा ध्याने, तृष्णा ध्याने, क्षुधा ध्याने, पथि (सामान्ये) ध्याने, पथि (विशेषे) ध्याने, निद्रा ध्याने, निदान ध्याने, स्नेह ध्याने, काम ध्याने, कलुष ध्याने, कलह ध्याने, युद्ध ध्याने, नियुद्ध ध्याने, संग ध्याने, संग्रह ध्याने, व्यवहार ध्याने, क्रय- विक्रय ध्याने, अनर्थदण्ड ध्याने, आभोग ध्याने, अनाभोग ध्याने, ऋणात्त ध्याने, वैर ध्याने, वितर्क ध्याने, हिंसा ध्याने, हास्य ध्याने, प्रहास्य ध्याने, प्रद्वेष ध्याने, परुष ध्याने, भय ध्याने, रूप ध्याने, आत्मप्रशंसा ध्याने, परनिन्दा ध्याने, पर- गर्हा ध्याने, परिग्रह ध्याने, परपरिवाद ध्याने, परदूषण ध्याने, आरंभ ध्याने, संरंभ ध्याने, पापाऽनुमोदन ध्याने, अधिकरण ध्याने, असमाधिमरण ध्याने, कर्मादयप्रत्यय ध्याने, ऋद्धिगौरव ध्याने, रसगौरव ध्याने, सातगौरव ध्याने, अविरमण ध्याने, अमुक्तिमरण ध्याने, प्रसुप्तस्यवा, प्रतिबुद्धस्यवा, योमेकोऽपि

(૨૧૩)

દેવસિકોરાત્રિકુત્તમાર્થેઽતિક્રમો વ્યતિક્રમોઽતિચારોઽનાચાર-
સ્તસ્ય મિથ્યામેદુષ્કૃતમ્,

હે ભગવંત ! અનશન માટે સામાન્યપણે પાપવ્યાપાર પડિક્કમું છું, ગઈ વખતનાને પડિક્કમું છું, ભવિષ્યમાં થવાનાને પડિક્કમું છું, વર્તમાનકાળના પાપને હું પડિક્કમું છું, કરેલા પાપને પડિક્કમું છું, કરાવેલા પાપને પડિક્કમું છું, અનુભોદેલા પાપને પડિક્કમું છું, મિથ્યાત્વને પડિક્કમું છું, અવિરતિને પડિક્કમું છું, કષાયને પડિક્કમું છું, પાપવ્યાપારને પડિક્કમું છું, મિથ્યાદર્શન પરિણામને વિષે, આ લોકને વિષે, પરલોકને વિષે, સચિત્તને વિષે, અચિત્તને વિષે, પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષયને વિષે, અજ્ઞાન સાંઝે એમ ચિંતવે છતે, ખોટો આચાર ચિંતવે છતે, ગૌદ્વાદિક દર્શન સાંઝે એમ ચિંતવે છતે, ક્રોધવશ થઈ ચિંતવે છતે, માનવશ થઈ ચિંતવે છતે, માયાવશ થઈ ચિંતવે છતે, લોભવશ થઈ ચિંતવે છતે, રાગને વશ થઈ ચિંતવે છતે, દ્વેષને વશ થઈ ચિંતવે છતે, અજ્ઞાનને વશ થઈ ચિંતવે છતે, પુદ્ગલ પદાર્થ અને યશ આદિકની ઈચ્છાને વશ થઈ ચિંતવે છતે, મિથ્યાદૃષ્ટિપણે ચિંતવે છતે, મુર્છાવશ થઈ ચિંતવે છતે, સંશયથકી ચિંતવે છતે, અન્ય મતની વાંચ્છાએ કરી ચિંતવે છતે, ઘરવિષે ચિંતવે છતે, ણીજની વસ્તુ પામવાની વાંછા થકી ચિંતવે છતે, તરસ લાગવાથી ચિંતવે છતે, ભુખ લાગવાથી ચિંતવે છતે, સામાન્ય માર્ગમાં ચાલવા છતાં ચિંતવે

(૨૧૪)

છતે, વિષમ માર્ગમાં ચાલવા છતાં ચિંતવે છેતે, નિદ્રામાં ચિંતવે છેતે, નિયાણું ચિંતવે છેતે, સ્નેહવશે ચિંતવે છેતે, વિકારના વશે ચિંતવે છેતે, ચિત્તના ડોહોલાણથકી ચિંતવે છેતે, કલેશ કરાવવા ચિંતવે છેતે, સામાન્ય યુદ્ધને વિષે ચિંતવે છેતે, મહાયુદ્ધને વિષે ચિંતવે છેતે, સંગ ચિંતવે છેતે, સંગ્રહ ચિંતવે છેતે, રાજસભામાં ન્યાય કરાવવા ચિંતવે છેતે, ખરીદ કરવા વેચવા માટે ચિંતવે છેતે, અનર્થદંડ ચિંતવે છેતે, ઉપયોગ સહિત ચિંતવે છેતે, અનુપયોગે ચિંતવે છેતે, માથે દેવું હોય તેના વશ ચિંતવે છેતે, વૈર ચિંતવે છેતે, તકવિતર્ક ચિંતવે છેતે, હિંસા ચિંતવે છેતે, હાસ્યના વશ થઈ ચિંતવે છેતે, અતિહાસ્યના વશ થઈ ચિંતવે છેતે, અતિ રોષે કરી ચિંતવે છેતે, કઠોર પાપકર્મ ચિંતવે છેતે, ભય ચિંતવે છેતે, રૂપ ચિંતવે છેતે, પોતાની પ્રશંસા ચિંતવે છેતે, બીજાની નિંદા કરતાં ચિંતવે છેતે, બીજાની ગર્હ કરતાં ચિંતવે છેતે, ધનાદિક પરિગ્રહ મેળવવાને ચિંતવે છેતે, બીજાને કલેશ આપવાનું ચિંતવે છેતે, બીજાને માથે પોતાનું દૂષણ ચઢાવવા ચિંતવે છેતે, આરંભ ચિંતવે છેતે, વિષયના તીવ્ર અભિલાષથી ચિંતવે છેતે, પાપકાર્ય અનુમોદવારૂપ ચિંતવે છેતે, જીવહિંસાના સાધનોને મેળવવાનું ચિંતવે છેતે, અસમાધિએ મરવું એમ ચિંતવે છેતે, ગાઢકર્મના ઉદય થકી ચિંતવે છેતે, રૂઢિના અભિમાને કરી ચિંતવે છેતે, સારા

(૨૧૬)

લોજનના અભિમાને કરી ચિંતવે છતે, સુખના અભિમાને
કરી ચિંતવે છતે, અવિરતિ સારી એમ ચિંતવે છતે, સંસાર-
સુખના અભિલાષ સહિત મરણ કરતાં ચિંતવે છતે, દિવસ
સંખંધી અથવા રાત્રી સંખંધી સુતાં છતાં અથવા જાગતાં
છતાં, કોઇપણ અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અનાચાર
લાગ્યો હોય તેનો મ્હને મિચ્છામિદુઃકરં હો.

(આર્યાવૃત્તમ)

૧ ૧૧ ૧૦ ૨ ૩
એસ કરેમિ પળામં, જિણવરવસહસ્સ વદ્ધમાણસ્સ ।
૪ ૪ ૬ ૮ ૭ ૯
સેસાણં ચ જિણાણં, સગણહરાણં ચ સઠ્ઠેસિં ॥૧૧॥

एष करोमि प्रणामं, जिनवर वृषभस्य वर्द्धमानस्य ।

शेषाणाञ्च जिनानां, सगणधराणाञ्च सर्वेषाम् ॥ ११ ॥

અર્થ:-જિનેને વિષે વૃષભ સમાન એવા વર્દ્ધમાન
સ્વામીને, વળી ગણધરો સહિત બાકીના સર્વે તીર્થંકરોને હું
આ નમસ્કાર કરું છું.

૧ ૨ ૧૦ ૪ ૫ ૪
સઠ્ઠવં પાણારમ્ભં, પઞ્ચક્ખામિત્તિ અલિયવયણં ચ ।
૬ ૭ ૮ ૯ ૧૧
સઠ્ઠમદિન્નાદાણં, મેહુન્નપરિગ્ગહં ચેવ ॥ ૧૨ ॥

सर्वं प्राणारम्भं, प्रत्याख्यामीत्यलीकवचनञ्च ।

सर्वमदत्ताऽदानं, मैथुनपरिग्रहश्चैव ॥ १२ ॥

(૨૧૭)

હુ^૭જ્ઞા^૪ ઇમંમિ^૫ સમયે, ઉવક્રમો^૬ જીવિતસ્ય^૩ યાદિ^૧ મમ^૨ ।
 ઇ^૮અં^૯ પચ્ચક્ષ્ણાણં^{૧૦}, વિ^{૧૦}ઉલ્લ^{૧૧} આરહણ્ણ^{૧૨} હો^૮ઉ ॥૧૫ ॥

ભવેદાસ્મિન્સમયે, ઉપક્રમો જીવિતસ્ય યાદિ મમ ।

ઇતત્પ્રત્યાખ્યાનં, વિપુલાઽઽરાધના ભવતુ ॥ ૧૫ ॥

અર્થ:-એ મહારા જીવિતબંધનો ઉપક્રમ (આયુષ્યનો નાશ) આ અવસરમાં હોય તો આ પચ્ચક્ષ્ણાણ અને વિસ્તારવાળી આરાધના થાઓ.

સ^૧વ્વદુ^૨ક્ષવપહી^૩ણાણં, સિ^૪દ્ધાણં^૫ અરહ^૬ઓ નમો^૭ ।
 સ^૮દ્ધ^૯હે જિ^{૧૦}ણપદ્ધ^{૧૧}ત્તં, પ^{૧૨}ચ્ચક્ષ્ણામિ^{૧૩} અ^{૧૪} પાવગં ॥૧૬॥

સર્વદુઃસ્વપ્રસીનેભ્યઃ, સિદ્ધેભ્યોઽર્હજ્ઞયો નમઃ ।

શ્રદ્ધધામિ જિનપદ્ધતં, પ્રત્યાખ્યામિ ચ પાપકમ્ ॥૧૬॥

અર્થ:-સર્વ દુઃખ ક્ષય થયાં છે જેમનાં એવા સિદ્ધોને, અરિહંતને નમસ્કાર હો, જિનેશ્વરોએ કહેલું તત્ત્વ હું સદ્દુષ્ટું; અને પાપકર્મને પચ્ચક્ષ્ણું છું.

ન^૪મુત્યુ^૬ ધુ^૧અપા^૩વાણં, સિ^૫દ્ધાણં^૭ ચ^૮ મહે^૯સિ^{૧૦}ણં ।

સં^૮થારં^{૧૦} પ^{૧૨}ડિવજ્ઞામિ^{૧૩}, જ^{૧૪}હા^{૧૫} કેવલિ^{૧૬}દેસિ^{૧૭}અં ॥૧૭॥

(૨૧૮)

નમોઽસ્તુ ધૂતપાપેભ્યઃ, સિદ્ધેભ્યશ્ચ મહર્ષિભ્યઃ ।

સંસ્તારં પ્રતિપદ્યે, યથા કેવલિદેશિતમ્ ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-જેમનાં આપ ક્ષય થયાં છે એવા સિદ્ધોને તથા મહાકૃષ્ણોને નમસ્કાર હો, જેવો કેવળીએ બતાવ્યો છે તેવો સંસ્તારો હું અંગિકાર કરું છું.

^૧ જ ^૨ કિંચિ ^૩ વિ ^૪ દુ ^૫ ચ્ચરિ ^૬ અં, ^૭ તં સઠ્ઠં વોસિરામિ તિવિહેણં ।

^{૧૩} સામા ^૮ ઇયં ^{૧૦} ચ ^{૧૪} તિવિહં, ^{૧૨} કરેમિ ^{૧૧} સઠ્ઠં નિરાગારં ॥ ૧૮ ॥

યત્કિંચિદપિ દુશ્ચરિતં, તત્સર્વં વ્યુત્સૃજામિ ત્રિવિધેન ।

સામાયિકશ્ચ ત્રિવિધં, કરોમિ સર્વં નિરાગારમ્ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-જે કંઈપણ ખોટું આચર્યું હોય તે સર્વને મન, વચન, કાયાએ કરીને હું વોસિરાવું છું, વળી સર્વ આગારરહિત (જ્ઞાન, શ્રદ્ધા અને ક્રિયારૂપ) ત્રણ પ્રકારનું સામાયિક કરું છું.

^૧ વજ્ઞં ^૨ અઙ્ગિ ^૩ મતરં ^૪ ઉવહિં, ^૫ સરીરાઈ ^૬ સમોયણં ।

^૭ મણસાવયકાયેહિં, ^૮ સઠ્ઠં ^૯ ભાવેણ ^{૧૦} વોસિરે ॥ ૧૯ ॥

વાત્સમ્યન્ટરમુપધિં, શરીરાદિ સમોજનમ્ ।

મનોવચનકાયૈઃ, સર્વં ભાવેન વ્યુત્સૃજામિ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-અત્યંત, ઉપાધિ, અને શરીરાદિ બાબત સહિત ને મન, વચન, કાયાએ કરીને ભાવથી વોસિરાવું છું.

(૨૧૯)

^૧સઠ્ઠં ^૨પાણારંભં, ^{૧૦}પચ્ચક્વામિત્તિ ^૪અલિયવયણં ^૫ચં ^૩ ।

^૬સઠ્ઠમદિન્નાદાણં, ^૭મેહુન્ન ^૮પરિમ્મહં ^{૧૧}ચેવ ॥ ૨૦ ॥

સર્વે પ્રાણારામ્ભં, પ્રત્યાખ્યામીત્યલકિવચનચ્ચ ।

સર્વમદત્તાદાનં, મૈથુનપરિગ્રહચ્ચૈવ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ:-આ પ્રમાણે સર્વે પ્રાણીઓના આરંભને, અલિક (અસત્ય) વચનને, સર્વ અદત્તાદાન (ચોરી)ને, મૈથુન (સ્ત્રીસમાગમ) અને પરિગ્રહને પરચ્ચખ્ખું છું.

^૩સમ્મં ^૨મે ^૧સવ્વભૂણસુ, ^૬વેરં ^૪મજ્ઝ ^૭ન ^૫કેણઈ ।

^૮આસાઓ ^૯વોસિરિત્તાણં, ^{૧૦}સમાહિ ^{૧૧}મણુપાલયે ॥ ૨૧ ॥

સામ્યં મે સર્વભૂતેષુ, વૈરં મમ ન કેનચિત્ ।

આશા વ્યુત્સજ્ય, સમાધિ મનુપાલયે ॥ ૨૧ ॥

અર્થ:-મ્હારે સર્વે પ્રાણીઓ વિષે મિત્રપણું છે, કોઈની સાથે મ્હારે વૈર નથી, સર્વે વાંચ્છાઓને ત્યાગી દઈને હું સમાધિ રાખું છું.

^૧રાગં ^૨બંધં ^૪પઓસં ^૩ચ, ^૫હરિસં ^૬દીણભાવયં ।

^૭ઉસસુગત્તં ^૮ભયં ^૯સોગં, ^{૧૦}રહં ^{૧૨}અરહં ^{૧૧}ચ ^{૧૩}વોસિરે ॥ ૨૨ ॥

(૨૨૦)

રાગં લન્ધં પ્રદેષશ્ચ, હર્ષં દીનભાવનામ્ ।

ઉત્સુકત્વમ્પયં શોકં, રતિમરતિશ્ચ વ્યુત્સૃજામિ ॥૨૨॥

અર્થ:- (આત્માને) મમનના કાંતણુભૂત એવા રાગ તથા દેવને, હર્ષને, રાંકપણુને, અપણપણુને, લયને, શોકને, રતિને, અરતિને, વૉસિરાવું છું.

મમત્તં પરિવજ્ઞામિ, નિમ્મમત્તં ઉવઠિઓ ।

આલંબણં ચ મે આયા, અવસેસં ચ વૉસિરે ॥૨૩॥

મમત્ત્વં પરિવર્જયામિ, નિમર્મત્ત્વમુપસ્થિતઃ ।

આલંબનશ્ચ મે આત્માઞ્ચશેષશ્ચ વ્યુત્સૃજામિ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ:-મમતારહિતપણુમાં તત્પર થયો છો તો મમતાનો ત્યાગ કરું છું; વળી મહુને આત્મા અવલંબનભૂત છે; બીજા સર્વે પદાર્થોને વૉસિરાવું છું.

આયા હુ મહંનાણે, આયા મે દંસણે ચરિત્તે અ ।

આયા પચ્ચક્ષણે, આયા મે સંજમે જોગે ॥૨૪॥

આત્માહુ મમ જ્ઞાને, આત્મા મમ દર્શને ચારિત્રે ચ ।

આત્મા પ્રત્યાખ્યાને, આત્મા મમ સંયમે યોગે ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:-નિશ્ચે મહુને જ્ઞાનમાં આત્મા, દર્શનમાં આત્મા, ચારિત્રમાં આત્મા, પરચખ્યાણુમાં આત્મા, અને સંજમ-જોગમાં મહુને આત્મા અવલંબનરૂપ થાઓ.

(૨૨૧)

^૨ ૧ ^૩ ૨ ^૧ ૫ ^૪ ૬ ^૭ ૭
 ૧ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૪ ૧૨
 ૧ ૨

૧ગો વચ્ચડ જીવો, ૧ગો ચેવુવવજ્જડ ।

૧ગસ્સ ચેવ મરણં, ૧ગો સિઝ્ઝડ નીરઑ ॥૨૫॥

एको व्रजति जीव-एकश्चैवोपपद्यते ।

एकस्य चैव मरण-मेकः सिद्ध्यति नीरजः ॥ २५ ॥

અર્થ:-જીવ એકલો જાય છે, નક્કી એકલોજ ઉપજે છે, મરણ પણ એકલોજ પામે છે, અને સકળ કર્મભણ દૂર કરીને સિદ્ધ પણ એકલોજ થાય છે.

^૨ ૩ ^૫ ૪ ^૧ ૧
 ૬ ૭ ૮ ૧૦ ૯ ૧૧

૧ગો મે સાસઑ અપ્પા, નાણદંસણસંજુઑ ।

સેસા મે બાહિરા ભાવા, સઠવે સંજાગલક્ષણા ॥૨૬॥

एको मे शाश्वत आत्मा, ज्ञानदर्शनसंयुक्तः ।

शेषं हि बाह्या भावाः, सर्वे संयोगलक्षणाः ॥ २६ ॥

અર્થ:-જ્ઞાન, દર્શન સહિત મુહારો આત્મા એક શાશ્વતો છે, બાકીના મુહારે સર્વે બાહ્ય પદાર્થો સંબંધ માત્ર સ્વરૂપવાળા છે.

^૨ ૧ ^૪ ૩
 ૫ ૬ ૭ ૮

સંજાગમૂલા જીવેણ, પત્તા દુક્ખપરંપરા ।

તમ્હા સંજોગસંબંધં, સઠવં તિવિહેણ વોસિરે ॥૨૭॥

(૨૨૨)

સંયોગમૂલા જીવેન, પ્રાપ્તા દુઃખપરમ્પરા ।

તસ્માત્સંયોગસમ્બન્ધં, સર્વં ત્રિવિધેન વ્યુત્સૃજામિ ॥૨૭॥

અર્થ:-સંબંધ છે મૂળ તે જેનું એવી દુઃખની પરંપરા
આ જીવે મેળવી, તે માટે સર્વે સંજોગ સંબંધને મન, વચન
ને કાયાએ કરીને વોસિરાવું છું.

^૩મૂલગુણ ^૪ઉત્તરગુણે, ^૨જે ^૧મે ^૬નારાહિયા ^૭પયત્તેણં ।

^૮તમહં ^૯સર્વં ^{૧૧}નિંદે, ^{૧૩}પડિક્રમે ^{૧૨}આગમિસ્સણં ॥૨૮॥

મૂલગુણા ઉત્તરગુણા, યે મયા નારાધિતાઃ પ્રયત્નેન ।

તમહં સર્વં નિન્દામિ, પ્રતિક્રામ્યામ્યાગમિષ્યતામ્ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:-પ્રયત્નવડે જે મૂળગુણો અને ઉત્તરગુણો મહે
ન આરાધ્યા, તે સર્વેને હું નિંદું છું, અને આવતા કાળની
વિરાધનાને પડિક્કમું છું.

^૧સત્ત ^૨ભણ ^૩અઠ ^૪મણ, ^૬સન્નાચત્તારિ ^૫ગારવે ^૮તિન્નિ ।

^{૧૦}આસાયણ ^૯તિત્તીસં, ^{૧૧}રાગં ^{૧૩}દોસં ^{૧૨}ચ ^{૧૪}ગરિહામિ ॥૨૯॥

સપ્ત મયાન્યઘૌમદાન્, સંજ્ઞાશ્વતસો ગૌરવાંસ્ત્રીન્ ।

આશાતનાસ્ત્રયસ્ત્રિંશતં, રાગં દ્વેષશ્ચ ગર્હામિ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ:-સાત ભય, આઠ મદ, ચાર સંજ્ઞા, ત્રણ ગારવ,
તેત્રીશ ગુરૂ આશાતના, રાગ અને દ્વેષને હું ગર્હું છું.

(૨૨૩)

અસંજમમન્નાણં, મિચ્છત્તં સઠ્ઠમેવ ય મમત્તં ।

જીવેસુ અજીવેસુ અ, તં નિંદે તં ચ ગરિહામિ ॥૩૦

અસંયમમજ્ઞાનં, મિથ્યાત્વં સર્વમેવ ચ મમત્વમ્ ।

જીવેષ્વ જીવેષુ ચ, તન્નિન્દામિ ત ચ્ચ ગર્હામિ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ:-જીવ અને અજીવમાં અવિરતિને, અજ્ઞાનને,
મિથ્યાત્વને અને વળી સર્વ મમતાને નિંદુ છું અને ગર્હુ છું.

નિંદામિ નિંદણિજ્ઞં, ગરિહામિ અ જં ચ મે ગરહણિજ્ઞં
આલોચમિ અ સઠ્ઠં, અભિતરં બાહિરં ઉવહિં ॥૩૧॥

નિન્દામિ નિન્દનીયં-ગર્હામિ ચ યચ્ચમે ગર્હણીયમ્ ।

આલોચયામિ ચ સર્વ-મમ્યન્તરં બાહ્યમુપધિમ્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ:-નિંદવાયોગ્ય કાર્યને હું નિંદુ છું, અને જે મૂળે
ગર્હવા યોગ્ય કાર્ય છે તે ગર્હુ છું, સર્વે અમ્યન્તર અને બાહ્ય
ઉપધિ (માયા)ને હું આલોચું છું.

જહ બાલો જંપંતો, કજ્જમકજ્જં ચ ઉજ્જુઅં મણઈ ।
તં તહ આલોઢજ્જા, માયામોસં પમુત્તૂણં ॥ ૩૨ ॥

(૨૨૪)

યથા બાલો જલપન્, કાર્યમકાર્યઞ્ચ ઋજુકં મળતિ ।
તત્તથાડડલીચયેન્માયામૃષા પ્રમુચ્ય ॥ ૩૨ ॥

અર્થ:-જેમ બાલક યોદ્ધાનો પ્રતોઃ કર્ય, અકાર્યને સરળ-
પણે કહે છે, તેમ તે પાપને માયા મૃષાવાદ મૂઢીને તેવી
રીતે સરળ લાવથી આલોવે.

નાણંમિ દંસણંમિ અ, તવે ચરિત્તે અ ચડસુવિ અકંપો ।
ધીરો આમમકુસલો, અપરિસ્સાવી રહસ્સાણં ॥૩૩॥

જ્ઞાને દર્શને ચ, તપસિ ચારિત્રે ચ ચતુર્થ્યકમ્પઃ ।
ધીર આગમકુશલોડપરિસ્સાવી રહસ્યાનામ્ ॥ ૩૩ ॥

અર્થ:-જ્ઞાન, દર્શન, તપ અને ચારિત્ર એ ચારેમાં
અચલાયમાન, ધીર, આગમમાં કુશળ, આપણે કહેલાં ગુપ્ત
પાપોને ધીજીને નહિ કહેનાર એવા ગુરૂ પાસે આજોયણુ લેવી
જોઈએ.

રાગેણ વ દોસેણ વ, જં મે અકયન્નઆ પમાણં ।
જોમે કિંચિવિ મળિઓ, તમ્મહં તિવિહેણ સ્વામેમિ ॥૩૪॥

રાગેણ દ્વેષેણ વા, યદ્વવતામકૃતજ્ઞતયા પ્રમાદેન ।
યો મથા કિત્તિદપિ મળિત-સ્તમહં ત્રિવિધેન ક્ષમયામિ ॥૩૪॥

(૨૨૫)

અર્થ:-રાગ અને દ્વેષે કરી, અથવા અકૃતજ્ઞપણુએ અને પ્રમોદે કરી તમારૂં જે અહિત બીજાને મહેં કંઈક કહ્યું હોય તે હું મન, વચન, કાયાએ કરી ખમાવું છું.

તિવિહં^૧ મરણં^૩, બાલાણં^૨ બાલપંડિયાણં^૪ ચ^૬
તદયં^૭ પંડિયમરણં^૮, જં^૯ કેવલિણો^{૧૦} અણુમરંતિ^{૧૧} ॥૩૫॥

ત્રિવિધં મરણં, બાલાનાં બાલપણ્ડિતાનાશ્ચ ।

તૃતીયં પંડિતમરણં, યત્કેવલિનોઽનુમ્રિયન્તે ॥ ૩૫ ॥

અર્થ:-મરણ ત્રણ પ્રકારનાં હોય છે. બાળમરણ, બાળપંડિતમરણ, અને ત્રીબુદ્ધિ પંડિત મરણ કે જે કેવળી ભગવાનોજ પામે છે.

જે^૨ પુણ^૧ અઠમઙ્ગા^૩, પયલિયસન્નાય^૪ વક્કમાવાય^૫ ।
અસમાહિણા^૬ મરંતિ^૭, ન^૮ હુ^૯ તે^{૧૦} આરાહગા^{૧૧} મણિઆ^{૧૩} ॥

યે પુનરષ્ટમાદિકાઃ, પ્રચલિતસંજ્ઞાશ્ચ વક્કમાવાશ્ચ ।

અસમાધિના મ્રિયન્તે, ન હુ તે આરાધકા મણિતાઃ ॥૩૬॥

અર્થ:-વળી જે આઠ મહવાળા છે તે, તથા નાશ પામી છે બુદ્ધિ જેમની એવા, અને વક્કપણુને ધારણ કરનારા છે તે, તથા અસમાધિથી મરે છે, તેમને નિશ્ચે આરાધક કહ્યા નથી.

(૨૨૬)

મરણે^૧ વિરાહિ^૨ દેવ, -દુર્ગઈ^૩ દુલ્હા^૪ ય કિર^૫ બોહી^૬ ।

સંસારો^{૧૨} ય અણંતો^{૧૧}, હવઈ^{૧૩} પુણો^{૧૪} આગમિસ્સાણં^{૧૦} ॥૩૭

મરણે વિરાધિતે દેવ-દુર્ગતિ દુર્લભા ચ કિલ બોધિઃ ।

સંસારઆનન્તો-ભવતિ પુનરેષ્યત્કાલે ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-મરણુ વિશધે છતે દેવતામાં દુર્ગતિ થાય,
તેમજ સમ્યક્ત્વ પામવું દુર્લભ થઈ પડે અને વળી આવતા
કાળમાં તેનો અનંત સંસાર થાય.

કા^૨ દેવદુર્ગઈ^૧ કા, અવોહિ^૪ કેણે^૩ વ વુજઈ^૫ મરણં^૬ ।

કેણ^{૧૩} અણંતમપારં^{૧૦}, સંસારં^{૧૧} હિંડઈ^{૧૨} જીવો^{૧૪} ॥ ૩૮ ॥

કા દેવદુર્ગતિઃ કાઽ-બોધિઃ કેન બોહ્યતે મરણમ્ ।

કેનાઽનન્તમપારં, સંસારં હિંડતે જીવઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ:-દેવની દુર્ગતિ કયી ? અબોધિ શું ? શા હેતુએ
વારંવાર મરણુ થાય ? કયા કારણથી સંસારમાં જીવ અનંતા-
કાળ પર્યન્ત ભમે ?

કંદપ્પદેવ^૧ કિવિસ, -અભિઓગા^૩ આસુરી^૨ અં સંમોહાં^૪ ।

તા^૫ દેવદુર્ગઈઓ^૬, મરણંમિ^૭ વિરાહિ^૮ હંતિ^૯ ॥૩૯॥

(૨૨૭)

કન્દર્પ દેવકિલ્વિષાઽ-મિયોગા આસુરી ચ સંમોહા ।

તા દેવદુર્ગતયો-મરણે વિરાધિને ભવાન્તિ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ:-મરણ વિરાધે છત કન્દર્પ દેવ, કિલ્વિષ્યાદેવ (ઢેડદેવ), ચાકરદેવ, દાસદેવ અને સંમોહદેવ એ પાંચ દુર્ગતિઓ થાય છે.

મિચ્છાદંસણરક્તા^૧, સનિયાણા^૨ કિન્હલેસમોગાઢા^૩ ।

ઈહ^૬ જે^૪ મરંતિ^૭ જીવા^૫, તેસિં^૮ દુલહા^૯ ભવે^{૧૧} બોહી^{૧૦} ॥૪૦॥

મિથ્યાદર્શનરક્તાઃ, સનિદાનાઃ કૃષ્ણલેશ્યાઽવગાઢાઃ ।

ઈહ યે મ્રિયન્તે જીવા-સ્તેષાં દુર્લભા ભવેદ્બોધિઃ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-આ સંસારમાં મિથ્યાદર્શનમાં રક્ત, નિયાણા સહિત, કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જે જીવો મરણ પામે, તેઓને બોધિ બીજ (સમકિત) દુર્લભ થાય છે.

સમ્મદંસણરક્તા^૧, અનિયાણા^૨ સુક્લેસમોગાઢા^૩ ।

ઈહ^૬ જે^૪ મરંતિ^૭ જીવા^૫, તેસિં^૮ સુલહા^૯ ભવે^{૧૧} બોહી^{૧૦} ॥૪૧॥

સમ્યગ્દર્શનરક્તા-અનિદાનાઃ શુક્લેશ્યાઽવગાઢાઃ ।

ઈહ યે મ્રિયન્તે જીવા-સ્તેષાં સુલભા ભવેદ્બોધિઃ ॥ ૪૧ ॥

(૨૨૮)

અર્થ:-આ સંસારમાં સમ્યક્ દર્શનમાં રક્ત, નિયાણું રહિત, શુદ્ધ લેશ્યાવાળા જે જીવો, મરણ પામે છે, તે જીવોને યોધિબીજ (સમકિત) સુલભ થાય છે.

જે પુનઃ ગુરુપટ્ટિનીઆ, વહુમોહા સસવલા કુસીલાય ।
અસમાધિના મરંતિ, તે હંતિ અણંતસંસારી ॥૪૨॥

યે પુનઃ ગુરુમત્સનીકા-વહુમોહાઃ સશવલાઃ કુસીલાશ્ચ ।

અસમાધિનામ્રિવન્તે, તે ભવન્ત્યનન્તસંસારિણઃ ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:-જેઓ વળી ગુરૂના શત્રુભૂત, ઘણા મોહવાળા, દૂષણ રહિત, કુશીલ અને અસમાધિથી મરણ પામે છે, તેઓ અનંત સંસારી થાય છે.

જિનવચણે અનુરક્તા, ગુરુવચણં જે કરંતિ ભાવેણં ।
અસવલ અસંકિલિટ્ટા, તે હંતિ પરિત્તસંસારી ॥૪૩॥

જિનવચનેનુરક્તા-ગુરુવચનં યે કુર્વન્તિ ભાવેન ।

અશવલા અસંકિલિટ્ટા-સ્તે ભવન્તિ પરીત્તસંસારિણઃ ॥૪૩॥

અર્થ:-જિન વચનમાં રાગવાળા, ગુરૂનું વચન ભાવે કરીને જેઓ કરે છે, દૂષણ રહિત, અને સંકલેશ રહિત હોય છે, તેઓ થોડા સંસારવાળા થાય છે.

(૨૨૯)

વાલમરણાણિ^૬વહુસો^૭,વહુઆણિ^{૧૦}અકામગાણિ^૯મરણાણિ^{૧૧}
 મરિહંતિ^{૧૨}તે^૫વરાયા^૬,જે^૧જિણવયણં^૨નયાણંતિ^૩॥૪૪॥

વાલમરણાણિ વહુશો-વહુકાન્યકામુકાણિ મરણાણિ ।

મરિષ્યન્તિ તે વરાકા-યે જિનવચનં ન જાનન્તિ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-જે જિન વચનને નથી જાણતા તે બિચારા
 વારંબાર બાળમરણો અને ઘણીવાર ઇચ્છા રહિતપણે
 (અકામ) મરણો પામશે.

સત્થગ્ગહણં^૧વિસમ્મ^૩,અસ્વણં^૨ચ^૫જલણં^૪ચ^૭જલપ્પવેસો^૬આ
 ણયારમંડસેવી^૯,જંમણમરણાણુવંધીણિ^૮ ॥ ૪૫ ॥

શસ્ત્રગ્રહણં વિષમક્ષણં, જ્વલનં જલપ્રવેશં ।

અનાચારખાણ્ડસેવિનો-જન્મમરણાણુવન્ધીણિ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:-શસ્ત્રગ્રહણ, વિષભક્ષણ, બળીખાણું, પાણીમાં
 ણુડી મરણું, અનાચાર તથા અધિક ઉપગ્રહણ સેવનાર એ
 સર્વે જન્મ મરણની પરંપરા વધારનાર છે.

ઉદ્દમહે^૧તિરિયંમિત્તિ^૨,મયાણિ^૫જીવેણ^૩વાલમરણાણિ^૪ ।
 દંસણનાણસહગઓ^૬,પંડિયમરણં^૭અણ્મરિસ્સં^૮ ॥૪૬॥

(૨૩૦)

ऊर्द्धाधस्तिर्यग्लोके च, मृतानि जीवेन बालमरणानि ।

दर्शनज्ञानसद्गतः, पण्डितमरणमनुमरिष्ये ॥ ४६ ॥

અર્થ:-ઉંચા, નીચા અને તિર્છાદિઠકમાં જીવે બાળ મરણો કર્યા. હું દર્શન, જ્ઞાને સહિત થકો પંડિતમરણે મરીશ.

उठवेयणयं जाई,-मरणं नरएसु वेअणाओ अ ।

एआणि संभरंतो, पंडियमरणं मरसु इन्हि ॥ ४७ ॥

उद्वेजनकं जाति-मरणं नरकेषु वेदनाश्च ।

एतानि स्मरन्, पण्डितमरणेनમ્રિયસ્વેદાનામ્ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:-ઉદ્વેગ કરનાર જન્મ અને મરણ અને નરકને વિષે જે થએલી વેદનાઓને સંભારતો છતો હુમણું પંડિત મરણે મર.

जइ उपज्जइ दुक्खं, तो दठवो सहावओ नवरं ।

किं किं मए न पत्तं, संसारं संसरतेणं ॥ ४८ ॥

यद्युत्पद्यतेदुःखं, ततो (तत्प्रादुर्भावो) द्रष्टव्यः स्वभावतोनवरम् ।

किं किं मयानप्राप्तं, संसारं संसरता ॥ ४८ ॥

અર્થ:-જો દુઃખ ઉત્પન્ન થાય તો સ્વભાવથી તેની વિશેષ ઉત્પત્તિ જોવી; સંસારમાં ભમતાં છતાં હું શાં શાં દુઃખ નથી પામ્યો ?

(૨૩૧)

સંસારચક્રવાલે, સઠ્ઠે વિ ય પુગ્ગલા મણ્ઠે વહુસો ।

આહારિઆ ય પરિણા, -મિઆય ન યહં ગઓ તત્તિ ॥૪૯॥

સંસારચક્રવાલે, સર્વેઽપિચ પુદ્ગલા મયા વહુશઃ ।

આહારિતાશ્ચ પરિણા-મિતાશ્ચ ન ચાહં ગતસ્તૃપ્તિમ્ ॥૪૯॥

અર્થઃ:-વળી મ્હેં ઘણી વખત સંસારચક્રમાં સર્વે પુદ્ગલો
લોગવ્યા, તેમજ પરિણામવ્યા, તોપણ હું તૃપ્તિ પામ્યો નહિ.

તળકઠેહિ વ અંગી, લવણજલો વા નદીસહસ્રેહિં ।
ન ઇમો જીવો સક્કો, તપ્પેઽં કામભોગેહિં ॥૫૦॥

તળકાઠૈરિવાગ્નિ-લવણજલો વા નદીસહસ્રૈઃ ।

નૈવ જીવઃ શક્ય-સ્તર્પયિતું કામભોગૈઃ ॥ ૫૦ ॥

અર્થઃ:-તરણાં તથા લાકડાએ કરીને જેમ અગ્નિ અને
હજારો નદીઓએ કરીને જેમ લવણ સમુદ્ર તૃપ્તિ પામતો
નથી, તેમ કામલોગોએ કરીને આ જીવ તૃપ્તિ પામતો નથી.

આહારનિમિત્તેણં, મચ્છા ગચ્છંતિ સત્તમીં પુદ્ગલીં ।

સચ્ચિત્તો આહારો, ન સ્વમો મણસાગ્રિ પલ્થેઽં ॥૫૧॥

(૨૩૨)

આહારનિમિત્તેન, મત્સ્યા ગચ્છન્તિ સપ્તર્ષી પૃથ્વીમ્ ।

સચિત્ત આહારો-નક્ષત્રોમનસાઽપિપ્રાર્થયિતુમ્ ॥૫૧॥

અર્થ:-આહારના કારણે કરી તંદુલીઆ મરે છે
સાતમી નરકભૂમિએ જાય છે. માટે સચિત્ત આહાર મને
કરીને પણ પ્રાર્થના કરવા યોગ્ય નથી.

પુ^૧વ્વિકયપરિક^૨મ્મો, અ^૩નિયા^૪ણો ઝ^૫હિ^૬ઝ^૭ણ મ^૮દ્વુ^૯દ્ધિ^{૧૦} ।

પ^૬ચ્છા મ^૭લિ^૮અ^૯ક^{૧૦}સા^{૧૧}ઓ, સ^{૧૨}જ્ઞો મ^{૧૩}રણ^{૧૪} પ^{૧૫}ડિ^{૧૬}ચ્છામિ ॥ ૫૨

પૂર્વકૃતપરિકર્માઽ-નિદાન ઝહિત્વા મતિવુદ્ધિમ્ ।

પશ્ચાત્પક્તકષાયઃ, સત્રોમરણં પ્રતીચ્છામિ ॥ ૫૨ ॥

અર્થ:-પ્રથમ અભ્યાસ કર્યો છે જેણે, અને નિયાણા
રહિત થયો છતો, મતિ અને બુદ્ધિથીજ વિચારીને પછી
નાશ કર્યો છે કષાય જેણે, એવો છતો જલદી મરણ
અંગિકાર કરેછું.

અ^૧કા^૨ઢે ચિ^૩ર^૪ભા^૫વિય, તે પુ^૬રિ^૭સા^૮ મ^૯રણ^{૧૦}દે^{૧૧}સ^{૧૨}કા^{૧૩}લંમિ ।

પુ^૬વ્વકયકર્મપરિ^૭મા, -વ^૮ણા^૯ઈ પ^{૧૦}ચ્છા પ^{૧૧}રિ^{૧૨}વ^{૧૩}ડંતિ ॥૫૩॥

અકાળેઽચિરભાવિતા-સ્તે પુરુષા મરણદેશકાલે ।

પૂર્વકૃતકર્મપરિમા-વનયાપશ્ચાત્પતિપતન્તિ ॥ ૫૩ ॥

(૨૩૩)

અર્થ:-લાંબા વખતના અભ્યાસવિના અકાળે અણુસણુ કરનારા, તે પુરૂષો પૂર્વે કરેલા કર્મોના પ્રભાવે કરીને પાછા પડે છે-દુર્ગતિએ બંધ છે.

તમ્હા^૧ ચંદગવિજ્જં^૪, સકારણં^૫ ઉજ્જુણ^૨ પુરિસેણં^૩ ।
જીવો^૭ અવિરહિઅગુણો^૬, કાયવૌ^૬ મુક્કમમ્ગમિ^૮ ॥૫૪॥

તસ્માચ્ચન્દ્રકવેધ્યં, સકારણમુચ્યક્તેનપુરુષેણ ।

જીવોઽવિરહિતગુણઃ, કર્તવ્યોમોક્ષમાર્ગે ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-તે માટે રાધાવેધની પેઠે હેતુ ઉદયમવાળા પુરૂષો-એ મોક્ષ માર્ગ સાધવા માટે પોતાનો આત્મા, જ્ઞાનાદિ ગુણ સહિત કરવો.

વાહિરજાગવિરહિઓ^૨, અઢિંભતરજ્ઞાણજોગમહીણો^૪ ।
જહ^૧ તંમિ^૬ દેસકાલે^૭, અમૂઢસન્નો^૫ ચયઈ^૮ દેહં^૮ ॥૫૫॥

વાહ્યયોગવિરહિતોઽ-ભ્યન્તર ધ્યાનયોગમાશ્રિતઃ ।

યથાતસ્મિન્દેશકાલેઽ-મૂઢસંજ્ઞસ્યજતિ દેહમ્ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-તે અવસરને વિષે સાવધાનવાળો, પૌણ્ડલિક વ્યાપારે કરી રહિત અને આત્માના સ્વરૂપના ચિંતવનના વ્યાપારને કરનારની પેઠે શરીરને છોડી દે.

(૨૩૪)

હંતૂણ^૨ રાગદોસં, ભિત્તૂણ^૧ ય^૫ અઠકમ્મસંઘાયં^૩ ।

જમ્મણમરણરહટ્ટં, ભિત્તૂણ^૬ ભવા^૭ વિમુચ્છિહિસિ^૮ ॥૫૬

હત્વા રાગદ્વેષૌ, ભિત્ત્વા ચાષ્ટકર્મસંઘાતમ્ ।

જન્મમરણાડરહટ્ટં, ભિત્ત્વાભવાદેર્મોક્ષયસે ॥ ૫૬ ॥

અર્થ:-રાગદ્વેષને હુણીને, આઠ કર્મોના સમૂહનો નાશ કરીને, જન્મ અને મરણરૂપ રેંટમાળાને લેદીને સંસાર સાગરથી મૂકત થવાશે !

एवं^૧ સવુવણ્ણસં^૬, જિણદિટ્ઠં^૨ સદ્દહામિ^૮ તિવિહેણં^૭ ।

તસથાવરં^૩ક્ષેમકરં, પારં^૫ નિઠ્ઠવાણમગ્ગસ્સ^૪ ॥ ૫૭ ॥

एवं सर्वोपदेशं, जिनदिष्टं श्रद्धयामि त्रिविधेन ।

त्रसस्थावरक्षेमकरं, पारं निर्वाणमार्गस्य ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:-આ પ્રકારે ત્રસ અને સ્થાવરનું કલ્યાણ કરનાર, મોક્ષમાર્ગનો પાર પમાડનાર, જિનેશ્વરે જતાવેલો સર્વ ઉપદેશ મન, વચન, કાયાએ કરી સદ્દુ છું.

૧૦૧૧ નહિ^૧ તંમિ^૨ દેસકાલે, સક્કો^{૧૨} વારસવિહો^૩ સુઅક્કવંધો^૫ ।

સઠ્ઠો^૪ અણુચિંતેઁ^૬, ધણિયંપિ^૭ સમત્થચિત્તેણં^૮ ॥૫૮॥

(૨૩૬)

આરાહણોવ^૧ઉત્તો, કાલં^૪ કા^૫ઝણ^૩ સુવિહિ^૨ઓ સમ્મં ।

ઉક્રોસં^૬ તિન્નિ^૭ભવે, ગંતૂણં^૮ લહઈ^{૧૧} નિઠ્ઠાણં^{૧૦} ॥ ૬૧ ॥

આરાધનોપયુક્તઃ, કાલં કૃત્વા સુવિહિતઃ સમ્યક્ ।

ઉત્કૃષ્ટતસ્ત્રીન્ધવાન્, ગત્વા લભતે નિર્વાણમ્ ॥ ૬૧ ॥

અર્થઃ:-આરાધના કરવાના ઉપયોગવાળો, રૂઠા આચાર-
વાળો, રૂઢીરીતે કાળ કરીને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણુ ભવ કરીને મોક્ષ
પામે છે.

સમણુ^૨ ત્તિ^૩ અહં^૧ પઢમં^૪, વી^૬અં^૫ સઠ્ઠવત્થ^૬ સંજઓમિ^૬ ત્તિ ।

સઠ્ઠવં^{૧૧} ચ^{૧૦} વોસિરામિ^{૧૨}, એ^{૧૩}અં^{૧૫} ભણિયં^{૧૪} સમાસેણં^{૧૪} ॥ ૬૨ ॥

શ્રમણ इत्यहंप्रथमं, द्वितीयं सर्वत्र संयतोऽस्मीति ।

सर्वं च व्युत्पृजाम्येतद्गणितं समासेन ॥ ६२ ॥

અર્થઃ:-પ્રથમતો હું સાધુ છું, બીજી સર્વ પદાર્થોમાં
સંયમવાળો છું, તેથી હું સર્વને વોસિરાવું છું; આ સંક્ષેપે
કરી કહેવામાં આવ્યું.

લહ્ઠં^૫ અલહ્ઠપુઠ્ઠવં^૩, જિણવયણ^૪ સુભાસિ^૧અં^૨ અમયભૂ^૨અં ।

ગહિઓ^૭ સુગઈમગ્ગો^૬, નાહં^{૧૦} મરણસ્સ^૮ વીહેમિ^{૧૧} ॥ ૬૩ ॥

(૨૩૭)

લબ્ધમલબ્ધપૂર્વે, જિનવચનં સુમાષિતમમૃતમૂતમ્ ।

ગૃહીતઃ સુગતિમાર્ગો-નાહં મરણાદ્વિમેમિ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:-જિનેશ્વર ભગવાનના આગમમાં કહેલું, અમૃત સરખું અને પૂર્વે નહિ પામેલું એવું આત્મતત્ત્વ હું પામ્યો અને સિદ્ધગતિનો માર્ગ ગ્રહણ કર્યો, તેથી હું હવે મરણથી બહીતો નથી.

^૧ધીરેણ ^૨વિ ^૩મરિયઠ્ઠવં, ^૪કાઠરિસેણ ^૫વિ ^૬અવસ્સ ^૭મરિયઠ્ઠવં ।

^૮તુન્હં ^૯પિ ^{૧૦}હુ ^{૧૧}મરિયઠ્ઠવે, ^{૧૨}વરં ^{૧૩}સુ ^{૧૪}ધીરત્તણે ^{૧૫}મરિઠં ॥૬૪॥

ધીરેણાઽપિમર્ત્તઘ્પં, કાપુરુપેણાઽપ્યવશ્યંમર્ત્તઘ્પમ્ ।

દ્વયોરપિહુ મર્ત્તઘ્પે, વરં સુ ધીરત્વેન મર્ત્તમ્ ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:-ધીર પુરૂષે પણ મરવું પડે છે, અને કાયર પુરૂષે પણ અવશ્ય મરવું પડે છે, બન્નેને પણ નિશ્ચયે કરી મરવાનું છે, તો ધીરપણે મરવું એ નિશ્ચય સુંદર છે.

^૧સીલેણ ^૨વિ ^૩મરિયઠ્ઠવં, ^૪નિસ્સીલેણ ^૫વિ ^૬અવસ્સ ^૭મરિયઠ્ઠવં ।

^૮તુન્હં ^૯પિ ^{૧૦}હુ ^{૧૧}મરિયઠ્ઠવે, ^{૧૨}વરં ^{૧૩}સુ ^{૧૪}સીલત્તણે ^{૧૫}મરિઠં ॥૬૫॥

સીલેનાઽપિમર્ત્તઘ્પં, નિઃસીલેનાઽપ્યવશ્યંમર્ત્તઘ્પમ્ ।

દ્વયોરપિ હુ મર્ત્તઘ્પે, વરં સુ સીલત્વેન મર્ત્તમ્ ॥ ૬૫ ॥

(૨૩૮)

અર્થ:-શીળવાળાએ પણ મરવું પડે છે, અને શીળ-
રહિત માણસે પણ અવશ્ય મરવું પડે છે, જનને પણ
નિશ્ચયે કરીને મરવાનું છે, તો શીળસહિત મરવું એ નિશ્ચ
સાફ છે.

ના^૧ણ^૩સ્સ^૨ દં^૬સ^૪ણ^૫સ્સ^૫ ય, સ^૬મ્મ^૭ત્ત^૮સ્સ^૯ ય ચ^{૧૦}રિ^{૧૧}ત્ત^{૧૨}જુ^{૧૩}ત્ત^{૧૪}સ્સ^{૧૫} ।

જો^૬ કા^૬હિ^૭ ઉ^૮વ^૯ઓ^{૧૦}ગં, સં^{૧૧}સારા^{૧૨} સો^{૧૩} વિ^{૧૪}મુ^{૧૫}ચ્ચિ^{૧૬}હિ^{૧૭}સિ^{૧૮} ॥૬૬॥

જ્ઞાનસ્ય દર્શનસ્ય ચ, સમ્યક્ત્વસ્ય ચ ચારિત્રયુક્તસ્ય ।

યઃ કરિષ્યત્યુપયોગં, સંસારાત્સ વિમોક્ષયતે ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:-જે કોઈ ચારિત્ર સહિત જ્ઞાનમાં દર્શનમાં અને
સમ્યક્ત્વમાં સાવધાનપણું કરશે, તે વિશેષે કરી સંસાર
થકી મૂકાશે.

ચિ^૧ર^૨ઉ^૩સિ^૪અ^૫ વં^૬મ^૭યારી, પ^૮પ્પ^૯ફા^{૧૦}ડે^{૧૧}ઝ^{૧૨}ણ^{૧૩} સે^{૧૪}સ^{૧૫}યં^{૧૬} ક^{૧૭}મ્મં^{૧૮} ।

અ^૬ણ^૭પુ^૮ઠ્ઠ^૯વી^{૧૦}ઙ્ગ^{૧૧} વિ^{૧૨}સુ^{૧૩}દ્ધો, ગ^{૧૪}ચ્છ^{૧૫}ઙ્ગ^{૧૬} સિ^{૧૭}દ્ધિ^{૧૮} ધુ^{૧૯}અ^{૨૦}કિ^{૨૧}લે^{૨૨}સા^{૨૩} ॥૬૭॥

વિરોષિતો બ્રહ્મચારી, પ્રસ્ફોટય શેષકં કર્મ ।

આનુપૂર્વ્યા વિશુદ્ધો-ગચ્છતિ સિદ્ધિં ધુતવલેશઃ ॥૬૭॥

અર્થ:-ઘણા કાળ સેવ્યું છે બ્રહ્મચર્ય જેણે અને બાકીના
કર્મનો નાશ કરીને તથા સર્વ ક્લેશનો નાશ કરીને અનુક્રમે
પ્રાણી શુદ્ધ થઈને સિદ્ધિમાં જાય છે.

(૨૩૧)

નિક્કસાયસ્સ^૧ દંતસ્સ^૨, સૂરસ્સ^૩ વવસાઇણો^૪ ।

સંસારપરિભીઅસ્સ^૫, પચ્ચક્ખાણં^૬ સુહં^૭ ભવે^૮ ॥ ૬૮ ॥

નિષ્કપાયસ્ય દાન્તસ્ય, શૂરસ્ય વ્યવસાયિનઃ ।

સંસારપરિભીતસ્ય, પ્રત્યાખ્યાનં શુભંભવેત્ ॥ ૬૮ ॥

અર્થઃ—કષાય રહિત, દાન્ત, (પાંચ ઇંદ્રિયો અને છઠ્ઠા મનનેદમન કરનાર.) શૂરવીર અને ઉદ્યમવાંત તથા સંસારથી ભયબ્રાંત થએલા એવાનું પચ્ચખખાણુ રૂઢું હોય.

एअं^૫ પચ્ચક્ખાણં^૬, જો^૧ કાહી^૭ મરણદેસકાલંમિ^૪ ।

ધીરો^૨ અમૂઢસન્નો^૩, સો^૮ ગચ્છઇ^{૧૧} ઉત્તમં^૯ ઠાણં^{૧૦} ॥ ૬૯ ॥

एतत्प्रत्याख्यानं, यः करिष्यति मरणदेशकाले ।

ધીરોઽમૂઢસંજ્ઞઃ, સગચ્છત્યુત્તમં સ્થાનમ્ ॥ ૬૯ ॥

અર્થઃ—ધીર અને મુઝામણુરહિત જ્ઞાનવાળો મરણના અવસરે જે આ પચ્ચખખાણુ કરશે તે ઉત્તમ સ્થાનકને પામશે.

ધીરો^૧ જરમરણવિઝ^૨, ધીરો(વીરો)^૬ વિન્નાણનાણસંપન્નો^૩ ।

લાગસ્સુજ્જોઅગરા^૪, દિસઇ^૫ સ્વયં^૮ સઠ્ઠવદુક્ખાણં^૭ ॥ ૭૦ ॥

(૨૪૦)

ધીરો જરામરણવિદ્, ધીરો (વીરો) વિજ્ઞાનજ્ઞાનસંપન્નઃ ।
લોકસ્યોદ્યોતકરો-દિશતુ ક્ષયં સર્વદુઃખાનામ્ ॥ ૭૦ ॥

અર્થ:-ધીર, જરા અને મરણને બાણતાર, જ્ઞાનદર્શને કરીને સહિત, લોકમાં ઉદ્યોતના કરનાર એવા વીર જીનેશ્વર સર્વ દુઃખોનો ક્ષય કરે !

॥ इति श्री आउरपञ्चकखणपयन्नो मूलान्वय, संस्कृत छाया
तथा भाषान्तरयुक्त समाप्त. ॥

પ્રથમ વિભાગ સમાપ્ત.

॥ सच्चारित्रचूडामणि शुद्धक्रियायोगि गच्छाऽधिपति
श्रीमत्सुखसागरगुरुचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्री वज्रसेन सूरिशिष्य हरिमुनि कृत

श्री कर्पूर प्रकरणम्

(भूषाज्यय तथा सायान्तरयुक्त.)

—: श्री आशीर्वादरूप मंगल:—

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

कर्पूर^१प्रकरः शमा^२मृतरसे, वक्त्रे^३दुचंद्रातपः,
शुक्ल^४ध्यानतरुप्रसूननिचयः, पुण्या^५ग्निफेनोदयः ।
मुक्ति^६श्रीकरपीडनेऽच्छ^७सिचयो, वाक्कामधेनोः पयो,
व्याख्यालक्ष्यजिनेशपेशलरद^{१०}, ज्योतिश्चयः^{११} पातु वः ॥१॥

अर्थः—शांतिश्च अभूत ज्ञाने विषे कर्पूरना समूह
समान, मुणश्च चंद्रनी ज्योतिस्त्वा समान, देवता ज्ञानश्च

(૨૪૨)

વૃક્ષના પુષ્પસમૂહ સમાન, પુણ્યરૂપ સમુદ્રના શ્રીભૃગુદય
તુલ્ય, મુક્તિરૂપ શ્રી (વધૂ)ના વિવાહને વિષે નિર્મળ વસ્ત્ર
ખરોખર અને વાણીરૂપ કામધેનુના દૂધ સમાન, એવો જે
વ્યાખ્યાન સમયે દેખાતો જિનેશ્વર ભગવાનના મનોહર
દાંતની કાંતિનો સમૂહ, તે તમારું રક્ષણ કરે ?

(વક્ષ્યમાણ દ્વાર-સ્વધરાવૃત્તમ)

^૧ મઘ્વા ^{૧૦} લઘ્વાઽઽર્યદેશ ^૪ કથમપિ ^૨ નૃમવં ^૩ સત્કુલં ^૫ સાધુસંગં,

^૮ બોધં ^૬ દેવાદિશક્તીઃ ^{૧૬} કુરુત ^{૧૨} શમયતિશ્રાવકત્વવ્રતાનિ ।

સપ્તક્ષેત્રીજિનાર્ચાનયવિનયસુવૈરાગ્યદાનાદિપુષ્ટિં,

^{૧૪} શદ્રઘૂતકૃધાદેર્જયમપિ ^{૧૫} સુકૃતાદેષુ ^{૧૬} સત્કર્મ ^{૧૭} મુક્ત્યૈ ॥ ૨ ॥

અર્થ:—હે ભગ્ય જનો ! મહા કષ્ટથી અને કોઈ પુન્યના ઉદયથી પ્રાપ્ત થએલા આર્ય દેશને, સારા કુળને, મનુષ્ય-જન્મને અને સાધુ પુરૂષના સંગને, સમ્યક્ત્વને, દેવ, ગુરૂ અને ધર્મને વિષે શક્તિને પામીને, મુક્તિના માર્ગે ઉપશમ-પાણું, યતિપાણું, જિનપૂજન, ન્યાય, વિનય, વૈરાગ્ય, દાન, શીંગ, તપ અને ભાવનાની પુષ્ટિને, શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ, દૂત, માંસ, સુરાપાન, વેશ્યાગમન, આહોરાત્રી (શિકાર), ચોરી, પરસ્ત્રીગમન, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ વિગેરેના જયને અને પુન્યના દિવસોને વિષે સારાં કાર્યોને કરે !

(૨૪૩)

(આર્યદેશનું સ્વરૂપ-શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૬ ૩ ૮ ૬ ૫ ૪ ૭
 કોઽપિ સ્યાલ્લઘુકર્મકઃ સુકૃતધીર્દેશેઽપ્યનાર્યે સ્વતઃ-
 ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૦ ૧૪
 સ્તસ્યાપ્યાર્દ્રકુમારવદ્ગણચયઃ કિંત્વાર્યદેશાશ્રયાત્ ।
 ૨૬ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૮ ૨૬ ૩૦ ૨૫ ૨૭
 સારાઁઘૌ શશિનો ઽથ કૌસ્તુભમણેઃ સાશ્રીઃ કુતોયા ડમ્ભ-
 ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૮ ૨૧
 દ્રંગાશાલિનિ શંઘુમૂર્ધ્નિ કમલાગારે હરેશ્ચોરસિ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ:-કોઈ લઘુકર્મિ જીવ અનાર્ય દેશને વિષે ઉત્પન્ન થઈને પોતાની મેળે ધર્મબુદ્ધિવાળો થાય છે, તો તેને પણ આર્દ્રકુમારની માફક આર્ય દેશના આશ્રયથી શુભસમૂહ પ્રાપ્ત થાય છે. અત્ર દૃષ્ટાંત જણાવે છે. ગંગાથી શોભતા શંકરના મસ્તકને વિષે ચંદ્રની અને લક્ષ્મીના નિવાસસ્થાન કૃષ્ણના હૃદયને વિષે કૌસ્તુભમણિની જેવી શોભા છે, તેવી ખારા પાણીવાળા સમુદ્રમાં તે બન્નેની શોભા ક્યાંથી હોય ? અર્થાત્ નજ હોય.

૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૬ ૭
 આર્યે દેશમવાપ્ય ધર્મરહિતોઽપ્યન્યસ્ય ધર્મક્રિયાં,
 ૮ ૯ ૧૦ ૧૩ ૧૫ ૧૧ ૧૪ ૧૨
 ધર્મસ્થાનમહાંશ્ચ વીક્ષ્ય સુગુરોઃ શ્રુત્વા ચ ધર્મ કવિત્ ।
 ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૮ ૨૬
 બોધં યાતિ કુલોત્થનાસ્તિકમતો ભૂપઃ પ્રદેશી યથા,
 ૨૧ ૨૨ ૨૫ ૨૮ ૨૩ ૨૪ ૨૭ ૨૬
 સત્યં ચંદનસંગિનઃ ક્ષિતિરુહો નાઽન્યે ઽપિકિં ચંદનાઃ ॥૪॥

(૨૪૪)

અર્થ:-ધર્મસહિત પ્રાણી પણ આર્ય દેશ પામીને, બીજાઓની ધર્મક્રિયાઓ, તેમજ ધર્મના સ્થાનેના મહોત્સવોને જોઈને, અને કોઈક સમયે સફ્થુર દ્વારાએ ધર્મ સાંભળીને કુળપરંપરાથી ચાલતા આવેલા નાસ્તિક મતવાળા પ્રદેશી રાજાની માફક બોધ પામે છે; એ સત્ય છે. દૃષ્ટાંત જેમ કે, ચંદનના વૃક્ષોના સંબંધવાળાં અન્ય વૃક્ષો પણ શું ચંદનના ભાવને નથી પામતાં? અર્થાત્ પામે છે.

કથમપિ દ્વાર.

ઉત્સર્પિણ્યવસર્પિણીઃ ક્ષિતિમ્સુત્તેજોઽપ્સ્વસંસ્થ્યા વને,^{૪ ૨ ૩ ૫}
^{૬ ૭ ૮ ૧૧ ૯ ૧૦ ૧૮}
 ડંતાસ્તા વિકલે ગણેયશરદો જાત્યાવિપત્યા નયેત્ ।
^{૧૪ ૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૨ ૧૩ ૧ ૨૦ ૧૯ ૨૨ ૨૧}
 સપ્તાઽષ્ટૌ તુ ભવ્વાંસ્તિરશ્ચિ મનુજે જીવોં ડતરેત્રાઽસ્ય ચે,-
^{૨૩ ૨૪ ૨૮ ૨૭ ૨૯ ૩૦ ૨૫ ૨૬}
 દ્વમ્સ્તદ્દરણેંદ્રવત્સ સુગતિં પ્રાપ્નોતિ તિર્યકપિ ॥ ૫ ॥

અર્થ:-આ જીવાત્મા પૃથ્વીકાય, વાઉકાય, તેઉકાય અને અપકાયને વિષે અસંખ્ય ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળ નિર્ગમન કરે, વનસ્પતિકાયને વિષે અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળપર્યંત રહે. વિકલેન્દ્રિય (બેઈન્દ્રિય, તેરિન્દ્રિય, અને ચૌરિન્દ્રિય)ને વિષે જન્મમરણ કરીને સંખ્યાતા વર્ષ રહે, અને તિર્યચ તથા મનુષ્યને વિષે સાત અથવા આઠ ભવ કરે. આ પ્રમાણે આ પાછળ ગણાવેલા ભવને વિષે

(૨૪૫)

જો તે જીવને ધર્મ પ્રાપ્ત થાય, તો તે લલેને તિર્યચ હોય,
તોપણ તે ધરણેન્દ્રની માફક ઉત્તમ ગતિ મેળવે છે.

કાલપ્રાણિભવા અનાદિનિધનાસ્તત્સર્વજાતૌ સદા,
જીવેન ભ્રમતા મુહૂર્ત્તમપિ હિ પ્રાપ્તં ન કિંચિદ્ધિતમ્ ।

મુક્તામુક્તિકયેવ વારિમણિકૃદ્વાદૌ કચિદૈવત,-
સ્તત્પ્રાપ્ત્યાઽથ સકંબલેન શબલેનોક્ષણેવ ધાર્ય શ્રિયે ॥ ૬ ॥

અર્થ:-કાળ, જીવ અને સંસાર એ ત્રણે આદિ અને
અંત વિનાના છે, પરંતુ નિરંતર સર્વે યોનિયોને વિષે ભ્રમતા
એવા જીવે બે ઘડી માત્ર પણ કાંઈ સ્વહિત મેળવ્યું નહીં;
તેમ છતાં પણ જેમ સમુદ્રમાં મોતીની છીપને કોઈક વખત
દૈવયોગથી મોતી બનાવનાર પાણી મળે છે, તેમ જીવને પુણ્ય
રૂપ તે સ્વહિત પ્રાપ્ત થઈ ગયું, તો તેને આરાધિ કંબલ
અને શંબલ નામના બળદની માફક મોક્ષલક્ષ્મીના અર્થે
ધારણ કરવું.

નરભવ દ્વાર.

ક્ષેત્રે નાઽમલવાલુકે ચ લવણાઽઽકીર્ણે ચ રોહેત્રથા,
વીજં કિંચિદિદ્ધાઽસ્થિલે ચ ફલતિ ક્ષાત્રે ચ નાનાફલૈઃ ।

(૨૪૬)

^{૧૯} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૩} ^{૧૮}
 દેવે નૈરયિકે તિરશ્ચિ મનુજે શ્રેયઃ પ્રમૂતિસ્તથા,
^{૨૪} ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭} ^{૨૮}
 તસ્માન્મેઘકુમારવન્નરભવેઽનંતાશ્રિયે ત્વર્યતામ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ:-જેમ આ લોકને વિષે ખીજ નિર્મળ રેતીવાળા
 ખેતરમાં ઉગતું નથી; ખારવાળા ખેતરમાં ઉગતું નથી; વિના
 ખેડેલા ખેતરમાં કાંઈક જરા માત્ર ઉગે છે, અને ખેડેલા
 ખેતરને વિષે તો નાના પ્રકારના ફળોએ કરીને ફળે છે.
 ઉપરોક્ત દૃષ્ટાંતો પ્રમાણે દેવના, નારકીના, તિર્યચના અને
 મનુષ્યના ભવને વિષે ધર્મની ઉત્પત્તિ જાણવી. તે કારણથી
 હે ભગ્યાત્માઓ ! તમે આ મનુષ્યભવને વિષે મેઘકુમારની
 માફક મોક્ષલક્ષ્મીને અર્થે ઉતાવળ કરો.

(મંદાક્રાંતાવૃત્તમ્)

^૧ ^૨ ^૩ ^૬ ^૭
 વેલાકૂલે મહતિ નૃભવે પ્રાક્પ્રસન્નેદુવત્ત,-
^૫ ^૪ ^૬ ^૮
 જિવા મૂઢશ્લથદ્વદધિયઃ ક્રીણતે કર્મવસ્તુ ।
^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૪} ^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૮}
 ક્રારા ગુપ્તિઃ કુગતિયુગલી વર્ણકઃ સ્વર્દુરંતો,
^{૧૯} ^{૧૧} ^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૦} ^{૧૨} ^{૧૩}
 યેનાંતે સ્યાઞ્ચિવપુરમુરુસ્ફૂર્તિ તેષાં ક્રમેણ ॥ ૮ ॥

અર્થ:-સમુદ્ર સમાન વિસ્તીર્ણ નરભવને વિષે મૂઢ,
 શિથિલ અને દૃઢ બુદ્ધિવાળા એમ ત્રણ પ્રકારના પ્રાણીઓ,
 પૂર્વે થઈ ગયેલા પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિની માફક તે-તે કર્મરૂપ

(૨૪૭)

વસ્તુને ખરીદ કરે છે કે, જે કર્મરૂપ વસ્તુથી તેઓ ત્રણે અનુક્રમે નરક, તિર્યચરૂપ બે દુર્ગતિ છે જેમાં એવી દુઃખરૂપ ગતિ (૧) દુઃખથી સ્વર્ગ પામવારૂપ ગતિ (૨) અને અત્યંત પ્રકાશમય ભોક્ષ ગતિ (૩) પ્રાપ્ત કરે છે.

(સત્કુલ દ્વાર-ઉપજાતિવૃત્તમ્)

તત્તાદૃશાભવ્યપિતુઃ સુતો ડપિ, ધર્માલસો યઃ સુલસો ડભવન્ન ।
 ૧૧ ૧૮ ૯ ૧૦ ૧૨ ૧૬ ૧૪ ૧૮ ૧૩ ૧૫ ૧૭
 સ કિં વિષાદોવિષહન્મણિસ્ત, -ત્પંકાન્ન વા શ્રીસદનં સરોજમ્ ॥

અર્થ:-જે સુલસ નામનો પુરૂષ એક અભવ્ય પિતા (કાલસૌકરિ કસાઇ)નો પુત્ર હોવા છતાં પણ ધર્મ પાળવામાં આગસવાળો થયો નથી. દૃષ્ટાંત જેમ કે, વિષથી લરેલા સર્પ-થી વિષને હરણ કરનારો મણિ શું નથી ઉત્પન્ન થતો? વા કાદવમાંથી લક્ષ્મીનું ગૃહ એવું કમળ શું નથી ઉત્પન્ન થતું? અર્થાત્ થાય છેજ.

(ઇન્દ્રવંશવૃત્તમ્)

બોધાય સદ્ધર્મકુલોદ્ભવાઃ સ્ત્રિયો, -ડપ્યુદાયનસ્યેવ પુરા પ્રભાવતી ।
 ૧૧ ૧૨ ૧૦ ૧૩ ૯ ૧૭ ૧૪ ૧૬ ૧૮ ૧૫
 સત્તીર્થતા કિં જલધેર્ન ગંગયા, સદૃત્તા વા શશિનો ન રાકયા ॥

અર્થ:-પ્રાચીનકાળમાં થએલા ઉદાયન રાજાની રાણી પ્રભાવતીની માફક, સદ્ધર્મવાળા કુળમાં ઉત્પન્ન થએલી સ્ત્રીઓ

(૨૪૮)

પણ બોધને અર્થ થાય છે. અર્થાત્ બોધનું કારણ બને છે. દાખલા તરીકે, સમુદ્રનું ઉત્તમ તીર્થપણું ગંગાવડે શું નથી થતું ? અથવા ચંદ્રનું સંપૂર્ણ ગોળાકારપણું પૂર્ણિમાવડે શું નથી થતું ? અર્થાત્ ગંગાથી સમુદ્રમાં તીર્થપણું અને પૂર્ણિમાથી ચંદ્રને વિષે સંપૂર્ણ ગોળાકારપણું થાય છેજ.

(સાધુસંગ દ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

જીવાદિતત્ત્વવિકલૈર્વિપુલૈસ્તપોભિઃ-

મુક્તો ન તામલિરજાતમુસાધુસંગઃ ।

કઃ સ્વર્ણ સિદ્ધિમધિગચ્છતિ કૂટકલૈઃ,

૧૨ ૧૦ ૧૩ ૧૪

કોવાંબુધિં તરતિ જર્જરયાનપાત્રૈઃ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:-ઉત્તમ સદ્ગુરુના સમાગમ સિવાય તામલિ તાપસ જીવાદિ તત્ત્વે કરી રહિત એવા મહા તપથી પણ મુક્તિ પામ્યો નહિ. ઉદાહરણ તરીકે જેમ, અયોગ્ય ઔષધી પ્રયોગથી કેને સુવર્ણસિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય ? અને અતિ જીર્ણ વહાણથી કોણ સમુદ્ર તરી શકે ? અર્થાત્ અયોગ્ય ઔષધી પ્રયોગથી કોઈને સુવર્ણસિદ્ધિ થતી નથી. તેમજ ભાગલા વહાણથી કોઈ સમુદ્રને પાર પામી શકતું નથી. તેમ સદ્ગુરુ સિવાય સદ્ગ્જ્ઞાન થતું નથી અને સદ્ગ્જ્ઞાન સિવાય-પ્રચંડ તપ કરવા છતાં પણ મુક્તિ થતી નથી.

(૨૬૯)

(ઔપચ્છંદસિકવૃત્તમ્)

ગિરિપુષ્પશુકાવિવામલોગી, ગુણનાશોદયભાગ્ જડજસંગાત્ ।

જલદાંબુ વિષં સુધા ચ ન સ્યાત્, કનકદ્રૌ ચ કિમિક્ષુકાનને ચ ॥

અર્થ:-નિર્મળ (બુદ્ધિમાન્) પ્રાણી, ગિરિશુક અને પુષ્પશુક નામના બે પોપટની માફક મૂર્ખ અને જ્ઞાનીની સંગતિથી અનુક્રમે નિર્ગુણી અને સદ્ગુણી થાય છે. દાખલા તરીકે જેમ, મેઘનું પાણી ધાતુરાના વૃક્ષને વિષે વિષ અને શેલડીના વનને વિષે અમૃત શું થતું નથી ? અર્થાત્ થાય છે.

(બોધ દ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

પ્રાપ્યાલ્પમપ્યમલબોધવચશ્ચિલાતિ,-

પુત્રૌ યથાઘમલિનો ઽપિ વિભર્તિ શુદ્ધિમ્ ।

કિં કોટિવેધિરસચંદનરત્ન વિદુ,-

સ્પર્શ ઽપિ હેમશિશિરં ચ ન તપ્સલોહમ્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ:-પાપથી મલીન થએલા એવા પણ ચિલાતીપુત્રે અલ્પ છતાં પણ અતિ નિર્મળ એવા બોધદાયક વચનને સાંભળી નિર્મળપણું ધારણ કર્યું. ઉદાહરણ જેમ કે, તપાવેલું લોખંડ કોટિવેધીરસ (કોટો મળુ લોખંડને એક બિન્દુ-માત્રથી સુવર્ણ બનાવનાર રસ) રૂપ ગોશીર્ષ ચંદનરત્નના

(૨૬૦)

ડીપાના સ્પર્શમાત્રથી શું શીતળ સુવર્ણ નથી થતું ? અર્થાત્
થાય છે.

^૨ દ્રષ્ટે ^૩ ડપિ ^૪ બોધકવચઃશ્રવણં ^૫ વિધાય,

^૬ સ્યાદ્રૌહિણેય ^૭ ઇવ ^૮ જંતુરુદાર લાભઃ ।

^{૧૨} કાથોડપ્રિયો ^{૧૦} ડપિ ^{૧૧} સરુજાં ^{૧૩} સુખદો ^{૧૪} રવિર્વા, ^{૧૫}

^{૧૬} સંતાપકોડપિ ^{૧૭} જગદંભૃતાં ^{૧૮} હિતાય ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-અરૂચિ છતાં પણ બોધકારક વચન (પ્રભુવાણી)
સાંભળવાથી પ્રાણી, રૌહિણેય ચોરની માફક અતિધણે લાભ
સંપાદન કરે છે. અહિં ઉદાહરણ જેમ કે, અતિ અપ્રિય
(કડવો અને બેસ્વાદ) એવો પણ ઉકાળો રોગી માણસને
સુખ કરનારો છે, અથવા તાપ આપનારો એવો પણ સૂર્ય
જગત્ના પ્રાણીયોને હિતકારક છે.

સમ્યક્ત્વ દ્વાર.

^૨ કો ^૩ ડપ્યન્ય ^૪ એવ ^૫ મહિમા ^૬ નનુ ^૭ શુદ્ધ દૃષ્ટે,-

^૮ યચ્છ્રેણિકો ^{૧૧} હ્યવિરતોડપિ ^{૧૫} જિનો ^{૧૦} ડત્ર ^{૧૩} ભાવી । ^{૧૪}

^{૧૫} પુણ્યાર્ગલઃ ^{૨૪} કિમિતરો ^{૧૬} ડપિ ^{૧૭} ન ^{૨૫} સાર્વભૌમો,

^{૨૦} રૂપચ્યુતો ^{૨૧} ડપ્યધિગુણસ્ત્રિજગન્નતથ ^{૨૩} ॥ ૧૫ ॥ ^{૧૮}

(૨૫૧)

અર્થ:-નિશ્ચે સમ્યક્ત્વંત પ્રાણીનો કોઈ વિચિત્ર પ્રભાવ હોય છે. કારણકે, અવિરતિ (કોઈપણ પ્રકારના સુવ્રત વિનાનો) એવો પણ શ્રેષ્ઠિક રાજા આ ભરતક્ષેત્રને વિષે તીર્થંકર થશે. દૃષ્ટાંત જેમકે, સામાન્ય એવો પણ કોઈ મહા પુણ્યવંત પુરૂષ શું સર્વ પૃથ્વીના રાજ્યને લોગવનારો ન થાય ? અથવા તો રૂપરહિત એવો પણ ગુણવાન પુરૂષ શું ત્રણ લોકને નમસ્કાર કરવા યોગ્ય નથી થતો ? અર્થાત્ થાય છે.

૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૭ ૮
તદર્શનં કિમપિ સા સુલસાપ યેન,
૧૪ ૯ ૧૦ ૧૩ ૧૨ ૧૧
પ્રાદાજ્જિનો ઽપિ મહિમાનમમાનમસ્યૈ ।

૧૭ ૧૬ ૨૩ ૧૫ ૧૮
નૈર્મલ્યતઃ શશિકલા ન ચ કેતકીત્વં,
૨૨ ૧૯ ૨૧ ૨૪ ૨૦

માલાતુલાં ચ હરમૂર્ધ્નિ વમાર ગંગા ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-તે સુલસા શ્રાવિકા કોઈપણ અપૂર્વ એવા સમ્યક્ત્વદર્શનને પામી હતી કે, જે સમ્યક્ત્વને લીધે શ્રીજિન-રાજા એવા શ્રીવીરપ્રભુએ એની (સુલસાની) બહુજ પ્રશંસા કરી. દાખલા તરીકે જેમકે, નિર્મળપણાને લીધે શશિકળાએ શંકરના મસ્તક ઉપર તિલકપણાથી કેતકીપણું અને ગંગાએ પુષ્પમાળાના સમાનપણું શું ધારણ કર્યું નથી ? અર્થાત્ ધારણ કર્યું છે.

(૨૫.૨)

દેવ દ્વાર.

^૩દૂરે ^૧ઽર્હતૌ ^૪ઽસ્તુ ^૨મહનાદિ ^૫નતીચ્છયા ^૬ઽપિ,

^૮શ્રેયઃસુરો ^{૧૧}ઽજનિ ^{૧૦}ન ^૭સેદુકદર્દુરઃ ^૯કિમ્ ।

^{૧૨}કલ્પદ્રુમઃ ^{૧૩}સ્મરણતો ^{૧૪}ઽપિ ^{૧૫}ન ^{૧૬}કિં ^{૧૭}ફલાય,

^{૨૦}પાર્શ્વે ^{૨૧}ઽપિ ^{૨૨}વા ^{૨૩}મૃગમદો ^{૨૪}ન ^{૨૫}હિ સૌરભાય ॥ ૧૭ ॥

અર્થ:-શ્રી અરિહંત પ્રભુનું પૂજનાદિક તો દૂર રહ્યું, પરંતુ તેમને નમસ્કાર કરવાની ઇચ્છાથી સેદુક નામના બ્રાહ્મણનો જીવ, કે જે દેડકો થયો હતો, તે પણ શું ઉત્તમ દેવતા નથી થયો? ઉદાહરણ જેમકે, કલ્પવૃક્ષ ફક્ત સ્મરણ કરવાથી શું ઇષ્ટફળ નથી આપતું? અથવા તો સમીપમાં પડેલી કસ્તુરી શું સુગંધ નથી આપતી? અથાત્ આપે છે.

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

^૫ધ્યાતઃ ^૨પરો ^૩ઽક્ષે ^૪ઽપિ ^૫જિનસ્ત્રિયુદ્ધયા, ^૬જીર્ણાભિધશ્રૃષ્ટિવદિષ્ટસિદ્ધયૈ ।

^{૧૧}સિંધુમત્તદ્યૈ ^{૧૨}કુમુદૌઘલક્ષ્મ્યૈ, ^{૧૩}ચકોરતુષ્ટયૈ ^{૧૦}વિધુરભ્રગો ^૮ઽપિ ^૯॥ ૧૮ ॥

અર્થ:-જિનેશ્વર ભગવાન પ્રત્યક્ષ ન હોય તોપણ, ત્રિકરણ શુદ્ધિવડે ધ્યાન કરવાથી, જેમ જીર્ણશેઠને આપી તેમ, સર્વે માણસોને ઇચ્છિત સિદ્ધિ આપે છે. દાખલા તરીકે, આકાશમાં રહેલો એવો પણ ચંદ્ર સમુદ્રની વૃદ્ધિને માટે,

(૨૫૩)

કમળના સમૂહની શોભાને માટે અને ચક્રોર પક્ષીના હર્ષને
અર્થે થાય છે તેમ.

(ગુરુ દ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

^૩ ^૨ ^૪ ^૧
નવ્યો ગુરુઃ સુરતરુર્વિહિતામિતદ્ધિ,-

^૫ ^૮ ^૭ ^૬ ^૯
ર્યત્કેવલાય કવલાર્થિષુ ગૌતમો ડમ્ભૂત્ ।

^{૧૭} ^{૧૬} ^{૨૨} ^{૧૮} ^{૧૯}
તાપાતુરે ડમ્ભૂતરસઃ કિમુ શૈત્યમેવ,

^{૨૩} ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૨૦} ^{૨૧}

નાપ્રાર્થિતો ડપિ વિતરત્યજરામરત્વમ્ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ:-પ્રમાણુ વિનાની રૂદ્ધિ આપનારા ગુરુ નવીન
કટપવૃક્ષ સમાન છે; કારણ કે ગૌતમરૂપિ કવલની (અન્નની)
યાચના કરનારા (તાપસો)ને કેવળ જ્ઞાનને અર્થે થયા, દૃષ્ટાંત
જેમકે, પ્રાર્થના નહિ કરેલો એવો પણ અમ્ભૂતરસ તાપથી
આકુળ થયેલાને ફક્ત શીતળતાજ આપે છે? શું અજરામર-
પણું નથી આપતો? અર્થાત્ આપે છે.

(પૃથ્વીવૃત્તમ્)

^૧ ^૪ ^૨ ^૩
કુવોધમતયો ડમિતઃ કુગુરવો જમાલયાદિવત્,

^૫ ^{૧૦} ^૮ ^૭ ^૬
પુનઃ કચન વજ્રવત્સુગુરવો ડમલા જન્મતઃ ।

^{૧૧} ^{૧૩} ^{૧૨}
કરીરપિચુમંદવન્ન ઘનસારસચ્ચંદનાઃ,

^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬}
ઘના ન ચ સ્વરોષ્ટ્રવજ્જયતુરંગભદ્રદ્વિપાઃ ॥ ૨૦ ॥

(૨૬૩)

અર્થ:-જમાલિ વિગેરેની માફક કુસાનને વિષે બુદ્ધિ-
વાળા કુશુરુઓ સમીપમાં રહેલા દેખાય છે, અર્થાત્ કુશુરુઓ
ઘણા છે; પરંતુ વજ્રસ્વામીની માફક જન્મથી આરંભીને
નિર્મળ એવા સદ્ગુરુઓ કોઈકજ સ્થાનકે જોવામાં આવે છે.
જેમકે, કેરડા અને લીંબડાની માફક કપૂર અને ચંદનનાં
ઉત્તમ વૃક્ષો ઘણાં હોતાં નથી, તેમજ ગધેડા અને ઉટની
માફક ઉચ્ચૈઃશ્રવા અથ્થ અને ભદ્ર જાતિના હાથીઓ ઘણા
હોતા નથી.

(ધર્મ દ્વાર-દ્વંદ્વવચ્ચાવૃત્તમ્)

૩ ૧ ૨ ૭ ૪ ૬ ૫
વિજ્ઞાય ધન્યા જિનધર્મમર્મ, રજ્યંતિ શય્યંભવવન્ન જાહ્યે ।
૯ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
પીત્વા સિતાભાવિતથેનુદુગ્ધં, કો વામ્લતક્રાર્કપયાંસિ પચેત્ ॥

અર્થ:-ધન્ય પુરુષો જિનધર્મના મર્મને જાણીને શય્ય-
ભવની માફક મૂઠતાને વિષે રાગ કરતા નથી. ઉદાહરણ જેમકે,
સાકરથી મિશ્રિત એવા ગાયના દૂધને પીધા પછી કયો પુરુષ
ખાટી છાશ અથવા આકડાના દૂધ સામુ જીવે ? અર્થાત્
કોઈ ન જીવે.

૭ ૩ ૧ ૨ ૪ ૫ ૬ ૧૨ ૧૧ ૮ ૧૦ ૯
લબ્ધે જડઃ કો ઽપિ હિતે ઽપિ ધર્મે, સ્તૌત્યક્ષસૌર્યાનિ શશીવ રાજા ।
૧૫ ૧૪ ૧૩ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૯ ૨૧ ૨૨
ન પંકજં મેક ઉપૈતિ પંકં, ક્રમેલકો નામ્રમિયત્તિ નિંવમ્ ॥૨૨॥

(૨૨૬)

અર્થ:-હિતકારક એવો ધર્મ પ્રાપ્ત કર્યા છતાં કોઈકજ મૂર્ખ પુરૂષ શશી રાજની માફક ઇંદ્રિયોના સુખને વળાણુ છે. જેમકે, દેડકો કમળ પ્રત્યે ન ગમન કરતાં કાઢવ પ્રત્યે ગમન કરે છે અને ઉંટ આંખા સમીપે ન જતાં લીંબડા પાસે જાય છે. અર્થાત્ નીચ પુરૂષ નીચ સ્થાનકે જાય છે.

(શક્તિ દ્વાર શાર્દુલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩
અષ્ટાદ્ધો ડપિ તથાવિધવ્રતતપઃસ્વાધ્યાયકૃત્યાસહો,-
૪ ૭ ૮ ૯ ૫ ૬
ડપ્યુચૈધ્યાનબલેન કર્મરિપુભિર્મુક્તો ડતિમુક્તો મુનિઃ ।
૧૩ ૧૭ ૧૦ ૧૬ ૧૫ ૧૪ ૧૨ ૧૧
શક્ત્યા ગચ્છત તન્ન કિં હિતપથં મુક્ત્વા પ્રમાદોત્તરં,
૨૩ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨
શ્રૂયંતે ચ મદાલસાતન્નુમુવો બાલ્યે ડપિ યોગોજ્જ્વલાઃ ॥

અર્થ:-આઠ વર્ષની વયના અને તેવી બાલ્યાવસ્થાને લીધેજ તે તે પ્રકારના અહિંસાદિ વ્રત, માસક્ષપણાદિ તપ અને સ્વાધ્યાય કરવાને અશક્ત એવા અતિમુક્ત મુનિ પોતાના ઉત્કૃષ્ટ એવા ધ્યાનબળવડે કર્મરૂપી શત્રુથી મુક્ત થયા. માટે હે ભવ્યજનો ! તમે મહા પ્રમાદને ત્યજી શક્તિયે કરીને હિતકારી એવા માર્ગ પ્રત્યે કેમ જતા નથી ? કારણકે, મદાલસાના પુત્રો બાલ્યાવસ્થાને વિષે પણ ધ્યાનમાં નિર્મળ થયેલા સંભળાય છે.

(૨૨૬)

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

^{૧ ૪ ૩ ૧ ૫}
 શીલં તપશ્ચ બલદેવમુનિશ્ચરિત્વા,
^{૭ ૮ ૬ ૯ ૧૦ ૧૧}
 દાનં પ્રદાય રથકૃત્તિતયે ડગ્યશક્તઃ ।
^{૧૨ ૧૩ ૧૩ ૧૫ ૧૬}
 ણ્ણો મુદા તદનુમોદનયા સુરો ડમ્ભુ,-
^{૧૮ ૧૭ ૨૦ ૨૧ ૧૮}
 યોગાદિ સિદ્ધિમગમચ્ચતુરંગિતાંદિઃ ॥ ૨૪ ॥

અર્થ:-કૃષ્ણના મ્હોટા ભાઈ બલદેવમુનિ શીળ અને તપનું આચરણ કરી દેવતા થયા, રથકાર (સુતાર) દાન આપીને દેવપદવી પામ્યો, અને હરિણ શીળ, તપ અને દાનમાં અસમર્થ છતાં તેઓની (ઉપરોક્ત બન્નેની) અનુમોદનાથી દેવતા થયો. ઉપરોક્ત સર્વ યોગ્ય છે. કારણ કે ચતુરંગી પુરૂષ સમાધિના બળથી સિદ્ધિપદને પામ્યો છે.

(શમદ્વાર-ઉપજાતિવૃત્તમ્)

^{૩ ૪ ૨ ૧ ૫ ૬ ૭ ૮}
 શમેન સિદ્ધયંતિ મતાનિ કૃળ્ણા, નુજર્ષિવત્તીવ્રતપો ડસ્તુ વા મા ।
^{૯ ૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૪ ૨૦ ૧૨}
 દિનાધિનાથેન કૃતે ડન્નપાકે, સંધુક્ષણં કઃ કુરુતે ડનલસ્ય ॥૨૫॥

અર્થ:-તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરે અથવા ન કરે; પરંતુ મનની અભિલાષાઓ તો કૃષ્ણ મહારાજના નાનાભાઈ ગજ-સુકુમાલની માફક શમતાથીજ સિદ્ધ થાય છે. દાખલા તરીકે જેમકે, સૂર્યથી અન્ન પાકે છતે (રસોઈ બને છતે) કયો પુરૂષ અગ્નિને સળગાવે ? અર્થાત્ કોઈ ન સળગાવે.

(૨૫૭)

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

^૪ ^૧ ^૨ ^૩
 પ્રીત્યૈ શમી સ્વપરયોરપિ ચંડરુદ્ર,-
^૫ ^{૧૦} ^૬ ^૭ ^૮ ^૯
 શિષ્યો યથાત્મનિ ગુરાવપિ કેવલદ્વર્ષા ।
^{૧૪} ^૧ ^{૧૧}
 સપ્તર્ષિસંગતિમત્રાપ્ય ત્રિશાસ્વનામા,
^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૭} ^{૧૬}
 ચૌરો ડપ્યભૂદ્વિલસદુજ્જ્વલદિવ્યશક્તિઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ:-જેમ શમતાવાળો અંડરૂદ્રાચાર્યનો શિષ્ય, કેવળ જ્ઞાનની સમૃદ્ધિએ કરીને પોતાને વિષે તથા ગુરૂને વિષે પ્રીતિ-વાળો થયો. તેમ બીજો શમતાવાળો પ્રાણી પણ પોતાને તથા પરને વિષે પ્રીતિવાળો થાય છે. દૃષ્ટાંત જેમકે, વિશાખ ના-મનો ચોર પણ સપ્તર્ષિના સંગને પામીને પ્રાકાશિત ઉન્નવલ દિવ્ય શક્તિવાળો થયો.

(ચતિદ્વાર-માલિનીવૃત્તમ્)

^૧ ^૨ ^૩ ^૪ ^૫
 વ્રતમપિ વહુચીર્ણ સાતિચારં કુગત્યૈ,
^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૧} ^{૧૦} ^૬
 દિનમપિ શુચિમુક્ત્યૈ કુંડરીકાદિવત્તત્ ।
^{૧૨} ^{૧૬} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫}
 અહહ દહતિ ચિત્રાવારિપૂરો ડપિ શસ્યં,
^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૯} ^{૨૦} ^{૨૨} ^{૨૧}
 મૃશમપિ કૃશપાથઃ સ્વાતિજં પાતિ તૂંજન્ ॥ ૨૭ ॥

(૨૫૮)

અર્થ:-ચિરકાળ પર્યંત પણ અતિચારયુક્ત પાળેલું વ્રત કુમતિને અર્થે કુંડરીકની માફક થાયછે, અને તેજ વ્રત એક દિવસ પણ નિરતિચારપણે પાળ્યું હોય, તો પુંડરીકની માફક મુક્તિદાતા થાય છે. તે ઉપર દૃષ્ટાંત બતાવે છે. એ ખેદની વાત છે કે, ચિત્રા નક્ષત્રમાં વરસેલો ઘણો મેઘ પણ ધાન્યને ખાળી નાખે છે, અને સ્વાતિ નક્ષત્રમાં વરસેલો અદ્ય મેઘ સમગ્ર ગ્રાણીઓનું રક્ષણ કરે છે.

(પૃથ્વીવૃત્તમ્)

વ્રતેન શુચિનાપિ કિં કિમથ સદ્ગુરુપાસનૈ,-

રુદાયિનૃપમારકશ્રમણવત્સપાષાત્મનઃ ।

શિરસ્થવિષહન્યમણિઃ ફણિગણઃ કિમાનંદનઃ,

સ ચંદનવનસ્થિતઃ કિમથવા જગત્તાપહૃત્ ॥ ૨૮ ॥

અર્થ:-ઉદાયિ રાજને મારનાર સાધુની માફક પાપ-યુક્ત છે મન જેનું એવા પુરૂષને પવિત્ર વ્રતે કરીને શું ? અથવા તો સદ્ગુરુની ઉપાસના વડે કરીને પણ શું ? અર્થાત્ કંઈ પણ નહિ. ઉદાહરણ જેમકે, મસ્તક ઉપર વિષાપહારી મણિને ધારણ કરનારો સર્પસમૂહ શું આનંદ આપનારો છે ? અથવા તો ચંદનના વનને વિષે કીડા કરનારો તેજ સર્પ-સમૂહ શું જગત્ના તાપને દૂર કરનારો છે ? અર્થાત્ નથી.

(૨૫૧)

(શ્રાવક દ્વાર-અધરાવૃત્તમ)

^૧ સાધોરન્હાય ^૩ સિદ્ધિઃ ^૪ સુચરણકરણૈઃ ^૨ શ્રાવકસ્યાપિ ^૫ હિ ^૬ સ્યા,^{૧૨} -

^{૧૦} ન્મધ્યે ^૮ ડ્ઘાનાં ^૯ ભવાનાં ^૭ શશિવિષદગુણાનંદનાનંદવૃત્તૈઃ ।

^{૧૩} ચેન્નૌભિઃ ^{૧૭} શીઘ્રગામિર્જલધિજલપથૈસ્તીરદેશેષુ ^{૧૬} પાંથાઃ,^{૧૫}

^{૧૪} કે ચિદ્યાન્ત્યાશુનાન્યેહ્યકરભરથૈર્ભૂપથૈઃ ^{૨૦} કિં ^{૨૨} ક્રમેણ ॥ ૨૯ ॥

અર્થ:-સારી રીતે મનોહર ચારિત્ર પાળવાથી સાધુની શીઘ્ર સિદ્ધિ થાય છે; શ્રાવકની પણ અંદ્ર સમાન નિર્મળ શુભ્રથી આનંદકારી આનંદ નામના શ્રાવકના સમાન આચરણે કરીને આઠ ભવમાં સિદ્ધિ થાય છે. દૃષ્ટાંત તરીકે જેમકે, કેટલાક મુસાફરો શીઘ્ર મુસાફરી કરનારા વહાણથી જળમાર્ગે કરીને સામે તીરે જલહી પહોંચે છે, તે બીજા મુસાફરો અશ્વ, ઉંટ અને રથોએ કરીને ભૂમિમાર્ગે થઈ અનુક્રમે તે સ્થાનકે શું નથી જતા? અર્થાત્ જાય છે.

^૧ સમ્યક્ત્વોદારતેજા ^૨ નવનવફલદાવર્તરૂપવ્રતાલિઃ,

^૩ સિદ્ધાંતોક્તૈર્કવિંશત્યમલગુણગતિઃ ^૪ શ્રાદ્ધધર્મસ્તુરંગઃ ।

^૬ પ્રાપ્ત્યાંતં ^૮ ભવાન્ધર્નેયતિ ^{૧૧} શિવપુરં ^{૧૦} કામદેવાદિવત્તત્,

^{૧૩} મિથ્યાત્વાધીશસંકાદિકહયહરતોયત્નતોરક્ષણીયઃ ॥ ૩૦ ॥

(૨૬૦)

અર્થ:-સમ્યક્ત્વ રૂપ ઉદાર તેજવાળો, નવીન નવીન ક્ષણદાયક ગોળાકાર કુંડાળારૂપ બાર વ્રતની પંક્તિવાળો અને સિદ્ધાંતમાં કથેલા એકવિશ ગુણરૂપ ગતિ છે જેની એવો શ્રાવકધર્મરૂપ અશ્વ, કામદેવાદિ શ્રાવકોની માફક સંસાર સમુદ્રના અંતને પમાડી મોક્ષનગર પ્રત્યે પહોંચાડે છે; માટે મિથ્યાત્વરૂપ શંકા, કાંક્ષાદિક અશ્વચોરોથી એ શ્રાવકધર્મરૂપ અશ્વ યત્ને કરી રક્ષણ કરવા યોગ્ય છે.

^૧અશ્વદ્રો ^૨રૂપસૌમ્યો ^૩વિનયનયયુતઃ ^૪ક્રૂરતાશાઠ્યમુક્તો,
^૫મધ્યસ્થો ^૬દીર્ઘદર્શી ^૭પરહિતનિરતો ^૮લબ્ધલક્ષઃ ^૯કૃતજ્ઞઃ ।
^{૧૦}સદાક્ષિણ્યો ^{૧૧}વિશેષી ^{૧૨}સદયગુણરુચિઃ ^{૧૩}સત્કથઃ ^{૧૪}પક્ષયુક્તો,
^{૧૫}વૃદ્ધાર્હો ^{૧૬}લજ્જનો ^{૧૭}યઃ ^{૧૮}શુભજનદાયિતો ^{૧૯}ધર્મરત્નસ્ય ^{૨૦}યોગ્યઃ॥૩૧॥

અર્થ:-ખીબ્બઓના છિદ્રને નહિ શોધનારો, રૂપવાળો, સૌમ્ય, ગુરૂ વિગેરે મ્હોટા પુરૂષોનો વિનય કરનારો, નીતિવાળો, ક્રૂરપણાથી અને માયાવીપણાથી રહિત, કદાચહ નહિ કરનારો, ભવિષ્યમાં સાડ કેવી રીતે થાય તેનો વિચાર કરનારો, અન્યજનોનું ભલું કરવામાં તત્પર, અવસરનો બાણ, સારા સરળ સ્વભાવવાળો, વિશેષ બાણ, દયાવાળો, ગુણને વિષે પ્રીતિ ધરનારો, સારી વાર્તા કરનારો, બન્ને પક્ષવાળો, વૃદ્ધ પુરૂષને યોગ્ય, લજ્જવાળો, અને સારા માણસોને પ્રિય; એ એકવિશ ગુણવાળો જે પુરૂષ હોય તે ધર્મરત્નને યોગ્ય છે.

(૨૬૬)

(પ્રાણાતિપાતવિરમણદ્વાર-શાર્દુલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

૩ ૪ ૫ ૧ ૨ ૬ ૯
ધર્માણાં ગુરુરેવ જંતુષુ દયાધર્મસ્તતો સંસ્થિતઃ,

૭ ૧૦ ૧૧ ૮
શ્રીવજ્રાયુધચક્રવર્તિસદૃશાં નો સંગમાદેહૃદિ ।

૧૪ ૧૩ ૧૫ ૧૨ ૧૭ ૧૬
ચૂલાયાં કનકાચલસ્ય રમતે કલ્પદ્રુમો નો મરૌ,

૨૫ ૧૮ ૨૪ ૨૩ ૨૧ ૨૨ ૧૯ ૨૦
કિં ચૈરાવરણવારણઃ કુનૃપતેર્દ્વારે ઽસ્તિ યઃ સ્વઃપતેઃ ॥૩૨॥

અર્થઃ-પ્રાણીઓને વિષે દયાધર્મરૂપ ધર્મ સમગ્ર ધર્મોમાં શ્રેષ્ઠ છે, અને તેજ કારણથી તે દયાધર્મ શ્રી વજ્રાયુધ ચક્રવર્તી જેવા પુરૂષોના હૃદયમાં રહેલો છે. સંગમ દેવ પ્રમુખના હૃદયમાં રહેલો નથી. દાખલા તરીકે જેમ, કલ્પવૃક્ષ મેરૂપર્વતની ચૂલિકા ઉપર હોય છે, પરંતુ મરૂભૂમિને વિષે હોતું નથી. વળી ઇંદ્રના દ્વારને વિષે રહેનારો ઐરાવણ હસ્તી ણીબા તુચ્છ રાજાને ત્યાં શું હોય ખરો? અર્થાત્ નજ હોય.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
एका जीवदैवैव नित्यसुखदा तन्नेमिना स्वामिना,

કન્યારાજ્યધનાદિ ફલગુત્તુળવત્ સંત્યજ્ય સૈવાદતા ।

૧૫ ૧૬ ૧૪ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૨ ૨૩ ૨૦ ૨૧ ૨૪
सो ऽहंवास्य किमुच्यते निजहिते नान्योऽपि मंदायते,

૩૧ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૩૨ ૩૩ ૩૦ ૨૯
किं कस्याप्यजरामरत्वमथवा नेष्टं सुखं शाश्वतम् ॥૩૩॥

(૨૬૨)

અર્થ:-એકલી જીવહયાજ નિત્યસુખ આપનારી છે, માટે શ્રી નેમિનાથ પ્રભુએ રાજીભતી કન્યા, મહોદ્ધુ રાજ્ય અને ધન વિગેરેનો તુરંત તૃણની માફક ત્યાગ કરીને એ જીવહયાનો સ્વીકાર કર્યો હતો. અરે! એ શ્રી નેમીનાથ તો તીર્થંકર હતા એટલે એમની તો શી વાત કરવી? પરંતુ કોઈ બીજો સાધારણ માણસ હોય તો તે પણ પોતાના હિતને વિષે મંદ આચરણ કરતો નથી. અથવા તો શું કોઈ જીવને અજરામરપણું કે શાશ્વતસુખ ઈષ્ટ નથી લાગતું? અર્થાત્ સર્વને અજરામરપણું અને શાશ્વતસુખ ઈષ્ટ છે.

(મૃષાવાદ વિરમણદ્વાર-રથોદ્ગતાવૃત્તમ્)

^૨ સંકટે ^૩ ડાપિ ન ^૬ મહાન્ ^૧ મૃષા ^૫ વદે, ^૭ દત્તમાતુલકકાલિકાર્યવત્ ।
^૮ ચંદનઃ ^{૧૧} સુરભિરશ્મઘર્ષણે, ^૯ પીશ્તુરજ્જુતરસો ^{૧૦} ડાપિ ^{૧૨} પીલને ॥૩૪॥

અર્થ:-મહાન્ પુરૂષ સંકટને વિષે પણ દત્તપુરોહિતના મામા કાલિકાચાર્યની માફક અસત્ય બોલે નહિ. જેમકે, ચંદન પાષાણની સાથે ઘસાયે છતે (ઘસવાથી પણ) સુગંધ આપે છે, અને શેલડી પીલાયે છતે (પીલવાથી પણ) અદ્ભુત મધુર રસ આપે છે.

(શાર્દુલવિક્રોહિતવૃત્તમ્)

^૬ ધોરાં ^૭ દુર્ગતિમેત્યલી ^૮ કલવમપ્ય ^૩ મ્યથિતો ^૪ ડાપિ ^૧ બ્રુવન્, ^૨ ^૫
^{૧૧} વાદે ^{૧૦} નારદપર્વતારુચ્ય ^૯ મુહુર્ય ^{૧૨} દ્વદ્રસુ ^{૧૩} ભૂષતિઃ ॥

(૨૬૩)

૨૬ ૧૭ ૧૫ ૧૬ ૧૮ ૨૦
 ચક્રે ડર્વાવિધુરો વિરંચિરનૃતાત્ કેતવ્યનિષ્ઠા મૃષા-
 ૧૯ ૨૪ ૨૫ ૨૧ ૧૪ ૨૪ ૨૩ ૨૨
 સાક્ષ્યાર્થિક ન હરિર્ભવેન મદિતઃ સત્યાત્પરીક્ષાક્ષણે ॥૩૫॥

અર્થ:-અન્ય માણસે પ્રાર્થના કર્યા છતાં પણ જો કેઈ પ્રાણી લેશમાત્ર પણ જૂઠું ઓલે તો તે ભયંકર દુર્ગતિ પામે છે. જેમ નારદ અને પર્વત એ એ મિત્રોના વિવાદમાં વસુરાજ અસત્ય ઓલી દુર્ગતિ પામ્યો. દૃષ્ટાંત યથા, શું મહાદેવે બ્રહ્માને જૂઠું ઓલવાથી અપૂજ્ય કર્યા નથી? તેમજ કેતકીને જૂઠી સાક્ષિથી અનિષ્ટ કરી નથી? અને પરીક્ષાને સમયે સત્ય વચન ઓલવાથી વિપ્લવને પૂજ્ય કર્યા નથી? અર્થાત કયા છે.

(અદત્તાદાનધિરતિદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

વૈરાગ્યશસ્ત્રહતમોહતમો ડમલાંત,-

૧ ૨
 દૃષ્ટ્યાડપદિષ્ટપરિદૃષ્ટિહિતાહિતાર્થઃ ।

૩ ૪ ૮ ૭ ૫
 ચૌરોડપિ શુદ્ધચિતિ શમેન દ્વદમહારી,-

૬ ૧૪ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
 વાડપૈતિ વા દવજવો જલદેન કિં ન ॥ ૩૬ ॥

અર્થ:-વૈરાગ્ય રૂપ શસ્ત્રથી હુણાયું છે મોહરૂપી અજ્ઞાન જેનું એવી પોતાની નિર્મળ અંતર્દૃષ્ટિથી દેખાડયા છે અને જાણ્યા છે હિત તેમજ અહિત (ઉપાદેય તથા હેય) પદાર્થો

(૨૬૪)

જેણે એવો ચોર પણ દહપહારી ચોરની માફક શમતાએ કરીને શુદ્ધ થાય છે. દષ્ટાંત યથા, દાવાનળનો વેગ શું મેઘના જળથી શાંત નથી થતો ? અર્થાત્ થાય છે.

^૧નાના^૨કલા^૩વિદ^૪પિ^૫ લાઘવમેતિ^૬ ચૌર્યા,-

દ્વિઞ્ચાનતાન્ન^૮ફલચૌર^૫ ઇવ પ્રિયાર્થે ।

^{૧૭}દોષો^{૧૬} મહાન^{૧૪}ધિગુણે^{૧૫} ઽપિ^૯ હિ લાંછનાય,^{૧૮}

^{૧૦}રત્નાકરે^{૧૧} કુજલવચ્છ^{૧૩}શવત્^{૧૨} શુધાંશૌ ॥ ૩૭ ॥

અર્થ:-પોતાની પ્રિયાને અર્થે વિદ્યાના જળથી નમાવેલા આમ્ર વૃક્ષના ફળના ચોરની માફક નાના પ્રકારની કળાને જાણનારો પુરૂષ પણ ચોરના કૃત્યથી લઘુતાને પામે છે. દષ્ટાંત યથા, અધિક ગુણવાળાને વિષે પણ મ્હોટો દોષ કલંકને અર્થે થાય છે. જેમ સમુદ્રને વિષે ખારું જળ અને ચંદ્રને વિષે હરિણ કલંકરૂપ થયા.

અબ્રહ્મચિરતિદ્વાર.

^૩સ્યુર્વ^૧બ્રહ્મણા^૨ નૃસુરમોક્ષસુખાનિ^૪ કિં તુ,

^૫જંબૂમુનેઃ^૬ સુભગતાભિનવૈવ^૭ કાચિત્ ।^૮

^{૧૬}મેજુર્વતં^{૧૫} સમમનેન^{૧૩} મુદા^{૧૨} પ્રિયાસ્તા,^{૧૧}

^{૧૮}અન્યારતા^{૨૦} સહ^{૨૧} જગામ^{૧૭} ચ^{૧૮} કેવલશ્રીઃ ॥ ૩૮ ॥

(૨૬૫)

અર્થ:-એ કે ઘણા જનોને બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી મનુષ્ય,
દેવ અને ભોક્ષનાં સુખો પ્રાપ્ત થાય છે; તોપણ તે (બ્રહ્મચર્ય)થી
જંબૂસ્વામીને તો કોઈ નવીનજ સૌભાગ્યપાત્રું પ્રાપ્ત થયું;
કારણ કે, જંબૂસ્વામીની સ્ત્રીઓએ પણ તેમનીજ સાથે હર્ષથી
દીક્ષા લીધી અને કેવળ જ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મી પણ ખીળ કોઈ
ઉપર આસક્ત નહિ થતાં તેમનીજ સાથે ગઈ.

૯ ૮ ૭ ૧૦
ન બ્રહ્મતઃ સકલશર્મકૃતશ્ચલન્તિ,

૧ ૨ ૩ ૬ ૪ ૫
ધીરાઃ સુદર્શન ઇવ વ્યસને ધને ઽપિ ।

૧૩
શેષો ઽબ્ધિવૃદ્ધલહરીચલશૈલવલ્ગ,-

૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૫
દ્વૈમુમ્મૌલિરપિ વિશ્વભરં વિભત્તિ ॥૩૯॥

અર્થ:-ધૈર્યવંત પુરૂષો ગહન દુઃખમાં પડ્યા છતાં પણ
સુદર્શનશેઠની માફક સમગ્ર સુખ આપનાર બ્રહ્મચર્યવ્રતથી ચલિત
થતા નથી. ઉદાહરણ તથા, સમુદ્રના મ્હોટા તરંગોથી કંપતા
એવા પર્વતોને લીધે ધ્રુવતી એવી પૃથ્વીથી નમી ગયા છે મુકુટ
જેનો એવો પણ શેષ વિશ્વના ભારને ધારણ કરે છે.

પરિગ્રહપરિમાણદ્વાર.

૩ ૪ ૧ ૨ ૫
વિશ્વોપકારિ ધનમલ્પમપિ પ્રશસ્યં,

૮ ૬ ૯ ૭
કિં નંદવત્ ફલમમાન પરિગ્રહેણ ।

(૨૬૬)

૧૨ ૧૧ ૧૦ ૧૫ ૧૩ ૧૪
 પ્રીત્યૈ યથા હિમરુચિર્ન તથા હિમૌષઃ,
 ૨૦ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૨ ૨૧ ૨૩
 સ્યાદ્વા યથા ડગ્ર જલદો જલધિસ્તથાન ॥ ૪૦ ॥

અર્થ:-ચોટું એવું પણ વિશ્વને ઉપકાર કરવાવાળું ધન પ્રશંસા કરવા યોગ્ય છે; પરંતુ નંદરાબ્જની માફક પ્રમાણ રહિત એવા પરિશ્રદ્ધે કરીને શું? અર્થાત કંઈ નહિ. દૃષ્ટાંત યથા, હિમરૂચિ એટલે શીતળ કિરણોવાળો ચંદ્ર લોકને જેવી પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરે છે, તેવી હિમનો સમૂહ લોકને પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરી શકતો નથી. તેમજ વળી મેઘ જેવી પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરે છે તેવી સમુદ્ર (ખારો સમુદ્ર) પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરતો નથી. અર્થાત્ ચંદ્ર અને મેઘ નાના છે તોપણ તે લોકને ઉપકાર કરનારા હોવાથી વખાણાય છે અને હિમ તથા સમુદ્ર બહુ મોટા છતાં લોકને ઉપકાર કરનાર ન હોવાથી વખાણાતા નથી.

૧ ૨ ૩ ૧૨ ૪
 ધન્યઃ પરિગ્રહમિતૈઃ સુખભાગ્ ન પાપી,
 ૫ ૯ ૧૦ ૧૧ ૮ ૬ ૭
 પ્રાઙ્મમ્મણો વણિગિવૈધહદીશ્વરો ડપિ ।
 ૧૮ ૧૭ ૧૩ ૧૬ ૧૪
 વંચઃ કૃતાદરમહો જગતો મિતશ્રીઃ,
 ૧૯ ૨૦ ૧૫ ૨૧
 પશ્યાડધિકાધિકવસુઃશશમૃત્ કલંકી ॥ ૪૧ ॥

અર્થ:-લાગ્યવંત પુરૂષ પરિગ્રહના પરિભ્રાણથી સુખી થાય છે. પણ કોટી ધનવાળો છતાં લાકડાના ભારને લાવનાર

(૨૬૭)

(વહન કરનાર) મમ્મણુ શેઠની માફક લોભી પુરૂષ સુખી નથી. ઉદાહરણુ યથા, ચંદ્ર પરિમિત લક્ષ્મીવાળો (ખીજનો ચંદ્ર થોડી કળાવાળો) હોય છે ત્યારે લોકો તહેને આદરથી વંદન કરે છે; પરંતુ જ્યારે તેજ ચંદ્ર અધિક અધિક કિરણુ-વાળો થાય છે ત્યારે કલંકયુક્ત થાય છે.

(વિગ્ધિરતિદ્વાર.)

સીમ^૨સ્થિતે જલનિધૌ^૧ નિજકાલમાને,
 શીતાતપાંભસિ^૪ ચ^૩ જીવતિ^૭ જીવલોકઃ^૬ ।

દિગ્યાનમાનમપિ^૯ જંતુહિતાય^{૧૦} તદ્વત્,
 ૧૬ ૧૪ ૧૨ ૧૩ ૧૫
 સ્યાચ્ચારુદત્તવદિહાપ્રયતો^{૧૧} ઽતિદુઃસ્વી ॥ ૪૨ ॥

અર્થ:-સમુદ્ર પોતાની મર્યાદામાં રહે છે તે તથા શી-યાળો, ઉનાળો અને ચોમાસું પોતપોતાની કાળ મર્યાદામાં રહે છે તે આ જીવલોક સુખે જીવે છે. તેવી રીતે દિશાના પરિભ્રાણુનું વ્રત પણ જીવોના કલ્યાણને અર્થે થાય છે; પરંતુ આ વ્રતનો અનાદર કરનાર પુરૂષ ચારૂદત્તની માફક બહુ દુઃખી થાય છે.

(શિશ્વરિણીવૃત્તમ્)

ન ગમ્યં નાઽગમ્યં^૪ કચિદકૃતદિગ્યાનવિરતેઃ,^૩
 ૧૧ ૭ ૧૨ ૧૦ ૯
 કથં વા સ્યાદ્વિશ્વે^૧ સતતગતિરેકત્રવસતિઃ ।

(૨૬૮)

૧૬   ૧૩
 દ્વિતીયદ્વીપાંતર્ગતભરતમાક્રાંતજલધિ,-

૧૮   ૧૮   ૧૫   ૧૪   ૧૭   ૨૦

નં કિં દ્રૌપદ્યથે હરિરમરકંકાપુરમગાત્ ॥ ૪૩ ॥

અર્થ:-જેણે દિગ્વિરમણુ પ્રત અંગીકાર કર્યું નથી, તેને કોઈપણુ સ્થાન જવા યોગ્ય અથવા ન જવા યોગ્ય નથી. અથવા તો વિશ્વને વિષે નિરંતર ગતિ કરનાર એવો જે વાયુ તે એક સ્થાનકે નિવાસ કરનારો કેવી રીતે થાય? દૃષ્ટાંત યથા, શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ દ્રૌપદીને અર્થે સમુદ્રને ઉલ્લાંઘીને ધાતકી નામના ખીજા દ્વીપમાં રહેલા ભરતક્ષેત્રમાં અમરકંકા નગરી પ્રત્યે શું નહોતા ગયા? અર્થાત્ ગયા હતા.

(ભોગોપભોગ વિરમણદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

૧   ૨   ૪   ૩૫
 ભોગોપભોગનિયમો ઽપિ શિવાય ચેન્ન,

૧૦   ૬   ૭   ૮   ૯
 સ્યાદ્વંકચૂલ ઇવ દેવપદમદસ્તુ ।

૧૭   ૧૩   ૧૨   ૧૧
 પ્રીણાતિ ચાતકમનન્યરતિઃ પયોદ,-

૧૫   ૧૬   ૧૪
 શ્રૂતાશનૈકરસમન્યભૃતં વસંતઃ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ:-જો ભોગોપભોગનો નિયમ મોક્ષ આપનારો થતો નથી; તોપણુ તે વંકચૂલને થયો તેમ (અન્યજનોને) દેવપદવી આપનારો તો થાયજ છે. કહે છે કે, મેઘ, ખીજા કોઈ ઉપર નથી પ્રીતિ જેને એવા ચાતક પક્ષીને સંતોષ

(૨૬૯)

આપે છે; અને વસંત, આમ્રફળ (મોર તથા કેરી)ને ખાવામાં પ્રીતિવાળા કોકિલને સંતોષ પમાડે છે.

૨   ૩   ૬   ૫
ભોગાદિલોલુપતયા લઘુતા ન શર્મ,
૧   ૪
શ્રીબ્રહ્મદત્તસર્વિવિપ્રકુટુંબવત્ સ્યાત્ ।
૭   ૧૦   ૮   ૮
પીતાધિકેદુરુચિરુજ્જ્વલિતિ સીમ સિંધુઃ,
૧૩   ૧૪   ૧૨   ૧૧   ૧૫
શક્રો ઽપિ ગૌતમકલત્રરતશ્ચ શતઃ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ:-બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના મિત્ર બ્રાહ્મણના કુટુંબની ભાક્ષ લોગાદિકની લોલુપતાને લીધે માણસને લઘુતા પ્રાપ્ત થાય છે, પરંતુ સુખ થતું નથી. દૃષ્ટાંત યથા, સમુદ્રે ચંદ્રની કળાનું પાન કર્યું તો તે મર્યાદાનો ત્યાગ કરે છે અને ઈંદ્ર ગૌતમ રૂષિની સ્ત્રીને વિષે આસક્ત થયો તો તેને શાપ મળ્યો છે.

અનર્થદંડવિરમણદ્વાર.

૮   ૭   ૬   ૬   ૧
નાઽનર્થદંડમઘદં દધતે મહાંત,
૨   ૫   ૩   ૪
એકેષુમાત્રવિજયીવ સ ચેદભૂપઃ ।
૧૬   ૧૭   ૧૧   ૧૫
લોકસ્ય જાહ્યહતયે તરણેઃ પ્રભાન્હિ,
૧૮   ૧૨   ૧૪   ૧૩   ૨૦   ૧૯
તાપચ્છિદે ચ શશિનો નિશિ નો તદર્ચ્યૈ ॥ ૪૬ ॥

(૨૭૦)

અર્થ:-ફક્ત એકજ બાણથી વિજયી થએલા ચેડા રા-
જાની માફક મહાંત પુરૂષો પાપહાયક એવા અનર્થહંડને ધારણ
કરતા નથી. દૃષ્ટાંત યથા, દિવસે સૂર્યનાં કિરણો લોકની ટાઢ
ફર કરવાને માટે છે અને રાત્રિએ ચંદ્રનાં કિરણો તાપને
ફર કરવા માટે છે; પરંતુ એકે લોકોને પીડા કરવાને અર્થ
નથી થતા.

^૬મૂઠો ^૬મુઘૈતિ ^{૧૦}કુગતિ ^{૧૧}ધિગનર્થવંડાત્,

^૧ચક્રિત્વમિચ્છુરિવ ^૨ભૂમદશોકચંદ્રઃ ।

^{૧૮}કિં ^{૨૦}નાંગમંગમયતે ^{૧૮}શરભો ^{૨૧}ઽબ્દશબ્દ,-

^{૧૩}મમ્યુત્પતન્ ^{૧૭}પરિણમંશ્ચ ^{૧૪}ગજો ^{૧૫}ઽનુસૈલમ્ ॥ ૪૭ ॥

અર્થ:-ચક્રવર્તી થવાની ઇચ્છાવાળા અશોકચંદ્ર
રાજાની માફક, મૂઠ પુરૂષ અનર્થહંડથી નરકાદિ કુગતિ પામે
છે, માટે તે અનર્થહંડને ધિક્કાર છે. દૃષ્ટાંત યથા, મેઘના શબ્દ
સામે ઉચ્છળતો એવો અખટાપદ પ્રાણી અને હરેક પર્વતપર
હંતપ્રહાર કરતો એવો હાથી એ બન્ને જણાનું શરીર શું
ભાગી જતું નથી ? અર્થાત્ ભાગી જાય છે.

સામાયિકદ્વાર.

^૩સામાયિકં ^૧દ્વિઘટિકં ^૪ચિરકર્મભેદિ,

^૧ચંદ્રાવતંસકવદુષ્ક્રિયોઽન્ ^૫કિં ^૬તુ ।

(૨૭૧)

૧૦ ૧૧ ૬ ૧૨ ૧૩
સ્પર્શે ડપિ સત્યમુદકં મલિનત્વનાશિ,

૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭

ઘોરં તમો હરતિ વા કૃત એવ દીપઃ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ:-ચંદ્રાવતંસક રાખની માફક બે ઘડી પાળેલું સામાયિક પશુ લાંબા વખતના કર્મનો નાશ કરે છે, તો પછી એ સામાયિક ઉચ્ચ બુદ્ધિવાળા પુરૂષના કર્મનો નાશ કરે તેની તો વાતજ શી કરવી? એ વાત સત્ય છે કે, જળ ફક્ત સ્પર્શથીજ મલિનતાનો નાશ કરે છે, અથવા પ્રગટ કરેલો દીવો તુરંતજ ઘોર અંધકારનો નાશ કરે છે.

૩ ૪ ૧ ૫
સામાયિકં સમતયારિમુહૃત્સુસિદ્ધયૈ,

૪ ૫
પ્રત્યોત્સુક્તિકૃદુદાયિનરાજવત્ સ્યાત્ ।

૧૧ ૧૨ ૧૦

સચ્ચંદનાંશુકમિવાસ્ફુટકુષ્ઠભાજઃ,-

૮ ૯ ૭ ૧૩

સ્તત્કુર્વતઃ કપટતો બહિરંગશુદ્ધયૈ ॥ ૪૯ ॥

અર્થ:-શત્રુ અને મિત્રને વિષે સમભાવ રાખીને સામાયિક કર્યું હોય તો તે, પ્રઘોતન રાખને છોડી મુકનારા ઉદાયન રાખને થયું તેમ મુક્તિને અર્થે થાય છે; પરંતુ જો તે કપટથી કર્યું હોય તોપણ તે જોને કોડનો રોગ સ્પષ્ટ પ્રગટ થયો નથી એવા માણસને ચંદનનો લેપ તથા વસ્ત્ર ઓઢાકવાની માફક ફક્ત બહારની અંગશુદ્ધિને અર્થે થાય છે.

(૨૭૨)

દેશાવકાશિકદ્વાર.

દેશાવકાશિકમપાસ્ય સકાકજંઘ,-

કોકાશવદ્વિપદમેતિ જનઃ પ્રમાદી ।

ધત્તે પ્રભાં દિનચરો ન નિશાકરો ડપિ,

નસ્તૂયતે ડપિ ચ પયોભૃદકાલવૃષ્ટઃ ॥ ૫૦ ॥

અર્થ:-પ્રમાદી માણસ, દેશાવકાશિક વ્રતને ત્યજી દધને કાકજંઘ રાજા અને કોકાસ સુતારની માફક વિપત્તિ પામે છે. દૃષ્ટાંત યથા, દિવસે ઉઠ્ય પામેલો ચંદ્ર કાંતિને ધારણ કરતો નથી અને અકાળે વરસેલો મેઘ લોકોથી વખાણાતો નથી.

(માલિનીવૃત્તમ)

ગુરુવચનવિયોગાજ્ઞાતદેશાવકાશો,

વિપદિ તરાતિ પુણ્યાચ્છેત્રથા લોહજંઘઃ ।

હયમયવૃષભા વા સ્વામિના વાહમાનાઃ,

સતતમમિતગત્યા કિં હિતં સ્વસ્ય કુર્યુઃ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ:-ગુરુના વચનના વિયોગને લીધે નથી જાણ્યું દેશાવકાશિક વ્રત જોણે એવો પુરૂષ વિપત્તિને વિષે પડ્યા છતાં પણ લોહજંઘની માફક પુણ્યથી કષ્ટને તરે છે. જિહાડરણ

(૨૭૩)

યથા, સ્વામીએ નિરંતર અપ્રમાણ ગતિવડે વહુન કરેલા અન્ધ,
ઉંટ, અને બળદ શું પોતાનું હિત કરે ? અર્થાત્ નજ કરે.

(પૌષધવ્રતદ્વાર-મંજુભાષિણીવૃત્તમ્)

^૧શુચિપૌષધેન ^૨મુનિતુલ્યતેતિ ^૩કિં, ^૪જિનતાપિ ^૫મેઘરથવદ્ભવેત્ ^૬ક્રમાત્ ^૭।
^{૧૫}કિમ્ ^{૧૦}નિર્ઘનસ્ય ^{૧૨}મણિનેષ્ટદાયિના, ^{૧૧}ધનિતુલ્યતૈવ ^{૧૩}નૃપતુલ્યતા ^{૧૪}ન ^{૧૫}કિમ્ ^{૧૬}॥

અર્થ:-પવિત્ર એવા પૌષધ વ્રતે કરીને ગૃહસ્થને પણ
મુનિની તુલ્યતા પ્રાપ્ત થાય છે તેમાં શું નવાઈ ? પરંતુ તે
પૌષધ વ્રતથી અનુક્રમે મેઘરથની માફક તીર્થીકર પદ પણ
પ્રાપ્ત થાય છે. દષ્ટાંત યથા, નિર્ઘન પુરૂષને, ઇચ્છિત અર્થ
આપનારા ચિંતામણિ રત્નથી શું ધનવાનની તુલ્યતા થાય છે
અને રાજાની તુલ્યતા શું નથી થતી ?

(ષસંતતિલકાવૃત્તમ્)

^૨સત્પૌષધં ^૩વિવિધસિદ્ધિદમૌષધં ^૪ય, ^૧-

^૫તજ્જાવનાશ્મરસાર્દ્રહદગ્રિલીઢઃ ।

^{૧૧}સ્વઃ ^૬સાગરેન્દુરજનિ ^{૧૩}સ્ફુટદ્દેમમૂર્તિઃ, ^{૧૨}-

^૭રૌર્વાગ્રિતપ્તવિમલો ^૮ઽદિરિવાન્ધિમંથાઃ ॥ ૫૩ ॥

(૨૭૪)

અર્થ:-વિવિધ સિદ્ધિને આપવામાં ઔષધરૂપ જે પૌષ્ઠ વ્રત છે, તેની લાવનામાં શમતારૂપ રસે કરીને લિંગએલું જે હૃદય તે રૂપ અગ્નિથી સ્પર્શિત થએલો સાગરચંદ્ર રાજ્ય વડવાનળ અગ્નિના તાપથી નિર્મળ થએલા મેરૂ પર્વતની માફક સ્ફુટ સુવર્ણ સમાન દેહ છે જેનો એવો છતો સ્વર્ગને વિષે ગયો છે.

(અતિથી સંત્રિમાગદ્વાર-માલિનીવૃત્તમ)

૩ ૪ ૬ ૫ ૨ ૧
કિમપિ ફલમપૂર્વ સંત્રિમાગસ્ય સાધો,-
૭ ૧૧ ૮ ૧૦ ૯
યદમિલિષિતસિદ્ધયૈ મૂલદેવે ઽપિ માષાઃ ।
૧૩ ૧૪ ૧૨ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
કૃશમપિ હિ સુપાત્રે ન્યસ્તમુચ્ચૈઃ ફલદ્વયૈ,
૧૯ ૨૧ ૨૨ ૨૦ ૨૩
નનુ તૃણમપિ ધેનોર્દુઘર્ષીયૂષટ્ઠયૈ ॥ ૫૪ ॥

અર્થ:-મુનિરાજ પ્રત્યે પાત્રદાનનું કોઈ અપૂર્વજ ફળ છે. કારણ સાધુ મુનિરાજને વહોરાવેલા માષ (અડદબાકુળા) પણ મૂળદેવને ઇચ્છિત વસ્તુની સિદ્ધિ આપનારા થયા છે. નિશ્ચે થોડું પણ સુપાત્રને વિષે આપેલું હોય તો તે ઉત્કૃષ્ટ ફળની સિદ્ધિને માટે થાય છે. દાખલા તરીકે યથા, ગાયને આપેલું ઘાસ પણ દૂધરૂપ અમૃતની વૃદ્ધિને માટે થાય છે.

(૨૭૫)

૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯
 યદસદપિ દદૌ માક્ શાલિભદ્રોઽતિથેઃ સ્વં,
 ૯ ૧૧ ૧૨ ૧૦ ૧૩ ૧૪ ૧૭ ૧૬
 તદસદપિ સ લેભે કામરર્દિઃ ક મર્ત્યઃ ।
 ૨૦ ૧૮ ૧૯ ૨૨ ૨૩ ૨૧ ૨૯ ૨૪ ૩૦
 ક બુધિ જલધિરિંદુઃ કાંબરે તં સ પુષ્ણા,-
 ૨૮ ૨૬ ૨૭ ૨૫
 ત્યમૃતમૃતપયોદં શોષણે ડ્યૌર્વિવન્દેઃ ॥ ૫૫ ॥

અર્થ:-પૂર્વ ભવે શાલિભદ્રે, જે પરમાત્મા (ખીર) રૂપ
 પોતાની વસ્તુ નહિ છતાં પણ મુનિરાજને વહોરાવી; તેથી
 તેણે મનુષ્ય લોકમાં નહિ મળી શકે તેવું સુખ પ્રાપ્ત કર્યું.
 નહિ તો દેવસમૃદ્ધિ ક્યાં અને મનુષ્યપણું ક્યાં? દૃષ્ટાંત યથા,
 સમુદ્ર પૃથ્વી ઉપર છે અને ચંદ્ર આકાશમાં છે તોપણ તે
 ચંદ્ર, વડવાનળના અગ્નિથી શોષણ થયા છતાં પણ જળવડે
 મેઘની પુષ્ટિ કરનારા સમુદ્રનું પોષણ કરે છે.

(સાત ક્ષેત્રદ્વાર-દ્વંદ્વશ વૃત્તમ)

૫ ૪ ૪ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
 ક્ષેત્રેષુસપ્તસ્વપિ પુણ્યવૃદ્ધયે, વપેદનં સંપ્રતિરાજવદ્ધની ।

૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૧ ૧૪ ૯ ૧૦
 કૃષીબલઃકેવલશાલિતંદુલાન્, વપેત્સર્કિં યોઽશ્વિલશસ્યલાલસઃ॥

અર્થ:-ધનવાન્ માણસે સંપ્રતિ રાજાની માફક પુણ્યની
 વૃદ્ધિને અર્થે સાત ક્ષેત્રોમાં ધન વાવવું. ઉદાહરણ યથા, સર્વે
 પ્રકારના ધાન્યની ઇચ્છાવાળો ખેડુત શું ફક્ત શાલિના ચો-
 ખાનેજ વાવે છે? ના, સર્વે પ્રકારના ધાન્યને વાવે છે.

(૨૭૬)

(હન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ)

^૩ ૧ ૨ ૫ ૪ ૬ ૮ ૬ ૭
 ક્ષેત્રાણિ સપ્તાપિ ફલંતિ સર્વે, - મધ્યેકકં કલ્પિજવત્ સુજુષ્ટમ્ ।
^{૧૧ ૧૨ ૧૦ ૧૪ ૧૩ ૧૫}
 યત્પુણ્યમારાત્તિકસપ્તદીપૈ, - રેકેનતન્મંગલદીપકેન ॥ ૫૭ ॥

અર્થ:- સાતે ક્ષેત્રો તો સર્વે પ્રકારનાં ફળદાયી થાય;
 પરંતુ સારી રીતે સેવન કરેલું એક ક્ષેત્ર પણ કલ્પિજુષ્ટને થયું
 તેમ સર્વે પ્રકારનાં ફળ આપનારૂં થાય છે. દૃષ્ટાંત યથા, આ-
 રતીના સાત દીવાથી જે પુણ્ય થય છે તે પુણ્ય એક મંગળ
 દીવાથી પણ થાય છે.

(જિન વિવદ્ધાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

^{૬ ૨ ૪ ૩ ૭ ૧}
 વિમ્બં મહલ્લુષુ ચ કારિતમત્ર વિદ્યુ, -
^{૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૫}
 ન્માલ્યાદિવત્ પરમવેડપિ શુમાય જૈનમ્ ।
^{૧૬ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫}
 ધ્યાતુર્ગુરુલ્લુપીપ્સિતશાયિમંત્રઃ,

^{૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦}
 માગ્દૌસ્થ્યભાવિધનવિઘ્નભિદે ન કિં સ્યાત્ ॥ ૫૮ ॥

અર્થ:- આ લોકમાં એક પણ મોટાં અગર નહાતું
 જિનજિંજ કરાવ્યું હોય તો તે વિદ્યુન્મલિને થયું તેમ પર-
 લવને વિષે પણ કલ્યાણને માટે થાય છે. ઉદાહરણ તરીકે
 જેમ, મોટો વા નહાનો એવો પણ ઇષ્ટ ફળ દેનારો મંત્ર,
 ધ્યાન ધરનારાના પૂર્વલવના દુષ્ટ કર્મથી થએલા દારિદ્રપણરૂપ
 ક્ષયંકર વિઘ્નને ભેદવાને માટે શું નથી થતો ? અથા થાય છે.ત

(૨૭૭)

(શાર્દૂલચિક્રોદિતવૃત્તમ્)

^૪ નિર્માયા^૩ર્દિત^૨ર્વિવમા^૧ર્દિતપદસ્થાનાગ્રિમં ધાર્મિકઃ,

^૭ સ્વાત્માનં ^૬ ચ ^૮ પરં ^૯ ચ ^{૧૦} નિર્મલયાતિ ^{૧૧} સ્તુત્યર્ચનાવંદનૈઃ ^૫ ૧

^{૧૧} મંત્રી ^{૧૦} શ્રેણિકમૂરિ^{૧૫}વાર્દ્રકસુતં ^{૧૪} મોહાંધકારે ^{૧૨} સ્થિતં, ^{૧૩}

^{૧૮} દીપઃ ^{૨૪} પુણ્યતિ ^{૨૦} કસ્ય ^{૨૧} કસ્ય ^{૨૩} ન ^{૨૨} મુદં ^{૧૭} શ્રેયઃ ^{૧૮} શ્રિયામાસ્પદમ્ ॥

અર્થ:-ધાર્મિક પુરુષ, મોક્ષમાર્ગના પ્રધાનસ્થાન એવા અરિહંતના પ્રતિગિંબને નિમાણુ કરીને તથા તેની સ્તુતિ, પૂજા અને વંદના કરીને જેમ અભયકુમારે પોતાને તથા મોહાંધકારમાં રહેલા આર્દ્રકકુમારને નિર્મળ કર્યો તેમ પોતાના તથા પરના આત્માને નિર્મળ કરે છે. દષ્ટાંત યથા, કલ્યાણની લક્ષ્મીના સ્થાનકરૂપ એવો જે દીપક તે કોના હૃદયને પુષ્ટ કરતો નથી ?

(શ્રી ચૈત્યદ્વાર-ઘસંતતિલકાવૃત્તમ્)

^૧ તીર્થ ^૫ મુદે ^૩ સ્વપરયોરપિ ^૪ કીર્તિપાલ,-

^૨ ભૂપાલકારિતતુરંગમબોધવત્ ^૬ સ્થાત્ ૧

^૭ ઉદ્યાનસારસહકારવનં ^{૧૧} ફલદ્ધર્ચૈ,

^{૧૦} કિં ^૮ વપ્તુરેવ ^{૧૪} ન ^{૧૧} પુનસ્તદુપાસકાનામ્ ^{૧૩} ॥ ૬૦ ॥

(૨૭૮)

અર્થ:-કીર્તિપાલ રાજાએ બૃગુકચ્છ ક્ષેત્રને વિષે કરાવેલા અશ્વમેધક ચૈત્યની માફક સમગ્ર ચૈત્યો, બનાવનારને તથા બીજાઓને હુર્ષ ઉત્પન્ન કરે છે. ઉદાહરણુ યથા, ઉત્તમ આમ્ર-વૃક્ષોનું વન, શું તેના વાવનારનેજ કૃણસિદ્ધિ આપે છે અને સેવનારને નથી આપતું? અર્થાત્ બીજાને આપે છે.

^૩વિત્તં ^૪સ્થિરં ^૬સુકૃતકીર્તિકરં ^૫ચ ^૨બાહુ,-
^૧ચલ્યાદિવદ્વિવિધતીર્થનિવેશકાનામ્ ।

કેતૂલ્લસઙ્ગરતપુણ્યયશો ^{૧૦}ઽર્થવાદ,-

^{૧૧}મઘાપદં ^૮ક ^૯ઇવ ^{૧૨}નાઽનમદગ્રયાવત્ ^{૧૩}॥ ^૭૬૧ ॥

અર્થ:-બાહુબળિની માફક વિવિધ તીર્થની સ્થાપના કરનારાઓનું દ્રવ્ય સ્થિર થાય છે અને સુકૃત-પુણ્ય તથા કીર્તિને કરનાર પશુ થાય છે. ઉદાહરણુ યથા, ધ્વજવડે કરીને દેદીપ્યમાન એવા ભરત ચક્રવર્તીના પુણ્ય અને યશની પ્ર-શંસા કરનાર અષ્ટાપદ તીર્થને આજ પર્યંત કોણે નમસ્કાર નથી કર્યો ?

શ્રી જ્ઞાનદ્વાર:

^૬જ્ઞાનં ^૮જગન્નયહિતં ^૬પુનરપ્યધીતે, ^૭
^૨જ્ઞોઽપ્યાર્યરક્ષિત ^૩સ્વેતરશાસ્ત્રપાઠૈઃ । ^૪ ^૫ ^૧

(૨૭૯)

^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩}
 ચ સ્વર્ણધીકનકકાચકૃતાદરાસ્તે,
^{૧૪} ^{૧૬} ^{૧૫} ^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૯}
 હેમૈવ સત્યમધિગમ્ય કિમુ ત્યજંતિ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ:-આર્યરક્ષિતની માફક અન્ય શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરીને વિદ્વાન્ થએલો એવો પણ પુરુષ, ત્રણ લોકને હિત-કારી એવા જ્ઞાનનો ફરી અભ્યાસ કરે છે. દૃષ્ટાંત યથા, જે પુરુષોએ સુવર્ણ સમાન કાચના કકડાને સુવર્ણ માન્યું છે, તેઓ સાચા સુવર્ણને પ્રાપ્ત કર્યા પછી શું તેને ત્યજી દે ખરા? અર્થાત્ ન ત્યજી દે.

(મ.લિનીવૃત્તમ્)

^૧ ^૨ ^૪ ^૩ ^૬ ^૫
 પઠ પઠતિ યતસ્વાઽન્નાદિના લેખયસ્વૈઃ,
^૭ ^{૧૧} ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૩} ^{૧૨} ^{૧૪}
 સ્મર વિતર ચ સાધૌ જ્ઞાનમેતદ્દિ તત્ત્વમ્ ।
^{૧૮} ^{૧૯} ^{૧૭} ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૨૦}
 શ્રુતલવમપિ પુત્રે પઠ્ય શયંભવો ઽદા,-
^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૭} ^{૨૩} ^{૨૪} ^{૨૬} ^{૨૫}
 જગતિ હિ ન સુધાયાઃ પાનતઃ પેયમન્યત્ ॥ ૬૩ ॥

અર્થ:-તમે પોતે જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરો? અને અભ્યાસ કરનારાઓને અન્નાદિક વડે સહાય કરો? દ્રવ્યથી જ્ઞાન લખાવો, તે જ્ઞાનનું સ્મરણ કરો અને તે સાધુઓને આપો. કારણ કે, એજ તત્ત્વ છે. જુઓ, શયંભવ મુનિએ પોતાના પુત્ર મનકને અદ્ય જ્ઞાન પણ આપ્યું. દૃષ્ટાંત યથા,

(૨૮૦)

આ જગતમાં અમૃતના પાનથી અન્ય કોઈ અધિક પાન કરવા લાયક નથી.

(શ્રોસંઘઘ્નાર-શાર્દૂલવિક્રોદિતવૃત્તમ્)

લાક^૧ભ્યો નૃપતિસ્તતો^૨ ડપિ^૪ હિ^૫ વરશ્ચક્રી^૩ તતો^૬ વાસવઃ,^૭
 સર્વે^૮ભ્યો ડપિ^{૧૦} જિનેશ્વરઃ^{૧૨} સમધિકો^{૧૩} વિશ્વત્રયીનાયકઃ^{૧૧} ।
 સો^{૧૬} ડપિ^{૧૭} જ્ઞાનમહોદધિઃ^{૧૫} પ્રતિદિનં^{૧૮} સંઘં^{૧૯} નમસ્યત્યહો,^{૨૦}
 વૈરસ્વામિવદુન્નતિં^{૨૨} નયતિ તં^{૨૪} યઃ^{૨૫} સ પ્રશસ્યઃ^{૨૩} ક્ષિતૌ^{૨૬} ॥ ૬૪ ॥

અર્થ:-સર્વે લોકોથી રાજા શ્રેષ્ઠ છે, રાજાથી ચક્રવર્તી અને ચક્રવર્તીથી ઇંદ્ર શ્રેષ્ઠ છે. વળી એ સર્વેથી ત્રણ જગતના નાયક એવા જિનેશ્વર ભગવાન શ્રેષ્ઠ છે. છતાં આશ્ચર્યની વાત એ છે કે, જ્ઞાનના સાગર તે જિનેશ્વર પણ શ્રીસંઘને પ્રતિદિન નમસ્કાર કરે છે; માટે તે સંઘને જે પુરૂષ વૈરસ્વામીની માફક ઉન્નતિ પમાડે છે, તેને ધન્ય છે.

કો^૪ ડપ્યન્યા^૫ મહિમા^૬ ડસ્ત્યહો^૭ ભગવતઃ^૮ સંઘસ્ય^૧ યસ્ય^૨ સ્ફુર,^૩
 ત્કાયોત્સર્ગવલેન^{૧૦} શાસનસુરી^{૧૧} સીમંધરસ્વામિનમ્ ।^{૧૩}
 નીત્વા^{૧૪} તત્કૃતદોષશુદ્ધિમુદિતાં^{૧૬} યક્ષાર્યિકાં^{૧૨} ચાનયત્,^{૧૫}
 કિં^{૨૦} ચૈતન્નુ^{૧૮} તત્પ્રભાવવિભવૈસ્તીર્થકરત્વં^{૨૨} ભવેત્ ॥ ૬૫ ॥

(૨૮૧)

અર્થ:-અહો ? એ સમર્થ એવા સંઘનો કોઈ નવીન જ મહિમા દેખાય છે ? કારણ કે, એ સંઘના કાર્યોત્સર્ગ બળે કરીને શાસનદેવી યક્ષા સાધ્વીને શ્રી સીમંધરસ્વામી પાસે લેઈ ગઈ. અને ત્યાં સીમંધરસ્વામીએ તેની (યક્ષા સાધ્વીની) કરેલી દોષ શુદ્ધિથી હર્ષ પામેલી તે યક્ષા સાધ્વીને પાછી લઈ આવી. માટે ખરેખર એ સંઘના આવા પ્રભાવના વિભવથી તીર્થંકરપણું થાય છે.

(શ્રી સાધુદ્ધાર-માલિનીવૃત્તમ્)

૬ ૭ ૫ ૧ ૨
ભવતિ હિ ભવપારઃ શુદ્ધયા સાધુભક્તયા,

૪ ૩
ધનગૃહપતિજીવાનંદવૈદ્યેશવત્ પ્રાક્ ।

૯ ૧૦ ૮ ૧૧ ૧૭ ૧૨
પૃથુરપિ હિ પયોધિસ્તીર્યતે ચારુતર્યા,

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
તિમિરતરમૃતોઽધ્વાદીપ્રયાદીપયષ્ટયા ॥ ૬૬ ॥

અર્થ:-શુદ્ધ સાધુભક્તિથી, ધન સાર્થવાહુની માફક તથા જીવાનંદ વૈદ્યની માફક, સંસારનો પાર પમાય છે. એ દૃષ્ટાંતો યથા, મહોદો એવો પણ સમુદ્ર મનોહર નૌકાથી તરાય છે અને પ્રકાશિત એવા દીવાએ કરીને અંધકારમય રસ્તે જઈ શકાય છે.

(૨૧૨)

(શાર્દૂલચિક્રીઢિતવૃત્તમ્)

૩ ૨ ૧
 દાનૈઃ પ્રાસુકમક્તપાનવસનાવાસૌષધાનાં મુને,-

૫ ૪ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૨
 વૈયાઢૃત્યકૃતેશ્વ વિસ્મયકરા ભોગા બલં ચાપ્યતે ।

૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૫ ૧૬
 શ્રીમદ્બાહુસુબાહુવત્પરમ્ભવે સા કામગવ્યપ્યહો,

૧૬ ૧૭ ૧૮
 સચ્ચારીજલદાનકોમલકરસ્પર્શૈરલં તુષ્યતિ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ:-પ્રાસુક અન્ન પાણી, વસ્ત્ર, નિવાસ અને ઔષધ
 એ સર્વે મુનિને દેવાથી તથા તેમની વૈયાવચ્ચ કરવાથી, બાહુ
 અને સુબાહુની માકફ પરલાવને વિષે વિસ્મયકારક ભોગ
 અને બળ પ્રાપ્ત થાય છે. ઉદ્દાહરણ જેમ, કામધેનુ સારો ચારો,
 જળપાન અને કોમળ હસ્તના સ્પર્શથી બહુ સંતુષ્ટ થાય છે.

શ્રી સાધ્વીદ્વાર.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૮ ૯ ૧૦ ૭
 ધર્મઃ પુંમ્ભવો યદેતદિદમેવાર્યાપિ પૂજ્યા પુન,-

૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૭ ૧૬ ૧૭
 યસ્યા ધર્મસમુદ્ભવા ગુરુજનેષ્વપ્યુન્નતિર્યત્પુરા ।

૧૮ ૨૧ ૨૫ ૨૮ ૨૯
 સૌનન્દેયનૃપેઽન્નિકાસુતગુરૌ શ્રીચંદનાયાં ન કિં,

૧૮ ૨૦ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૬ ૨૭
 બાહ્મી પુષ્પવતીસુતા કિલ મૃગાવત્યપ્યભૂન્મુક્તયે ॥૬૮॥

(૨૮૩)

અર્થ:- ‘ ધર્મ પુરૂષ થકી ઉત્પન્ન થએલો છે ’ એમ કહે છે, તે ખરું છે, તોપણ તપોધના-સાધ્વી સ્ત્રી પણ પૂજ્ય છે. કારણ કે ધર્મ થકી ઉત્પન્ન થએલી એવી જે તે સ્ત્રીની ઉન્નતિ તે શુરૂજનને વિષે પણ મુક્તિને માટે થાય છે. જૂઓ ? શ્રીરૂપભદ્રાબુની પુત્રી પ્રાદ્વી બાહુબળની મુક્તિને માટે થઈ. તેમજ પૂજ્યચૂલા અન્નિકા પુત્રની મુક્તિને માટે થઈ, વળી મૃગાવતી શ્રીચંદન બાળાની મુક્તિને માટે શું નથી થઈ ? તે પણ તેની મુક્તિને માટેજ થઈ છે.

^{૧૦} ૧૦ ^૫ ૧૧ ^૪ ૧ ^૨ ૩
કિં પૂજ્યા શ્રમણી ન સા શ્રુતરસા દુર્વોધહન્મોહહત્,

^૭ ^૮ ^૬
માત્રાસક્તકુબેરદત્તદયિતા સાધ્વીવ જાતાવધિઃ ।

^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૮} ^{૧૭} ^{૧૯}
ધન્યા એવ ચિરંતના વ્રતધના અપ્યાધુનિક્યઃ શુભા,

^{૨૦} ^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૪} ^{૨૩}
યાકિન્યા હરિમદ્રવાદિમુકુટઃ સોઽવોધિવાઝ્ઞાત્રતઃ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ:-માતાને વિષે આસક્ત એવા કુબેરદત્તની સ્ત્રી કુબેરદત્તા કે જેને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું તે સાધ્વીની માફક શાસ્ત્રમાં પ્રીતિવાળી, દુષ્ટબોધને હરણ કરનારી અને અજ્ઞાનને દુર કરનારી સાધ્વી શું પૂજ્ય નથી ? અર્થાત્ પૂજ્ય છે. પૂર્વકાળની સાધ્વીઓને તો ધન્ય છે; પરંતુ આધુનિક કાળની સાધ્વીઓ પણ કલ્યાણકારી છે. જૂઓ ! યાકીની નામની સાધ્વીએ વાહીશિરોમણી એવા હરિભદ્ર સૂરીને કેવળ વચન માત્રે કરીને બોધ પમાડ્યો હતો.

(૨૮૪)

(ધ્રી શ્રાવકદ્વાર માલિનીવૃત્તમ્)

અ^૩કૃત^૧ ભરત^૨ચક્રી વિશ્વસાધર્મિકા^૨ર્ચી,કુ^૯રુત^૫ તદનુમાના^૭ચ્છેયસે^૬ઽપ્રોચ્ચમં^૮ તત્ ।યાદિ^{૧૧} સકલધરિત્રી^{૧૨} પ્રીણયત્યંબુવાહ^{૧૦}ઃ,કિમુ^{૧૭} ન તદરઘટ્ઠઃ^{૧૮} શ્વેત્રમાત્રં^{૧૫} પૃણાતુ^{૧૬} ॥ ૭૦ ॥

અર્થ-જોકે ભરત ચક્રવર્તી પણ વિશ્વમાં રહેલા સાધર્મિક ભાઈઓની પૂજા સત્કાર કરતા હતા, તો પછી હે શ્રાવકો ! તમે પણ તેમના અનુમાનથી પુણ્યને માટે સાધર્મિક પ્રજા ઉપર ઉદય કરો. આ ઠંકાણે કોઈ શંકા કરે કે, ભરત તો નવનિધિ અને ચૌદ રત્નના સ્વામી હતા, તથા તે દેવતાના સામર્થ્યથી તેમ કરતા, પણ તેમના અનુમાનથી શ્રાવકોએ શી રીતે કરવું ? તે શંકાને દષ્ટાંતથી નાશ કરતા છતાં કહે છે કે, મેઘનું જળ તો સર્વ પૃથ્વીને તૃપ્ત કરે છે તો અરઘટ્ઠ (રેહેંટ) ફક્ત એક ક્ષેત્રને શું નથી તૃપ્ત કરતો ? અર્થાત્ ભરત મેઘ સરખા અને શ્રાવકો રેહેંટ સરખા બાણવા.

(શાર્દુલચિક્રોડિતવૃત્તમ્)

શ્રાદ્ધાનાં^૧ સદુપાસકા^૨ બહુમતા^૪ એવૈકધર્મત્ત્વતઃ^૩,સાધૂનામપિ^૮ જાતુ^{૧૦} ગૌરવપદં^{૧૧} વીતસ્પૃહાણામમી^૭ ।

(૨૮૫)

૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૪
 રુદ્રાશાદુપસર્ગહૃત્સ્તવનતઃ શ્રીભદ્રવાહોર્યથા,

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
 ચંદ્રાર્કાબ્દવદુત્તમેષુ સહજં વિશ્વોપકારિ વ્રતમ્ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ:-સાધર્મિપણાને લીધે અતિ શ્રેષ્ઠ ઉપાસના કરનારા શ્રાવકો શ્રાવકોને તો બહુમાન્ય હોય, પરંતુ તેઓ કોઈક વખત નીરાળી એવા સાધુઓના પણ ભદ્રબાહુસ્વામીની માફક ગૌરવના સ્થાનરૂપ થાય છે. કોઈ શંકા કરે કે, રાગ-રહિત સાધુઓને શ્રાવકો બહુમાન કરવા યોગ્ય કેમ હોય ? ત્યાં સમાધાન કરે છે કે, ઉત્તમ પુરૂષોનો ઉપકારી સ્વભાવજ હોય છે. દષ્ટાંત યથા, ઉત્તમ પુરૂષમાં ચંદ્ર, સૂર્ય અને મેઘ વિગેરેની માફક સર્વ ઉપર ઉપકાર કરવાનું સ્વાભાવિક વ્રત હોય છે.

શ્રાવિકાદ્વાર.

૨ ૩ ૫ ૬ ૧ ૮ ૭
 સ્ત્રી પુંસોપ્યધિકા ત્રિપક્ષવિષદા પુંરત્નસ્વાનિર્યતઃ,

૯ ૧૦ ૧૨ ૧૧ ૧૪ ૧૩ ૧૫ ૧૬
 સ્વામિન્યા મરુદેવયા તુ સદૃશી ભૂતા ન ભાવિન્યપિ ।

૧૮ ૨૧ ૨૦ ૧૯ ૧૭
 વિશ્વાયૌ જિનચક્રિણૌ પ્રથમતો યત્પુત્રપૌત્રાવહો,

૨૨ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૩
 યા પ્રાગેવ શુભેક્લયભૂચ્છિવપુરમસ્થાનકસ્થા પ્રભોઃ ॥૭૨॥

અર્થ:-પિતૃપક્ષ, માતૃપક્ષ, અને શ્વસુરપક્ષ એમ ત્રણે પક્ષ નિર્મળ એવી સ્ત્રી, પુરૂષથકી પણ અધિક છે. કારણ કે,

(૨૮૬)

તે પુરુષરૂપ રત્નની ખાણ છે. વળી મરૂદેવી માતા સમાન
તો કોઈ સ્ત્રી થઈ નથી અને થવાની પણ નથી. કારણ કે,
તેમના પુત્ર રૂપલદેવ અને પૌત્ર (પુત્રનો પુત્ર) ભરત સર્વ
વિશ્વને વિષે પૂજ્ય તીર્થંકર તથા ચક્રવર્તી થયા છે. વળી જે
મરૂદેવી માતા પોતે શ્રી આદિનાથપ્રભુની પહેલાંજ શિવપુર
પ્રત્યે પ્રસ્થાન કરનારાં થયાં.

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

^૧યા શ્રા^૪વિકા^૫પ્યમલશીલપવિત્રિતાંગી,
^૩સા શ્લા^૬ઘ્યતે ત્રિ^૭ભુવને ડપિ^૮ યથા^{૧૦} મુમદ્રા ।
^{૧૨}યસ્યાસ્ત્રિવારિચુલકાહિતલોકતુષ્ટેઃ,

^{૧૪}સ્ત્રોતઃ^{૧૩} સહસ્રકૃતધૃત્^{૧૬} સદૃશી^{૧૫} ક ગંગા ॥ ૭૩ ॥

અર્થ:-નિર્મળ શીળવડે પવિત્ર છે અંગ જેનું એવી
શ્રાવિકા પણ સુલદ્રાની માફક ત્રણ ભુવનને વિષે પ્રશંસા
પામે છે. ઉદાહરણુ યથા, હજારો પ્રવાહોવડે હર્ષ કરનારી
ગંગા, ફક્ત ત્રણ અંજલીથી લોકોને સંતુષ્ટ કરનારી સુલ-
દ્રાના સમાનપણાને ક્યાંથી પામે? અર્થાત્ નજ પામે.

શ્રી પૂજાદ્વાર.

પુષ્પાક્ષતાંબુફલચંદનદીપધૂપ,-

નૈવઘ્રતઃ^૧ પ્રતિદિનં^૨ જિનપાદપૂજા^૩ ।

(૨૮૭)

શ્રી શ્રેણિકાદિજનવજ્જિનતાદિ દત્તે,

ચક્રાદયઃ કલશતામિવમૃદલસ્ય ॥ ૭૪ ॥

અર્થ:-જેમ ચક્ર, દંડ, દોરડી અને કુંભાર એ સર્વે એકઠા થઈને માટીના પીંડાનો ઘડો બનાવી આપે છે તેમ જિનેશ્વર પ્રભુની નિરંતર પુષ્પ, અક્ષત, જળ, કૃણ, ચંદન દીપ, ધૂપ, અને નૈવેદ્ય ઇત્યાદિકથી કરેલી પૂજા, શ્રી શ્રેણિ રાજાને આપ્યું તેમ તીર્થંકર પદ આપે છે.

(સ્વાગતાવૃત્તમ્)

સ્યાજ્જિનાર્ચનકૃતસ્ત્રિકથુદ્ધયા, શં વિપત્રપિ યથા દમયંત્યાઃ ।
સ્વસ્તરુઃ ફલતિ કિં ન હિ રોરે, નૈદુરસ્યતિ તૃષં ચ ચકોરે ॥

અર્થ:-ત્રિકશ્ણ શુદ્ધિથી જિનપૂજા કરનારને દમયંતીની માફક આપત્તિમાં પણ સુખ થાય છે. જેમકે, દારિદ્રિ માણસને કંઈપણ શું કૃણીભૂત નથી થતું? અથવા ચંદ્ર ચકોર પક્ષીની તૃષ્ણા નથી દૂર કરતો? અર્થાત્ કરે છે.

(શ્રી નયદ્વાર-ઉપજાતિવૃત્તમ્)

શ્રીરામવદ્ધો નય એવ સેવ્યઃ, પ્રજાનુરાગવ્રતવિત્તમૂલમ્ ।
કો દક્ષિણાવર્તમુપેત્ય શંખં, ત્યજેન્મુખા શામલચિત્રકં ચ ॥૭૬॥

(૨૮૮)

અર્થ:-હે પ્રાણીઓ ! તમારે શ્રી રામચંદ્રની માફક
 પ્રજાના અનુરાગરૂપ વ્રતવાળા દ્રવ્યના મૂળ ઉત્પત્તિ કારણરૂપ
 ન્યાયજ્ઞ સેવન કરવાયોગ્ય છે. દૃષ્ટાંત યથા, કયો પુરુષ ગ્રાસ
 થએલા ઠક્ષિણાવર્ત શંખને અને કાળિ ચિત્રાવેલને મેળવ્યા
 પછી વૃથા ત્યજી દે ? અર્થાત્ કોઈ ન ત્યજી દે.

(માલિનીવૃત્તમ્)

^૨મનસિ ^૬વસતિ ^૫શશ્વજ્ઞયાય ^૩૧૦ ^૪૧૧ ^૧૧૨
^૭૧૦ ^{૧૧}૧૨

યદમરવરલઙ્ગ્યા પારદારિક્યચૌર્યે ।

^{૧૨}અનુવિષયમરૌત્સીચ્ચક્રમૃદ્વ્રહ્મદત્તઃ,
^{૧૦}૧૨ ^{૧૦}૧૨ ^૬૬ ^૬૬

^{૧૬}૧૬ ^{૧૪}૧૪ ^{૧૫}૧૫ ^{૧૬}૧૬ ^{૧૭}૧૭ ^{૧૮}૧૮
 ક્વ સુરસરિતિ પંકઃ ક્વેશચંદ્રે કલંકઃ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ:-ઉત્તમ પુરુષોના મનને વિષે નિરંતર ન્યાયજ્ઞ
 બસે છે. કારણ કે, બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીએ પણ પોતાના પ્રત્યેક
 દેશોમાં દેવતાના વરદાનથી પરદારાગમન અને ચોરી એ
 બન્ને કાર્યને નિવારણ કર્યું હતું. દૃષ્ટાંત જેમ, સ્વર્ગીયોના જળને
 વિષે કાઠવ ક્યાંથી હોય ? અને શંકરના મસ્તક ઉપર રહેલા
 ચંદ્રને વિષે કલંક ક્યાંથી હોય ? અર્થાત્ નજ હોય.

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

વિદ્યાવિભૂતિમહિમવ્રતધર્મમોક્ષ,-

^૧સંપત્તયે ^૨વિનય ^૩૧૦ ^૪૧૧ ^૫૧૨
 એવ વિભુઃ કિમન્યૈઃ ।

(૨૮૯)

૧૦ ૧૧ ૮ ૭ ૬ ૧૩ ૧૩
 किं किं नामिः सविनमिजिनतो न लेभे,

૧૫ ૧૬ ૧૪ ૧૭ ૧૮
 पूज्यांगिरेणुरापि पश्य नमस्य एव ॥ ७८ ॥

અર્થ:-વિદ્યા, સમૃદ્ધિ, યશ, વ્રત, ધર્મ અને કલ્યાણ
 એટલાં વાનાં મેળવવાને વિનયજ સમર્થ છે. બીજી વસ્તુ-
 એએ કરીને શું? ઉદાહરણ જેમ, વિનયમાં તત્પર એવા
 વિનમિ સહિત નમિએ શ્રી આદિનાથ પ્રભુ પાસેથી શું શું
 મેળવ્યું નથી? બુદ્ધો? પૂજ્યના ચરણની રજ પણ નમન
 કરવા યોગ્ય છે.

(શાર્દુલચિક્રીકિતવૃત્તમ)

૨ ૧ ૪ ૫ ૩ ૭ ૬ ૮
 किं मर्त्यस्त्रिदशो ऽप्यपास्तविनयो म्लानेः सहानेः पदं,

૧૧ ૧૦ ૧૨ ૯ ૧૩ ૧૪
 यक्षो वृद्धकरः किमार्यखपटाचार्येण नोશिक्षितः ।

૨૦ ૧૫ ૧૭ ૨૧ ૧૬ ૧૮ ૨૨ ૧૯
 किं वा विष्णुकुमारतो न नमुचिर्मृत्वा ऽगमदुर्गतिं,

૨૩ ૨૫ ૨૪ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૩૦ ૩૧ ૨૯
 नद्योघस्तरुमुन्नतं रुजति वा नम्रं तु नो वेतसम् ॥ ७९ ॥

અર્થ:-નિર્બળ માણસની તો વાતજ શી કરવી; પરંતુ
 બળવંત એવા દેવતા પણ વિનયને ત્યજી દેવાથી હાનિ
 સહિત પરાભવ પામે છે. શું (અવિનયથી) વૃદ્ધકર નામના
 યક્ષને આર્યખપટાચાર્યે શિક્ષા નથી કરી? અથવા તો નમુચિ
 પ્રધાન, વિષ્ણુકુમારથી મૃત્યુ પામીને દુર્ગતિ પ્રત્યે નથી

(૨૧૦)

ખયે ? હાખલા તરીકે જેમ, નદીના જળનો પ્રવાહ ઉંચા
એવા વૃક્ષને પાડી નાખે છે અને નમ્ર એવા નેતરના વૃક્ષને
ઉખાડી નાખતો નથી.

શ્રી વૈરાગ્યદ્વાર.

રાજ્યં શક્રકૃતાભિષેચનમહો રૂપં ત્રિલોકે ડ્યસ,-

ત્સારૂપ્યં ચ સનત્કુમારનૃપતેઃ સો ડ્યંગવૈરાગ્યતઃ ।

ચક્રે ચારુતપઃ સલબ્ધિરપિ તત્ સ્વં નાચિકિત્સત્પુના,

રજ્યેદ્રા પ્રતિકર્મનિર્મલરુચૌ કઃ કુપ્યપાત્રે સુધીઃ ॥૮૦॥

અર્થ:-ઈદ્રે અભિષેક કરેલું રાજ્ય અને ત્રણ લોકને
વિષે અસમાન એવું રૂપ એ બન્ને જેને હતાં એવા સનત્કુમાર
અકવતીએ પણ શરીર ઉપર વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી મહા
તપ કર્યું. વળી તેજ મુનિએ લબ્ધિ છતાં પણ શરીરની
ચિકિત્સા કરી નહિ. દૃષ્ટાંત તરીકે, માંગવાથી ઉગ્ગળ
થએલા પીતળના પાત્રને વિષે કયો ડાહ્યો પુરૂષ આસક્ત
થાય ? અર્થાત્ કોઈ થાય નહિ.

આજન્માંતમનંતદુર્મતિભવે વૈરાગ્યમસ્ત્યેવ ત,-

દ્વયક્તં હૈતુષુ સત્સુ કિંતુ ભવતિ પ્રત્યેકબુદ્ધેષ્વિવ ।

(૨૯૬)

^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૭} ^{૧૬} ^{૧૮} ^{૧૮}
 સૂર્યાશ્મન્યનલં પયઃ શશિમણૌ સ્વર્ણ સુવર્ણાવનૌ,
^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૪} ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭}
 કો દ્રાક્ષીત્ પુનરકચંદ્રહુતશુભ્યાગાત્કુતો ડ્યેતિ વા ॥૮૧॥

અર્થ:-જન્મથી આરંભીને મૃત્યુ પર્યંત અનંત દુઃખથી
 ભરેલા એવા આ સંસારને વિષે વૈરાગ્ય તો છે; પરંતુ તે
 વૈરાગ્ય ચાર પ્રત્યેક બુદ્ધને પ્રગટ થયો તેમ હેતુ પ્રાપ્ત થયે
 છતે સર્વને પ્રગટ થાય છે. દૃષ્ટાંત જેમ, સૂર્યકાંત મણિને
 વિષે અગ્નિ, ચંદ્રકાંત મણિને વિષે જળ અને સુવર્ણ પૃથ્વીને
 વિષે સુવર્ણ એ સર્વ કોઈએ જોયાં છે? એ તો સૂર્ય, ચંદ્ર
 અને અગ્નિના યોગને લીધેજ કોઈ સ્થાનકથી આવે છે.

(શ્રી દાનદ્વાર-સમ્બંધરાવૃત્તમ્)

^૫ ^૧ ^૩ ^૪ ^૨ ^૬ ^૭
 મુપાપં શુદ્ધપાત્રં ધનમપિ વિષદં કિંતુ નિઃપુણ્યકાનાં,
^{૧૧} ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૨} ^{૧૪} ^{૧૩} ^{૧૪}
 નો ચિત્તં પાત્રદાનં પ્રતિ ભવતિ મતિર્થત્ર શુદ્ધાશનાચૈઃ ।
^{૧૬} ^{૧૭} ^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૩} ^{૨૪} ^{૧૮} ^{૧૮} ^{૨૦}
 આચ્રો ડર્હન્ વર્ષમેકં પ્રતિદિનમગમચ્છુદ્ધમૈક્ષે ડપિ દેશે,
^{૨૭} ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૩૨} ^{૩૧} ^{૩૩} ^{૩૦} ^{૨૮} ^{૨૮}
 શ્રેયાંસસ્ત્વેક આચ્રં સુકૃતિષુ કૃતવાન્ સ્વં પ્રમોઃપારણેન ॥

અર્થ:-શુદ્ધ પાત્ર મળે, ધન પણ શુદ્ધ હોય; છતાં
 પુણ્ય રહિત જનોનું ચિત્ત પાત્રદાન પ્રત્યે થતું નથી, કે જે
 ચિત્તને વિષે શુદ્ધ એવાં અશન, પાન, આદિમ, સ્વાદિમ
 વિગેરેની બુદ્ધિ હોય. ઉદાહરણ જેમકે, પ્રથમ તીર્થંકર

(૨૧૨)

શ્રીરૂપભદ્રેવ શુદ્ધ એવા અન્નથી ભરપુર એવા દેશને વિષે
એક વર્ષ પર્યંત પ્રતિદિવસ વિચર્યા છતાં પણ ફક્ત એક
ઝેર્યાંસ કુમારેજ પ્રભુને પારણું કરાવીને પુણ્યવંત પુરૂષોની
મધ્યે પોતાના આત્માને અગ્રેસર કયેા.

(માલિનીવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
યદપિ તદપિ શુદ્ધં ચંદનાવત્પદત્તં,
૮ ૧૦ ૬ ૧૧ ૧૫ ૧૨ ૧૩ ૧૪
ઘટિતિ ફલતિ પાત્રે ઽન્યત્ર નો ચાર્વપિ સ્વમ્ ।
૧૭ ૧૬ ૧૮ ૧૯
જલધિજલમસારં વારિવાહે ઽમૃતીસ્યાત્,
૨૧ ૨૨ ૨૦ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬
મધુરમપિહિ દુર્ગ્ધં પન્નગાસ્યે વિષં સ્યાત્ ॥ ૮૩ ॥

અર્થ:-એવું તેવું પણ શુદ્ધ અન્નાદિક જો પાત્રને વિષે
આપ્યું હોય તો તે ચંદનખાણાને ફળ્યું તેમ તત્કાળ ફળે
છે; પણ કુપાત્રને વિષે આપેલું સાડ દ્રવ્ય ફળતું નથી; પણ
વિપરીત રૂપે પરિણમે છે. દૃષ્ટાંત યથા, ખાડું એવું પણ
સમુદ્રનું જળ મેઘને વિષે અમૃત સમાન થાય છે અને મધુર
એવું પણ દૂધ સર્પના મુખને વિષે વિષ થાય છે.

(શ્રી શીલઘ્નાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

૨ ૩ ૧ ૮ ૪
સ્ત્રીવિભ્રમૈશ્વલતિ લોલમના ન ધીરઃ,
૭ ૮ ૫ ૬
શ્રીસ્થૂલભદ્ર ઇવ તાદૃશસંકટે ઽપિ ।

(૨૯૩)

^{૧૨} ચૂર્ણાભવેદ્દૃષદયો ^{૧૧ ૧૪} ડપિ ^{૧૫ ૧૬} વિલીયતે ^{૧૩} ચ,

^{૧૮ ૨૧ ૧૯} વૈદૂર્યમેતિ ^{૧૦ ૧૭ ૨૦} વિકૃતિં જ્વલનાત્પુનર્ન ॥ ૮૪ ॥

અર્થ:-ચંચળ મનવાળો પુરૂષ જ સ્ત્રીના કટાક્ષથી ચળે છે; પરંતુ સ્થૂલભદ્ર જેવો ધીર પુરૂષ તેવા તેવા કાશાનામની વેશ્યાએ કરેલા મહા સંકટોને વિષે પણ ચળતો નથી. ઉઢાહરણ જેમકે, અગ્નિ થકી પાપાણુ ચૂર્ણ થાય છે. લોખંડ ગળી જાય છે; પરંતુ વૈદૂર્ય રત્ન વિકાર પામતું નથી.

સદ્રૂપયૌવનગુણાગતસાનુરાગ,-

વિત્તેશદત્તતનયાનયનેષ્વમેદાત્ ।

વજ્રેણ વજ્રમુનિના સ્વયશોર્ણસા ડસત્,

સંગાડ્યુચિ કચ્ચિદપૂયત શીલમેવ ॥ ૮૫ ॥

અર્થ:-સારા રૂપવાળી, યૌવનના ગુણથી સમીપ આવેલી અને પ્રેમવાળી ધનદત્તશેઠની કન્યાના કટાક્ષથી નહિ લેદાતા વજ્ર સમાન વજ્ર મુનિએ અસત્પુરૂષોના સંગથી અપવિત્ર થએલા શીળને પોતાના યશરૂપી જળથી પવિત્ર કર્યું.

(શ્રી તપદ્વાર-પૃથ્વીવૃત્તમ્)

^૫ તપઃ ^{૪ ૬} શિવકુમારવચ્ચરતિ ^{૨ ૩} મંદિરસ્થો ^૧ ડપિ યઃ,

^૭ સ ^{૮ ૯} દેવપરિષદ્યપિ ^{૧૦} યુતિમહત્ત્વવિસ્ફૂર્તિભૃત્ ।

(૨૨૬)

કુશાન્વકૃશતાપનોહસિત વર્ણકં કાંચનં,
 ૧૭ ૧૩ ૧૪ ૧૬ ૧૮ ૧૫

ન ધાતુષુ વિશિષ્ટતાં નૃપતિમૌલિતામેતિ ચ ॥ ૮૬ ॥

અર્થ:-જે પુરુષ શિવકુમારની માફક પોતાના મંદિ-
 રને વિષે રહ્યો છતો પણ તપશ્ચર્યા કરે છે, તે દેવ સભામાં,
 તેજને, મહત્ત્વને અને ઉત્તમ મૂર્તિને ધારણ કરનારો થાય
 છે. દૃષ્ટાંત તથા, અગ્નિના અત્યંત તાપથી પ્રકાશિત છે
 વર્ણ જેનો એવું સુવર્ણ સર્વ ધાતુઓમાં શિશિમાણીપણાને
 અને રાજાના સુકુટપણાને શું નથી પામતું ? અર્થાત્ પામે છે.

તપઃ સકલકર્મભિદ્વિવિધલઙ્ગિકૃન્નિશ્ચિતં,
 ૮ ૧૦ ૯ ૧૧ ૧૨ ૫ ૬ ૭
 ગૃહે પુરિ ચ દુર્ભગો ડપ્યદદ્ધ નંદિષેણો દ્વિજઃ ।

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬
 વ્રતે શમતપઃપરઃ મુરનરૈકવંચો ડભવ,-

૧૭ ૨૧ ૨૦ ૧૮ ૧૯
 દ્રવિજ્વલનતાપિતઃ શ્રયતિ દીપ્તિમામો ઘટઃ ॥૮૭॥

અર્થ:-નિશ્ચે તપશ્ચર્યા સકળ કર્મને લેદનારી અને
 વિવિધ લઙ્ગિક કરનારી છે. જૂઓ ? ઘરને વિષે તેમજ
 નગરને વિષે દુર્ભાગી એવો પણ નંદિષેણુ પ્રાહ્મણુ વ્રતને
 વિષે, શમતાને વિષે તથા તપશ્ચર્યાને વિષે તત્પર થયો છતો
 મનુષ્યને તથા દેવતાને વંદન કરવા યોગ્ય થયો. દૃષ્ટાંત

(૨૬૦)

જોમ, મૃત્તિકાનો કાચો ઘડો સૂર્ય અને અગ્નિના તાપે કરીને તેજસ્વંત થાય છે.

(શ્રી ભાવનાદ્વાર-સ્રગ્ધરાવૃત્તમ્)

દાનં^૩ વિત્તવ્યયેના^૨ ડપરયુવતિરતિત્યાગતઃ^૩ શીલલીલા^૪,

નાનાહારાશ્ચારાત્તપ^૫ ઇહ તદહો^૬ હૃયપધ્યાનહીનાઃ^૭ ।

આવં^{૧૧} કુર્વંતુ^{૧૨} યેનાપ્યશિલમુસ્વમૃતાં^{૧૩} વલ્કલસ્યેવ^{૧૪} મુક્તિ,^{૧૫}

મિષ્ટાસ્વાદૈર્યદિ^{૨૧} સ્યાન્નનુતનુપદુતા^{૨૨} કો ન તાં^{૨૩} કારયેત્તત્^{૨૪} ॥૮૮॥

અર્થ:-આ લોકને વિષે દ્રવ્યનો વ્યય કરવાથી દાન થાય છે, પરસ્ત્રીને વિષે પ્રીતિનો ત્યાગ કરવાથી શીળ કહેવાય છે અને નાના પ્રકારના અહારના પરિત્યાગથી તપશ્ચર્યા થાય છે; માટે હે ભવ્યજનો ? તમે હૃદયમાંથી દુષ્ટ ધ્યાનને દૂર કરીને તે દાન, પ્રહ્મચર્ય અને તપ વિગેરેને વિષે ભાવ કરો કે, જેથી સર્વે પ્રકારના સુખને ધારણ કરનારાઓની મધ્યે વલ્કલચીરિની માફક તમારી પણ મુક્તિ થાય. દૃષ્ટાંત યથા, જો મિષ્ટ ભોજન વિગેરેથી શરીર નિરોગી રહેતું હોય તો ખટ્ટી તે કયો પુરૂષ ન કરે ? અર્થાત્ સર્વે કોઈ કરે.

(શાર્દુલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

યો^૧ દાનં^૨ ન દદૌ^૩ કથૈવ^૪ ન તપઃ^૫ શીલાર્હદર્વાગમે,^૬

યસ્યાનાર્યયુજો^{૧૧} ડવ કેવલમભૂદ્વાનાદિલાનંદને ।^{૧૨}

(૨૯૬)

^{૧૬}સ્વર્ણાદૌ ^{૧૭}જ્વલનેન ^{૧૮}વહ્નિદૃષ્ઠોર્ગાઢં ^{૧૯}મિથો ^{૨૦}ઘટ્ટનૈ,-

^{૨૨}રાદર્શો ^{૨૩}રવિણા ^{૨૪}મહૌષધિવને ^{૨૫}કિંતુ ^{૨૬}સ્વભાવેન ^{૨૭}ભા ॥૮૯॥

અર્થ:-જેણે નથી આપ્યું દાન, અનાર્થ લોક સાથે
જોડાવાને લીધે નથી કરી તપશ્ચર્યા, નથી પાળ્યું શીળ,
નથી કરી જિનેશ્વરની પૂજા કે નથી કર્યું શાસ્ત્રશ્રવણ એવા
પણુ ઇલાપુત્રને આલોકમાં ફક્ત ભાવથીજ કેવળ જ્ઞાન
ઉત્પન્ન થયું. દાખલા તરીકે જેમ, સુવર્ણાદિકને વિષે અગ્નિથી
કાંતિ ઉત્પન્ન થાય છે, પરસ્પર અત્યંત ઘસારાથી અગ્નિના
પાષાણમાં કાંતિ પ્રગટ થાય છે, દર્પણમાં સૂર્યની કાંતિથી
પ્રકાશ થાય છે; પરંતુ મ્હોટા એવા ઔષધિઓના વનને
વિષે જે કાંતિ હોય છે તેતો નિશ્ચે સ્વાભાવિકજ હોય છે.

(શ્રી ધર્મદ્વાર-સ્રગ્ધરાવૃત્તમ)

^૨માતુર્ગર્ભાવતારે ^૩ચતુરાધિકદશસ્વપ્નસંમુચિતૌ ^૪પ્રાક્,-

^૭જાતૌ ^૫યાવેકરાત્રૌ ^૬ત્વજિતસગરયોઃ ^૮પુણ્યયોઃ ^{૧૦}પશ્ય ^{૧૨}જાતિમ્ ।

^{૧૪}આગર્ભોત્પાદ ^{૧૫}મિદ્રૈરસુરસુરનરૈઃ ^{૧૬}સેવનીયસ્ત્રિલોકી,-

^{૧૮}નાથો ^{૧૯}ઽદ્વૈતેક ^{૨૦}આસીઞ્ચરતનૃપનતો ^{૨૧}ઽન્યથ ^{૨૨}ચક્રી ^{૨૩}દ્વિતીયઃ ॥

અર્થ:-જેઓ પહેલાં ચૌદ સ્વપ્નોએ સૂચિત હેઠ
માતાના ગર્ભાવતરને વિષે એક રાત્રીમાં ઉત્પન્ન થઈ પુણ્ય-

(૨૯૭)

શાળી એવા અજીતનાથ અને સગર ચક્રવર્તી થયા, તેમની બાતિ બુઝો? તેમનામાંથી એક ગર્ભમાં રહ્યા ત્યારથી ઈંદ્ર, દેવ, ભવનવાસી અને મનુષ્યોએ સેવા કરવા યોગ્ય એવા ત્રિલોકીનાથ શ્રી તીર્થંકર થયા. અને બીજા ભરતખંડના રાજાઓએ નમસ્કાર કરેલા ચક્રવર્તી થયા.

^૩તુલ્યં ^૨તીર્થાધિપત્યં ^૪બલમપિ ^૫સદૃશં ^૬સર્વતીર્થંકરાણાં,

^૭કિંતુ ^૮શ્રીમલ્લિનાથઃ ^{૧૩}પ્રથયતિ ^૯સુકૃતૈઃ ^{૧૦}કિંચિદાશ્ચર્યમુચ્ચૈઃ ।

^{૧૫}પૂર્વાદ્ ^{૧૪}યસ્ય ^{૨૨}જજ્ઞે ^{૧૬}વ્રતમપિ ^{૧૭}સુલભં ^{૨૧}કેવલં ^{૨૦}ચાપરાજ્ઞે,

^{૨૭}જ્ઞાનં ^{૨૪}નાભેયવીરપ્રમૃતિજિનપતેરપ્યમૂઘચ્ચિરેણ ॥ ૯૧ ॥

અર્થ:-સર્વે તીર્થંકરોને વિષે તીર્થાધિપતિપણું તથા બળ એ બન્ને સમાન છે, તોપણ શ્રી મલ્લિનાથપ્રભુ પુણ્યને લીધે અતિશય વડે કાંઈક આશ્ચર્ય ઉત્પન્ન કરે છે. કારણ કે, જેમને દિવસના પાછલા પ્રહરને વિષે વ્રત પ્રાપ્ત થયું અને (તેજ દિવસના) છેલ્લા પ્રહરને વિષે કેવળજ્ઞાન પ્રગટ થયું, કે જે કેવળજ્ઞાન શ્રી આદિનાથ અને મહાવીર પ્રભુ વિગેરેને તો દીક્ષા લીધા પછી બહુ કાળે પ્રાપ્ત થયું હતું.

શ્રી વિષયદ્વાર.

^૪શ્રુત્વા ^૩ઽઽજ્ઞાનં ^૨સ્ત્રિયસ્તામનુસરતિ ^૫રસો ^૬હંસકોન્નાદપાદે,-

^૭નાશોકસ્પૃષ્ટમાત્રાસ્તિલકકુરુબકૌ ^{૧૧}ચુંવનાલિંગનામ્ભ્યામ્ ।

(૨૨૮)

૧૦ ૧૨ ૧૧ ૧૩ ૧૬
 પુણ્યેદ્વક્રાન્જવાસાધિકરસસુરયા કેસરશ્વેદિકારોઽ,-
 ૧૫ ૧૪ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૪ ૨૨ ૨૩ ૨૧
 પ્યેષા તત્સત્યકીવાધિકવિષયરતિર્યાતુ કિં નો ભવાર્ત્તિમ્ ॥

અર્થ:-પારો સ્ત્રીના આમંત્રણને સાંભળી તે સ્ત્રીની પાછળ જાય છે; અશોક વૃક્ષ સ્ત્રીના ઝાંઝરથી શબ્દિત થતા પગ વડે સ્પર્શિત થયો છતો પ્રકુલ્લિત થાય છે; તિલક અને કુરબક વૃક્ષ સ્ત્રીના ચુંબન અને આલિંગન એમ અનુક્રમથી પ્રમોદિત થાય છે અને કેશર વૃક્ષ સ્ત્રીના મુખકમળથી અધિક સુવાસિત મહિરાથી પ્રકુલ્લિત થાય છે. આ પ્રમાણે જો આ એકેન્દ્રિય વૃક્ષોમાં પણ વિકાર રહેલો છે તો સત્યકી વિદ્યાધરની માફક વિષયમાં અધિક પ્રીતિવાળો માણસ સંસારની પીડાને કેમ ન પામે? અર્થાત્ પામેજ.

સંસારારણ્યમધ્યે મંધુરમુલ્લવકટુપ્રાંતભૃત્કામધૂર્તો,
 ૪ ૬ ૫ ૮ ૭ ૯
 દૃક્ષાન્મૂઢાંશ્ચ તત્તત્સુખલવભજનૈઃ પ્રાણિનો વિપ્રતાર્ય ।
 ૧૧ ૧૦ ૧૫ ૧૪ ૧૨ ૧૩
 હૃત્વા તત્પુણ્યવિત્તં ગમયતિ કુગતિં બ્રહ્મદત્તં યથાતત્ ,
 ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૩ ૨૪ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨
 પૂર્વભ્રાતેવ ધીરઃ શિવમટતિ પુનસ્તં તપોઽસ્ત્રેણ મિત્વા ॥

અર્થ:-સંસારરૂપી અરણ્યને વિષે પ્રથમ મંધુર અને અંતે કડવો એવો કામદેવરૂપી ધૂર્ત, ડાહ્યા અને મૂર્ખ એવા સર્વે પ્રાણીઓને તે તે અદ્ય સુખના ભોજ આપી છેતરીને,

(૨૧૯)

તેમના પુણ્યરૂપ દ્રવ્યને હરણ કરી લેઇ પ્રહ્લદત્તની માફક
નરકગતિમાં પહોંચાડે છે. પણ જે પ્રહ્લદત્તના પૂર્વ જન્મના
ભાઈના જેવો ધીર પુરૂષ હોય છે તે, તે કામદેવરૂપી ધૂર્તને
તપરૂપી શસ્ત્રવડે ભેદી નાખી મોક્ષ મેળવે છે.

(શ્રી શબ્દવિષયદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

ગીતામૃતાતિરતિકર્ણપુટસ્ત્રિપૃષ્ઠ,^૧

પર્યંકપાલ^૨ ઇવ^૩ કષ્ટમુપૈતિ^૪ ધોરમ્^૫ ।

સન્નિવૃત્તલુબ્ધકકૃતાન્નુતગીતલુબ્ધં,^૭

વદ્ધં^૮ વિલોકય^૯ મૃગં^{૧૦} મયવિદ્વલાંગમ્^{૧૧} ॥ ૧૪ ॥

અર્થ:-ગીતરૂપ અમૃતને વિષે અતિ આસક્ત છે કાન
જેના એવો પુરૂષ, ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવના શર્યાપાલકની માફક
ધોર હુઝા પામે છે. ઉદાહરણ યથા, કપટી પારધીએ કરેલા
અહ્ભુત ગીતમાં લુબ્ધ થએલા અને તેથીજ પાશમાં પડી
બંધન પામેલા, તેમજ ભયથી વિદ્વલ અંગવાળા મૃગને જુઓ !

સ્યાત્^૮ જીલ્લકાભિધકુમારવદસ્થિરેષુ,^૫

સ્થૈર્યાય^૭ ગીતમપિ^૯ વોધકરં^{૧૧} કદાચિત્^૪ ।

બાલો^૮ ઽપિનિર્વૃત્તિમુપૈતિ^{૧૦} નિશમ્ય^{૧૫} સમ્યક્^{૧૬},^{૧૪}

માત્રોદિતાનિ^{૧૧} કલમન્મથગીતકાનિ^{૧૨} ॥ ૧૫ ॥

(૩૦૦)

અર્થ:-ગીત પણ કોઈક પ્રસંગે કુલ્લક કુમારને થયું તેમ અસ્થિરને સ્થિર કરનારૂં અને બોધ કરનારૂં પણ થાય છે. ઉદાહરણ જેમ, બાળક પણ માતાએ કહેલા મધુર પ્રિય ગીતોને સારી રીતે સાંભળીને સુખ પામે છે.

(શ્રી રૂપવિષયદ્વાર-સામ્યરાવૃત્તમ)

૪   ૫   ૨   ૩   ૯   ૬   ૭   ૮   ૧૦
 નો વિંદત્યુષ્ણશીતાગ્રપિ ન સદસદપ્યુક્તમાવિષ્કરોતિ,
 ૧૧   ૧૨   ૧૩   ૧૬   ૧૫   ૧૪   ૧
 દુઃસદ્રંધાન્નવેત્તિ પ્રથયતિ ન રસાન્ રૂપનિર્મગ્નદૃષ્ટિઃ ।
 ૧૭   ૧૮   ૧૯   ૨૫   ૨૬   ૨૩
 તદ્દૃષ્ટ્યેકેન્દ્રિયે ડસ્મિન્નહિતહિતમતિઃ કા કુમારાગ્રનંદૌ,
 ૨૨   ૨૧   ૨૪   ૨૦
 ચંપાપૂઃ સ્વર્ણકારે વિવશદૃશિ યથા પંચશૈલેશદેવ્યોઃ ॥૯૬॥

અર્થ:-પંચશૈલ પર્વત ઉપર નિવાસ કરનારી હાસા પ્રહાસા દેવીઓ ઉપર અનુરાગવાંત થએલા ચંપાનગરીના સોની કુમારાગ્રનંદીની માફક ફક્ત રૂપને વિષે આસક્ત છે દૃષ્ટિ જેની એવો પુરૂષ, નથી બાણતો ઉષ્ણ ઠંડાને કે, નથી સાંભળતો સારા જોટા કહેલા વચનને, નથી બોળખી શકતો સુગંધને કે દુર્ગંધને, કે નથી પારખી શકતો રસોને, માટે તે એકેન્દ્રિયવાળા પુરૂષને સર્પાદિકમાં જોટી અથવા માતાના ધર્માદિકમાં સારી ખુદ્ધિ ક્યાંથી હોય ? અર્થાત્ નજ હોય.

(૩૦૧)

(શાલિનોવૃત્તમ્)

૩ ૧ ૨
 આસ્તાં સત્યં રૂપમાલેખ્યર્થિવ,
 ૪ ૫ ૬ ૮ ૯ ૭
 સ્યાલોકે ઽપિ ક્લેશ એવાઽતિરાગાત્ ।
 ૧૦ ૧૧ ૧૨
 સુજ્યેષ્ઠા શ્રીશ્રેણિકક્ષમાપવત્સ્યાત્,
 ૧૬ ૧૪ ૧૩ ૧૫
 નૈળશ્રાંતિશ્રીતિવારીક્ષણાત્કિમ્ ॥ ૯૭ ॥

અર્થ:-સત્ય ખરેખરે રૂપ તો હર રહો, પરંતુ આ-
 લેખેલું બનાવટી રૂપ જોવાથી પણ અત્યંત અનુરાગને લીધે
 સુજ્યેષ્ઠાને શ્રેણિક રાજાનું રૂપ જોવાથી થયેા તેમ કલેશજ
 થાય છે. જેમકે, ઝાંઝવાનાં નીર જોવાને લીધે ભમવાથી શું
 હરિણને થાક નથી લાગતો ? અર્થાત્ લાગે છે.

(શ્રી રસવિષયદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૧૦ ૧૨ ૧૧ ૮ ૯ ૨ ૭ ૧
 રુક્ પથ્યં ચ રસૈર્યથા બહુતયા સંસેવિતૈર્લોલુપૈ,-
 ૪ ૩ ૬ ૧૩ ૫ ૧૪ ૧૫ ૧૬
 ધૌરૈર્યદ્વિધિના ભવેદપિ તથા સંસારમોક્ષાવપિ ।
 ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૧૦ ૨૧ ૨૨
 યન્નાનારસલાલસઃ સ મથુરામંગુર્ભવં શ્રાંતવાન્,
 ૨૩ ૩૦ ૨૪ ૨૮ ૨૯ ૨૬ ૨૫ ૨૭
 યત્તીર્ણશ્ચ સ ઢંઢળઃ સમપઘૈઃ સન્મોદકક્ષોદકઃ ॥૯૮॥

અર્થ:-લોલુપી પુરૂષોએ ખહુ રીતે સેવન કરેલા રસથી

(૩૦૨)

જેમ રોગ થાય છે અને ધીર પુરૂષોએ વિધિ પ્રમાણે સેવન કરેલા રસથી જેમ પથ્ય થાય છે. તેવી રીતે સંસાર અને મોક્ષનું પણ જાણવું. જુઓ? નાના પ્રકારના રસમાં પ્રીતિ-વાળા મથુરામંડુ આચાર્યે સંસારને વિષે ભ્રમણ કર્યું અને પાપ સહિત ઉત્તમ એવા મોઢકનું ચૂર્ણ કરનાર ઢંઢણ મુનિ સંસારને તરી ગયા.

૧૧ ૧૨ ૧૦ ૩ ૪ ૧ ૨
કિં જેયો રસનેદ્રિયેણ સ મહાન્ યઃ સત્વરક્ષારુચિ,-

૬ ૫ ૬ ૭ ૮
યદ્દર્દ્મરુચિઃકુતુંબકમપિ પદ્માન્નવદ્ધક્ષયન્ ।

૧૭ ૨૦ ૧૪ ૧૮ ૧૫ ૧૩ ૧૬ ૧૬
કિં વા વિશ્વહિતાય નોદરગતં સિંધુર્દધૌ વાઙ્મં,

૨૨ ૨૫ ૨૩ ૨૪ ૨૧ ૨૬
સારગ્રાહિસુરાસ્તમાથુ ન વિષં કિં નીલકંઠઃ પપૌ ॥૧૧॥

અર્થ:-જીવરક્ષા ઉપર રૂચિ છે એની એવા મહાપુરૂષ શું જીવડા ઇન્દ્રિયથી જીતાય ખરો? જુઓ? જીવરક્ષા ઉપર રૂચિ ધરનારા ધર્મરૂચિ મુનિ કડવા તુંબડાને પણ પાકેલા આમ્રફળની માફક લક્ષણ કરી ગયા. દૃષ્ટાંત યથા, વિશ્વના હિતને અર્થે શું સમુદ્રે વડવાગ્નિને પોતાના ઉદરમાં નથી રાખ્યો? અથવા સાર વસ્તુને ગ્રહણ કરનારા દેવતાઓએ ત્યજી દીધેલું વિષ શું શિવે નથી પાન કર્યું? અર્થાત્ જગતના હિતને માટે સમુદ્રે વડવા અગ્નિને ધારણ કર્યો છે અને શંકરે વિષનું પાન પણ કર્યું છે.

(૩૦૩)

શ્રી ગંધવિષય દ્વાર.

૧૦ ૫ ૬ ૧ ૨ ૩ ૪ ૭ ૯ ૮
 સ્યાદ્ગંધો ડપિ યતસ્તતો ડપ્યધિગતઃ ક્લેશાય નાશાય વાં,
 ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૬ ૧૮ ૧૫ ૧૪ ૧૮ ૧૭
 તત્ત્વાણાકયધિયાતુરઃ શ્રુતિમગાન્મંત્રી સુવંધુર્ન કિમ્ ।
 ૨૦ ૨૬ ૨૪ ૨૩ ૨૧ ૨૨ ૨૫
 પશ્ય ક્લિશ્યતિ પુષ્પસૌરભહુતઃ સર્પઃ સદર્પો ડપિ સન્,
 ૩૦ ૨૭ ૩૧ ૨૮ ૩૨ ૨૯
 સાયં ચાંબુજકોશબંધનમલિઃ પ્રાપ્નોતિ ગંધાતિતૃટ્ ॥૧૦૦॥

અર્થઃ—જ્યાં ત્યાંથી આવેલો એવો પણ ગંધ, હુઃખ તથા નાશને માટે થાય છે. ચાણાક્યની બુદ્ધિવડે કલેશ પામેલો મંત્રી સુગંધુ શું તમારા સાંભળવામાં નથી આવ્યો? ઉદાહરણ જેમ, જ્યુઓ? અહંકારયુક્ત એવો સર્પ પણ પુષ્પના સુગંધને વિષે આસક્તિ કરવાથી ગાડીથી બંધન પામી કલેશ પામે છે અને સુગંધની અતિ તૃષ્ણાવાળો ભ્રમર સાયંકાળે કમળકોશ રૂપ બંધનમાં પડે છે.

૫ ૬ ૪ ૩ ૭ ૧ ૨ ૮ ૯ ૧૦
 વિસૈર્ધાતુભિરંગમેતદ ઘટિ પ્રાગેવ તત્રાપ્યહો,
 ૧૯ ૧૨ ૧૩ ૨૦ ૧૧ ૧૫ ૧૪
 દુર્ગંધઃ પતિકર્મણાપિ હિ વહિઃ પ્રાકર્મતઃ કેચન ।
 ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૧ ૨૩ ૨૨ ૨૪
 દુર્ગંધેવ મૃગાતનુજવદતઃ સૌરભ્યયત્નો ડપ્ર કો,
 ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૫
 ગંધદ્રવ્યચયૈર્નિવોધશુચિતા કા નીલિકાભાજને ॥૧૦૧॥

(૩૮૪)

અર્થ:-પ્રથમ આ શરીરજ દુર્ગંધિ ધાતુઓથી બનેલું છે. આશ્ચર્ય છે કે તે શરીરને વિષે ખાહારથી ધોવું, કસ્તુરિ વિગેરે અંગરાગ લગાવવું ઇત્યાદિક પ્રતિકર્મ કરતાં છતાં પણ કોઈ પૂર્વકર્મને લીધે દુર્ગંધા અને મૃગાપુત્રની માફક નહિ દૂર થઈ શકે એવો દુર્ગંધજ રહેલો છે; માટે એવા શરીરને સુગંધી પદાર્થોથી સુગંધીવાળું કરવાનો શો પ્રયત્ન કરવો? જેમકે, ગળીના પાત્રને વિષે સ્વાભાવિકી પવિત્રતા ક્યાંથી હોય? અર્થાત્ નજ હોય.

(શ્રી સ્પર્શ વિષયદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ)

૩ ૧ ૨ ૬ ૮
સ્પર્શાતિગૃધ્નુરતિવલ્યપિ યાતિ દુઃસ્વં,

૬ ૭ ૪ ૫
પ્રત્યોત્તમૂપ ઇવ મંત્ર્યભયેન વદ્ધઃ ।

૧૭ ૧૮ ૧૯ ૧૬ ૧૪ ૧૩ ૧૦
કો વાઽગ્રહીણ્યદિભમેવ ન ચેત્કરેણુ,-

૧૧ ૧૨ ૧૫
સ્પર્શાધર્ષીઃ સ્થગિતગર્તગતોઽભવિષ્યત્ ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ:-અત્યંત બળવાન એવો પણ પ્રાણી સ્પર્શ ઈન્દ્રિયને વિષે ઘણો ઇચ્છાતુર થયો છતો અભયકુમારે અંધનમાં નાખેલા અંડપ્રદોતન રાજની માફક દુઃખી થાય છે. દૃષ્ટાંત યથા, હાથિણીનો સ્પર્શ કરવામાં આંધળી બુદ્ધિવાળો હાથી જે ઢાંકી રાખેલા ખાડાને વિષે ન પડતો હોય તો તેને કોણ પકડી શકે? અર્થાત્ કોઈ પણ પકડી શકે તેમ છે નહિ.

(૩૦૨)

^૧યઃ ^૭સ્પર્શસૌરવ્યલવમિચ્છતિ ^૮મૂઢબુદ્ધિઃ, ^૨

^૫સિદ્ધિપ્રદેન ^૬તપસા ^૩સુકુમાલિકેવ ^૪।

^{૧૩}ચિંતામણેઃ ^{૧૨}સકલભૂતલરાજ્યદાતુ,-

^{૧૧}વાલઃ ^૯સ ^{૧૪}મૃષ્ટચણકાન્ ^{૧૫}વૃણુતે ^{૧૦}ક્ષુધાર્તઃ ॥૧૦૩॥

અર્થ:-જે મૂઢબુદ્ધિ પુરૂષ, સિદ્ધિને આપનારી એવી તપશ્ચર્યાયે કરીને સુકુમાલિકાની માફક અલ્પ એવા પણ સ્પર્શના સુખની ઇચ્છા કરે છે, તે સમગ્ર પૃથ્વીના રાજ્યની સંપત્તિ આપનાર ચિંતામણિ પાસેથી શેકેલા ચણાને માગનાર ભૂખ્યા બાળક (મૂર્ખ) જેવો છે.

(ઓ સાતદુર્વ્યસનદ્વાર-સ્રગ્ધરાવૃત્તમ)

^૧નિઃસત્ત્વં ^૨નિર્દયત્વં ^૩વિવિધવિનટનાશૌચનાશાત્મહાની,

^૫અસ્વાસ્થ્યં ^૬વૈરવૃદ્ધિર્વ્યસનફલમિહામુત્રદુર્ગત્યવાસિઃ । ^{૧૦}

^{૧૩}ચૌલુક્યક્ષમાપવત્તદ્વ્યસનવિરમણે ^{૧૪}કિં ^{૧૫}ન ^{૧૬}દક્ષા ^{૧૭}યતધ્વં,

^{૧૮}જાનંતો ^{૨૦}માંધક્રૂપે ^{૨૧}પતત ^{૨૫}ચલત ^{૨૪}મા ^{૨૨}દગ્ધિવાહેઃ ^{૨૩}પથા ^{૧૧}હે ॥૧૦૪॥

અર્થ:-દૂત રમવાથી નિર્ધનપણું, માંસલક્ષણથી નિર્ધનપણું, મધપાનથી વિવિધ વિટંબના, વેશ્યાસોગથી અપવિત્રતા,

(૩૦૬)

મુગયાથી આત્મહાનિ, ચોરીથી વ્યાકુળપણું અને પરસ્ત્રી-
સેવાથી વૈરની વૃદ્ધિ એ સર્વે આ જગત્તે વિષે કુવ્યસનનાં
ફળ છે. વળી પરચોકતે વિષે તો નરકની પ્રાપ્તિ એજ
કુવ્યસનનું ફળ છે. માટે હે દક્ષજનો ? તમે ચૌલુક્ય ભૂપ-
તિની માફક એકુ વ્યસનનો ત્યાગ કરવાને કેમ નથી યત્ન
કરતા ? જાણતાં છતાં અંધારા કુવામાં ન પડો અને દૃષ્ટિવિષ
સર્પના માર્ગને વિષે ન ચાલો.

(શાર્દુલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
સપ્તાઽપિ વ્યસનાનિ પાપસદનાન્યેતાનિ વર્જ્યાનિ યત્,
૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૮ ૧૪ ૧૫
સત્કર્માઽપિ ન શસ્યતે વ્યસનમત્પાસેવયા સ્પાદયથા ।
૧૮ ૧૭ ૧૯ ૧૬ ૨૩ ૨૨ ૨૦ ૨૧
સ્નેહો ડર્હત્યપિ ગૈતમસ્ય ગણનાઽકાલે ચ કૌશાગુરો-
૨૭ ૨૫ ૨૪ ૨૬ ૩૦ ૨૯ ૨૮
ગ્લાનિઃ પારદભાવિતે હિ કનકે ડરિષ્ઠં ફલે ડનાર્ત્તવે ॥૧૦૫॥

અર્થ:-આ સાતે વ્યસનો પાપનાં સ્થાન છે. માટે
ત્યાગવા લાયક છે. કારણકે, અતિ આસક્તિથી સત્કાર્ય
કરનારો પ્રાણી હોય તોપણ તે વખાણાતો નથી. એ વ્યસનો
થોડાં વા અતિશય સેવવાથી દુઃખ થાય છે. ગૌતમગણુ
ધરનો શ્રીવીર પ્રભુની ઉપરનો સ્નેહ, એ પણ વ્યસન છે.
સ્થૂલભદ્રની અકાલે ગણુના (સ્વાધ્યાય) એ પણ વ્યસન છે.
જેમકે, પારાથી મિશ્રિત એવા કનકને શ્યામપણું અને રૂતુ

(૩૦૭)

બિના ઉત્પન્ન થએલાં કુળમાં અરિષ્ટપણું હોય છે.*

શ્રી દ્યુતદ્વાર,

દ્યુતેનાઽર્થયશઃ કુલક્રમકલાસૌંદર્યતેજઃસુહૃત્,

સાધૂપાસનધર્મચિંતનગુણા નશ્યંતિ સંતો ઽપિ હિ ।

યદ્વત્પાંડુસુતેષુ તચ્ચ્યુતસુધીષ્વાદિત્યભાવર્જિતે,

વિશ્વે કિં તમસા સ્ફુટં ઘટપટસ્તંભાદિ વા લક્ષ્યતે ॥૧૦૬॥

અર્થ-દ્યુત રમવાને લીધેજ દ્રવ્ય, યશ, કુળાચારકુળા, સૌંદર્ય, તેજ, સુમિત્ર, શુરૂપાસના અને ધર્મચિંતા વિગેરે વિદ્યમાન એવા પણ શુભો નાશ પામે છે જૂઓ? દ્યુતથીજ

*ગ્રંથકર્તાએ દરેક દ્વારના બંને શ્લોકો કર્યા છે, પણ સાત વ્યસન નામના દ્વારના આ બીજા બે શ્લોક પ્રશ્નેષક હોવાથી અહિંયાં દાખલ કર્યા છે.

(હન્ત્રવજ્રાવૃત્તમ્)

દ્યુતં ચ માંસં ચ સુરા ચ વેશ્યા, પાપર્દિચૌર્યે પરદારસૈર્વા ।

एतानि सप्त व्यसनानि लोके, पापाधिके पुंसि सदा भवन्ति ॥१॥

અર્થ:-દ્યુત, માંસ, મદિરા, વેશ્યા, પાપર્દિ, ચૌરી અને પરસ્ત્રી સેવન, આ સાત વ્યસનો આ જગતમાં અતિ-પાપિષ્ઠ પુરૂષમાં હુમેશાં હોય છે.

(૩૦૮)

પુદ્ધિ બ્રહ્મ થઈ જવાને લીધે પાંડવોના પણ ગુણો નાશ પામ્યા હતા. દૃષ્ટાંત જેમકે, સૂર્યની કાંતિ રહિત એવા આ વિશ્વને વિષે અંધકારને લીધે ઘટ, પટ, સ્થંભ વિગેરે શું સ્પષ્ટ દેખાય છે ખરા ?

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

૧ ૩ ૨ ૪ ૬ ૭ ૫
ચૂતં ન કિં ત્યજત કિં દહત સ્વગેહં,

(શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૬
દ્યૂતાદ્રાજ્યવિનાશનં નલનૃપઃ પ્રાપ્તો ડથવા પાંડવા,

૮ ૯ ૭ ૧૦ ૧૧ ૧૨
મદ્યાત્ કૃષ્ણનૃપશ્ચ રાઘવપિતા પાપર્દિતો દૂષિતઃ ।

૧૫ ૧૪ ૧૩ ૧૬ ૧૭ ૨૦ ૧૮ ૧૯
માંસાચ્છેણિકમૂપતિશ્ચ નરકે ચૌર્યાદ્વિનષ્ટા ન કે,

૨૨ ૨૧ ૨૩ ૨૫ ૨૪
વેશ્યાતઃ કૃતપુણ્યકો ગતધનો ડન્યસ્ત્રીરતો રાવણઃ ॥૨॥

અર્થ:-નળરાજા જુગટુ રમવાથી રાજ્યબ્રહ્મ થયો, અથવા પાંડવો પણ જુગારથી રાજ્યહીન થયા, તથા કૃષ્ણરાજા મદ્યપાનથી અને રાઘવપિતા (દશરથ) પાપર્દિથી દુઃખ પામ્યા અને શ્રેણિકરાજા માંસ ભક્ષણથી નરકે ગયો. તથા એરી કરવાથી કોણ દુઃખી નથી થયા ? કૃતપુણ્યક વેશ્યાસંગથી નિર્ધન થયો અને રાવણ અન્યની સ્ત્રીમાં આસક્ત થવાથી વિનાશ પામ્યો.

(૩૦૯)

૧૧ ૮ ૧૩ ૧૨ ૧૦ ૯
છાગં ચ મૂત્રયસિ કિં વદને સ્વકીયે ।

૧૪ ૧૫ ૧૭ ૧૬
તત્તાદૃશી પ્રિયતમાસહિતો નલોઽપિ,

૨૨ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧
જાનીત રોર ઇવ રાજ્યસુખાન્નિરસ્તઃ ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ:-હે પ્રાણીઓ ? તમે દૂત કેમ ત્યજતા નથી ?
પોતાના ઘરને શામાટે બાળો છો ? અને પોતાના મુખમાં
બકરાને શામાટે મૂતરાવો છો ? કારણ તમે બાળો છો કે,
એ દૂતને લીધેજ નબરાબ તેવી પોતાની પ્રિયા દમયંતી
સહિત રાજ્યથી બ્રહ્મ થઈ દરિદ્રી સરખો થયો.

શ્રી માંસદ્વાર.

૧ ૨ ૩ ૪ ૬ ૭
માંસાશનાન્નરક એવ તતઃ સ દેવ,-

૮ ૯ ૧૦ ૫
સ્તલ્લોલુપં હરિનૃપ કૃતવાન્ સરોષઃ ।

૧૫ ૧૧
કિં પાકપેશલતરાશનદત્તનૃળ્ણે,

૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૬ ૧૭
કિંપાકભોજિનિ મૃતેરપિ સંશયોઽસ્તિ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ:-માંસ લક્ષણ કરવાથી નર્ક મળે છે ? અને
તેટલાજ ખાતર પૂર્વના વૈરના લીધે રોષયુક્ત એવા દેવતાએ
હરિનૃપતિને તે માંસમાં લોલુપ કર્યો હતો. ઉદાહરણ જેમ,
પંડવપાણ્ડી મનોહર લક્ષ્ય વસ્તુને વિષે અતિ લાલચુ

(૩૧૦)

એનેલા એવા કિંપાકફળનું ભોજન કરનારાને વિષે શું મરણુનો
સંશય રહે છે ? અર્થાત્ નથી રહેતો.

૩ ૪ ૫ ૨ ૬ ૧
સ્નેહો દયાપિ હૃદિ કાઽમિષલોલુપાનાં,
૧૦ ૭ ૮ ૯ ૧૧ ૧૨
કિં ચિલ્લનાઽપિ પતિમાંસદલાનિ નૈચ્છત્ ।

૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨
નાઽશ્નાતિ કિં નિજકુટુંબમપિ દ્વિજિહ્વી,
૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦

સ્થાનં સ્વમન્યદપિ કિં દહતીહ નાગ્નિઃ ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થ:-માંસને વિષે લોહુપ એવા પ્રાણીઓના હૃદયને
વિષે-સ્નેહ કે દયા ક્યાંથી ? શું ચિદ્વશુએ પણ પોતાના
પતિના માંસની ઈચ્છા નહોતી કરી ? અથવાતો, સાપેણુ
શું પોતાના કુટુંબને નથી ભક્ષણ કરતી ? તેમજ અગ્નિ શું
પોતાના અને પરના સ્થાનને નથી બાળતો ? અર્થાત્ સાપેણુ
પોતાના કુટુંબનું ભક્ષણ કરે છે અને અગ્નિ પોતાના તથા
પરના સ્થાનને બાળે છે.

શ્રી મન્યદ્વાર.

૭ ૫ ૬ ૧
નાઽકૃત્યકૃત્યવિદલં મધુપાનમત્તો,-

૩ ૪
ભૂતાભિભૂત ઇવ શૂન્યમનોવર્ચોગઃ ।

૧૩ ૮ ૬
કિં દેવકીપરિણયે મદપારવશ્યા,-

૧૪ ૧૫ ૧૦ ૧૧ ૧૨
ન્નાઽઽશ્લેષિ જીવયશસાઽપ્યતિમુક્તકર્ષિઃ ॥૧૧૦॥

(૩૧૧)

અર્થ:-મધપાનથી મત્ત થએલો પુરૂષ મન, વચન અને કાયાવાળો છતાં શૂન્ય થઈ, જાણે ભૂત પ્રેતાદિકથી પરાભવ પામ્યો હોયની? તેમ કૃત અકૃત્યને જાણતો નથી. ઉદાહરણુ યથા, દેવકીના વિવાહ પ્રસંગે મધપાનથી પરવશ થએલી જીવયશાએ શું અતિમુક્ત મુનિને આલિંગ્યા નહોતા?

(માલિનીવૃત્તમ્)

૭ ૨ ૩ ૧
મધુ મધુરવચોભિઃ પ્રેયસીપ્રેરિતો યઃ,

૮ ૪ ૫ ૬
પિવતિ નિજકુલોત્પાં ચારુચિતાં વિમુચ્ય ।

૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૫ ૧૩ ૯
વરુચિવદિદાપિ પ્રેક્ષતે દુર્ગતિં સ,

૧૮ ૧૫ ૧૭ ૧૯ ૧૬
ક ચ તનુદૃઢતાસ્પાદ્ગોગિમુક્તાઙ્ગ્યમોગૈઃ । ૧૧૧ ।

અર્થ:-મધુર વચનોએ કરીને પ્રિયાએ પ્રેરેલો જે પુરૂષ પોતાના કુળાચારની ઉત્તમ ચિંતાને ત્યજી દઈને મધપાન કરે છે તે પુરૂષ, વરુચિની માફક આ લોકમાં પણ દુર્ગતિને જીએ છે. ઉદાહરણુ જેમ, સર્પે ખોટેલા એવા ધીને ખાવાથી શરીરની દૃઢતા ક્યાંથી થાય? અર્થાત્ નજ થાય.

(શ્રી વેશ્યાદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રોદિતવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૫ ૩ ૪ ૬
વેશ્યા વિશ્વકલત્રમત્ર તદ્દહો પાનીયશાલાજલે,

૮ ૯ ૭ ૧૨ ૧૩ ૧૦ ૧૧
યદ્વત્કાંદવિકાશને ચ શુચિતા કા પ્રાયશસ્તાદૃશી ।

(૩૧૨)

૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯
 તસ્માત્સા કૃતપુણ્યવત્ કૃતકમુચ્છોકોદયા કિં પ્રિયા,
 ૨૦ ૧૯ ૩૦ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૩૧૨૫ ૨૧
 પૂર્ણેન્દ્રલં વિશદા સ્વભાવકલુષા દોષાપિ નેદૌ કૃશે ॥૧૧૨॥

અર્થ:-વેશ્યા સકળ વિશ્વની સ્ત્રી છે તો પરબના જળ સમાન અને કંદોઈના લોજન સમાન એ વેશ્યામાં પ્રાપ્ત પવિત્રતા ક્યાંથી જ હોય ? તો જોણે બહુ ધન આપ્યા છતાં કૃતપુણ્ય શેઠને પ્રથમ હર્ષ અને પાછળથી શોક ઉત્પન્ન કર્યો હતો-એવી તે વેશ્યા પ્રિય કેમ હોય ? યથા, ચંદ્ર પૂર્ણ કળાવાળો હોય અથવા ઓછી કળાવાળો હોય તોપણ સ્વભાવથીજ મલીન એવી રાત્રી શું અત્યંત નિર્મળ થાય ખરી ? અર્થાત્ નજ થાય.

(માલિનીવૃત્તમ્)

૬ ૨ ૧ ૩ ૪ ૫
 ક લઘુનિ ગણિકાનાં હૃદયનેકે ગવાક્ષા,

૧૨ ૭ ૯ ૮ ૧૧ ૧૦
 દધતિ યદનુવેલં તા રસં નચ્ચનચ્ચમ્ ।

૧૩ ૧૮ ૧૭ ૧૪ ૧૫ ૧૬
 તદજનિ હૃતવૃત્તઃ કૂલવાલોઽપિ તામિ,

૨૩ ૨૦ ૧૯ ૨૨ ૨૧
 ગલતિ હિમગિરિર્વા ભાનુભાભિર્દ્વાભિઃ ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ:-વેશ્યાઓના હલકા હૃદયને વિષે અનેક છિદ્રો ક્યાંથી થયાં ? કારણકે, તે દરેક વખતે નવનવા રસને ધારણ કરે છે. એવી વેશ્યાઓથીજ માસક્ષમણાદિ મહાત્મ્ય કરનારા

(૩૧૩)

કુલવાલક મુનિ મત બ્રહ્મ થયા. ઉદાહરણ જેમકે, સૂર્યની તીક્ષ્ણકાંતિથી હિમાચલ પર્વત પણ ગળે છે. અર્થાત્ વેશ્યાના હાવભાવથી મોહ પામેલો પુરૂષ કૃત્ય અને અકૃત્યને બાણુતો નથી.

(શ્રીપાપઙ્ગિદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૧ ૬ ૫ ૭ ૨ ૩ ૪
 વ્યાધો નાઽન્યહિતાય સત્યમસકૃદ્વિશ્વસ્તજંતૃસ્તુદન્,
 ૧૮ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૮ ૯ ૧૦
 ન સ્વસ્મિન્નપિ તુષ્ટયે ચ્યુતશરક્રોડાદિતોતં વ્રજન્ ન
 ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૧ ૨૦ ૨૧ ૧૬
 મૃત્યૌ દુર્ગતિમાપ્તવાંશ્ચ મૃગયા લોકદ્રુપાર્ત્યૈ તતો,
 ૨૦ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૨
 ગાંગેયેન સ શાંતનુક્ષિતિપતિસ્તસ્યા નિષિદ્ધસ્તતઃ ॥૧૧૪॥

અર્થ:-એ સત્ય છે કે, વિશ્વાસ પમાડેલા પ્રાણીઓને વારંવાર ભારી નાખતો-એવો પારધી અન્યના હિતને અર્થે નથી. એટલુંજ નહિ પણ બાણુના પ્રહારથી બચી ગયેલા સૂવરાદિ (ભૂંડ વિગેરે) પ્રાણીઓથી મૃત્યુ પામતો તે પારધી પોતે પોતાની તુષ્ટિને અર્થે પણ થતો નથી. કારણકે, મૃત્યુ થવાથી તે પોતે પણ દુર્ગતિને પામે છે. આ પ્રમાણે મૃગયા બંને લોકને વિષે દુઃખ આપનાર છે; તેટલાજ માટે ગાંગેયે શાંતનુ રાજાને એ મૃગયાથી નિવાર્યો હતો.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 પાપર્દૌ તનુમદ્રધોઙ્ગિતઘૃણઃ પુત્રેઽપિ દુષ્ટાશય,-
 ૮ ૬ ૭ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૯
 શ્રંઙઃ શ્વાંદવપાવકાદપિ મુશ્વા કં કં ન હન્યાજ્ઞઙઃ ।

(૩૧૫)

^{૧૯ ૧૭ ૧૬ ૧૫ ૨૧ ૨૦ ૧૮}
 किं बाणेन जरासुतो वनगतो विव्वाध नो बांधवं,
^{૨૮ ૨૫ ૨૪ ૨૬ ૨૭ ૨૨}
 प्रापोच्चैर्धुनिघातपातकभरं किं नाजराजांगजः ॥ ११५ ॥

અર્થ:-મૃગયાને વિષે જીવોનો વધ કરવામાં નિર્દય
 અને ખાંડવનને બાળી નાખનારા અગ્નિથી કુર એવો જડ
 પુરુષ પુત્રને વિષે પણ દુષ્ટ પરિણામવાળો છતો કયા કયા
 જીવોને નથી હણતો? ઉદાહરણુ યથા, વનમાં ગએલા
 એવા પણ જરાસુતે પોતાના બાંધવ એવા કૃષ્ણને શું બાણ-
 વડે નથી હણ્યા? અથવાતો દશરથ રાજા મુનિ હતાના
 મોટા પાપને શું નથી પામ્યા? અર્થાત્ પામ્યા છે.

શ્રી ચોરિદ્ધાર.

^{૧ ૬ ૭ ૫ ૩ ૪ ૨}
 चौरौ दुःखमुपैति नारकसमं सत्यो ऽपि तत्संनिधेः,
^{૬ ૧૦ ૮ ૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૩ ૧૬}
 भुष्के प्रज्वलिते हि सार्द्रमपि किं नो बन्दिना दह्यते ।
^{૧૯}
 संघोल्लुंટनसज्जदग्धचरटग्रामेऽग्निप्रस्रज्जा,
^{૨૦ ૨૧ ૧૮ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૧૭}
 मध्योत्पत्तिभवे समं सगरजैः किं किं न लेभे तदा ॥ ११६ ॥

અર્થ:-ચોર પુરુષ નરક સમાન દુઃખ પામે છે એટ-
 લુંજ નહિ પરંતુ તેની પાસે રહેનારો અચોર પણ દુઃખ
 પામે છે. જૂઓ? અગ્નિથી સૂકું બળે છતે તેની સાથે
 લીધું પણ શું નથી બળતું? ઉદાહરણુ જેમ; અષ્ટાપદ

(૩૧૬)

પર્વતના ફરતી ખાઈ કરવાને અવસરે સંઘને હુંટવા તૈયાર
થવાને લીધેજ પૂર્વા ભવે ખાળી મૂકેલા ચરટ નામના ગામને
વિષે અગ્નિથી તપ્ત થયેલી પ્રજ્ઞની મધ્યે ઉત્પત્તિવાળા ભાવને
વિષે સગર ચક્રવર્તીના પુત્રો શું શું હુઃખ નથી પામ્યા ?

^૭ ^૩ ^૨ ^૫ ^૪ ^૬ ^૧ ^૮ ^૯
ચૌર્ય સ્વેન ચ વર્ણકેન ચ કૃતં મૂઢા દુરંતં ભવે,-

^{૧૧} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૫} ^{૧૦} ^{૧૨}
દ્રાક્ષામંડિકશાલકોઽપિ ન હતઃ કિં મૂલદેવેન સઃ ।

^{૧૮} ^{૧૯} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨}
કિં ચૈતત્રિજગત્પ્રિયોઽપિ મદનસ્તચ્ચિત્તચૌર્યોઽયતઃ,

^{૨૪} ^{૩૦} ^{૨૯} ^{૨૮} ^{૨૩} ^{૨૭} ^{૨૫} ^{૨૬}
શાપં પ્રાપ ન કિં પ્રજાપતિગિરા દાહં ચ રૌદ્રાગ્નિના ॥૧૧૭॥

અર્થ:-હે મૂઢ પુરૂષો ? પોતે અથવા પોતાની જાતિના
પુરૂષે કરેલી ચોરી અંતે હુઃખદાયક થાય છે. જૂઓ !
મુળદેવ રાજાએ પોતાના શાળા મંડિકને પણ ચોરી કરવાના
ગુન્હાથી શું નથી હણ્યો ? દૃષ્ટાંત યથા, આ ત્રણે જગત્ને
પ્રિય એવો કામદેવ પણ બ્રહ્મા અને શંકરનું ચિત્ત ચોરવાને
ઉદ્યમવંત થયો છતો શું બ્રહ્માથી શાપને નથી પામ્યો ? અને
શંકરના ત્રીજા નેત્રના અગ્નિથી દહન નથી થયો ? અર્થાત્ થયો છે.

અથ પરસ્ત્રીદ્વાર.

^૮ ^૨ ^૯ ^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૧} ^૧
પુણ્યાપુણ્યચયેન બુદ્ધિરમલા સ્યાત્ કશ્મલાપ્યંગિનાં,

^૫ ^૭ ^૩ ^૪ ^૬
વાતેનેવ યુગંધરો સદસતા મુક્તાફલાંગારભા ।

(૩૧૬)

૧૩ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
લંકેશો નલકૂબરમિયતમાં નાન્નોપરંમાં રતા,-

૧૯ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૦
મત્યાક્ષીદરતાં ચ રામવનિતાં સીતાં જહારાથુ યત્ ॥૧૧૮॥

અર્થ:-પુણ્યના સંચયથી પ્રાણીની બુદ્ધિ નિર્મળ થાય છે અને પાપના સંચયથી મલીન થાય છે. જૂઓ કે, યુગધરી (જુવાર નામનું અનાજ) સારા વાયુએ કરીને મુક્તાક્ષ સમાન કાંતિવાળી થાય છે. અને નકારા વાયુથી અંગારાના સરખી કાંતિવાળી થાય છે. જેમકે, રાવણે પોતાને વિષે આસક્ત એવી નલ કૂબરની પ્રિયાને ધર્મના ઉદયથી ત્યજી દીધી અને રક્ત નહિ એવી સીતાને પાપના ઉદયથી શીઘ્ર હરણુ કરી.

(વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩
મૂઢઃ પરસ્ત્રિયમુપેત્ય કુવાક્યબંધ,-

૪
ઘાતાપકીર્તિભૃતિદુર્ગતિદુઃસ્વપાત્રમ્ ।

૬ ૮ ૧૦
સ્પાદ્રહ્મદારચુલનીરતરીર્ધવર્તિક,

૯ ૧૧ ૮ ૭
લક્ષ્મણ્યાદિ ન વિધોર્ગુસ્તલ્પગસ્ય ॥ ૧૧૯ ॥

અર્થ:-મૂર્ખ માણસ પરસ્ત્રીગમનથી બ્રહ્મદત્ત રાજાની સ્ત્રી ચૂલણીને વિષે આસક્ત એવા દીર્ઘ પ્રધાનની માફક, કુવાક્ય, બંધ, ઘાત, અપકીર્તિ, મૃત્યુ, દુર્ગતિ આદિ દુઃખોનું

(૩૧૭)

પાત્ર થાય છે. દાખલા તરીકે જેમ, ઘૃહસ્પતિની સ્ત્રી સાથે
વ્યભિચાર કરનારા ચંદ્રને શું કળાના ક્ષયરૂપ કલાંક અને
ક્ષયરોગ વિગેરે નથી થયું ?

(શ્રી કષાયદ્વાર-પૃથ્વીવૃત્તમ)

સુભૂમજમદગ્નિજપ્રતિમપુંદ્રમાઘર્ષજે,
કષાયદ્વ^૨વપાવકે વિષયવાત્યયાદીપિતે ।

મહદ્ગુણવનં દહત્યહહ પુણ્યકલ્પદ્રુમ,-

સ્તતોઽસ્તિ યદિ દૈવતઃ શમઘનાઘનો વર્ષતિ ॥૧૨૦॥

અર્થ:-આઠમા સુભૂમ ચક્રવર્તિ તથા પરશુરામ જેવા
પુરૂષ રૂપ વૃક્ષના ઘસારાથી ઉત્પન્ન થએલા અને પંચ વિષય
રૂપી વાયુએ પ્રદીપ્ત કરેલા એવા કષાય રૂપી દાવાગ્નિને વિષે
મહાગુણ રૂપી વન ળળી જાય છે. તે વખતે જો દૈવયોગે
શમતારૂપ મેઘ વરસે, તો પુણ્યરૂપ કલ્પવૃક્ષ ત્યાં રહે.

(ઘસંતતિલકાવૃત્તમ)

જીવાઃ કષાયવિવશા ન વિચારયંતિ,

વાનાવ્યવત્કિમપિ કૃત્યમકૃત્યમત્ર ।

કલ્પાંતવાતવિતતિધુમિતસ્ય પૂર્ણ,-

રોદોતરસ્ય જલધેર્નનુ કો વિવેકઃ ॥ ૧૨૧ ॥

(૩૨૮)

અર્થ:-ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર કષાયથી વિહ્વળ થએલા જીવો આણુકયની માફક કૃત્ય અથવા અકૃત્યને જાણતા નથી. હાંટાંત યથા, કહપાંતકાળના પવનના સમૂહથી ફોલ પામેલા અને પૃથ્વી તથા આકાશના અંતરને પૂર્ણ કરનારા સમુદ્રને શું વિવેક હોય ખરો ? અર્થાત્ નજ હોય.

(શ્રી ક્રોધદ્વાર-સંગ્ધરાવૃત્તમ્)

૨ ૩ ૧ ૬ ૪ ૫ ૮ ૯ ૧૦ ૭ ૧૧
મિષ્ટાન્નં મુંસ્વ હૃયં પિત્ત જલમપિ તાન્ ષડ્સાન્ મા ચ હંદ્રિ,
૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૬ ૧૭
કાયકેશં ત્યજાંગં વિમલય સુકરઃ ક્રૂરકુંભર્ષિણોક્તઃ ।
૧૮ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૫ ૨૩ ૨૪ ૧ ૨૬
મોક્ષોપાયો ઽસ્તિ કોપં જય મજ શિવજં શર્મ સાધો નિબોધ,
૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧
દ્રાક્ષેશુક્ષીરસ્વંડમ્પૃતિરસબલાત્સંનિપાતેઽપ્યદુષ્ટમ્ ॥ ૧૨૨ ॥

અર્થ:-હે સાધુ ? મનોહર એવા મિષ્ટાન્નનું ભોજન કર. જળ પાન કર. છ પ્રકારના રસનો અનુભવ લે, કાય કલેશનો ત્યાગ કર, અંગ નિર્મળ કર. પરંતુ ક્રૂર કુલ મુનિએ મોક્ષનો સહેલો ઉપાય બતાવ્યો છે તે એ જાણજે કે, દ્રક્ત ક્રોધનો પરાજય કર અને મોક્ષ સુખ પ્રાપ્ત કર. ઉદાહરણ યથા, દ્રાક્ષ, શેલડીનો રસ, દુધ અને સાકર એ સર્વે વસ્તુ, રસબળને લીધે સન્નિપાતમાં પણ દૂષિત થતું નથી.

(૩૧૯)

(માલિનીવૃત્તમ્)

^૧યાદે ^૩શિવગતિરિષ્ટા ^૪સાર્યમેતાર્યવત્ત,-

^{૧૦}જ્જય ^૯રુષમુપસર્ગે ^૭ડપીપ્સિતા ^૮દુર્ગતિશ્ચેત્ ।

^{૧૫}કરડકુરડવત્તક્રોધમુચ્ચૈર્વિધેહિ,

^{૧૬}મુરતરુકનકદ્વોર્યો ^{૨૦}મતસ્તં ^{૨૧}ભજસ્વ ॥ ૧૨૩

અર્થ:-જે તું મોક્ષ ગતિને ઈચ્છતો હોય તો મેતાર્ય મુનિની માફક ઉપસર્ગને વિષે પણ ક્રોધનો પરાજય કર અને જે દુર્ગતિને ઈચ્છતો હોય તો કરડકુરડ મુનિની માફક અતિશય ક્રોધ કર. એક કલ્પવૃક્ષ છે અને બીજું ધંતુરાનું ઝાડ છે તે બન્નેમાંથી જે તને ગમે તેને તું અંગીકાર કર.

(શ્રી માનદ્વાર-વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

^૧માનો ^૫તપઃશ્રુતશમવ્રતધર્મહીનઃ,

^૬સ્યાન્નંદિષેણ ^૪ઈવ ^૨પણ્યવધૂપહાસે ।

^{૧૨}કિં ^૯તારકઃ ^૭કમલભૂવરદુર્દરો ^૮ડપિ,

^{૧૩}નાકારિ ^{૧૪}શંભુશિયુના ^{૧૦}હતસર્વગર્વઃ ॥ ૧૨૪ ॥

અર્થ:-જેમ વેશ્યાએ કરેલા ઉપહાસને લીધે નંદિષેણ મુનિ તપ શ્રુતાદિકથી બ્રૂષ્ટ થયા, તેમ અભિમાની માણસ

(૩૨૦)

તપ, શ્રુત, શમ, વ્રત અને ધર્મ રહિત થાય છે; દૃષ્ટાંત યથા, પ્રહ્માના વરદાનથી દુર્જય એવા તારકાસુરને શું શંભુ પુત્ર કાર્તિક સ્વામીએ ગર્વરહિત નથી કર્યો ? અર્થાત્ કર્યો છે.

૧ ૩ ૨ ૪ ૫
સ્વસ્યાપરસ્ય ચ બલાન્યનિચિંત્યમાનઃ,

૬ ૭ ૮
શક્રાભ્યમિત્રચમરેંદ્રવદાપદે સ્થાત્ ।

૯ ૧૨ ૧૧ ૧૦ ૧૪
શુક્રઃ કદાચિદિહ ચેત્તનુતે પ્રકાશ,-

૧૩ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૬ ૧૮

લેશં તતઃ સ્થગયતીંદુમહો મહત્કિમ્ ॥ ૧૨૫ ॥

અર્થ:-પોતાના અને પરના બળનો વિચાર નહિ કરનારો માણસ શકેંદ્રની સામા યુદ્ધ કરવા ગયેલા શત્રુ ચમરેંદ્રની માફક દુઃખી થાય છે. હાબલા તરીકે જેમ, શુક્રનો તારો આ લોકમાં કંઈક પ્રકાશ કરે, તો તેથી તે શું ચંદ્રના મ્હોટા તેજને ઢાંકી શકે ખરો ? અર્થાત્ ન ઢાંકી શકે.

(શ્રી માયાદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

૧ ૩ ૪ ૨ ૬ ૫ ૬ ૭
માયાદુર્ગતિકૃદ્ભવેત્ પરભવે ક્લેશાય વાસ્મિન્ પુનઃ,

૮ ૧૧ ૧૨ ૧૦ ૧૪ ૧૩
શ્રીભીરેણ સુરોઽપિ કૈતવસ્રવા કુઙ્ગીકૃતો મુષ્ટિના ।

૧૦ ૧૬ ૨૧ ૧૮ ૧૮ ૧૭ ૧૫ ૨૨
કિં કર્ણસ્ય ન નિષ્ફલા યુધિ કલા વિપ્રચ્છલાત્તા ઽભવત્,

૨૮ ૨૪ ૨૬ ૩૦ ૨૩ ૨૭ ૨૫ ૨૬
કિં શ્રીશો ન જગામ વામનતનુર્દન્યં બલેર્બધનમ્ ॥ ૧૨૬ ॥

(૩૨૧)

અર્થ:-માયા આ ભવને વિષે દુઃખદાયી અને પર-ભવને વિષે નરકગતિ આપનારી છે. કપટથી મિત્ર થએલા દેવતાને પણ શ્રી વીર પ્રભુએ મુષ્ટિથી કુળડો કરી નાખ્યો હતો. ઉદાહરણ તથા, પરશુરામ પાસેથી વ્રાહ્મણનું છળ કરીને અભ્યાસ કરેલી, કરણની કળા શું યુદ્ધને વિષે નિષ્ફળ નથી થઈ? અથવા તો વામન રૂપ ધારણ કરનારા શ્રીવિષ્ણુ ખગિના ખંધન અને ચાચકપણાને નથી પામ્યા ?

(જગ્ધરાવૃત્તમ્)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૮ ૯ ૭
 સર્વે ઽપ્યેતે કષાયાઃ સદૃશવલભૃતઃ કિંતુ તીર્થૈવ માયા,
 ૧૨ ૧૦ ૧૧ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૩ ૧૫ ૧૪
 જિત્વા યા ઽઽષાઢભૂતિં નટમિવ નટયામાસ ગૌરીવ રુદ્રમ્ ।
 ૨૪ ૨૩ ૧૮ ૨૨ ૨૬ ૨૭ ૨૧ ૨૦ ૨૫
 સ્ત્રીત્વં સ્ત્રીલિંગભાવાદિહ નૃષુ ન દદૌ મલ્લિમુખ્યેષુ યા કિં,
 ૨૮ ૩૦ ૨૯ ૩૧
 સત્યં દુર્દાતદૈત્યં કપટસુરમણીરૂપવિષ્ણુર્જગાન ॥ ૧૨૭ ॥

અર્થ:-આ સર્વે કષાયો સમાન બળવાળા છે, પરંતુ તેમાં માયા સર્વથી ભયંકર છે. કારણ કે, જેમ પાર્વતીયે શીવને નચાવ્યા તે પ્રમાણે તે માયાએ અષાઢભૂતિને છતીને નટની માફક નચાવ્યા છે. વળી જે માયાએ પોતે સ્ત્રી જાતિ હોવાથી આ લોકમાં મહિનાથ આદિને પણ શું સ્ત્રીપણું નથી આપ્યું ? એ સત્ય છે કે, કપટથી સુંદર સ્ત્રીનું રૂપ લઈને વિષ્ણુએ હૃદીત એવા દૈત્યને હણ્યો છે.

(૩૨૨)

(શ્રી લોભદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ્)

૧ ૧૧ ૧૦ ૭ ૮ ૯ ૬ ૪ ૫ ૨
 લોભી તૃપ્ત્યતિ નો ઘનૈરપિ ધનૈરિચ્છન્નર્વં સ્વં નવા,-
 ૩ ૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૩ ૧૬ ૧૭

દપ્યાઘ્રઃ પિતૃકલ્પિતાનુજપદં કિં વાર્ષભિર્નાચ્છિદત્ ।

૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૧૮ ૨૫
 અશ્રાંતં સરિતાં શતૈરપિ ભૃતઃ કિં-વાંબુધિઃ પૂર્યતે,
 ૩૧ ૨૬ ૩૨ ૨૯ ૩૦ ૨૭ ૨૮

કિં વા શામ્યતિ કાષ્ઠકોટિભિરપિ જ્વાલાકરાલોઽનલઃ ॥૧૨૮

અર્થ:-નવ નવા દ્રવ્યની ઈચ્છા કરતો એવો લોભી પુરુષ બહુ દ્રવ્યથી પણ તૃપ્તિ પામતો નથી. પિતાએ આપેલા ન્હાનાભાઈ બાહુબળી વિગેરેના રાજ્યને શું ભરત ચકવર્તિએ નથી છિનારી લીધાં ? અથવા તો, સેંકડો નદીયોથી પૂરાતો એવો પણ સમુદ્ર શું પૂર્ણ થાય છે ? તેમજ, ડોટી બંધ લાકડા નાખવાથી પણ જ્વાળાથી વિકરાળ અગ્નિ શું શાંત થાય છે ? અથાત્ નથી થતો.

(સ્તમ્ભરાવૃત્તમ્)

૩ ૨ ૧ ૪
 ચિત્તાવન્યાં જનાનાં કપિલસપ્રધિયાં ચિત્તલેશાસિમૂલઃ,

૫ ૬
 પ્રત્યાશાવતિસિત્તો ધનિર્વિવિધધનપ્રાર્થનામોગવલ્ગુઃ ।

૭ ૮
 મૂર્ખેદ્રત્વાદિસંપન્નમતિકુસુમતતિર્મોગચિંતાફલદિઃ,-

૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૩ ૯ ૧૦ ૧૧
 લોભો ધૃત્યાશ્રવંત્યા વ્રજતુ કલિતર્લવતુરપ્યર્તિદેનુઃ ॥૧૨૯॥

(૩૨૩)

અર્થ:-કપિલ સમાન બુદ્ધિવાળા માણસોનાં હૃદયરૂપ
પૃથ્વીને વિષે દ્રવ્યના લેશની પ્રાપ્તિ રૂપ મૂળ છે જેનું એવું,
આશા રૂપ જળથી સિંચિત થએલું, ધનવંતોની વિવિધ
પ્રાર્થના રૂપ જે થડ તેણે કરીને મનોહર, નૃપ અને ઈદ્રા-
દિકની સંપત્તિ રૂપ પુષ્પોની પંક્તિવાળું, લોગની ચિંતા રૂપ
ફળની સમૃદ્ધિવાળું, અને વાવનારને પણ પીડાનું કારણ એવું
જે લોભરૂપ કલેશવૃક્ષ તે સંતોષરૂપ નદીથી તણાઈ જાયો ??
અહીંથી સુકૃતના દિવસને વિષે સત્કર્મનાં વીશ દ્વાર કહેછે.

શ્રી વર્ષાક્ષમાશ્રમણદ્વાર.

^૨સ્વ^૩ર્ભૂ^૪ર્મા^૫ત્તુ^૬ર્ગ^૭ર્મે^૮ગ^૯મ^{૧૦}દુ^{૧૧}દય^{૧૨}મહો^{૧૩} યઃ^{૧૪} સુ^{૧૫}રૈ^{૧૬}ર્મે^{૧૭}રુ^{૧૮}શૈ^{૧૯}લે,
^{૨૦}સિ^{૨૧}ક્ત^{૨૨}સ્તા^{૨૩}તા^{૨૪}લયે^{૨૫}ગા^{૨૬}દુ^{૨૭}પ^{૨૮}ચ^{૨૯}યમ^{૩૦}નિશં^{૩૧} છાય^{૩૨}યા^{૩૩} ક્રાંત^{૩૪}વિ^{૩૫}શ્વઃ ।
^{૩૬}પા^{૩૭}દો^{૩૮}પાંતે^{૩૯} ચ^{૪૦} નમ્ર^{૪૧}ત્રિ^{૪૨}ભુ^{૪૩}વન^{૪૪}જન^{૪૫}તા^{૪૬}સ્વી^{૪૭}કૃ^{૪૮}તો^{૪૯}ચૈઃ^{૫૦}ફલ^{૫૧}દિઃ,
^{૫૨}શ્રી^{૫૩}વી^{૫૪}રો^{૫૫} વો^{૫૬} ડસ્તુ^{૫૭} ચિંતા^{૫૮}ધિક^{૫૯}તર^{૬૦}વર^{૬૧}દઃ^{૬૨} કલ્પ^{૬૩}શા^{૬૪}સ્વી^{૬૫} નવીનઃ ॥

અર્થ:-જે સ્વર્ગથી આવીને માતાના ગર્ભને વિષે વૃદ્ધિ
પામેલ છે; જેમનો દેવતાઓએ મેરૂ પર્વત ઉપર અભિષેક
કરેલો છે; જેમના તેજથી ત્રણે લોક વ્યાપ્ત થઈ રહ્યા છે;
જે પિતાને ઘેર નિરંતર વૃદ્ધિ પામ્યા છે; જેમણે પોતાના
ચરણની પાસે નમન કરતા ત્રણ લોકના પ્રાણીઓના સમૂહને
માટે ઊંચી ફળ સમૃદ્ધિ મેળવી છે, તે શ્રી વીરપ્રભુ રૂપ નવીન
કલ્પવૃક્ષ અમને ઇચ્છાથી અધિક વર આપનારા થાયો ???

(૩૨૬)

^{૪ ૨ ૩ ૧}
 સ્યુદ્રાત્રિંશત્સહસ્રા ભરતજનપદાઃ સાર્દ્ધપંચાગ્રવિંશ,
^{૫ ૬ ૮ ૭ ૯ ૧૧ ૧૦}
 ત્યાર્યેષ્વર્હત્પ્રબોધઃ મુગુરુભિરધુના પંચપેષ્વસ્તિ ધર્મઃ ।
^{૧૯ ૧૩ ૧૨ ૨૦ ૧૪ ૧૮ ૧૬ ૧૫}
 સત્ક્ષેત્રં તત્ર ચાલપં લવણમુત્રિ યથા પલ્વલે ગ્રીષ્મતુચ્છે,
^{૧૭ ૨૬ ૨૭ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫}
 પદ્મં હંસસ્ય તુષ્ઠ્યૈ તદિદં વહુગુણે સચ્ચતુર્માસકં નઃ ॥૧૩૧॥

અર્થ:-આ ભરતક્ષેત્રના સર્વે મળીને બત્રીશ હજાર
 દેશો છે. તેમાં સાડાપચ્ચિસ આર્ય દેશોમાં અરિહંતનો પ્રતિ-
 બોધ છે. તેની અન્દર પાંચ વા છદેશોને વિષે જ હાલમાં
 સુવિહિત ગુરૂઓ ધર્મ શ્રવણ કરાવે છે. તે પાંચ છ દેશોની
 અંદર પણ, ખારી ભૂમિમાં ઉનાળાને લીધે થોડા જળવાળા
 બની ગયેલા તળાવને વિષે કમળની માફક સત્ક્ષેત્ર (પ્રધાન
 ગામ નગરાદિક) બહુ થોડાં છે. માટે આ બહુ ગુણવાળા
 ક્ષેત્રને વિષે પ્રધાન એવું ચોમાસું અમારા જીવની તુષ્ટિને
 માટે થાઓ ? ?

(પ્રાચૂર્ણકવંદનદ્વાર-આર્યાવૃત્તમ્)

^{૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૮ ૭ ૧૦}
 યન્નશ્ચિરં વિહારા, જ્ઞિનનતિપુણ્યં તદાથુ વોડ્રામૂત્ ।
^{૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૫ ૧૩ ૧૬}
 કર્પુકશાલેર્યત્ના, દ્વર્દ્ધકિશાલેર્દ્રુતં તુ ફલમ્ ॥ ૧૩૨ ॥

અર્થ:-હે ભવ્ય જનો ? પૃથ્વી ઉપર વિહાર કરતા
 જીનેશ્વરને નમસ્કર કરવાથી જે પુણ્ય અમે બહુ કાળે

(૩૨૬)

મેળવ્યું તે પુણ્ય તમે (સાધુઓને વંદન કરતાં) શીઘ્ર
મેળવ્યું. દૃષ્ટાંત જેમ, ખેતીકારના ધાન્યનું ફળ વાવવું
વિશેરે કરવાથી બહુકાળે મળે છે અને વર્ધકીરતનના ધાન્યનું
ફળ તુર્ત મળે છે.

^૧કૃતકર્મ ^૩કર્મમર્મ, - ^૪ચિદ્દે ^૨ભવેદ્ભાવતો ^૫ડન્યથા ^૬શ્રાંત્યૈ ।

પુણ્યાધિક્કનિ:પુણ્યક-કૃતકામદમંત્રસાધનવત્ ॥૧૩૩॥

અર્થ:-જેમ પુણ્યવંત પુરૂષે ભાવથી કરેલું ઇચ્છાપૂર્વક
મંત્રનું સાધન દારિદ્રનો નાશ કરનારૂં થાય છે અને પુણ્ય-
વંત પુરૂષે ભાવવિના કરેલું ઇચ્છાપૂર્વક મંત્રનું સાધન શ્રમને
માટે થાય છે તેમ ભાવથી કરેલું વંદનાદિક કર્મ, આઠ
પ્રકારના કર્મના મર્મને છેદનારૂં થાય છે અને ભાવ વિના
કરેલું વંદના કર્મ કેવળ શ્રમને માટે થાય છે.

(શ્રી આષાઢ ચાતુર્માસદ્વાર-શાર્દુલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

^૬રાજા ^૪વિશ્વહિતો ^૫જિનો ^૭નયપરા ^૯વ્યાપારિણઃ ^૮શ્રાવકાઃ,

^૩સ્થાને ^૧સર્વગુણોજ્જ્વલે ^૨ડત્ર ^{૧૦}શમિનઃ ^{૧૧}કૌટુંબિકાસ્તે ^{૧૨}વપમ્ ।

^{૧૪}જૈનાજ્ઞાગુણપત્રદત્તવિધિના ^{૧૬}વર્ષાસુ ^{૧૮}તેન ^{૧૭}સ્થિતા,

^{૧૯}જ્ઞાનક્ષેત્રમુપાસ્મહે ^{૨૦}બહુમિથઃ ^{૨૧}સ્યાગ્રેન ^{૨૨}પુણ્યં ^{૨૩}ધનમ્ ॥૧૩૪॥

અર્થ:-આ સમગ્ર ગુણથી ઉન્નવલ એવા ક્ષેત્રને વિશે

(૩૨૬)

વિશ્વને હિતકારી એવા શ્રી જિનેશ્વર ભગવાન રૂપ રાજા, ન્યા-
યમાં તત્પર એવા શ્રાવકોરૂપ મંત્રી વિગેરે અને ઉપશમધારી
એવા અમે ખેડુત લોકો (રાજપુરુષો) છીએ, એજ કારણથી
જિનાસા શુભરૂપ પત્રમાં કહેલી આધારરૂપ વિધિએ કરી
વર્ષાકાળને વિષે અમે પરસ્પર જ્ઞાનરૂપ ખેતરને ખેડીએ છીએ,
કે જેથી પુણ્ય રૂપ પુષ્કળ દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થાય.

ફુલક્રોધવિષદ્રુમં^૧ બહુરજો-માનપચંડાનિલં,^૨

માયોચ્ચન્મૃગતૃણિકં^૩ પરિલસલ્લોભાન્ધિમાપન્નિધિમ્^૪ ।

ભિદન્મોહનિદાઘકાલમભિતઃ^૬ સદ્ધ્યાનવૃષ્ટ્યા-ભવ,^૭

આંતિશ્રાંતિભિદેઽસ્તુ^{૧૨ ૧૩ ૧૧} વો નવઘનશ્રોમચ્ચતુર્માસકમ્^૮ ॥ ૧૩૫ ॥

અર્થ:-પ્રકુલિત થયાં છે ક્રોધ રૂપી ધંતુરાનાં ઝાડો
જેમાં, બહુ પાપરૂપ ઉડતી છે ધૂળ જેમાં, માન રૂપ પ્રચંડ
પવનવાળા, માયા રૂપ પ્રગટ થઈ છે મૃગતૃણા જેમાં,
ઉચ્છલી રહ્યો છે લોભ રૂપ સમુદ્ર જેમાં અને આપત્તિઓના
ભંડાર એવા મોહરૂપ ઉનાળાના સમયને ઉત્તમ ધ્યાન રૂપ
વૃષ્ટિથી ભેદી નાખતું એવું નવીન મેઘરૂપ અષાઠ ચોમાસું,
તમારા સંસારમાં ભ્રમણ કરવા રૂપ શ્રમને દૂર કરો ?

(શ્રી પારણકદ્વાર-માલિનીવૃત્તમ્)

પ્રતિદિનમપિદાનં^૧ પુણ્યસંપન્નિદાનં,^૨

(૩૨૭)

^૧પુનરધિકફલં ^૭સ્યાત્પારણાહોત્તરાહે ^૬૧

^{૧૩}દિશતિ ^૮જલમૃદન્નં ^{૧૦}કૃત્તિકાદૌ ^{૧૧}સુવૃષ્ઠઃ,

^{૧૪}પુનરમલમનર્થ્ય ^{૧૬}મૌક્તિકં ^{૧૫}સ્વાતિયોગે ॥૧૩૬॥

અર્થ:-નિરંતર આપેલું દાન, ધર્મલક્ષ્મીનું કારણ છે. પરંતુ પૂર્વ પારણા અને ઉત્તર પારણાને દિવસે આપેલું દાન અધિક ક્ષણવાળું હોય છે; જેમકે, કૃત્તિકા નક્ષત્રને વિષે વરસેલો મેઘ શાળી વિગેરે ધાન્ય આપે છે; પરંતુ સ્વાતિ નક્ષત્રમાં વરસેલો મેઘ તો નિર્મળ એવાં અમૂલ્ય મુક્તાક્ષ આપે છે.

^૧જિતમવદકપાયઃ ^૨પાશ્વિકાદેર્દિનો ^૩ઽઽયો,

^૪વિતરણકરણૈઃ ^૬પ્રાકૃપશ્ચિમાવપ્યુદારૌ ^૮૧

^{૧૩}વિદિતભુવનમુર્તિક ^{૧૨}પાર્વણશ્વંદ્ર ^{૧૦}એક- ^{૧૧}

^{૧૪}સ્તદિતરશશિનૌ ^{૧૬}કિં નો ^{૧૫}મુદૂર્ત્તાપ્રકાશૌ ॥ ૧૩૭ ॥

અર્થ:-જીત્યો છે સંસારદાયક ક્રોધાદિ કપાય જેણે એવો પગખી (ચૌદશ આઠમ વિગેરે) નો દિવસ શ્રેષ્ઠ છે. વળી પારણાનો અને ઉત્તર પારણાનો દિવસ (તે પગખીનો આગલો દિવસ અને પાછલો દિવસ એમ બન્ને દિવસો) વિધિ વિધાનના કરવા વડે કરીને પણ ઉત્તમ ક્ષણ આપનારા છે.

(૩૨૮)

ઉઠાહરણુ જેમકે, શું પર્વણિ (પુર્ણિમા) નો ચંદ્ર એકજ ત્રણુ લોકને હર્ષ આપનારો છે. તેના (પર્વણિના ચંદ્ર) વિના ક્ષત ખેજ ઘડીના અપ્રકાશવાળો શુકલ ચતુર્દશીનો ચંદ્ર અથવા તો કૃષ્ણ પડવેનો ચંદ્ર એમ બન્ને ચંદ્રો ત્રણુ લોકને હર્ષ કરનારા થતા નથી કે શું ? અર્થાત્ તેઓ પણ હર્ષકારી થાય છે.

(શ્રી વ્યાખ્યાનમ્બાર-શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

વ્યાખ્યાનશ્રવણં સદૈવ હિ મુદે પીયૂષપાનં યથા,
 વર્ષાસ્વસ્ય પુનર્વિશેષમહિમા યદ્વન્મયૂરધ્વનેઃ ।
 તદ્વ્યા ઇહ કુત્રિકાપણનિમે પૂજ્યપ્રસાદોદયાત્,
 દાનાગ્રં ગણિમાદિવસ્તુવદલં ગૃહ્ણતુ પુણ્યદ્વયે ॥ ૧૩૮ ॥

અર્થ:-જેવી રીતે અમૃતનું પાન હર્ષને માટે છે તેવી રીતે નિરંતર વ્યાખ્યાનનું સાંભળવું પણ નિશ્ચય હર્ષને માટે છે. વર્ષા જેવી રીતે વર્ષાઋતુમાં મયૂરનો શબ્દ વિશેષે આનંદ આપનારો છે તેવી રીતે વર્ષાઋતુમાં વ્યાખ્યાનનું સાંભળવું પણ વિશેષ પ્રભાવવાળું છે, માટે હે ભવ્ય જનો ? તમે ક્યવિક્ય કરવાના હાટ સમાન તે વ્યાખ્યાનને સાંભળવામાં દેવગુરૂની પ્રસન્નતાથી ધર્મરૂપ સમૃદ્ધિને માટે દાન, તપ અને ભાવનાને સોપારી પ્રમુખ વસ્તુની માફક ખરીદ કરો ?

(૩૨૯)

વર્ષા^૧તર્વ^૨વૃદ્ધિ^૩નો નવરસૈર્જા^૪ક્ર્યકૃષૌર્વચ્છિદઃ,
 શશ્વ^૫ક્રીજિનસન્નિધેર^૬મિનવાદ્ય^૭ચાખ્યાનરત્નાકરાત્ ।
 માદૃગ્વાગ્લહરીસ્ફુટં શમસુધાસમ્યક્ત્વચિંતામણિ,-
 શ્રેયઃસ્વસ્તરુમુખ્યરત્નનિવહં ગૃહ્ણંત્વનાયાસતઃ ॥ ૧૩૯ ॥

અર્થ:-હે ભવ્ય જનો ? વર્ષાકાળને વિષે શૃંગારાદિ
 નવરસોથી ખડુ વૃદ્ધિ પામતા, મૂર્ખાઈ અને ક્રોધરૂપ વડવાનળને
 છેદન કરતા તેમજ જેની પાસે નિરંતર શ્રી જિનરાજ નિવાસ
 કરે છે એવા નવીન વ્યાખ્યાનરૂપ સમુદ્રથી મહારા સરખા
 પુરૂષોની વાણી વડે પ્રગટ થએલાં (ઉપશમરૂપ અમૃત,
 સમકિતરૂપ ચિંતામણિ અને મોક્ષરૂપ કલ્પવૃક્ષ વિગેરે)
 રત્નના સમૂહોને તમે મંથન કરવાના પ્રયાસ વિનાજ ગૃહણ
 કરો ? આ કાવ્યને વિષે સમુદ્રને અશિનવ વિશેષણ આપ્યું
 છે; તેનું કારણ એ કે, જે ળીજો સમુદ્ર છે તે વર્ષાસ્તુમાં
 ખડુ વૃદ્ધિ પામતો નથી અને વડવાનળને છેદે છે તેમજ પોતે
 વડવાનળથી શોષાય છે અને વ્યાખ્યાનરૂપ સમુદ્ર વર્ષાસ્તુમાં
 વૃદ્ધિ પામે છે, તથા ક્રોધ અને મૂર્ખાઈરૂપ વડવાનળને
 ખૂજાવી નાંખે છે. વળી આ ળીજ સમુદ્ર પાસે લક્ષ્મીનારા-
 યણરૂપ જિનેશ્વર, ક્ષત્ર-વર્ષાસ્તુમાં રહે છે અને વ્યાખ્યાન
 સમુદ્ર પાસે નિરંતર વસે છે. એજ હેતુ છે.

(૩૩૦)

(શ્રી પુણ્યતિથિદ્વાર-અનુષ્ઠુપ્વૃત્તમ)

૧ ૨ ૫ ૩ ૪ ૭
સાઽષ્ટમી વ્યભિચારાય, શ્રેયઃકર્મણિ કિં યયા ।

૧૧ ૮ ૯ ૧૦ ૧૨ ૬
તુલ્યઃ પક્ષદ્વયેઽર્પીદુ, -ર્ધૃતઃ પક્ષાંતરસ્થયા ॥ ૧૪૦ ॥

અર્થ:-શુકલ અને કૃષ્ણ એવા બે પક્ષના મધ્ય ભાગને વિષે રહેલી એવી જે અષ્ટમીએ ચંદ્રને સરખી રીતે ધારણ કર્યો છે તે અષ્ટમી શું પુણ્યના કાર્યનો નાશ કરવાનું કારણ થાય છે ? અર્થાત્ નથી થતી.

૩ ૪ ૨ ૫ ૧ ૧૨ ૧૧
एकैकाऽपि हि पुण्याय, भूतेष्वपि तदंतिके ।

૮ ૬ ૯ ૭ ૧૦
योगે કિં-ત્વન્ધિવેલાયાં, ગંગાયમુનયોરિવ ॥ ૧૪૧ ॥

અર્થ:-ગંગા અને જમુના એ બે નદીયોજ તીર્થ છે એટલુંજ નહિ પણ તે બે નદીયોના યોગથી જેમ સમુદ્રની વેલા તીર્થપણું પામે છે તેમ ફક્ત એક ચતુર્દશીજ પુણ્યને અર્થે નથી, પરંતુ તેની પાસે રહેલી પૂર્ણિમા અને અમાવાસ્યા તે પણ પુણ્યને અર્થેજ છે.

(શ્રી રક્ષાદ્વાર-સ્વધરાવૃત્તમ)

૨ ૩ ૬ ૪ ૫
अर्हश्चितामणित्वं कनककुसुमतां पंच यद्द्रवणानि,

૧ ૧૧ ૧૨ ૭ ૧૦ ૮ ૯
यस्यां सत्कंकणत्वं दधति च सततं पंच यत्क्षणानि ।

(૩૩૧)

ધર્મઃ સિદ્ધાર્થસાર્થઃ સગુરુપદરજો-દોરકસ્તદ્ગુણાલી,
 ધાર્યા સમ્યક્ત્વરક્ષા કુગતિભયભિદે સદ્ગતિશ્રેયસે ચ ॥૧૪૨॥

અર્થ:-હે ભવ્ય લોકો ! જેમાં અરિહંત પ્રભુ, ચિંતા-
 મણિ રત્નપણીને, પાંચ આભૂષણો, સુવર્ણનાં પુષ્પપણીને અને
 પાંચ લક્ષણો, ઉત્તમ કંકણપણીને પામેલાં છે. વળી ધર્મરૂપ,
 સર્પવનો ઢગલો, જેના શુભોના સમૂહરૂપ ઉત્તમ શુરના ચર-
 ãણી રજ સહિત દોરો અનેલો છે, તે સમ્યક્ત્વની રક્ષા
 તમે કુગતિને દૂર કરવા માટે તથા શ્રેષ્ઠગતિરૂપ કલ્યાણને
 માટે ધારણ કરો.

(શ્રી પર્યુષણાદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ)

કલ્પાભ્યાનકપંચદિવ્યનિહિતઃ કૃપ્તાભિષેકોત્સવો,
 ભવ્યૈઃ પર્યુષણામહઃ ક્ષિતિપતિર્મિથ્યાત્વકોપાદિકમ્ ।
 કૃષ્ણ પંચ-કુલં જનેઽતિવિષમં ભવ્યં નવં સ્થાપયન્,
 સમ્યક્ત્વં શમમાર્દવાર્જવનિરીહત્વં શિવાયાસ્તુ વઃ ॥૧૪૩॥

અર્થ:-હે ભવ્યજનો ! કલ્પસૂત્રના વ્યાખ્યાનરૂપ પંચ-
 દિવ્ય-હસ્તિ વિગેરેથી રાજ્ય ઉપર સ્થાપન કરેલો અને
 ભાવિક જનોએ કર્યો છે પટ્ટાભિષેક જેનો એવો પર્યુષણ-
 પર્વોત્સવરૂપ રાજ્ય, લોકને વિષે અતિ વિષમ એવા મિથ્યાત્વ,

(૩૩૨)

કોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ પંચકુલને દૂર કરી સમ્ય-
ક્ત્વ, ક્ષમા, કોમળપણું, સરળપણું, અને નિર્લોભીપણું એ
રૂપ ઉત્તમ નવીન પંચકુળનું સ્થાપન કરતો છતો તમારા
કદ્યાલને અર્થે થાઓ ?

(સ્વધરાવૃત્તમ)

૧ ૩ ૨ ૬ ૪ ૫
ચેતઃ સ્થાલં વિશાલં કમલકળગણઃ શ્રાવકાણાં ગુણાન્તી,

૭ ૮ ૧૦ ૧૧ ૯
સમ્યક્ત્વં સદુક્લત્રિતયમનુપમં નાલિકેરં વિવેકઃ ।

૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૬ ૧૫
જૈનાગ્ના મૂર્તિર્દૂર્વા મલયજઘ્નસ્ટુળે ભાવલોકાનુરાગૌ,

૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૨ ૨૧ ૨૦
સત્કીર્તિઃ પુણ્યવર્દ્ધાપનમિતિ ભવતાદાંતરદ્વિજયે વઃ ॥૧૪૪॥

અર્થ:-જેમાં ચિત્તરૂપ મ્હોટું પાત્ર, શ્રાવકોના ગુણ
સમૂહરૂપ ચોખાનો સમૂહ, સમ્યક્ત્વરૂપ ત્રણ રેશમી વસ્ત્ર,
ધર્માધર્મના વિવેકરૂપ ઉત્તમ નાળીયેર ઉપર જિનશાસનરૂપ
દૂર્વા, લાવરૂપ અંદન, લોકના અનુરાગરૂપ કુંકુમ (કેશર)
શોભી રહ્યાં છે એવું પર્યુષણ પર્વના પુણ્યરૂપ વર્દ્ધાપન કે
જેનાથી ઉત્તમ કીર્તિ થાય છે તે તમારા અંતરના શત્રુને
છતનારૂં થાઓ.

(શ્રી અષ્ટાહિકાદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ)

૬ ૫ ૧ ૩ ૪ ૨ ૭ ૮ ૯ ૧૦
સૌરહ્યં શાશ્વતમેક એવ હિ જિનઃ કુર્યાતુ શેષૈઃ સુરૈઃ,

૧૧ ૧૨ ૧૫ ૧૬ ૧૪ ૧૩ ૧૮ ૧૭ ૨૦ ૧૯
સ્યાન્નેદૈદિકમેવ કિંચન તતો યદ્રા સચિત્રા યથા ।

(૩૬૩)

૨૧ ૨૪

૨૨

૨૩

૨૫

તદ્વર્તિક શશિદીપતારમણિભિર્વિશ્વપ્રકાશો ભવે,-

૨૬

૨૮

૨૭

૨૯

દેવં મંગલદીપકોચ્ચશિખયાઘ્રાષ્ટાહિકા શંસતિ ॥ ૧૪૫ ॥

અર્થ:-પહેલી અઠ્ઠાઈ, મંગળ દીવાની ઉંચી શિખાથી એમ કહે છે કે શાશ્વત સુખ તો ફક્ત એક જિનરાજ જ આપી શકે છે અને કદાપિ બીજા દેવતા બે આપે તો તે ફક્ત આ લોકના અદ્ય સુખને આપે છે. ઉદાહરણ, સૂર્ય જેવો વિશ્વને પ્રકાશ કરે છે તેવો પ્રકાશ ચંદ્ર, દીવા, તારા અથવાતો મણિઓથી પણ શું થાય ખરો ? અર્થાત્ નજ થાય.

રાગદ્વેષજિતો ડર્હતોઽગ્નિયુગલં પાણિદ્વયેનાર્ચયન્,

સાધુશ્રાવકધર્મભાક્ પરમવે સ્વર્ગાપવગૌ ભજેત્ ।

દ્વર્કર્ણદ્વિતીયેન રૂપગુણમૃચ્છેહાપિ તોષં પરં,

ઘંટાચામરચેષ્ટિતેન વિઘ્નોત્પટ્ટાદિકૈકોત્તરા ॥ ૧૪૬ ॥

અર્થ:-બીજી અઠ્ઠાઈ ઘંટા અને ચામરના ચેષ્ટિતથી એમ પ્રગટ કહે છે કે, રાગદ્વેષરહિત એવા જિનરાજના બે ચરણકમળને બે હાથથી પૂજન કરનારો માણસ, સાધુ કે શ્રાવકના ધર્મને સેવનારો થઈ પરભવે સ્વર્ગ અને મોક્ષને પામે છે. વળી બે નેત્રથી શ્રીજિનેશ્વરના સ્વરૂપને નિરખનારો અને બે કાનથી જિનરાજના ગુણોને સાંભળનારો માણસ આ લોકને વિષે પણ ઉત્કૃષ્ટ એવા સંતોષને પામે છે.

(૩૩૪)

^૫ ^૨ ^૩ ^૬ ^૧ ^૪
 ત્રૈલોક્યં ત્રિપદીતનુસ્થિપથગા પ્રીણાતિ યસ્યાન્વહં,

^{૧૨} ^{૧૧} ^૮ ^૭ ^૬ ^{૧૦} ^{૧૪}
 કાલેષુ ત્રિષુ તં ત્રિકાલવિદુરં દેવં ત્રિશુદ્ધ્યા મહ ।

^{૧૩} ^{૧૭} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬}
 સ્વચ્છત્રયસંપદે દિશતિ વો યેનૈષ રત્નત્રયં,

^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૩} ^{૧૮} ^{૨૦} ^{૧૬}
 ત્રિઃપુષ્પાંજલિસંજ્ઞયા જ્ઞપયતીત્યષ્ટાદિકાદ્વચુત્તરા ॥ ૧૪૭ ॥

અર્થ:-ત્રીજી અઠ્ઠાઈ ત્રણ પુષ્પાંજલિની સંજ્ઞાથી એમ સમજાવે છે કે, હે ભવ્યજન ? જેની ‘ઉપસેવા, વિગમેવા, ધુવેવા’ રૂપ ત્રણ પદના શરીરવાળી ગંગા ત્રણ લોકને નિરંતર પવિત્ર કરે છે એવા ત્રિકાળના બધા શ્રી અરિહંત દેવને પ્રભાત, મધ્યાહ્ન અને સાયંકાળને વિષે મન, વચન, અને કાયાની શુદ્ધિએ કરીને પૂજન કર, કે જેથી કરીને તે દેવ, પોતાના છત્ર ત્રયરૂપ સંપત્તિને અર્થે રત્નત્રય (જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્ર) આપે છે.

^૫ ^૪ ^૬ ^{૧૦} ^૧
 વ્યાહ્યાસન્ન ચતુર્વિધામરકૃતં પ્રાપ્યાવદન્નશ્વતુ,-

^૨ ^૩ ^૭ ^૬ ^{૧૧}
 મૂર્તિસ્તીર્યપતિશ્વતુર્ગતિહિતં ધર્મં ચતુર્દ્ધા બુધાઃ ।

^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫}
 તં કુર્વેતુ ચતુઃકષાયરહિતાસ્તૂર્યે પુમર્થે રતા,-

^{૨૨} ^{૨૧} ^{૧૮} ^{૧૯} ^{૨૦}
 બ્રૂતે સંઘકૃતસ્તુતિપ્રતિરવૈસ્તૂર્યયમષ્ટાદિકા ॥ ૧૪૮ ॥

અર્થ:-આ એથી અઠ્ઠાઈ, ચાર પ્રકારના સંઘે કરેલી

(૩૩૫)

સ્તુતિના પડછંદાથી એમ કહે છે કે, જે ચાર મૂર્તિવાળા શ્રી તીર્થંકર પ્રભુએ, ભુવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનીક એમ ચાર પ્રકારના દેવતાઓએ રચેલા સમવસરણ પ્રત્યે વિરાજિત થઈ દેવ, મનુષ્ય, તિર્યચ અને નરક એ ચાર પ્રકારની ગતિને સુખકારી એવા દાન, શીળ, તપ, અને ભાવરૂપ જે ચાર પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો છે તે ધર્મને હે પંડિત લોકો ? તમે કામ, ક્રોધ, માયા અને લોભરૂપ ચાર કષાયથી રહિત થઈને અને મોક્ષ નામના પુરૂષાર્થને વિષે પ્રીતિવાળા થઈને આદરે.

કિં પંચેન્દ્રિયશર્મ પંચવિષયૈર્મૂઢા મિતં વાંછતો,
 ૫ ૩ ૪ ૧ ૨ ૬
 ૮ ૭ ૧૦ ૧૨ ૧૧ ૮

દંત્યથ સુભાવનાનિ દધતાં પંચવ્રતાન્યુચ્ચકૈઃ ।

૧૪ ૧૩ ૧૬ ૧૫ ૧૮ ૧૮ ૧૭

પંચજ્ઞાનવતાં યથા વહુસુખા વઃ સ્યાદ્ગતિઃ પંચમી,

૨૩ ૨૪ ૨૨ ૨૧ ૨૦

સ્પષ્ટં જલપતિ પંચશબ્દનિનદૈરઘ્ઠાદિકા પંચમી ॥૧૪૯॥

અર્થ:-પાંચમી અઠ્યાઈ વાણત્રોના શબ્દથી એમ પ્રગટ કહે છે કે, હે મૂર્ખા જનો ? તમે સ્પર્શ, રસ, દ્રાણ, ચક્ષુ અને શ્રોત્ર ઇન્દ્રિયના પરિણામવાળા અલ્પ સુખને શા માટે ઇચ્છો છો ? અતિશય સ્કુરાયમાન એવી ઉત્તમ ભાવનાવાળાં પાંચ મહાવ્રતો ધારણ કરો, કે જેથી મતિ, શ્રુત, અવધિ, મનઃપર્યવ અને કેવળ જ્ઞાનવંત થએલા તમને નિત્ય સુખ આપનારી મોક્ષરૂપ પાંચમી ગતિ પ્રાપ્ત થાય.

(૩૩૬)

૭ ૮ ૧૧ ૧૨ ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૪
જિત્વાષટ્કૃતિસ્પૃહાં ષડપિ તાન્ મુત્ત્વા રસાન્ શક્તિઃ,

૧૬ ૨૧ ૨૨ ૧૭ ૧૬ ૧૮ ૨૦
ષડ્જીવાવનતસ્તપઃ કુરુત ષડ્ભેદં બહિશ્ચાબહિઃ ।

૩ ૪ ૬ ૭ ૫ ૧ ૨
દ્વિષ્ઠર્ગજયો મતઃ ષટ્તુજા પૂજા ચ ચેન્માનસે,
૨૩ ૨૬ ૨૫ ૨૪

મટ્ટોન્નાદિતષ્ઠપદન્ધ્વનિરુવાચાષ્ટાહિકા ષષ્ઠિકા ॥ ૧૫૦ ॥

અર્થ:-સુભટોએ વગાડેલા ષટ્પદના શબ્દરૂપ છઠ્ઠી
અક્ષર એમ કહે છે કે, હે ભવ્ય જનો! જો તમારા ચિત્તને
વિષે છ શત્રુઓથી વિજય કરવો માન્ય હોય અને છ રૂતુમાં
ઉત્પન્ન થયેલી પૂજા માન્ય હોય તો તમે તેલ, ઘી, ગોળ,
દુધ, દહીં અને પકવાનરૂપ છ વિકૃતિની સ્પૃહા ત્યજી દઈ
તથા મીઠા, તીખા, કડવા, કસેલા, ખાટા, અને ખારા એમ
છ પ્રકારના રસને પણ મનના દૃઢપણાથી ત્યજી દઈ પૃથ્વી,
જળ, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિ અને ત્રસ જીવોનું રક્ષણ કર-
વાથી છ અંતરના અને છ બહારના એમ બાર ભેદવાળું
તપ અંગિકાર કરો.

૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧
સપ્તાપિ વ્યસનાનિ સપ્તનરક દ્વારાપ્યહો સપ્તમી,

૩ ૮ ૭ ૬ ૧૨ ૧૩
હેતૂનિ ત્યજતાશુ પુણ્યનૃપતેઃ ક્ષેત્રાણિ રાજ્યાંગવત્ ।

૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૮ ૧૭
સપ્તાપ્યાન્નુત સપ્તભૂમિકશૃદ્ધે તત્ત્વે વસંતુ સ્વયં,

૨૧ ૨૨ ૨૦ ૧૯
સત્સપ્તસ્વરગીતકૈતવમુવાચાષ્ટાહિકા સપ્તમી ॥ ૧૫૧ ॥

(૩૩૭)

અર્થ:-સાતમી અઠ્ઠાઈ ઉત્તમ એવા સાત સ્વરવાળા ગીતના કપટથી (બાનાથી) જેમ હોય તેમ કહે છે કે, હે ભવ્યજનો ? તમે, સાત નરકના અને સાત ભયના કારણુ એવા સાત વ્યસનને ત્યજીદો અને પુણ્યરૂપ ભૂખાના જિન-ભુવનાદિ સાત ક્ષેત્રોને રાજ્યાંગની માફક શીઘ્ર મેળવો. તથા સાત માળના મહેલ સમાન સાત તત્ત્વને વિષે નિવાસ કરો.

૩ ૧ ૨ ૪ ૫
મુક્ત્વાષ્ટૌ મદકારણાન્યવિરતં સત્પ્રાતિહાર્યાષ્ટકં,

૬ ૮ ૯ ૭ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૫
દેવં પૂજય પૂજયાઽષ્ટવિધયા યેનૈષ તુષ્ટઃ પદમ્ ।

૧૪ ૧૩ ૧૬ ૧૭ ૨૦ ૨૧ ૧૮ ૧૯
તદ્વો યચ્છતિ યત્ર નાસ્તિ પતનં દુઃશાષ્ટકર્માપદા,-

૨૬ ૨૫ ૨૩ ૨૪ ૨૨
ચષ્ટ માંગલિકાષ્ટદીપકમિષાદષ્ટાહિકાપ્પષ્ટમી ॥૧૫૨॥

અર્થ:-આઠમી અઠ્ઠાઈ અષ્ટમંગલિક દીવાથી એમ કહે છે કે, હે ભવ્યજનો ? તમે જાતિ, કુળ, રૂપ, બળ, શ્રુત, તપ, લાભ, સંપત્તિરૂપ મહના આઠ કારણોને ત્યજી દઈ ઉત્તમ પ્રકારની કુલ, અક્ષત, જળ, ક્ષળ, અંદન, દીપક, ધૂપ, નૈવેદ્ય એ અષ્ટ પ્રકારી પૂજાએ કરીને તે દેવની પૂજા કરો કે, જે પદ્મથી દુષ્ટ અષ્ટકર્મરૂપ આપત્તિએ કરીને પણ સંસારમાં પડવાપણું નહિ થાય.

૭ ૧ ૨ ૫ ૬ ૪ ૩
નૈતે ડપ્યેત ઇવોપમાનચિગમાદષ્ટાહિકાવાસરા,

૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૩ ૯ ૧૫ ૮ ૧૨
૯કૈકોચ્ચકલા ર્તીદુસદશાઃ કિંચિત્ત્વભૂવન્નિમે ।

(૩૩૮)

શ્રાદ્ધસ્વાંતપયોધિનેત્રકુમુદશ્રેણીચકોરેક્ષણો,-

૧૮ ૧૯ ૧૬ ૧૭
 છાસાય સ્મરતાપમોહતિમિરોચ્છિચ્યૈ યતો ડહનિશમ્ ॥૧૫૩

અર્થ:-એ પૂર્વે કહેલા અઠ્ઠાઇના દિવસો ઉપમારહિત હોવાથી તે પોતે નહોય તેવા દેખાય છે. વળી તેઓ એક એકથી અધિક મહિમાવાળા હોવાને લીધે કાંઈક ચંદ્ર સમાન છે. તે કારણ માટે તે દિવસો શ્રાવકના ચિત્તરૂપ સમુદ્રના ઉદ્દગ્રાસને માટે, શ્રાવકના નેત્રરૂપ કુમુદની પંક્તિના હર્ષને માટે અને શ્રાવકરૂપ ચકોરના નેત્રના આનંદને માટે હો. વળી કામદેવના તાપના નાશને અર્થે અને મોહરૂપ અંધકારના ક્ષયને માટે પણ હો.

(ઓ દીપોત્સવદ્વાર વસંતતિલકાવૃત્તમ્)

૭ ૫ ૬ ૨ ૧ ૮
 કલ્યાણકં ભગવતાં ધૂરિ યત્ર વાશ્રુત્ ,

૧૧ ૯ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૪
 શ્રેષ્ઠઃ સ એવ દિવસઃ પુનરાગતો ડગ્ર ।

૪
 શ્રીવીરમોક્ષદિવસોદ્ગ્રવદીપપર્વ,
 ૩ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૯

યદ્વત્તઃ સુકૃતિનો ડગ્ર મહોડ્ગુવર્ષમ્ ॥ ૧૫૪ ॥

અર્થ:-જે દિવસે શ્રીવીર પ્રભુના નિર્વાણ કલ્યાણકથી ઉત્પન્ન થએલા દીવાળીના પર્વની માફક શ્રીતીર્થંકરોનું ધુરંધર કલ્યાણક છે. તે અતિ ઉત્તમ એવો દિવસ વળી આજે પ્રાપ્ત થયો; માટે પુણ્યવંત માણસોએ દરેક વર્ષમાં આ કલ્યાણકના દિવસને વિશે ઉત્સવ કરવો.

(૩૩૧)

(શાર્દૂલચિક્રોદિતવૃત્તમ)

સદ્ધ્યાનોજ્વલદીપકઃ પ્રવિલસત્સ્વાધ્યાયમેરાત્રિકઃ,^૧કલ્પાચારસુભોજનઃ સુગુણવાક્તાંબૂલશોભાશુભઃ ।^૩અશ્રીનિર્ગમલદમ્યુપાગમજયજ્યેષ્ઠાવનામોત્તરઃ,^૪શીલાલંકૃતિભાગ્ મુદે ભવતુ વો ઽર્દ્ધર્મદીપોત્સવઃ॥૧૫૫॥^{૬ ૬ ૧૦ ૮}

અર્થઃ:-ઉત્તમધ્યાનરૂપ જાજવડ્યમાન દીવાવાળો, દેહી-
પ્યમાન સ્વાધ્યાયરૂપ મેરાયાવાળો, કલ્પાચાર, રૂપ ઉત્તમ
લોજન છે જેને વિષે એવો ઉત્તમ ગુણોની વાણીરૂપ તાંબુ-
લની શોભાથી મનોહર, અલક્ષ્મીના જવાથી, લક્ષ્મીના
આવવાથી, જયથી અને ગુવાદિજનોને પ્રણામ કરવાથી
ઉત્કૃષ્ટ તથા શીળરૂપ અલંકારને ધારણ કરનારો એવો જે
દીવાળીનો ઉત્સવ તે તમારા હૃદયને અર્થે થાઓ.

શ્રી વ્યાખ્યાસમર્થનદ્વાર.

વ્યાખ્યાનં શ્રુતદુગ્ધસારમધિકં સ્તિગ્ધં નિર્પીયાઽઽદરા,-^{૫ ૧ ૨ ૭ ૬}ન્યાત્યાક્ષ રસિતા મુધા શમદધિશ્રેયોઘૃતોચ્છ્રાયકૃત્ ।^{૧૦ ૧૧ ૮ ૪}અસ્માત્તસ્ય સમર્થનાઽચ્યતદિદં કાલેન ભગ્યૈઃ પુનઃ,^{૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૪ ૧૬ ૧૬ ૨૨ ૨૧ ૨૦}સમ્યક્ત્વાંગવિઘ્નદિકૃદ્વહુતૃષા યંયં તમસ્તાયમિત્ ॥૧૫૬॥^{૧૭ ૨૩ ૨૪ ૧૮}

અર્થઃ:-હે ભગ્યજનો ? ઉપશમરૂપ દહીં અને મોક્ષ-
રૂપ ઘીની વૃદ્ધિ કરનાર અને સિદ્ધાંતરૂપ અને અતિશય-
સ્તિગ્ધ દુધ તેના સમાન સારભૂત એવા વ્યાખ્યાનને બહુ

(૩૬૦)

આદરથી સાંભળીને તૃપ્ત થયા છતાં તેને (વ્યાખ્યાનરૂપ દુધને) ત્યજી દેશે નહિ. કારણ તે વ્યાખ્યાનરૂપ દુધની હવણાં પણ આયના કરાય છે અને તેથીજ સમ્યક્ત્વરૂપ શરીરની વૃદ્ધિ કરનારૂં તથા અજ્ઞાનરૂપ તાપને ભેદી નાખનારૂં તે વ્યાખ્યાનરૂપ દુધ અવસરે તમારા સરખા ભવ્ય જનોએ બહુ તૃપ્તાથી પાન કરવા યોગ્ય છે.

સિદ્ધાંતાંબુધિસંભવેઽય વિરતે વ્યાખ્યાયને સદસૈ,-

દૃષ્ટાન્તૈઃ સકષાયતાપજનહૃદ્ધર્મિં શભિત્વાભિતઃ ।

સમક્ષેત્રધરાસુ વિત્તવપનં કુર્વતુ વઃ પુણ્યતો,-

નિઃસમ્પ્રવ્યસનેતિમીતિ વિવિધં શસ્યં યથા સ્યાજ્જનાઃ॥૧૫૭

અર્થ:-હે સર્જન પુરૂષો ? સિદ્ધાંતરૂપ સમુદ્રથી ઉત્પન્ન થયેલો વ્યાખ્યાનરૂપ મેઘ, દૃષ્ટાંતરૂપ ઉત્તમ જળે કરીને કષાયના તાપવાળા જનોના હૃદયરૂપ પૃથ્વીને સિંચન કરીને વિરામ પામે છતે તમે સાત ક્ષેત્રરૂપ પૃથ્વીને વિષે વિત્તનું વાવવું કરો કે, જેથી પુણ્યને લીધે સાત વ્યસનરૂપ સાત ઇંતીના ભયરહિત એવું બહુ પ્રકારનું ધાન્ય તમને પ્રાપ્ત થાય.

શ્રી ચાતુર્માસદ્વાર.

વ્યાખ્યાનાંબુધરોપદેશસલિલૈઃ સુશ્રાદ્ધચેતઃ સરઃ,-

પૂર્તિઃ કીર્તિનદીતતિર્મલરજશ્ચિત્તિશ્ચ યત્રાઽભવત્ ।

(૩૪૬)

ચાલશ્રાવકમેક કેકિપઠનસ્વાધ્યાયકોલાહલં,

સત્કૃત્યાન્નફલાય વો ભવતુ તદ્વર્ષાચતુર્માસકમ્ ॥૧૫૮॥

અર્થ:-જે કાર્તિક ચોમાસાને વિષે વ્યાખ્યાનરૂપ મેઘના ઉપદેશરૂપ જળવડે સુશ્રાવકના ચિત્તરૂપ તલાવો ભરપૂર થાય છે. કીર્તિરૂપ નદીનો પ્રવાહ વહે છે અને પાપરૂપ રજનો નાશ થાય છે, અને જાળ શ્રાવકરૂપ દેહકા અને મોરના ધ્વનિરૂપ અભ્યાસનો છે શબ્દ જેને વિષે એવું ચોમાસું તમારા સત્કૃત્યરૂપ ધાન્યના ફળના અર્થે થાઓ.

(શ્રી વિહારદ્વાર-લગ્ધરાવૃત્તમ્)

ઘસે શીતોષ્ણકાલે પ્રથમવયસિ તત્કર્મ કુર્વૈત વિદ્વાન્,
 યેનાંતે સ્યાત્મુચ્ચીતો વયમપિ તદ્દ્વો ઽવેત્ય કુર્મો વિહારમ્ ।
 નાનાર્હત્તીર્થયાત્રા શ્રુતધરનમનં સંશયાંતઃ શ્રુતાયઃ,
 શુદ્ધાન્નોપધ્યવાપ્તિઃ પ્રવચનમદિમા મૂઢવોધાગ્રતો યત્ ॥૧૫૯॥

અર્થ:-વિદ્વાન્ માણસે દિવસે, શિયાળામાં. ઉનાળામાં અને યુવાવસ્થામાં તેવું કાર્ય કરવું જોઈએ કે, જેથી રાત્રિમાં, વર્ષાકાળમાં અને વૃદ્ધાવસ્થામાં સુખી થવાય. એજ કારણથી અમે પણ તે કાર્યને જાણી વિહાર કરીએ છીએ કે, જેથી નાના પ્રકારના અર્હતના તીર્થની યાત્રા, સિદ્ધાંતના જાણ એવા શુર્વાદિને નમસ્કાર, શાસ્ત્રના સંશયનો નાશ, સિદ્ધાંતનો લાભ, શુદ્ધ એવા આહાર અને ઉપધિનો લાભ તેમજ મૂર્ખજનને પ્રતિ-

(૩૬૨)

બોધ કરવાથી જિનશાસની ઉન્નતિ એ સઘળું થાય છે.
આવાં કારણોથી અમે વિહાર કરીએ છીએ.

(શ્રીકાર્તિકપારણકદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રોદિતવૃત્તમ)

ચાતુર્માસિકમેકપારણદિનં ^૩નૂન ^૨ફલં ^૧પ્રાપ્નુયાત્, ^૪
^૬૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૩ ૧૨ ૬ ૭ ૮

મર્તુર્વાર્ષિકમપ્યવાપ ન કથં શ્રેયાંસ એકાહ્યપિ ।

સ્થાનસ્થાનનિસ્વાતકોટિવિભવઃ ^{૧૫}કોટીશ્વરઃ ^{૧૭ ૧૬ ૧૮}કિં ભવેત્,

^{૧૯ ૨૦ ૨૩ ૨૧ ૨૪ ૨૨}કોટિમૂલ્યમહામણિં કરતલે કિં સ્વેલયન્નાપરઃ ॥ ૧૬૦ ॥

અર્થ:-એક પારણના દિવસ પ્રત્યે ચોમાસાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. જૂઓ કે, શ્રેયાંસ કુમારે એકજ દિવસે શ્રી આદિનાથને પારણ કરાવી શું વર્ષાનું ફળ નથી મેળવ્યું ? ઉદાહરણ જેમ, સ્થાને સ્થાને કોટિ સંખ્યાવાળું દ્રવ્ય ભૂમિમાં ડાટી રાખનારો માણસ શું કોટીશ્વર કહેવાય ?-અને બીજો કોટિમૂલ્યના રત્નને હાથમાં ખેલાવનારો શું કોટીશ્વર ન કહેવાય ? અર્થાત્ બન્ને કોટીશ્વર કહેવાય.

શ્રી સંઘાર્ચાદ્વાર.

તીર્થશૈર્વૃતધર્મપોષણપુરસ્કારાત્પરામુન્નતિં,

^૬નાતં ^{૧ ૭ ૧૧ ૧૦ ૮}યચ્ચ દદાતિ ભૂતિમતુલાં શ્રીશાલિભદ્રાદિવત્ ।

^{૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૪ ૧૬ ૧૭}તન્નિઃસ્ત્વતિરસ્ક્રિયાલઘુ કલૌ દાનં ત્વયોહાસિતં,

^{૨૦ ૨૧ ૧૯ ૧૮ ૨૩ ૨૨ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૪}કૈઃ કેમદ્ર પુનઃ ફલિષ્યતિ ફલૈસ્તત્ત્વૈર્જિનો વેત્તિ તત્ ॥ ૧૬૧ ॥

(૩૪૩)

અર્થ:-વ્રતને વિષે અને ચાર પ્રકારના ધર્મને વિષે અનુકંપા દાન મુખ્ય છે. એ કારણથી એ અનુકંપાદાનને તીર્થકરોએ વ્રતધર્મના પોષણને વિષે અત્રેસર કરવાથી મહોટી ઉન્નતિને પમાડયું છે. તે દાન શાલિભદ્રાદિની માફક બીજા-એને પણ બહુ લક્ષ્મી આપનારૂં થાય છે. હે પુણ્યવંત જીવ ? તેં તેવા દાનને આ કલિયુગને વિષે દરિદ્રી લોકોને કાઢી મૂકવાથી લઘુપણારૂપ પ્રગટ કર્યું, તો તે દાન તને કેવાં કેવાં ફળોથી ફળિભૂત થશે? તે બે બાણી શકે તો તત્ત્વથી જિનેશ્વરજી બાણી શકે તેમ છે, પણ બીજાથી બાણી શકાય તેવું તથી.

^૭ માન્યસ્તીર્થપતેઃ ^૫ પરિગ્રહ ^૨ ઇવ ^૩ દમ્માપસ્ય ^૧ સંધો ^૬ ધ્રુવં, ^૪
^{૧૩} ધન્યો ^૯ યસ્ય ^{૧૦} ગૃહાંગણં ^૮ સ ^{૧૧} ચરણાંભોજૈઃ ^{૧૨} પુનીતેતરમ્ ।

^{૧૭} ૧૮ ૧૬ ૧૫ ૧૪ ૨૦ ૧૯ ૨૩ ૨૨ ૨૧
 ૨૬ ૨૭૨૪ ૨૫ ૨૮ ૩૧ ૩૦ ૨૯
 ૧૬ ૨૭૨૪ ૨૫ ૨૮ ૩૧ ૩૦ ૨૯

શ્રીરખ્યસ્ય ગ્રહે સ્થિરા પ્રતિધ્રુવઃ શ્રીજૈનપાદા ઇમે ॥૧૬૨॥

અર્થ:-જેવી રીતે રાજાને પોતાનો મંત્રી વિગેરે પરિવાર માન્યકારી હોય છે તેવી રીતે શ્રી તીર્થકરને નિશ્ચ-સંધ માન્યકારી છે. માટે તે સંધ પોતાના ચરણકમળે કરીને જે પુરૂષના ઘરને પવિત્ર કરે છે, તે પુરૂષને ધન્ય બાણવો. એ સંધનું પૂજન કરનારને ફળ તો શું કહીયે? પરંતુ જે પુરૂષ ભરત રાજાની માફક અતિ હર્ષથી એ સંધનું પૂજન કરે છે તેના ઘરને વિષે લક્ષ્મી નિશ્ચલપણે નિવાસ કરે છે તેમાં આ પ્રત્યક્ષ જિનેશ્વરના ચરણોજ સાક્ષિરૂપ છે.

(૩૪૮)

(શ્રી ફાગળ ચાતુર્માસદ્વાર-સ્રગ્ધરાવૃત્તમ્)

^૭ નીત્વા ^૫ ક્ષેત્રે ^૪ પવિત્રે ^૬ ઘનસમયમમી ^૧ સંયતા ^૨ રાજહંસા,^૩
^૮ સ્તત્તત્થાને ^૯ વિજહુઃ ^{૧૨} સુકૃતિભિરાનિશં ^{૧૭} જાડ્યશીતં ^{૧૮} ચ ^{૧૦} ભિન્નમ્ ^{૧૯}
^{૧૩} શીલક્ષોમૈસ્તપોગ્નિવ્રતનિયમગૃહૈર્ભાવનાગંધતૈલૈ,^{૧૪}
^{૧૫} યત્રાચાર્યાર્કગોભિર્હેમસમયચતુર્માસકં ^{૨૧} તન્મુદે ^{૨૦} સ્તાત્ ^{૨૨} ॥૧૬૩॥

અર્થ:-આ સાધુરૂપ રાજહંસો પવિત્ર ક્ષેત્રને વિષે
 વર્ષાકાળને નિવૃત્ત કરી તેતે દેશમાં વિહાર કરે છે કે, જે
 દેશમાં શિયાળાના ચાર માસને વિષે પુણ્યવંત મહાસો
 શીળરૂપ વસ્ત્ર, તપરૂપ અગ્નિ, વ્રત અને નિયમરૂપ ઘર,
 ભાવનારૂપ સુગંધીતેલ અને આચાર્યરૂપ સૂર્યનો તાપ
 મૃત્યાદિવડે મૂર્ખપણારૂપ તાઢને દૂર કરે છે; તે કાલશુન
 ચોમાસું હર્ષને અર્થે થાઓ.

(શ્રી રજ:પર્વદ્વાર-શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ્)

ચાતુર્માસિકપર્વસંભવતપોવાદ્વિસ્તદાવશ્યક,^૧
 ખ્રશ્યત્કર્મદલોદ્ધિતસ્થગણકસ્તોમેઽન્ન મસ્મીકૃતે ॥^૭
 પ્રાતર્વદનકે ^૩ મુશ્વાંશુકાવિધિવ્યાજાદ્વિકોર્ણે ^૪ ઽભિતો,^૬
^૮ ધન્યોઽર્હદ્રુણફાલ્ગુનો ^{૧૦} ઽમલરજાઃ ^{૧૨} સ્યાદાગમાંભઃ ^{૧૩} પુવૈઃ ^{૧૪} ॥૧૬૪॥

અર્થ:-ચાતુર્માસ પર્વથી ઉત્પન્ન થયેલા તપરૂપ
 અગ્નિમાં ચાતુર્માસ પર્વના પ્રતિકમણ્ણવડે પડતાં એવાં કર્મના

(૩૪૫)

દળરૂપ ઉચ્છળતાં છાણુઓનો સમૂહ ભસ્મ થયે છે તે અને તે ભસ્મ પ્રાતઃકાળના વંદનને વિષે મુખવસ્ત્રિકાના મિષથી ચારે તરફ ઉડી ગયે છે તે અરિહંતના ગુણરૂપ ધન્ય એવો ક્ષાણુ માસ આગમરૂપ જળના સ્નાનથી પાપરહિત થાય છે.

(શ્રી ઇંદ્રમહોત્સવદ્વાર-વસંતતિલકાકૃત્તમ્)

^૪ સ્પર્ધા ^૩ મહત્સુ ^૧ નરવાક્ ^૨ શુકવત્ ^૫ ક્રમાય,

^{૧૧} સત્યં ^૬ પુનઃ ^૯ પદમુપૈતિ ^{૧૦} જનઃ ^૭ સમર્થઃ ॥

^{૧૩} મર્ત્યા ^{૧૨} હિ ^{૧૪} પંચમગુણસ્થિતિમુક્તિયોગ્યાઃ,

^{૧૭} શ્રાદ્ધેષુ ^{૧૫} તાજ્જિનમહે ^{૧૬} ડનુચિતે ^{૨૦} દ્રતા ^{૧૮} ડપિ ॥ ૧૬૫ ॥

અર્થ:-જેવી રીતે માણસની લાપા પોપટને શ્રમ માટે થાય છે તેમ મ્હોટા પુરૂષને વિષે સ્પર્ધા કરવી એ પણ શ્રમને માટેજ થાય છે. એ સત્ય છે. માણસો પાંચમી ગુણસ્થિતિ અને મુક્તિને યોગ્ય છે. તો શ્રી જિનેશ્વરના કથ્યાણકને વિષે શ્રાવકોને ઇન્દ્રપાણું પણ અયોગ્ય છે. કારણ કે, ઇન્દ્રને પણ ચોથી ગુણ સ્થિતિએ રહેવાપણું છે.

^૨ દેવૈર્જિનસ્ય ^૩ યદિ ^૧ જન્મમહાદિ ^૪ ચક્રે,

^{૧૦} ન ^૬ શ્રાવકૈરનુકૃતિઃ ^{૧૧} ક્રિયતાં ^૮ તદેષામ્ ॥

^{૧૩} સ્વઃ ^{૧૪} શક્રદંતિમદતું ^{૧૬} વરુગાનરંભા,

^{૧૮} નૃત્યાદિ ^{૧૨} ચેદ્ધાવિ ^{૧૯} ન ^{૨૦} કો ^{૧૭} ડપિ ^{૧૫} તતઃ ^{૨૦} કરોતુ ॥ ૧૬૬ ॥

(૩૪૩)

અર્થ:-જો દેવતાએ જિનરાજના જન્મ મહોત્સવાદિ કર્યા છે, તો શ્રાવકો એ તે પ્રમાણે શું ન કરવું જોઈએ ? અર્થાત્ કરવું જોઈએ. ઉદાહરણ જેમ, સ્વર્ગમાં ઐરાવત હાથીનો મદ, તુંબરૂ નામના ગંધર્વનું ગાન અને રંભા અપ્સરાનું નૃત્ય ઇત્યાદિ છે તો પછી પૃથ્વીને વિષે મદ, ગાન અને નૃત્યાદિ કોઈ શું ન કરે ? અર્થાત્ કરે.

(શ્રી મહાપૂજાદ્વાર.)

^૫ જૈનાર્ચયાપિ ^૪ નવભિઃ ^૨ કુસુમૈરશોક,^૩

^૬ ઉચ્ચોચસંપદમવન્નવસેવધીશઃ^૭

^{૧૦} લક્ષાર્ચનેન ^૯ તુ ^{૧૧} ફલં ^{૧૪} જિન ^{૧૫} એવ ^{૧૬} વેત્તિ,

^{૧૩} સદ્ગ્રસ્થકાલધનાસિક્તસુવીજવત્તત્ ^{૧૨} ॥ ૧૬૭ ॥

અર્થ:-અશોક નામનો માલી નવ પુષ્પોવડે કરેલી જિનરાજની પૂજાથી અધિક સંપત્તિવાળો થઈ નવનિધાનનો અધિપતિ થયો. તોપછી લક્ષદ્રવ્ય ખરચીને કરેલી જિનરાજની પૂજાનું ફળ તો ઉત્તમ ભૂમિમાં રહેલા અને વર્ષા-કાળના મેઘથી સિંચન થયેલા શ્રેષ્ઠ બીજની માફક કેવળી એવા જિનરાજ પોતેજ જાણે છે.

^૫ આશ્ચર્યકારિ ^૭ ફલમપ્યતુલં ^૬ પ્રદાસ્ય,

^૧ ત્યાશ્ચર્યમંગિભિરિયં ^૩ વિદિતા ^૨ જિનાર્ચા ^૪ ॥

(૩૬૭)

^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૩૧૪} ^{૧૫}
 કાર્યં હિ કારણગુણેન ભવેત્તુ ચિત્રં,

^{૧૭} ^{૧૬} ^{૧૮}
 પુષ્પૈરિમૈત્તિદશવૃક્ષફલપ્રસૂતિઃ ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ:-આશ્ચર્યકારક રચનાવડે કરેલી જિનરાજની પૂજા નિશ્ચે આશ્ચર્યકારી બહુ સમૃદ્ધિ વિગેરે તે પૂજાનું ફળ આપે છે. કારણ કે, કારણના ગુણથી એટલે એકઠા થએલા કારણરૂપ તાંતુ (તાંતણા)એથી પટ (વસ્ત્ર)રૂપ કાર્ય થાય છે. અહિં આશ્ચર્ય એજ છે કે, આ પૃથ્વીમાં ઉત્પન્ન થએલા પુષ્પથી કદપવૃક્ષ જે ફળ આપે છે તે ફળ મળે છે.

શ્રી ચૈત્યપરિપાટીદ્વારં.

^૪ ^૩ ^૫
 અપ્યેકજૈનભવનસ્નપનાદિનાં ય,-

^૨ ^૭ ^૬ ^૧
 દ્વાવાદુપાર્જિ સુકૃતં શિવકૃદ્ધવદ્ધિઃ ।

^{૧૧} ^{૧૨} ^૮ ^{૧૦}
 સ્થાનં ક ચૈત્યપરિપાટિકયાઽર્જિતસ્ય,

^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫}
 જ્ઞાતં મહત્સ્તુતિકૃતાં હૃદયાનિ સંતિ ॥ ૧૬૯ ॥

અર્થ:-તમે ભાવથી એક જિનરાજની પૂજાવડે મોક્ષ આપનારું પુણ્ય મેળવ્યું; તો પછી ચૈત્યપરિપાટીથી મેળવેલા પુણ્યનું સ્થાન ક્યાં? હા મેળવ્યું? મહોત્સવને વિષે સ્તુતિ કરનારાં એનાં હૃદયો ચૈત્યપરિપાટીથી મેળવેલાં પુણ્યનાં સ્થાન હોય છે.

^૨ ^૬ ^૩ ^૧ ^૫ ^૪
 અગ્રોદિયાય સુદિનો ભવતાં કલા વાં,

^{૧૨} ^૭ ^૮ ^{૧૦} ^{૧૧}
 જજ્ઞે યદલ્પવસુનાઽપિ હિ ભૂરિલામઃ ।

(૩૪૮)

૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૮ ૧૯
 ચૈત્યાવલીષુ યદુપાર્જિ શિવાય પુણ્યં,

૧૪ ૧૩
 મત્તયા સુલભ્યદલપુષ્પફલોપહારૈઃ ॥ ૧૭૦ ॥

અર્થ:-આજે તમારો મનોહર દિવસ ઉગ્યો અથવા તો તમારું ઉત્તમ વિજ્ઞાન ઉદય પામ્યું. કારણ કે, તમને થોડા ધનથી મોટો લાભ મળ્યો. તે લાભ એ કે, મુખે મેળવી શકાય એવાં પત્ર, પુષ્પ અને ફળો અર્પણ કરવા રૂપ જિનમંદિરોમાં કરેલી લક્ષ્મીપૂર્વક પૂજાથી તમે જે પુણ્ય મેળવ્યું તે પુણ્ય મોક્ષને માટે થયું. આજ કારણથી તમને થોડા ધનવટે મોટો લાભ થયા.

(શ્રી ઉદ્યાપનદ્વાર-ઇન્દ્રવજ્રાવૃત્તમ)

૩ ૪ ૧ ૨ ૫ ૭ ૮ ૬ ૧૦ ૯
 શુદ્ધં તપઃ કેવલમપ્યુદારં, સોદ્યાપનસ્યાઽસ્ય પુનઃસ્તુમઃકિમ્ ।

૧૩ ૧૧ ૧૨ ૧૫૨૪ ૧૬ ૧૭૧૮
 હયં પયો ધેનુગુણેન તત્તુ, દ્રાક્ષાસિતાક્ષોદયુતં સુધૈવ ॥૧૭૧॥

અર્થ:-ઉદ્યાપનાદિ વિના પણ કરેલું શુદ્ધ તપ બહુ-ફળ આપનારૂં થાય છે તો પછી ઉદ્યાપન સહિત એવા તે તપનું તો શું વર્ણન કરીએ ? દષ્ટાંત જેમ, દુધ એ ગાયના ગુણથીજ પુષ્ટિકારક છે તો પછી દ્રાક્ષ અને સાકર સહિત તે દુધ ખરેખરે અમૃતજ થાય છે.

૫ ૩ ૪ ૨ ૧
 સિંહસ્તપઃપ્રક્રમ એવતાવત્, દુઃકર્મદતાવલમંડલીનામ્ ।

૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૨ ૧૧
 તદગ્ર તસ્મિન્ પ્રસ્થરાનિવેશો, યદ્વચ્ચદુદ્યાપનવિસ્તરોઽયમ્ ॥૧૭૨॥

અર્થ:-પ્રથમ અષ્ટ કર્મરૂપ દુષ્ટ હસ્તિઓની પંક્તિને

(૩૬૯)

નાશ કરવામાં તપક્રમ સિંહ છે. તે કારણથી આજે તે તપક્રમને વિષેજ જેમ સિંહ ઉત્કટ નિવેશરૂપ છે તેવો આ પ્રત્યક્ષ ઉદ્યાપનનો વિસ્તાર છે.

^૨૨ ^૧૧ ^૩૩ ^૪૪ ^૬૬
વૃક્ષો યથા દોહદપૂરણેન, કાયો યથા સદ્રસભોજનેન ।

^૭૭ ^૮૮ ^{૧૨}૧૨ ^{૧૩૧૪}૧૩૧૪ ^૬૬ ^{૧૦૧૧}૧૦૧૧
વિશેષશોભાં લભતે યથોક્તે, નોદ્યાપનેનૈવ તથા તપોઽપિ ॥૧૭૩

જેમ જાડ ઇચ્છા પૂરક રૂળ આપવાથી વધારે શોભા પામે અને જેમ શરીર ઉત્તમ લોજન કરવાથી વધારે શોભા પામે તેમ તપ પણ શાસ્ત્રમાં કહેલી વિધિ પ્રમાણે ઉદ્યાપન કરવાથી વધારે શોભા પામે છે.

(શ્રી ધ્વજારોપદ્વાર-દાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્તમ)

^૩૩ ^૮૮ ^૧૧
ભૂપચ્છત્રગુરુદરાવૃત્તિરથાગ્રેષૂપયોગાન્મયા,

^૨૨ ^૪૪ ^૭૭ ^૮૮ ^૬૬
વંશત્વે કટસુંડકાદિષુ જનાશ્ચારાધિતા ભૂરિશઃ ।

^{૧૪૧૦૧૨૧૩}૧૪૧૦૧૨૧૩ ^{૧૧}૧૧ ^{૧૪}૧૪ ^{૧૭}૧૭
નૈતત્કાપિ મહત્વમાપિ વિલસત્કેત્વગ્રહસ્તોરણત્,

^{૧૬}૧૬ ^{૧૬}૧૬ ^{૨૨૨૦}૨૨૨૦ ^{૨૧}૨૧
ઘંટાવાગ્ભિરિતિ ધ્વજસ્ત્વરયતે વૌ દેવતારાધને ॥૧૭૪॥

અર્થ:-હે લોકો ? જિનેશ્વરના પ્રાસાદ ઉપર રહેલો વાંસરૂપ ધ્વજ ઉડતા લુગડારૂપ હાથને લાંબો કરીને વાગતિ એવી ધુધરીયોના શબ્દથી એમ કહે છે કે, મેં રાજાઓના છત્રમાં, રથની ધ્વજમાં, વાડીમાં તેમજ સાદડી અને સુંડલાદિકમાં ઉપયોગથી બહુ માણસોને સેવ્યા છે. તોપણ આવું મોટાઈપણું પામ્યો નથી.

(૩૫૦)

શ્રી અષ્ટવિધપૂજાદ્વાર.

^૨ નૈવેદ્યૈઃ ^૧ સજલૈઃ ^૩ શિવાધ્વસુખદં ^૪ સ્પટું ^૫ સમં ^૬ શંબલં ।

^૮ ધૂપેનોર્ધ્વગતિઃ ^૯ સુગંધિતદિશાવાસેન ^{૧૦} શુભ્રં ^{૧૧} યશઃ ॥

^{૧૪} નૃસ્વર્ગાદિફલં ^{૧૩૧૨} ફલૈશ્ચ ^{૧૫} કલમૈર્જેનાટકાર્ચાત્મનઃ,

^{૧૮} પુષ્પૈર્લોકશિરઃ ^{૧૯} સ્થિતિઃ ^{૨૧} શિવતનુર્દીપૈર્જિનાર્ચાફલમ્ ^{૨૨} ॥૧૭૫॥

અર્થઃ:-જળ સહિત નૈવેદ્ય વડે જિનરાજની પૂજા કરવાથી મોક્ષમાર્ગને વિષે સુખ આપનાર પ્રગટ ભાતું મળે છે. ધૂપ વડે પૂજા કરવાથી ઉચ્ચ ગતિ, વાસ ક્ષેપ વડે સુગંધિ દિશા કરવાથી ઉત્તમ લક્ષ્ય, ફળ વડે પૂજા કરવાથી મનુષ્ય અને દેવાદિ, ફળ અને અક્ષત વડે પૂજા કરવાથી અક્ષતપણું (નહિ ક્ષય થવાપણું) પ્રાપ્ત થાય છે. વળી પુષ્પ વડે જિનરાજની પૂજા કરવાથી સર્વ લોક ઉપર નિવાસ અને દીપ વડે પૂજા કરવાથી મોક્ષ શરીર આવી મળે છે; માટે જેવી રીતે પૂજા કરીએ તેવું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.

શ્રી અષ્ટમંગલદ્વાર.

^૧ આદર્શોદિત ^૨ કેવલદ્ધિરસમૈશ્વર્યથ ^૩ મદ્રાસના,-

^૭ દ્વિત્વાંડસ્ય ^૮ શરાવસંપુટતનોર્યઃ ^૯ કામકુંભઃ ^{૧૦} પુરઃ ।

^{૧૨} શ્રીષ્ટસાંગમિવસ્ફુટશ્ચ ^{૧૩} તનુતે ^{૧૪} નિત્યોત્સવઃ ^{૧૫} સ્વસ્તિકા,-

^{૧૭} નદાવર્તવદ્દ્યુતાકૃતિકૃતાનંદઃ ^{૧૮} સ ^{૧૯} વો ^{૨૦} ઽબ્યાજિનઃ ॥૧૭૬॥

(૩૫૬)

અર્થ:-જેમને દર્પણની માફક કેવળ પ્રાપ્ત થયું છે. ભદ્રાસનથી જેમને મોટું ઐશ્વર્ય પ્રાપ્ત થયું છે. પાત્રના સંપુટ સમાન શરીર વાળા બ્રહ્માંડની આગળ જે પૂર્ણ કળશરૂપ છે. સ્વસ્તિકથી જેમને શ્રીવત્સાંગની માફક પ્રત્યક્ષ હુમેશાં ઉત્સવ છે. નંદાવર્તની માફક જેમણે અદ્ભુત આકૃતિથી આનંદ ઉપજાવ્યો છે એવા તે જિનરાજ તમારું રક્ષણ કરે.

(શ્રી મુક્તિદ્વાર-સંગ્રહરાવૃત્તમ)

મુક્તે: સૌખ્યપ્રમાણં ભવતુ સુરગિરિ: સોઽસ્તિ વા યોજનાનાં,
 ૧ ૨ ૪ ૩ ૬ ૮ ૫ ૭
 ૮ ૧૨ ૧૧ ૧૩ ૧૦ ૧૪ ૧૬ ૧૫

લક્ષં વાર્દ્ધિ:સ્વયંભૂરમણ ઇતિ પુન: સોઽસ્તિ રજ્જુપ્રમાણ: ।

૧૨ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫
 લોકાતીત તદેતજ્જિનપતિરાપિ વા નોપમાતું પ્રગદ્ધો,

૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦
 મૂમુક્ષોગાનુભૂતિં સ્વજનમનુવદન્ યદ્દદગ્ધ: પુલ્લિદ: ॥૧૭૭॥

અર્થ:-મોક્ષ સુખનું પ્રમાણ મેરૂ પર્વત જેટલું મોટું કહીએ તો તે ઘટનું નથી. કારણ કે, મેરૂ પર્વત લાખ યોજનનો છે અને મુક્તિ સુખ તો બહુ મોટું છે. વળી મોક્ષ સુખનું પ્રમાણ સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર સમાન કહીએ તો તે પણ ઘટનું નથી; કારણ તે પણ રજ્જુ પ્રમાણ એટલે દોરડી વતી માપી શકાય તેટલો છે. અર્થાત્ મેરૂ પર્વત અને સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર એ બન્ને લોકમાં છે માટે તેમનું પ્રમાણ જાણી શકાય છે અને મોક્ષ સુખનું પ્રમાણ જાણી શકાતું નથી. તે મોક્ષસુખ તો લોકની બહાર છે; માટે તે સુખ તો જિનેશ્વરો જાણી શકતા હશે; પરંતુ જિનેશ્વરો પણ રાજાની લોગલક્ષ્મીના અનુભવને જાણતા છતાં પણ પોતાના કુટુંબીને

(૩૫૨)

કહેવા સમર્થ નહિ થએલા ભીલ્હની માફક તે મોક્ષ સુખને
ઉપમાથી ૬૯ કરવાને સમર્થ થતા નથી.

(શાદૂલધિક્રોડિતવૃત્તમ્)

યત્પાદાંબુજઘ્નંગતામવિરતં મેજુસ્તિલોકીજના,
યશ્ચિતામણિવત્તદીયહૃદયામીષ્ટાર્થસંપાદકઃ ।

સોપ્યર્હન્મહિતો યદર્થમનિશં તત્તત્તપસ્તપ્ત્રા,-

૮૯ ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭

૨૫ ૨૬ ૨૪ ૨૨ ૨૩ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧

નાઽમીષ્ટં હૃદિ કસ્ય કસ્ય તદ્દહો નૈઃશ્રેયસં મંગલમ્ ॥૧૭૮

અર્થ:-ત્રણ લોકના પ્રાણીઓ જેમના ચરણ કમળને
ભરારાની માફક સેવન કરે છે અને જે ચિતામણિ રત્નની
માફક તે સેવા કરનારાઓને મનોવાંછિત આપે છે તે પૂજ્ય
શ્રીઅરિહંત પ્રભુએ મુક્તિને માટે નિરંતર તે તે તપ કર્યું.
અહો ! આશ્ચર્ય છે કે, કોના કોના હૃદયને વિષે મોક્ષ રૂપ
માંગલિક ઇષ્ટ નથી ? અર્થાત્ સર્વને ઇષ્ટ છે.

(શ્લો પ્રશસ્તિદ્વાર-દ્વિવજ્રાવૃત્તમ્)

શ્રીવજ્રસેનસ્ય ગુરોસ્ત્રિષાષ્ટિ,-સારપ્રવંધસ્ફુટસદ્ગુ ગસ્ય ।

શિષ્યેણ ચક્રે હરિણેયમિષ્ટા, સૂક્તાવલી નેમિચરિત્રકર્તા ॥૧૭૯

અર્થ:-ત્રિશષ્ટિ શલાકા પુરૂષચરિત્રના કર્તા શ્રીવજ્રસેન
ગુરુના શિષ્ય એવા હરિ નામના કવીશ્વર, કે જેમણે શ્રી
નેમિનાથનું ચરિત્ર રચ્યું છે તે કવીશ્વરે આ સૂક્તમૂક્તાવલી
(કર્પૂર પ્રકરણ) નામનો ગ્રંથ રચ્યો છે.

॥ હતિ શ્રીકર્પૂરપ્રકરગ્રંથમલાન્વયભાષાન્તરગ્મહિત મમાપ ॥

